

KÄRLEKENS VÄSEN

KÄRLEKENS VÄSEN

(THE LETTERS OF KEMPTON-WACE)

AV

JACK LONDON

BEMYNDIGAD ÖVERSÄTTNING
AV *ERNST LUNDQUIST*

»Och blott om kärlek
skola nu vi tala.»
Dantes andra sonnett

STOCKHOLM
BOHLIN & Co.

STOCKHOLM
1 9 1 8
VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG

I.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.
14 augusti 19—.

I går skrev jag efter konstens regler och speciellt med anledning av dagens betydelse, mera som en konventionell lycklig far än som en man som tror på undret och lever för det. I går sparade jag mig. Jag omfamnade dig, glad över vad som inträffat och med stolt respekt för att du nu blivit fullfärdig man. Men i dag ger jag mig själv fria tyglar i översvallande glädje; jag kan inte slita mina tankar från det skedda och jag sväller av stolthet över din fullkomning, snarare som en mor — som din mor — antagligen skulle ha gjort.

Men varför skrev du inte förr? Den stora händelsen var ju egentligen inte det ögonblick, då du fick ja på ditt frieri, utan då du upptäckte att du var förälskad. Det var din ödestimme. Då var lyckönskningarnas stund, när kallelsen först ljöd, när kommandot kom din själ att lystra och marschen mot ett nytt öde började. Det är alltid viktigare att älska än att älskas. Jag önskar det förunnats mig att vara hos dig, då din ande plötsligt erfor ett behov att hängiva sig utan tvekan eller återvändo, då ditt jag smälte och du med glädje uppbjöd hela din styrka till att prisa och

tjäna den kvinna som svävade uppe i blåa rymder. Du har känt henne länge, och du måste ha tillhört henne länge, och ändå har jag aldrig hört ett ord om henne och om din kärlek. Det var inte snällt av dig att tiga.

Barbara talade i går om dina stora anspråk, och vi kommo överens om att din kärlek måste vara en lyckans triumf, ty du hör inte till dem som föra sig själva bakom ljuset. Du väljer strängt och söker tränga in till kärnan av det du uppställt som ditt mål, likt alla rigorister som också äro hedonister. Då vi så pass mycket känna till ditt temperaments kosmos, kunna vi lyckönska dig så mycket oförbehållsammare. Å, Herbert, vet du av att din vårstämning även har smittat mig och att jag, då jag lämnade Barbara, begav mig utom stadens hank och stör, ut i det gröna, lyckligare än någonsin, tyckte jag. Vet du av, att därför att du älskar en kvinna och hon älskar dig och du, min käre gosse, har kommit under inflytande av vissa naturkrafter, så är jag lycklig och känner mig nära min andel av odödlighet på jorden långt mera än genom mina böcker, långt mera.

Jag önskar jag kunde fly från England och komma till dig. Skulle jag ha ett grand mindre av dig än förr, om vi vore tillsammans nu? Skulle din vänskap förtorka, därför att din lycka blommar för frodigt? Nå, än sedan? Hennes vinst kan inte bli min förlust. Ett kan jag alltid göra obehindrat, fritt och med full rätt, och det är att säga till Ellens son: »Gud vare med dig!» och lägga Hester Stebbins hand i hans och önska dem lycka till soluppgången, till dagens härlighet!

Alltid din hängivne far

Dane Kempton.

II.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien.
3 september 19—.

Här är jag nu igen i min gamla bostad efter den vanliga eftermiddagspromenaden över fälten och upp i höjden, upp till de gamla rummen, de gamla böckerna och den gamla utsikten. Du stackars diminsvepta Dane Kempton, om du ändå kunnat sitta och hänga tillsammans med mig på fönsterbrädet för en timme sedan och sett dagsljuset glida ut genom Golden Gate och mörkret smyga sig över Berkeleybergen österifrån! Varför stannar du längre i London? Vi växa ifrån varandra, tycks det — du med ditt mirakelbesjungande och jag med min glada vetenskap.

Poesi och ekonomi! Ack, hur kunde jag slippa ifrån dig, Dane, då du hade ett sådant välde över min själ och mitt sinne? Järtecknen voro lovande. Jag skulle också bli sångare, men se, nu tjänar jag vetenskapen. Hela min barndom var sång, tack vare dig, och även min far var sångare på sitt eget vackra sätt. Det är en glädje för mig att höra dig jämföra honom med Waring. — »Vad blev det av Waring?» Han *var* Waring. Jag kan endast tänka på honom som på en frånvarande.

Gwynne säger, att jag nästan är poet ibland — du vet, Gwynne, Arthur Gwynne, som har flyttat hit till mig. »Om inte din odrägliga vetenskap vore», tillägger han alltid, och för att riktigt sätta honom i eld och lågor tillskriver jag det en brist i min tidiga uppfostran. Jag vet att han anser, att jag aldrig har uppskattat dig till ditt halva värde ens och inte heller gör det nu. Om du påminner dig, så berömde du hans verser en gång. Det berömmet gömmer han bland sina käraste minnesskatter. Stackars gamle käre, snälle Gwynne, öm, känslig, blyg, med en serafs ansikte och en ungmös hjärta. Aldrig har det funnits ett par så omaka kamrater. Jag håller av honom sådan han är. Och han står ut med mig för din skull, det är min tysta tanke. Han längtar att få träffa dig — han kände dig väl genom min far — och vi tala ofta om dig. Du kan vara säker på att jag vid varje tillfälle rycker glorian av dig och rullar tunnband med den. Lita på att du blir ganska oartigt behandlad.

Så jag pladdrar. Min penna är ostyrig efter den långa vilan, och mina tankar äro ännu virriga tack vare det framgångsrika frieriets feber. Och för resten . . . hur skall jag uttrycka mig? Ditt brev — bägges edra brev — hade en sådan älsklig värme att jag inte vet vad jag skall svara. Jag känner mig underlägsen, oförmögen. Det är nästan som om ni begärde något av mig som jag inte äger. Ack, ni poeter! Det ser ut som om er förtjusning över min förlovning vore större än min egen. Så som jag nu är stämd, är det ni som äro unga och som älska, och jag som har levat och är gammal.

Ja, jag skall gifta mig. Jag tvivlar inte på, att en million män och kvinnor säga detsamma i detta ögonblick. Vedhuggare och vattenbärare, prinsar och potentater, blyga ungmör och fräcka slynor, alla säga: »Jag skall gifta mig.» Betrakta alla det som en kris i sitt liv? Nej. Äktenskapet är i själva verket världens gång. Biologiskt sett är det en institution som är nödvändig för släktets fortplantning. Varför skulle det vara en kris? Denna million män och kvinnor skola gifta sig, och världen går sin gilla gång som förut. Skaka omkring dem huller om buller, och världen går sin gilla gång ändå.

För en månad sedan föreföll det mig verkligen som en kris. Det skrev jag till dig. Det tycktes mig som ett störande element i min livsuppgift. Man kan inte med jämnmod motse något som tycks vilja totalt riva upp hela ens kära lilla levnadssystem. Men det såg bara så ut; jag saknade överblick, det var alltsammans. Som jag nu ser det, går allting bra ihop och kommer att fungera förträffligt, det är jag säker på.

Som du vet hade jag ännu två år kvar till min doktorsgrad. Det har jag ännu. Som du ser, sitter jag nu i min gamla bostad igen, är inne i den gamla slentrianen och knogar med det gamla plugget. Ingenting är förändrat. Jämte mina egna studier har jag åtagit mig en extralärarebefattning i nationalekonomi. Det är en viktig kurs, en anspråksfull plats. Jag vet inte hur de någonsin kommo att anförtro den åt mig eller hur jag kunde vara nog fräck att åta mig den — sådan brukar jag ju annars inte vara. Men nu är det uppgjort. Hester är en förståndig flicka.

Förordnandet kommer att bli långvarigt. Jag skall

fortsätta mina studier så som det varit planerat. Om två år, då jag blir doktor i nationalekonomi (och kandidat till åtskilligt annat), skall jag också bli äkta man. Mitt giftermål och den eventuellt därmed följande smekmånaden inträffa samtidigt med sommarferierna. Ej ens där finns något störande element. Å, vi äro mycket praktiska, Hester och jag. Och vi äro båda tillräckligt energiska att självständigt bestämma över vårt liv.

Det påminner mig om att du ännu inte har gjort mig några frågor om henne. Först och främst vill jag slå dig med häpnad: även hon ägnar sig åt vetenskapen. Det var under min ograduerade tid vi gjorde bekantskap, och innan en halvtimme gått voro vi inbegripna i en trevlig dispyt om Weissmann och neodarwinismen. Jag låg i Berkeley på den tiden som tvärsäker junior, och hon, långt mognare än recentiorer bruka vara, låg vid Stanford och kom till universitetet med mera bildning än genomsnittsstudenterna ha, då de gå ut därifrån.

Vidare — och här öppnar du famnen mot henne — är hon poet. Hon är i högsta grad poet, det måste man alltid komma ihåg. Hon är enligt min åsikt så mycket större poet i detta gryende tjugonde århundrade, som hon är vetenskapskvinna — inte trots detta, som många skulle vilja påstå. Hur skall jag beskriva henne? Kanske som en George Eliot uppblandad med en Elizabeth Barrett, med en nyans av Huxley och en liten tillsats av Keats. Jag kan säga att hon är litet av allt detta, men på samma gång något annat och olika. Det är en viss klarhet över henne, en glöd eller glans som nästan är latinsk eller orientalisk eller kanske keltisk. Ja, keltisk, så måste det vara. Men

hon har också något av den myndige normanden och den envise anglosaxaren. Hennes livlighet och vackra dristighet tyglas och balanseras så att säga av en viss konservatism, som ger stadga åt hennes syften och energi åt hennes fulländade formgivning. Hon är orädd och vidsynt, men ser inte förbi målet. Anglosaxaren brottas med kelten, och normanden tvingar sin kamrat att göra vad den ene ej skulle ha en tanke på att göra och vad den andre drömt om, och mer än så, men aldrig gjort. Förstår du mig? Hennes mest framträdande behag är visst hennes fullkomliga jämvikt, hennes utsökta lagom.

På det hela taget är hon en högst underbar kvinna, det kan du lita på. Och denna beskrivning är ändå helt indirekt. Ehuru hon ej har givit ut något och är ofantligt blyg, skall jag sända dig några av hennes alster. I dem skall du finna och lära känna henne. Hon väntar på att hennes röst skall bli starkare, och sjunger dämpat ännu så länge. Men hennes sång kommer varken att bli obetydlig eller medelmåttig. Hon är . . . nåja, hon är Hester. Om två år gifta vi oss. Om två år, Dane. Då kommer du säkert att vara med.

Ännu en sak: det var en viss underton i ditt brev som jag inte kunde undgå att lägga märke till. Ett grand mindre av mig än förr? Jag vänder mig om och ser på ditt ansikte — Warings målning, du minns, hans fantasi över dig under de gyllene dagar, då jag stod på livets brant och du visade mig världens härlighet och vilka vägar min fot skulle gå för att komma dit. Jag vänder mig om och ser, ser och undrar. *Ett grand mindre* av mig, av dig? Poesi och ekonomi! Vems är felet?

Herbert.

III.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, 30 september 19—

Det är för att du inte vet vad du gör som jag inte kan förlåta dig. Om du visste att ditt brev med dess förteckning över fördelar och anordningar måste såra mig lika mycket som det (låt oss hoppas det) narrades på dig och den kvinna du älskar, skulle jag förlåta hur kränkande det var för oss alla och tillskriva dess opassande brist på värme din naturliga förbehållsamhet eller det vemod som griper hjärtat, då glädjen varit för stormande. Men det är något som säger mig, att du inte har en aning om den köld som dina ord andas, och det är ett fel som det är omöjligt att se genom fingrarna med.

»Han älskar henne inte», förklarade Barbara genast, och hon lade bort ditt öppna brev med en energi som antydde att även du lades bort och det på en ganska låg plats. Din syster är uttrycksfull ända ner i handlederna. Jag skrattade emellertid åt henne, och däri instämde hon snart. Vi ämna inte låta våra farhågor gå till överdrift. Vem kan diktera en fästmans brev till hans syster eller hans fosterfar? Men det finns saker som aldrig borde stå i ett sådant brev, och det är

bland annat att kärleken inte är en kris och en pånyttfödelse, utan att den är någonting helt vanligt och banalt och beroende på en slump, likgiltigt hur man »blandar korten».

Barbara visade mig ditt brev till henne. »Om jag hade skrivit så där om mig och Carl . . . !»

»Det skulle du inte kunna», invände jag.

»Då borde Herbert inte heller ha kunnat det», sade hon häftigt. Här skulle jag ju ha kunnat säga henne, att män och kvinnor äro skilda raser, men man pratar inte konventionellt nonsens med Barbara. Jag tröstade henne alltså inte, och nu har du det på ditt samvete, att du vid detta kritiska tillfälle har stött oss för huvudet med din köld.

Sex års skilsmässa, delad i tu genom några få månaders samvaro, måste åstadkomma förändringar. Då Barbara kallade ditt brev onaturligt, glömde hon hur litet hon vet om vad som är naturligt för dig. Hon och jag ha varit vana att på egen hand tänka oss din karaktär, din ståndpunkt och dina uppfattningar efter — ja, låt oss säga efter den omständigheten att du kan din Wordsworth och att du känner honom, även om du inte kunnat tillägna dig hans stränga lugn. Ungdom, som lever på hoppet, sargas av oro.

»Jag gav ej någon ed, den gavs av andra,
En boja, jag ej kände, lades på mig
För att jag skulle bli en utvald ande
Och ej begå en synd, om jag ej blev det.»

Den bleka soluppgången sedd från Tamalpaisberget, din röst, som skälvde lidelsefullt vid orden »och ej begå en synd» . . . den rosenröda färgprakten över de upptornade töckenalperna . . . allt förde din talan,

så kär som du alltid varit mig; det kastade en ljusglimt över din framtids underbara möjligheter, det svepte in dig i den strålande morgonglans som anstår en son av Waring.

Säg mig, läser du ännu din Wordsworth på dina knän? Jag skulle nästan kunna sakna den tid, då din själ inte hade några överraskningar för mig, då dagarna fingo ett skimmer av frid tack vare mitt hopp om dig. Jag beklagar din utveckling, om det är på grund av den som du talar prosaiskt om ett prosaiskt äktenskap och om smekmånaden som någonting samtidigt med din doktorsgrad. Jag tycker att du fäster alldeles för stor vikt vid samtidigheten.

Det faktiska i brevet är emellertid vackert. Då måste väl också dess andemening vara det. Hester Stebbins är skaldinna. Jag sitter framåtlutad och tänker på detta, liksom jag gjorde för några dagar sedan då nyheten kom. Jag ser för mig edra kärleksfulla blickar. Om en kvinna är tillfredsställd (hur mycket större än tillfredsställelse är icke den känsla som fyller henne vid tanken på att du är hennes, liksom hon är din!) — finns det något bättre bevis på att allt är godt och väl? Jag manar fram för mig kärlekens blick. Sådan är den vid mötet och sådan vid avskedet. Till och med här, i kväll, då allt är kyligt och svårt att förstå, tycker jag mig se glimten och värmen, och vad jag ser ger mig dig tillbaka, men hur djupt måste inte min själs lod pejla innan det återfann dig! Det är därför att du talade, då tystnad hade varit ett bättre uttryck för dig.

Visa mig den idealiskt verkliga Hester Stebbins, den eldgnista hon är. Inga stormar ha rasat över hennes

huvud. Hon skrattar och gör en dikt av sitt skratt. Om hon grät innan hon träffade dig, gör detta hennes leende nu så mycket mera strålande. Det finns skratt som äro eko av ett Miserere framsnyftat genom tiderna. Männen skratta ironiskt åt smärtan, de småle kallt och inlärt, då de måste resignera, de skratta i glömska och de skratta för att inte förgås av melankoli. En axelryckning, en krökning av läpparna, några framstötta ljud, och livet är räddat. Botemedlet är lika brutalt som de droppar man ger fallandesjuka, de stilla krampen men göra patienten till idiot. Om skrattet gör oss till idioter, få vi dyrt betala förmånen att behålla livet.

Hester skall skratta därför att hon är glad och måste ge sin glädje till känna, och hon förlorar den ej genom att meddela den åt andra. Hälsa henne från mig och skynda dig att rentvå dig, ty

»En diktare, om än en blid natur,
har liksom älskaren sin tid av oro,
då han är varken sjuk, ej heller frisk,
fast allt hans onda endast kommer från
hans egna tankar som han ej kan styra.»

Du ser av mitt brev, att jag är varken sjuk eller frisk och att mitt onda är av det långsökta slaget. Om jag vore köpman i stället för diktare, skulle det vara annorlunda med mig.

Dane.

IV.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien.
27 oktober 19—.

Läser jag ännu min Wordsworth på mina knän? Ja, det är bäst att vi tala ut om det där. Jag har så länge förutsett denna dag och ryggat tillbaka för den, att jag nu nästan möter den med utsträckta händer. Nej, jag läser inte min Wordsworth på mina knän. Min själ är fylld av andra saker. Jag har inte tid. Jag är inte samme Herbert Wace som för sex år sedan. Det är rätt och billigt att du får veta detta, och även att den Herbert Wace du kände för sex år sedan inte alldeles var den pojke du trodde honom vara.

Det finns ingenting sorgligare och förskräckligare än kärlekens blindhet. Både du och jag ha lidit av den. För sex år sedan, ja redan tidigare, kände jag och grämde mig över den tilltagande olikheten mellan oss. Då jag var under din förtrollning, tyckte jag att jag var född till att läspa versfötter och ägna mig åt skaldesång, att världen var god och alltigenom mogen för att höra skaldesång. Men då jag var skild från dig greps jag redan då av tvivel, och jag hade en dunkel känsla av att vi levde i skilda världar. I början

dunkelt, säger jag, och när jag träffade dig igen, återtog din tjusningsmakt herraväldet över mig och jag kunde inte tvivla. Du var sann, du var god, resonerade jag, du var allt som är underbart och härligt; därför hade du också rätt. Du behärskade mig med din omotståndlighet, liksom du var van att behärska alla som höllo av dig.

Men det kom en tid, då din sympati ej längre följde mig och jag stod ensam på en ståndpunkt dit jag arbetat mig upp på egen hand. Då fick jag intet gensvar hos dig Jag kunde inte höra din röst. Jag såg världen framför mig sådan den verkligen var; du dvaldes i ett vackert töckenland, och jag kunde ej nå dig. Det var kanske för att du älskade livet självt, medan jag intresserade mig för dess mekanik. Vare därmed hur som helst, din värld var idéernas och fantasiernas, min var en värld av ting och fakta.

Och nu kommer jag till kärlekens blindhet. Det var gossen som upptäckte olikheten mellan oss men förteg den; det var mannen som var blind och ej kunde upptäcka något. Både mannen och gossen felade då, men nu, då vi bägge äro män, godtgöra vi det.

Låt mig förklara mig närmare. Kommer du ihåg med vilken iver jag läste »Europas intellektuella utveckling»? Jag förstod inte tiondelen därav, men jag kände mig medryckt. Det var väl mitt sunda förnuft som tilltalades så starkt, men det hela försatte mig i en sådan glädjestämning, det var som att för första gången gripa fatt i det verkliga livet. Och då jag kom till dig, ännu varm av denna eldande upplevelse, såg du oförstående på mig, smålog sedan överseende och svarade icke. Du betraktade min hänförelse med

nedlåtande min. En övergående ynglings-stämning, tänkte du, men jag tänkte: »Dane läser inte sin Draper på knä.» Wordsworth var stor för mig, Draper likaså. Du kunde inte tåla den senare, och jag vet nu vad jag redan då kände i luften, att du alltid upprest dig mot hans materialistiska filosofi.

Senast häromdagen klagade du över ett brev från mig och kallade det kallt och analyserande. Att jag kan vara kall och analyserande trots all knådning, pressning och omformning jag undergått i dina och Warings händer, bevisar endast så mycket tydligare hur olika vi äro till temperamentet, men det bevisar inte att den ene eller den andre av oss hör mindre till de utvalda. Om jag har avlägsnat mig från poesiens värme och blivit en praktiker, så har ju du stannat kvar och blivit ytterligare befästad i allt som är vackert och opraktiskt. Om jag har vågat mig in i en ny värld av vardagligheter, så har ju du stannat i den gamla världen av stora och omöjliga ting. Om jag har hackat tänderna i en ny dags gråa morgongryning, så har du suttit nedhukad över de falnande glöden efter gårdagens eld. Å, Dane, du kan inte blåsa liv i den elden. Livets virvelvind sprider dess aska vida omkring som vulkaniskt stoft för att göra sköna purpurröda solgångar en tid och sedan försvinna.

Du hör i alla fall till de utvalda, fastän du är en döende tros präst. Dina böner äro maktlösa, dina altaren vittra, och ljuset flämtar och slocknar i mörker. Poesien är tom i dessa dagar, tom, värdelös och död. Hela den gammaldags epiken och lyriken kunna inte vrida vår eländiga jord rätt. Så länge skalderna sjunga om gårdagens förhållanden, prisa dem och klaga över att de

äro borta, så länge skall poesien vara någonting tomt och onyttigt. Den gamla världen är död, död och begraven tillsammans med sina hjältar och Helenor och riddare och damer och torneringar och upptåg. Man kan inte sjunga om dagens sanning och under på gårdagens språk. Ingen skall lyssna till sången, förr än man sjunger om vår tid på vår tids språk.

Vår tid är menige mans. Besjunger du menige man? Vår tid är maskinens. När har du besjungit maskinen? Korsfararna äro ute igen, men inte Kristi korsfarare, utan maskinens — har du hos dem funnit något ämne till sång? Vi företaga korståg i dag inte för att få syndernas förlåtelse utan för att avskaffa synden, ekonomiska och industriella synder. Korstågen till Kristi grav äro tarvliga i jämförelse med prakten och makten hos våra dagars korståg med en högre manlighet till mål. Vi äro millioner som äro på väg. Har du någonsin i nattens tystnad lyssnat till trampet av våra fötter och gripits av det härliga och romantiska i detta? Å, Dane, Dane! Våra hövdingar rådpläga, våra hjältar dra i fält, våra krigare spänna på sig sina rustningar, våra martyrer ha redan dött, men du är blind för det, blind för allt detta.

Vi ha inga skalder nu för tiden, och därför måste vi sjunga med våra händer. Den politiska resetalaren är en större sångare, en finare sångare än du, Dane Kempton. Den kalle, analyserande ekonomen, som dissekerar samhällets verkande krafter, är mera profet än du. Snickaren vid sin hyvelbänk, smeden vid sin ässja och den hamrande, skrällande ångpannearbetaren drilla allesammans ljuvligare än du. Släggföraren lägger in större kraft, visshet och glädje i varje

slag än du i hela din packe av diktsamlingar. Ja, till och med socialistagitatorn, som knuffas undan från sitt gathörn av polisen under pöbelns hurrarop, har förstått vår tids romantik bättre än du, ty dig har den undgått. Han känner livet och han lever. Lever *du*, Dane Kempton?

Förlåt mig. Jag hade börjat förklara olikheten oss emellan och ville utjämna den. I stället märker jag nu att jag håller på att läxa upp dig och kritisera dig. I mitt självförsvar kränker jag dig. Men det vill jag säga: vi äro så skapade, du och jag, att din uppgift i livet är att drömma, min att arbeta. Att du misslyckats i att göra mig till en drömmare är ingenting att sörja över. Jag med min praktiska natur och analytiska läggning har på mitt eget sätt skaffat mig en överblick av livets förhållanden och skapat mig en egen lag som är olik din. Och ändå söker jag sanningen lika lidelsefullt som du. Jag anser mig fortfarande höra till de utvalda.

Men vad betyder allt detta? När det sista ordet är sagt, äro vi två män som genom tusen band äro mycket kära för varandra. Vi ha i våra hjärtan rum för varandra liksom det finns rum i världen för oss båda. Fastän det är mycket som vi inte ha gemensamt, är du ändå min käraste vän på jorden, du som ju också har varit min andre far.

Du har länge haft rätt till denna förklaring, och det var fegt av mig att inte ha givit dig den förr. Jag hoppas nu ha varit så tydlig att du har förstått mig.

Herbert.

V.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.
16 november 19—.

Du suckar: »Poesi och ekonomi», i det du anger orsaken och erkänner faktum. Jag önskar att du visat dig litet ohågad för att förstå min mening, att du hellre uppskjutit frågan på grund av otillräcklig bevisning och att du varit mindre ivrig att snoka upp sakens rätta sammanhang. Minns du hur du som gosse fick större aktning för lilla Barbara, då hon grät för att hon fått förlåtelse alldeles för lätt? »Hon är rädd för att bli dömd för mildt», förklarade du för mig med ädel hetta. Du gillade hennes farhågor att jag skulle fordra mindre av henne än av dig, och du högaktade hennes fordran på lika skyldigheter så väl som lika rättigheter. Är mannen Herbert mindre stolt än barnet Barbara, efter du talar om olika temperament och begär undantagsförmåner?

Du är inte förälskad (det erkänner du, då du inte försvarar dig mot mitt angrepp, och det kan jag förstå), därför att du studerar nationalekonomi. Jag håller mig till detta. Vad har detta med poesi och ekonomi att göra? Och din frigörelse från mitt be-

tungande lyriska regemente? De händer som ha omformat dig kunna inte hindra dig från att gå ut i kärleksärenden. Att du föredrar Draper kan inte utplåna din själs kärleksbehov. Det finns många lagböcker, men endast en lag, lika bindande för skalden och ekonomen. Den härleder sig från den allmänna och omättliga hunger som driver kärlek att söka kärlek från kväll till morgon och från morgon till kväll.

Men man kan ställa sig utom lagen, vägra att ta emot livets gåva och skära av tråden mellan tid och rum och människovarelser. Man kan vara för förtorkad för att hysa intresse eller känsla. Folkets män och kvinnor känna varken till kärleken eller konsten, därför att de äro för trötta. De ligga och sova, utmattade av sina stora ansträngningar. Deras kroppar äro alltför utpinade av lekamlig hunger och deras själar för skumt upplysta av hopp om att få ut sin rätt. Man kan också vara så fylld av ett enda intresse att allt annat undantränges. Liksom skomakaren som är en typisk skomakare, läraren som är pedagog, läkaren och juristen som endast äro patologer, är du fanatisk för en viss uppgift. Du arbetar för en idé, det naturliga urvalets idé (det vet jag nog), och du trälar med att utveckla den. Då en man upptäcker att han inte kan handla med fotogen utan att lukta av den varan, är det tid på att han ägnar sig åt något annat. Var och en måste tänka på att bibehålla sin helgjutenhet, akta sig för att bli en maskin, se till att inte hans yttre värld angriper hans inre. Naturen bevarar typen, men individen måste bevara sig själv. Den är stark som är känslig och tar intryck av hela sin omgivning, men detta intryck måste

vara förenligt med hans karaktär, han måste upprätthålla sin personlighet och med åren bli allt mer och mer sig själv. Endast den är livskraftig inom samhällets hushållsplan, som ej låter någonting i sitt inre förtvina och alltjämt utveckla sig till åtskillnad från alla andra i enlighet med den karaktär av utvecklingsmöjlighet som var hans från början.

I ditt brev läste jag ingenting annat än en föresats att avbryta och uppge allt annat, som om din kraft endast räckte till för din bok och dina teorier. Du har blivit slav under ett litet forskningsområde, och det kallar du att rycka fram mot en ny tid. »Korståget är på väg», säger du. Det sunda förnuftets apoteos, vidskepelsens utrotande. Jag räcker dig glad mina händer. Men glädjen gäller en världslig fetischdyrkan, och det smärtsamma är att det inte också finns någon glädje som tar hänsyn till en fetisch. Din lära dundrar: »Du skall icke —!» Kärleken är något gammalmodigt. Ingen plats för något som står i intimt samband med personligheten. Men vad predika de nya tankarnas apostlar om icke människans rätt till vad som är hennes eget, och vad skulle det tjäna dem till att förfäkta denna rätt, om livet berövades sin romantik?

Jag är inte nöjd med att du är villig att leva så som andra måste leva. Du skulle förbli aristokrat. Ferdinand Lassalle klädde sig elegant till sina föreläsningar för arbetare i det hoppet, sade han, att därigenom påminna dem om att det fanns något bättre än deras sluskighet. Du hör till de gynnade, Herbert. Det är din plikt att göra livet värdt din kärlek. Det ger du mig inte rätt i. Du tror inte att kärleken är den lag som

råder över friheten och livet. Slav under din teori och upprorisk mot lagen, förlorar du din egen själ och utsätter en annans för fara.

»Sakta, sakta!» säger jag till mig själv. Gamla sorger och oförrätter trycka på mig och jag blir bitter. Min hetta bidrar bara till att övertyga dig om, att min ståndpunkt inte är fotad på *det rationellt rätta*, som du anser för så väsentligt, och att den därför är oduglig för livet. Då vill jag helt lugnt påstå att det är orätt att gifta sig utan kärlek. »För släktets fortplantning» — det är ädelmodigt av dig! Du stryker alltså av dig den tusen års civilisation som har fostrat dig, du avstår från dina prerogativ som en högtstående varelse för att lyda en instinkt och fullgöra en funktion? Du säger: »Män och kvinnor gifta sig med varandra, och världen går sin gilla gång alldeles som förut. Skaka om dem, och världen går sin gilla gång i alla fall.» Och det nöjer du dig med. Du känner intet behov av något annat.

Tro mig, Herbert, dessa millioner män och kvinnor skola inte tillåta att du skakar om dem. Det finns krafter starkare än styrkan, skuggor verkligare än verkligheten. Vi veta att individens hunger efter en enda vän, en enda kamrat, en enda maka, är något godt. Vi prisa den kärlek som framhärdar i kärlek. Skönare än stjärnljuset är älskarens anlete, då Rösten och Synen kalla honom. Mänskligheten är helgad åt att tillbedja idén, och älskaren som lägger sitt allt på romantikens (d. v. s. idéns) altare, är ett med mänskligheten. Den kvinna som ej är älskad famnar tomma rymden, och mera verklig än hennes ensamhet och hennes sorg är den inbillade omfamningen den vän-

tade, innerliga tryckningen av en hand, den ömma blick hon ser i sin fantasi. Vad betyder detta? Vilken hemlighet hade Mona Lisas leende för Leonardo, vad var väl för honom vattnets rörelse? Du kan inte förklara livets blomning och leende behag, det som låter solsken strömma in i vårt hjärta och säger oss att det är vist av oss att hoppas och tro, det som spänner om oss verksamhetens rustning och tänder andens eldar, gör oss gudalika och oövervinneliga. Jämförande anatomi kan inte resonera bort detta. Det är känsla, romantik, idealism. Det är ett livsfaktum, mot vilket alla andra fakta styra kurs.

Ty himlens rosenskimmer, beröringen av en hand, en frukts form och färg, den tysta sorgens tårar och de gamlas saknad betyda mera än allt vad som byggts och uppfunnits sedan det första samhället bildades.

Förlåt att jag är så tråkig. Jag kan vifta med dessa axiom framför dig för att trolla bort din moderna slang, som är falskare än det feodala Frankrikes överdrivna fraser. Att utestänga skönheten är inte praktiskt. Du ordnar inte ditt liv konstnärligt, där är för mycket ansträngning, för litet värme, för mycket självbelåtenhet. Jag märker att du verkligen är yngre än jag trodde. Världen klandrar aldrig brott som vi begå inom oss. Du kan vara säker för att gisslas av världens tungor, men i den säkerheten ligger den fara min vänskap vill varna dig för.

Jag har läst Hesters dikter och förstår att hon liknar dem: nervös, vibrerande, pulserande, känslig. Jag har läst dina brev och tror att din själ inte kan fånga henne. Om du inte älskar henne så som hon älskar dig, har du ingenting som kan hålla henne fast. Det

har jag föresatt mig att säga dig. Det är en egendomlig roll för mig, men så är världens gång. Jag är en far, vars idéer om äktenskaplig lycka sonen ej vill rätta sig efter. Den vanliga åtgärden är att göra sonen arvlös. Men anledningen till vår tvist är litet ovanlig, och jag är varken tillräckligt praktisk eller vardaglig för att gripa mig an med att skriva testamente. Kärleken räknas inte bland valutorna inom affärsvärlden, den går inte i bankerna, ej heller kan den bli föremål för ett testamente. Den ligger snarare i blodet, så som Barbara har lämnat den i arv åt sin lilla dotter. Din syster håller mig stark i min tro på kärleken. Gud beskydde henne! Det är fem år sedan hon kom till mig och viskade: »Carl». Då hon såg att jag inte kunde dela hennes glädje, lutade hon sitt lilla huvud mot loggians rosenvägg och grät — mer än som anstår en nyförlovad flicka, är jag rädd. Carl var krympling, fattig och hjälplös, men Barbara visste mer än vi, ty hon förstod konsten att skänka bort sig. Stackars liten, som ingen lyckönskade! Hon hälsar dig och Hester kärleksfullt och innesluter er bägge i sin varma hängivenhet.

Dane.

VI.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London, 19 november 19—.

Filosofi är smittsam. Barbara har smittat mig, och jag kan inte motstå frestelsen att dela med mig, i synnerhet till dig.

Det kom på Barbara, medan hon läste »Katja», en berättelse av Tolstoy. För mig är det en pinsam historia om älskande som överleva sin kärlek och döda den med egna händer, men författaren vill att novellen skall sluta lyckligt. Tolstoy försöker visa att män och kvinnor kunna finna lyckan först då de finna sig i att avstå från att begära kärlek av varandra. Minnet må de behålla, blott de bannlysa hoppet. »Tänk hädanefter på mig endast som dina barns far», och kvinnan, som trånat efter vad de ägde i början av sitt äktenskap, gråter tyst och samtycker. Detta kallar Tolstoy frid, men för Barbara och mig är denna vinst en förlust, detta slut ett verkligt slut, fullt av slutets hela tragik.

I dag fann jag Barbara läsande den sista sidan i Katja, mycket upprörd. »Käre vän, jag har nu sett en själ brista», sade hon. Jag dröjde en stund innan jag frågade: vem? och då jag gjorde det, svarade hon:

»Tre fjärdedelar av mänskligheten. Jag har sett vålnaden av en dröm i dag — jag såg den, sedan jag sett själen brista — och Carl och jag försvunno i mörker. Vi och vår kärlek upplöstes till ett intet inför en tankebild.»

»Dina drömmar, Barbara, kunna inte gå upp mot ditt liv.»

Vi sågo länge på varandra. Hon visste att hon var en lycklig kvinna, men i dag hade spöket uppenbarat sig, och ingen höll för hennes ögon, och hon såg. Till och med hennes liv fyllde ej måttet, till och med hennes hjärtas kärlek var lam. Sådana ögonblick av klarsynthet förekomma i lyckliga mäns och lyckliga kvinnors liv. Barbara läste om världens åsikter och om vad världen gillar, och i det hon ogillade detta började hon tvivla på sig själv. Kanske hon också borde vara mindre säker? Kanske hon också hörde till fariseerna?

»Hur kan jag veta det, då jag ser så många själar brista?» frågade hon. »Kärleken är säker», förklarade jag och lade handen på hennes panna. »Ja, käre vän, Carl och jag äro säkra», sade hon med ett dämpat skratt som hade en underton av gråt, »vi tvivla inte alls på oss själva, men ibland — som nu i dag — känner man sig sargad av världens vassa tänder, och en förtvivlan ilar genom ens ådror och förblindar ens ögon, och så kommer en stor klarhet midt i den bittraste ångesten.»

Jag hörde och förstod henne, och mitt hjärta slog våldsammare än det gjort på länge. Tänk, Herbert, att vara femtiotre år och ännu ung! När var det jag sist skalv av glädje? Ack jo, den gången hade somma-

ren och skogarna stor del däri ... och några ord uttalade av en gosse. Men jag tror att Barbaras storartade sätt att bära denna mänsklighetens olycka är ett ännu större glädjeämne.

»*Så kommer en stor klarhet midt i den bittraste ångesten.*» Då smärtan är ett godt och någonting att tacka för, hur godt är inte då livet! Redan härav kan man förstå hur stor och dyrbar livets gåva är. Tre fjärdedelar av mänskligheten äro brustna själar, men ur spillrorna reser sig en tankebild, och allt är godt och väl. Vi gripas av synen, och vad som var fullt tycks oss krympt, vad som var helt och evigt blir någonting smått och tillfälligt, en glimt som ej lämnar några spår efter sig. Och det är godt, ty drömmen väcker hoppet till nytt liv och hjärtat blir modigt av att hoppas och drömma.

Så var det med Barbara.

Och du? Du bråkar ej din hjärna med sådant. Den store musjiken må gärna mumla tusen kätterier och tre fjärdedelar av världen gilla dem och leva efter dem, du skulle inte betrakta dessa stoftkrälande tre fjärdedelar som brustna själar. Du skulle hälsa dem som de verkligt praktiska. Och om du hade en idé som du höll lika mycket på som din syster håller på kärleken och du fann att ingen annan än du uppskattade den så högt, skulle du ge den på båten och övergå till de andra. Du skulle inte vara den fanatiker din syster är, då hon håller fast den så mycket trognare som hon måste tvivla på sin egen trofasthet, då hon i sin hängivenhet befarar att hon, fastän hon ej själv vet av det, är kall och lever i halvhet. Du skulle inte se syner som bragte det allra bästa hos dig på skam.

Du skulle inte ansättas av några tankebilder om hur mycket bättre du skulle vara, om du och hela världen vore bättre och större. Du skulle fortfarande vara nöjd och säker . . . och jag beklagar din säkerhet.

Alltid din

Dane Kempton.

VII.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien
Den 6 december 19—.

Nej, jag är inte förälskad. Jag är mycket tacksam för att jag inte är det. Jag är stolt över den saken. Som du säger inrättar jag kanske inte mitt liv konstnärligt efter förhållandena (det kan emellertid bli föremål för diskussion), men jag vet att jag inrättar det vetenskapligt. Jag ordnar mitt liv så att jag får största möjliga resultat därav, men det enda, som skulle kunna bringa det i oordning värre än eld och vatten och den onde själv, är kärleken.

Jag har flera gånger talat med dig om min bok. Jag har beslutat kalla den »Människan som ekonom». Jag läser korrektur på den nu, och min hjärna är i utmärkt arbetskondition. Men professor Bidwell håller också på att läsa korrektur. Stackars sate, han är alldeles förtvivlad. Han kommer inte ur fläcken. »Jag kan rakt inte tänka», jämrar han sig för mig, eldröd i ansiktet och rufsig i håret. Han svarade inte på min knackning häromdagen, och då jag steg in, fann jag honom med armbågarna på de bortglömda korrekturen och den frånvarande blicken stirrande

genom fönstret in i något rosigt drömland som jag inte kunde se. »Det kommer att bli ett fiasko, det vet jag» brummade han till mig. »Min hjärna är slapp. Den vill inte arbeta. Jag kan inte begripa hur det är fatt med mig.» Men det kunde jag mycket lätt begripa. Han är kär (vansinnigt kär i en flicka som jag anser vara högst vardaglig) och hoppas kunna gifta sig snart. »Låt boken vara en tid», föreslog jag. Han såg på mig en stund och slog sedan näven i bordet midt i oredan och utropade ett dundrande: »Det skall jag göra!» Och du kan vara övertygad, Dane, att när hans vardagliga flicka om ett år hälsar honom med sin matronaktiga kyss och hans feber och dårskap är över, skall han ta i tu med sin bok igen och göra lycka med den.

Naturligtvis är jag inte förälskad. Jag har nyss kommit tillbaka från Hester — jag reste ner till Stanford i lördags och stannade över söndagen. Tiden föreföll mig inte lång på tåget. Jag såg inte på klockan i varannan minut. Jag läste morgontidningen med intresse och utan otålighet. Landskapet var förtjusande, och jag hade inte den minsta brådska att komma fram till min bestämmelseort. Och när jag gick uppåt sandgången mellan rosenbuskarna, minns jag att jag lade märke till, att jag inte hade hjärtat i halsgropen, som jag skulle ha haft efter alla konvenansens regler. Solen var besvärlig, och jag torkade mig i pannan och gjorde den reflexionen att rosenbuskarna behövde klippas. Ser du, jag hade verkligen sett vackrare dagar och härligare utsikter och världen i skönare belysning.

Och då Hester stod på verandan och räckte mig

sina händer, skenade inte mitt hjärta ifrån mig. Ej heller var jag yr i huvudet av hänryckning. Ej heller försvann hela världen för mig och utplånades, så att bara Hester stod där med leende mun och händerna utsträckta till välkomsthälsning. Å, jag såg nog den leende munnen och de utsträckta händerna och hela den härliga unga kvinnan som stod där framför mig, och jag var förtjust o. s. v., men jag ansåg det inte alltför underbart och otänkbart och mirakulöst, som allt annat vore idel skräp, som jag är säker på att den stackars Bidwell gör, när hans ögon fröjda sig åt åsynen av den vardagliga flickan.

En sådan behaglig ung kvinna, tänkte jag, då jag tryckte Hesters händer, och inte är hon heller av den vanliga sorten. Hon har hälsa, kraft, skönhet och ungdom, och hon kommer säkert att bli en förtjusande hustru och en förträfflig mor. Så tänkte jag, och sedan pratade vi, åto frukost och tillbragte en angenäm eftermiddag tillsammans — en eftermiddag sådan jag kunnat tillbringa med dig eller en god vän eller min hustru.

All denna förståndsmässiga korrekthet är dig motbjudande, Dane, det vet jag. Och jag erkänner att jag målar ut den med brutal ärlighet och inte låter mina mildare, ömmare strängar komma till heders. Tro mig, jag håller mycket av Hester. Jag högaktar och beundrar henne. Jag är även stolt över henne och stolt över mig själv för att en så härlig varelse kunnat finna tillräckligt mycket hos mig för att vilja bli min hustru. Det kommer att bli ett lyckligt äktenskap. Där finns ingenting krystat eller trångsint eller oförenligt. Vi känna varandra väl — en insikt

som älskande endast förvärva sig efter giftermålet, och till och med då blir den ofta en smärtsam insikt. Å andra sidan förbländas vi ej av kärlekens dårskap, vi se klart och sundt och lita på vår förmåga att leva livet tillsammans.

Herbert.

VIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

The Ridge, Berkeley, Californien.
Den 11 december 19—.

Jag har tänkt på din romantik och min nyktra förståndsmässighet, därför skriver jag nu detta brev. »*Man älskar därför att man älskar; denna förklaring är hittills den allvarligaste och mest avgörande som givits till lösning av detta problem.*» Jag vet inte vem som har sagt detta, men det kunde lika väl ha varit du. Och du kunde också ha sagt med mademoiselle de Scudéri: »*Kärleken är ... jag vet inte vad; den kommer ... jag vet inte när; den är skapad ... jag vet inte hur; den förtrollar ... jag vet ej genom vad; och den slutar ... jag vet inte när eller varför.*»

Du förklarar kärleken genom att påstå att den ej kan förklaras. Och däri ligger skillnaden mellan oss. Du nöjer dig med resultat, jag söker orsaken. Du stannar vid porten till mysteriet, andäktig och nöjd. Jag går vidare och in, slår upp porten på vid gavel och formulerar lagarna för detta mysterium, som inte längre är något mysterium. Så gå vi till väga. Du dyrkar idén, jag hyllar fakta. Om stenen faller, vinden blåser, gräset och växterna spira, om det oorga-

niska får liv och känsel och utför funktioner och dör, om det finns lidelser, sorger, drömmar och ärelystna strävanden, glimtar av något oändligt och gudomligt — då gripes du av det underbara i detta och förevigar det i en vacker dikt, men för mig gäller det att klassificera det som påtagliga fenomen, som en verkan och växelverkan av kraft och materia åtlydande vissa lagar som kunna utrönas.

Det finns två slags människor: undrare och verkställare, känslans män och tankens, de emotionella och de intellektuella. Du erfar en emotionell glädje över att leva, jag en intellektuell. Du känner att en sak är vacker och glädjebringande; jag söker utgrunda varför den är vacker och glädjebringande. Du nöjer dig med det som är, likgiltigt hur det kommit till; men när jag har funnit orsaken, strävar jag att skaffa oss flera vackra och glädjebringande saker. »Livets blomma, dess behag, dess leende», är alltför underbart för dig för att du skulle kunna veta något om det, men för mig blir det underbart huvudsakligast därför att jag vet något om det.

Ja, detta är ett gammalt stridsämne som kommer att överleva oss bägge. Jag är förståndsmänniska, du romantiker, det är alltsammans. Du är vackrare, jag är nyttigare, och fastän du inte inser det och aldrig kommer att inse det, så vilar du och din skönhet på mig. Jag kom till världen före dig och röjde väg för dig. Jag jagade vilda djur och kämpade mot människor. Jag upptäckte elden och beklädde min nakenhet med djurhudar. Jag byggde sinnrika fällor och flätade grenar, halm och säv till takbetäckning. Jag tillverkade pilar och spjut av ben och flinta. Jag

bröt järn ur marken, plöjde först jorden och sådde den första säden. Jag gav stammen lag och ordning och lärde den att strida med list och klokhet. Jag gjorde det möjligt för de unga männen att växa sig starka och käcka och för kvinnorna att vinna deras välbehag; jag gav kvinnorna trygghet att föda sin avkomma och avkomman trygghet medan den tillväxte i kraft och ålder.

Jag gjorde mycket. Genom mitt blod och svett och släp möjliggjorde jag att inte alla människor ständigt behövde jaga och fiska och kämpa. Varje människas muskler och hjärna behövde ej längre tas i anspråk för att tillfredsställa magens krav. Och sedan, när jag med mitt blod, min svett och mitt släp hade berett rum, kom du, mysteriets och det okändas överstepräst, sångare och siare.

Och jag hedrade dig och beredde dig plats vid festen och härden. Av köttet gav jag dig de möraste bitarna och av pälsarna de mjukaste. Behöver jag säga att du tog de vackraste kvinnorna? Och du sjöng om de dödas själar och om odödlighet, om det fördolda och om undret; du sjöng om röster som viska i vinden, om ljusets och mörkrets hemligheter och de sipprande källornas sorl. Du berättade om de makter som sätta ebb och flod i rörelse, sända ut solen över himlen och utstaka stjärnornas banor. Ja, du klättrade upp i himlen och skapade åt mig de himmelska härskarorna.

Detta gjorde du, Dane; men det var jag som skapade dig, födde dig och beskyddade dig. Medan du drömde och sjöng, arbetade jag tungt. Och då faran nalkades och skrik hördes i natten och kvinnor och barn kröpo

samman i skräck och starka män föllo och lurar och stridslarm hördes vid portarna — då flydde du till dina altaren och åkallade förgäves dina andar i jorden, havet och himlen. Och jag? Jag gördlade mina länder, spände på mig mitt harnesk och kastade mig in i striden och dog kanske för att du och kvinnorna och barnen skulle leva.

Och i fredstider frodades du och lade på hullet. Men endast genom att offra vårt blod och vår hjärnas arbete gjorde vi, stridens män, dessa fredstider möjliga. Och medan du frodades såg du dig omkring i och iakttog livets skönhet och fantiserade om ännu större skönhet. Och genom mig blevo dina fantasier verklighet, och underverk av sten och brons och dyrbart trä uppstodo.

Och medan din panna strålade och du såg syner och svingade dig upp över tid och rum för att sondera evigheten, ägnade jag mig åt huvudets och handens arbete. Jag sysslade med att vinna herravälde över materien. Jag studerade årstider och skördar och gjorde jorden fruktbärande. Jag byggde vägar och broar och hamnar och avslöjade metallernas hemligheter och elementens egenskaper. Bit för bit och under hårdt arbete kuvade och trälband jag de blinda krafterna. Jag byggde skepp och frestade havet, och bortom solnedgångens böljor fann jag nya länder. Jag besegrade folk och grundade nationer, fogade samman kejsardömen och gav fred åt väldiga jordområden.

Och fredens konster blomstrade, och du mångdubblade dig på många olika sätt. Du var präst och sångare och dansare och musiker. Du gav uttryck åt

din fantasi i färger och metall och marmor. Du författade epos och lyrik, alldeles som du ännu i dag skriver lyrik, Dane Kempton. Och jag mångdubblade mig själv. Jag höll hunger och eld och svärd fjärran från ditt hem och dina tjänare. Jag löste frågan om styrelsesätt och uppfann lagskipningsmetoder. Former och institutioner skapades genom mitt arbete. Du sjöng om dem och var deras slav, men jag var deras upphovsman och deras omskapare.

Du förrättade din andakt vid idéns altare. Jag sökte verklighet och lagen bakom verkligheten. Jag var arbetare och skapare och befriare. Du var konventionell. Traditionen band dig. Du var mätt och belåten, och du sjöng om det bestående. Du behärskades av dogmen. Om medeltidens kyrka påstod att jorden var platt, sjöng du om en jord som var platt och dansade och gjorde dina små konster på en jord som var platt. Och du hjälpte till att fjättra mig med bojor och bränna mig på bål, då min verklighet och lagarna bakom den skakade dina dogmer. Dantes djärvaste fantasier kunde ej besegra verklighetens inferno. Milton kunde ej avskaka Lucifer och helvetet.

Du var skönare. Men jag var inte allenast nyttigare, utan jag banade också väg för dig så att det skulle bli mera skönhet. Det frågade du ej efter. För dig var hjärtat känslornas säte. Jag upptäckte blodomloppet. Du gav världen behag och njutning, jag gav den medicin och läkekonst. För dig voro hunger och pest försynens verk och syndens straff; jag gjorde världen till en sädesbod och dränerade dess städer. För dig var folkets massa arma, förvillade

uslingar, som skulle få sin lön i paradiset eller stekas i helvetet. Du kunde ej skänka dem jordisk lycka eller ens en människovärdig tillvaro. Och ändå hade sannerligen tiggare så väl som kungar gudomliga rättigheter. Men jag splittrade de kungliga prerogativen, störtade den enes tron och lyfte upp den andre litet ur smutsen.

Och mitt verk är ännu ej slut. Med mina uppfinningar och upptäckter och förståndsmässiga företag sluter jag samman världen till ett helt och gör alla till bröder. Framåtskridandet har nyss börjat. Och i den stora värld jag skapar skall jag vara för dig densamme jag alltid har varit, Dane. Jag, som har skapat dig och frigjort dig, skall ge dig utrymme och ännu större frihet. Och som förr skola vi tvista liksom då du första gången kom till mig och fann mig vid mitt grova jordarbete. Du skall vara materiens föraktare, jag dess herre. Du kan skratta åt mig och mitt arbete, men du skall inte saknas vid festen, ej heller skall din röst nedtystas. Ty då jag har lagt under mig jorden, betvingat elementen och lagt tömmar på stjärnorna, skall du sjunga människans epos, och liksom förr skall den sången handla om de dåd jag utfört.

Herbert.

IX.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.
Den 28 december 19—.

Ridån har gått ner över en illusion, men den går upp igen för en annan, och nu liksom förr liknar den det absolut Goda och Sanna. Det är emedan vi äro på en gång aktörer och åskådare som vi ej finna något att anmärka på vår skumma syn och vår tröga tanke. Vi bära begränsningens och belåtenhetens stämpel utom i de missljudande, virriga ögonblick då orkestern stämmer. »Så ävlas vi halvmänniskor.»

Jag läser igenom ditt brev och undrar om dina illusioner ha skönhetsdrag som undgå mig. Jag låter dig dra fördel av varje tvivel jag själv kan hysa om mitt eget system av illusioner. Du lovsjunger den praktiska hopen. Du ställer dig i ledet bland dem som förde tanken till handling. Du skaffar dig själv en prosaisk styrka genom att uppehålla dig vid prosans mandater och glömmer att världens utveckling ej ledes av folk med tumstock och lineal. Det var icke besättningen utan Columbus som upptäckte Amerika. Besättningen stod midt emellan det Gamla och det Nya, som besättningen i själva verket alltid gör. Mel-

lan idealisten och hans hopp stodo hopar av praktiska fiender, som han måste besegra innan han nådde land. Men jag får inte hemfalla åt samma fel som du, att indela mänskligheten i kategorier. Människorna äro ej antingen förstånds- eller känslovarelser; de äro båda delarna. Vår utveckling går i våglinjer, inte i vinklar. Känsla och tanke utesluta ej varandra, och den stora personligheten känner djupt emedan han tänker högt, känner livligt emedan han har vid synkrets. Sundt förnuft är ej oförenligt med ovanlig begåvning, det onda behöver lika litet häfta vid skönheten som svagheten vid snillets styrka.

Jag skall besjunga dina dåd, om de äro värda att besjungas. Jag skall också besjunga svärdet, om svärdet »klyver inbilskhetens svampartade yngel». Allt vad som bidrar till ett bättre liv för mänskligheten sjunger sig självt in i släktets hävder, och jag ensam skall ej vägra min tribut. Då du lär dig inse att Iliaden är en lika stor gåva till människosläktet som Achilles' bragder, att Iliaden betyder mer än de bragder den prisar, skall du upphöra att indela människorna i verkställare och sångare. Du skall upphöra att nedsätta dig i sångarnas ögon i hopp att därigenom vinna något på annat håll.

Professor Bidwell är förälskad, och det inverkar på hans arbete. I det fallet har du utan tvivel en fördel framför honom. Men du förlorar mer än du vinner. Du har jagat drömmen ifrån dig och vaknat. Till vad? Vad är den verklighet i vilken ditt universum svävar? Var lysa din vetenskapliga himmels stjärnor? Endast efter skönheten i dina drömmar, Herbert, skall du dömas och kännas. Du drömmer att du har

lärt läxan, löst problemet, genomträngt mysteriet och blivit en materiens profet. Men i materien bor ingen ande, så att din dröms motiv råkar i förvirring. Ditt epos om mänskligheten glömmer själva mänskligheten. Du besjunger grenen och lövet snarare än skogen i solsken och mörker. Bidwell tror sin vardagliga flicka vara »en lyrisk kärlek, halvt ängel och halvt fågel, alltigenom ett under och en lidelsefull längtan.» Bidwell överdriver kanske, men om han inte känner detta för sin hustru, har han ingen hustru. Barbara lydde sitt hjärtas röst. Det låter sentimentalt, men kräver i alla fall mod. Jag var nog inkonsekvent att sörja över att hon gifte sig med en lytt. Bidwell och Barbara äro klokare och lyckligare än du kan vara, Herbert, du ur vars hand man snappat bort kartan över berget Parnassus.

Kan ett slags självmedvetande vara bättre än ett annat? Ja, jag tror det. Det är bättre att ha långa, ungdomliga tankar och glöda av skälvande känslor än att ligga på magen och dröna; det är bättre att hoppas, drömma och svinga sig upp till majestätiska harmonier än att vara blind, döv och stum — bättre för typen, bättre för världssjälens odödlighet. Detta är en livsfråga för mig, ty liv eller död står på spel. Det är allt vad jag vet. Vid skenet av det ljus som förlänats mig kan jag endast gissa mig till det storas obestämda konturer. Du går längre och vill röra vid fantasiskapelsens slöja. »Rätt så!» säger jag, och jag önskar dig: »Lycka till!» Men du måste lägga in intensitet i detta. Är ditt inre gripet? Sträcker du ut dina armar och drömmer om det sköna? Först då du stirrar in i en verklighet, där livets röster dött bort, skulle jag vilja väcka dig och be dig drömma bättre.

Ja, Herbert, jag har tvistat med dig och lovar att göra det i hela mitt liv. Jag önskar jag kunde föra bort dig, gömma dig undan för din Hester och låta min poetiska vrede strömma ut över dig. Å, jag skall pina dig till förnuft och lidelse. Vad du än vill vara, så är du min son. Jag måste naturligtvis ta dig sådan du är, men jag väljer att säga dig sanningen, fastän jag älskar dig och räknar dig som min. Obehagligt gjort av mig, men vad skall jag annars ta mig till?

Dane.

X.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London
Söndagen den 1 januari 19—.

Kom ihåg, att jag har levat livet! Jag trycker ditt ansikte till mina dagars doftande, stingande rosor och ber dig andas in deras ljuvlighet och känna smärtan. Vad är min filosofi annat än en översättning av de fakta som ha tryckt sin prägel på mig? Om jag låter dig läsa om dessa fakta, skall du kanske förr dela min helgelse och min tro. Jag måste lära dig inse att du är det faktum som är resultatet av hela min invecklade väv av fakta, och att allt vad jag har och är och allt vad som kunde ha varit jag och mitt, representeras av den outstakade väg som ligger framför dig.

Jag ber dig följa mig tillbaka till den dammvita väg där jag vandrat som en viking och som en svag kvinna. Den är inte lång, men så många stigar, sidovägar och krökar! Vilka plötsliga glimtar av hav och himmel, vilka oåtkomliga mål i fjärran! Hör hoppets viskningar från skogen å ömse sidor, hör förtvivlans krampaktiga snyftningar, glädjens ungdomliga skratt och ålderns resignation! Se den vita handen som vinkar

till avsked mellan furustammarna! Allt detta är kärt — dyrköpt och dyrbart och underbart, hjärtekvalen så väl som glädjen.

»Livet är värdt att levas
i varje dess atom,
allt från dess djupa grundval
till sista ytterkanten
utav dess hörnsten, döden.»

Ja, i varje dess atom. Till och med den där morgonen i skogen för trettio år sedan, då din mor lade sin hand i min och lät sitt stora medlidande strömma in i mina ögon. Hon höll verkligen av mig, men över John Waces panna låg ett skimmer av romantik. För henne strålade hans ansikte som solljus, och hon måste ta det mellan sina händer och behålla det för alltid. Han var hennes Siegfried, hennes herre. Så hade gudarna beslutat, och vi tre lydde. Vad kunde vi annat göra? Vi måste vara ärliga framför allt, och Ellen älskade mig ej längre, och det måste jag ju veta och plåna ut ett förgånget av den djupaste samhörighet och styrka och trösta och ge ny hälsa åt den kvinna, vars hand höll min, medan hennes ögon voro riktade åt annat håll.

Redan före denna klara, dystra sommarmorgon, som såg mig föremål för en kvinnas medlidande, visste jag att jag måste avstå från henne. Deras själar smälte samman vid deras första möte. John hade varit borta, besökt muséer och universitet och drivit en lidelsefull radikal propaganda. Han var storartat målerisk att se på. Jag var en ungdom på tjugutre, nästan tio år yngre än han, en yngling full av halvdunkla syften och trevande krafter och som sträckte sig efter det han re-

dan hade tryggt och fast i sina händer. Ellen talade om hans ankomst och tänkte ut att hon ville träffa denne min ende vän i den omgivning hon älskade mest, i mina rum, vars atmosfär, enligt vad hon påstod, tillhörde en äldre tid. De träffades alltså vid tebordet i mitt arbetsrum, och en stor värme smög sig över din far. Han talade utan att se på någondera av oss, och Ellen såg ut som om hennes öde nu först börjat gå i fullbordan.

Ute regnade det. Jag gick till fönstret och stirrade slött på gatlyktan, som räckte ut sin lilla flammande tunga åt natten. Varför kände jag mig gäckad? Där fanns intet gäckeri, och där borde ej heller ha funnits någon bitterhet. Den försvann också efter en stund.

Ellen strök med handen över mitt hår, och en stark, ursprunglig känsla vaknade inom mig. I detta ögonblick var det som om civilisationen aldrig hade funnits till. Jag återgick till den primitiva ståndpunkten. Glömda förfäders, grottmänniskors och pålbyggares blod reste sig mot min etik. Jag vände mig emot henne, såg hennes rodnande kinder, hennes rörelse och morgongryningen i hennes ögon. Jag mätte min styrka med hennes och din fars, Herbert. Jag hade en stor styrka i min lidelse, och jag kunde lätt ha ryckt henne till mig!

Även du känner till upprorets ögonblick, då du hört tigern och björnen ryta och då djuret trängt ut människan. Då vred sig din själ i hånlöje, du drev gäck med vad du ansett för själsadel och du talade satiriska ord om den utsökt förfinade typ vi utvecklat oss till. Då förvandlades livets experiment till en fars, din

himmel ramlade, och ordet »Dåre!» kom på dina läppar. Å, vilken orkan drar ej över själen, då den bedrages på sin glädje! I det första ögonblicket av Ellens likgiltighet, då jag kände mig utstött ur hennes liv, glömde jag allt utom mitt begär. Jag kunde inte avstå från henne. Begäret att äga hade mig fast i sina klor.

Den älskliga varelsen, mellan henne och mig hade endast ett ljuvt kamratskap existerat. Hur ofta hade vi inte talat vidt och bredt (vi voro mycket unga!) om våra sublima tankar och möjligheter, hur ofta hade vi ej utmålat för oss försakelsens tragedi och växt medan vi talade! Ack, det skulle bli verklighet en gång. Både hon och jag fordrade underverk, och de kommo. Så prövades själsstyrkan, så visade den sig vara »Viljans rena flagg». Så befästes jag i den tron att vi måste förlora för att kunna behålla och dö för att kunna leva. Så kom jag till den övertygelsen, att det blott fanns en väg, tjänandets.

Jag slöt henne inte lidelsefullt i mina armar. Jag drog mig tillbaka och gjorde mycket för att göra det lättare för henne att lämna mig. Om jag inte hade varit, skulle det ha varit svårare för henne att lyda en kallelse som vållade mig smärta. Hon kunde ej helt och hållet tysta ned en gammal puritansk röst som talade med traditionens myndighet och bjöd henne stå vid sina löften. Ja, jag gjorde det lätt för henne. Plåga sedan min själ med teorier om könsurval och kampen för tillvaron, om du vågar!

I dessa dagar voro templets spiror gyllene och altaret vitt. Porten syntes från varje punkt av den diminsvepta världen. Vi som förrättade vår andakt kände ej av

något tvivel. Medryckta av idéernas brusande orgeltoner offrade vi gladt vårt liv. Som tankens överstepräster svängde vi rökelsekaren och svingade oss upp på rökelsens skyar. Ellen, John och jag prisade Gud och uppgingo i honom för alltid — Gud, idealet, den fullkomliga mänskligheten, människans gigantiska enhet av kropp och själ. I våra hjärtan dvaldes en religion som bjöd oss att tjäna idealet. Vi strävade att bli vad vi instinktlikt kände att »människan med hennes droppande varma tårar» kunde bli. Vi voro fanbärarna för den framryckande världsutvecklingen. Vi voro högvattensmärket, mot vilket alla flodtider strömma. Vi voro soldater och präster.

Och när då Ellen älskade och saknade mod till sin kärlek, så hjälpte jag henne. Ett förflutet av ömhet och lidelse höll henne fjättrad vid min sida. Hon visste att vi till känsla och handling voro åtskilda genom hennes starkare känsla för John, men ändå kämpade hon emot denna rika, unga kärlek. I två år hade vi stått varandra nära; hon hade i så hög grad varit min vän, att hon nu i sin flickaktiga barmhärtighet ej kunde besegla ett för mig så ovälkommet öde. Jag hade väckt hennes slumrande själ med min första blick in i hennes ögons sfinxunder. Hon hade för mig blivit eld och dagg, solens lågor och skogens blomma. Hon kunde ej lämna mig, om jag inte hjälpte henne.

För materiens mästare måste denna brottning med själsliga abstraktioner förefalla som en lek med hjärnspöken. Men jag påstår att livet ytterst är till för sådana själsliga segrar. Onämnbara vällukter smyga sig in i våra sinnen och själen frossar och växer. Osedda händer dra oss bort till fjärran världar, och vi få del i

människoandens värdighet. Okända tankar locka och fängsla oss, och vi intaga vår plats i universum som intellektuella faktorer. Då jag avstod från Ellen, hjälpte jag henne, och ännu långt mer, jag gav en dunkelt tänkande och svagt handlande värld impulsen till hängivenhet för den avslöjade sanningen.

Hon hade en älsklig vana att sitta på en pall och luta huvudet mot mitt knä. Så satt hon en hel dag, och i timtal kunde jag ha trott att hon sov, om ej känslans vågor växlat i hennes uppåtvända ansikte. Slutligen lyfte hon upp huvudet med extas i ögonen, på kinden och läpparna. »Jag älskar dig, Dane. Dane! Dane!» Jag var hel och hållen i dessa skälvande tonfall. Hon hade då känt John i tre månader, men hennes kärlek till honom var ung, den hade kommit oväntat, den var ännu outsagd och omöjlig att utsäga. Hennes längtan efter honom tog sig uttryck i ömhet mot mig, och ehuru hon vaknade ur sin stämning som ur en dröm, voro de dock mina, dessa timmar, då vi voro som änglar i tal och kärlek. Så mycket förunnades mig ändå.

Minnen och ekon, fläktar av ljuv violdoft från din mors grav — sådant vill materiens profet ej veta av, och jag är rädd att han ömkar mig för att jag tillhör dem i så hög grad. Men jag tillhör även dig, min käre gosse, och jag vill tjäna dig

Dane Kempton.

XI.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien,
Den 20 januari 19—.

Jag vet inte om jag skall skratta eller gråta. Jag har nyss slutat läsa ditt brev, och jag kan knappast tänka. Orden tyckas ha förlorat sin mening, och brukade så som du brukar dem äro orden utan betydelse. Du tycks tala ett märkvärdigt välbekant språk, men ändå kan jag inte förstå det. Du är lika obegriplig som jag kanske också är för dig.

Och det är inte underligt att vi inte förstå varandra. Inför den vetenskapliga betraktaren framträder tydligt olikheten mellan oss, ungefär så här: människan erhåller kännedom om den yttre världen genom sina sensationer och begrepp. Sensationerna grunda sig på känsla och begreppen grunda sig på förnuft. Det är de två sidorna av människonaturen, och individen bestämmes och styres av den sida hos honom som råkar vara den förhärskande i hans temperament. Jag har redan betecknat dig som en känslomänniska och mig som en tänkare. Detta är sant, *tänker* jag. Du *känner* naturligtvis att det är sant. Jag kommer till mitt resultat på förståndsmässig väg. Du antar

det på god tro som sant, tappar genast bort förnuftsgrunderna och kläder dina påståenden i känslans språk — det vill säga, du låter det gå dig till sinnes och blir illa berörd, emedan det råkar förhålla sig så.

Du låtsas känna till den moderna vetenskapliga slangen och talar om den i föraktfull ton, emedan du i själva verket inte känner den. De uttryck jag begagnar väcka inga idéer hos dig. De äro rytmiska och musikaliska ljud, men de äro inga bestämda tankesymboler. Deras faktiska underlag fattar du ej. Till exempel insekternas griporgan, ekoxens stora tandade mandibler, cicadahannens kärlekssång och hans makas stumhet — det är fakta som du inte kan ställa i förbindelse med varandra eller dra allmänna slutsatser ur. Om jag framlägger ännu några flera exempel, kan du inte urskilja den lag som är lika för dem alla. Vad betyder för dig den fladdrande nattfjäriln klädd i guld och purpur, lysande, skiftande, praktfull? Dess skönhet bjuder dig att böja dig för skaparen, men något annat värde har den icke; den är en sporre till religion, det är allt. Så även med spiggens glödande färg och silverblanka fjäll. Vad inhämtar du av gorillans hesa röst? Äro icke oxens hudvalkar omöjliga att förstå? Och lejonets man? Galtens betar? Myskdjurets pung? I påfågelstjärtens ametister och safirer finner du ingenting rationellt, för dig äro de en manifestation av undret, och det är tabu. Likaså med tjädertuppen, som spärrar ut sitt fjäderkrås och dansar underliga turer och ger sitt hjärta luft i sång.

Jag återigen tilltror mig att sammanfatta alla dessa fenomen och utgrunda den gemensamma sanningen, gemensamma fakta, den gemensamma lagen, och

detta är att generalisera, att idka vetenskap. Jag lär mig att det finns två funktioner som allt liv måste utföra: näring och fortplantning. Och jag lär mig att funktionerna hos allt levande i förhållande till tid, rum och grad äro mycket lika. Snigeln måste intaga föda, annars dör den; så är det med mig också. Snigeln måste fortplanta sitt släkte, annars dör det ut; likaså med mig. Behovet är detsamma, den enda skillnaden ligger i uttrycket. För varje levande varelse ges det tider och årstider då individen erfar en dunkel längtan, blind drift och omotståndligt begär. Sinnena eggas och livas av släktets kallelserop. Och liksom fisken och kräldjuret äro svaga avbilder av människan, så motsvara dessa drifter och begär vad människan hos sig själv kallar »kärlek» och stavar det med stor bokstav. Jag upprepar än en gång att behovet är detsamma. Från amöban uppåt livets skala ända till dig och mig härskar denna fortplantningslidelse. Och hos dig själv, hur förpinad och förandligad du än må vara, är den icke desto mindre blind, oresonlig och befallande.

Och nu komma vi till saken. Under utvecklingens gång från lågt till högt kom det en punkt, där vägarna skildes. Instinkten som utvecklingsfaktor hade sin begränsning. Den kulminerade i den märkvärdiga inrättning som kallas bisvärmningen. Längre kunde den ej gå. Åt detta håll nådde livet sin gräns. Men det härliga, obetvingliga, ohejdbara livet ändrade riktning för sin utveckling, och nu blev förnuftet den allsmäktiga utvecklingsfaktorn. Förnuftet började glimta redan långt nere på livets skala, men det når sin höjdpunkt i människan, och slutet ha vi ännu icke sett.

Hon fördubblade sin arms hävstång i trä och stål, sina ögonlinser genom glaset, sin hjärnas synintryck genom kemiskt känsliggjord trämassa. Hon är i stånd att, därigenom att hon drar slutsatser av händelser och känner lagarna, behärska de blinda krafterna och leda deras verkningar. Sedan hon lärt känna utvecklingens lagar, kan hon ta hand om livet och modellera och knåda det till skönare och nyttigare former. Detta kallas urval i privat syfte. Vill hon ha snabba hästar, väljer hon de snabbaste. Hon studerar snabbhetens fysiska lagar på hästarnas rörelser och väljer avelston och hingstar med hänsyn till manke, länder, knäleder och hasor. Och se, inom några år har hon en fullblodsras snabbare än någon som världen förut känt till.

Sedan hon tagit könsurvalet i sina egna händer och på vetenskapligt sätt uppfödt fiskar och fåglar, fyrfotadjur och växter, varför skulle hon inte då kunna fortplanta sitt eget släkte vetenskapligt? Fisk och fågel, djur och växter lyda dunkla drifter och mångfaldiga sig. »Tarvlig reproduktion», säger människan till moder Natur, »tillåt mig att hjälpa till.» Och moder Natur skjutes åt sidan och överträffas av denna nya skapare, denna gudamänniska.

Dessa drifter och begär hos djur och växter äro de bästa verktyg naturen har lyckats uppfinna. Sedan hon uppfunnit dem, lämnar hon deras funktioner åt den blinda tillfälligheten. Då stiger människan fram och styr och leder dem. För första gången i livets historia har den medvetna intelligensen format och omvandlat livet. Dessa drifter och begär, den »infernaliska fruktsamhetens» eggelser, ha hos människan

utvecklats till vad som kallas »kärlek». De börja med instinkt och sensation och kulminera i känsla och själsrörelse. De behärska människan och hennes intelligens alldeles som de behärska djuret och alla dess handlingar. Och de verka i människans utveckling med samma slumpens blindhet som de verka i djurens.

Detta är nu lagen: *Kärleken som medel till människans fortbestånd och utveckling är mycket ofullkomlig och mottaglig för utbildning. Vad människans intelligens har åstadkommit med djuret, kan den även åstadkomma med människan.*

Det är ett axiom att säga, att mitt förnuft är klokare än min känsla. Då jag nu precis känner till värdet och nyttan av detta erotiska fenomen, denna sexuella dårskap, denna kärlek, föredrar jag för min del att välja min maka med förnuftet. Så valde jag Hester. Och jag älskar henne verkligen, men i intellektuell mening och inte på det sätt som du i din fanatism fordrar. Jag gripes ej av en tölpaktig svindel, då jag ser på henne och vidrör hennes hand. Inte heller känner jag mig nödsakad att fly hennes närvaro, om jag vill leva, som Dante gjorde med Beatrice, ej heller erfar jag Rousseaus pinsamma förvirring då han var i samma rum som madame Goton och kände lust att springa in i den flammande brasan. Men jag känner för Hester vad lyckligt gifta makar känna i livets eftersommar, sedan lidelsen brunnit ut. Det är mannens tillgivenhet för kvinnan som utgör hans hälsa. Det är detta sunda umgänge som ersätter kärleksraseriet, den sundhet som gör sig gällande hos sparvarna efter parningens hetta, då de sluta med att

näbbas och skvattra och gripa sig helt lugnt an med att bygga boet för den väntade avkomman.

Kärleken före bröllopet är en oförstående eller halvt förstående dårskap. Tillgivenheten efter bröllopet är ett sundt tillstånd av fullständig förståelse; den är baserad på förnuft och en önskan att tjäna och på sund uppoffring. Den förra är en blinds parning med en blind, den senare en klarsynt och med öppna ögon ingången förbindelse mellan en man och en kvinna, som ha tillräckligt mycket gemensamt för att deras förening skall vara byggd på fast grund. Med ett ord, och i ordets fulla betydelse, det är kamratskap mellan könen. Kärleken före bröllopet kan ej leva synnerligen länge efter bröllopsdagen. Den är obevekligt dömd att brinna ut, och när den har brunnit ut, måste den ersättas av tillgivenheten, annars måste parterna skiljas. Vi veta nog att många män och kvinnor, som ej kunna bygga upp tillgivenhet på kärlekens ruiner, skiljas eller, om de inte göra det, fortsätta att leva tillsammans i kylig fördragsamhet eller bittert hat.

Hester är en passande maka för mig. Vi ha mycket gemensamt. Det finns intellektuell, själslig och fysisk frändskap. Hennes rösts smekning och hennes själs beröring äro behagliga för mig liksom beröringen av hennes hand (och du vet att i föreningen mellan man och kvinna är ingen högre gemenskap möjlig, så vida det inte först finns fysiologisk gemenskap). Vi skola gå genom livet som kamrater, hand i hand, Hester och jag, och vi skola bli mycket lyckliga. Och på grund av allt detta påstår jag, att du inte har någon rättighet att okväda min lycka, förbittra mina dagar och känna för mig som för en död.

Min käre, förvillade Dane, kom ner ur molnen. Om jag har orätt, så har jag åtminstone hållit mig på marken. Följ då med mig på denna mark och visa mig var jag har haft orätt. Men låt inte din romantiska och poetiska vrede strömma ut över mig. Håll dig till fakta, människa, till obestridliga fakta.

Herbert.

Just nu kom ditt sista brev. Jag kan bara säga att jag förstår det. Men på samma gång smärtar det mig att jag inte är dig närmare. Dessa intellektuella fantasmagorier resa sig som väldiga, oformliga spöken och skilja oss åt. Jag kan inte tränga igenom töcknen och skymningen och trycka din hand och säga dig hur kär du är mig. Ack, Dane, låt oss sluta nu. Låt oss inte diskutera vidare. Låt mig hålla av Hester på mitt sätt så länge jag inte syndar eller skadar någon, och var du en far för oss och välsigna oss, som annars måste gå ovälsignade. Ty även Hester är fader- och moderlös, och du måste vara för henne vad du är för mig.

Herbert.

XII.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.
Den 10 februari 19—.

Vi ha alltså börjat tvista! Jag har fördjupat mig i dina två, tre sista brev, och de förefalla som en serie inlagor i en process. Mina ha utan tvivel samma rådstumässiga egenskaper. Våra brev ha blivit genmälen helt enkelt. Denna upptäckt förskaffade min penna en veckas vila. Det föll mig in, att Walt Whitman även måste ha menat undervisande brev, då han sade om vår lilla världs oroliga andar: »De äckla mig med sitt prat om sina plikter mot Gud.» Den ene vännen borde ju kunna tala till den andre och uttala det heligaste av alla ord: »Varde ljus, och där vart ljus» — en våg av ljus, en blixt, och sedan var mörkret övervunnet och skingrat från vattenytan. Det var en trumpetstöt av ord, som införde dramat i den töckeninsvepta skapelsen. Må Ordet skingra vår natt och må vi icke allenast konstatera detta, utan även erkänna vår övertygelse, vilka än följderna må bli. Låt oss ödmjuka oss inför ett orubbligt faktum.

Du anser att äktenskapet är en institution som har släktets fortplantning till ändamål och att aktning

och tillgivenhet är allt vad som fordras för att två människor skola ingå denna innerligast möjliga förening. Du anser också att de världsliga bestyren utöva ett hårdt tryck på människorna, så att »kärleken blir en bisak i deras liv», och att detta är som det skall vara. Dina brev äro en utläggning av och ett försvar för vad jag på en höft skulle vilja kalla den praktiska teorien. Du påvisar att världen är till för arbete och arbetare och att livet är till för resultat i form av institutioner och synbara framsteg. Jag påstår å andra sidan att man behöver större hemgift i äktenskapet än tillgivenhet och att männen älska lika innerligt och lika hängivet som kvinnor. Människor älska i mån efter djupet i sin natur, och den bäste man i världen har en oändlig förmåga att ge och mottaga kärlek. Dess makt verkar starkast på de yppersta.

Detta är i korthet vad vi ha sagt varandra. Du angriper min idealism, kallar mig drömmare och anklagar mig för att icke stå i kontakt med tiden, som själv står i sträng kontakt med utvecklingens lagar. Och jag räknar dig till kälkborgarna därför att du överdriver de praktiska värdena. Jag anser att det är simpelt att respektera påtagliga fakta på bekostnad av en känsla som ej kan uttryckas med ord.

I ditt sista brev utvecklar du näringens och fortplantningens teorier med ett behag och en värme som låter dig framstå sådan jag så länge har känt dig och ger mig ett nytt bevis på att du är värd att strida för och att räddas. Men att spåra kärleken till dess biologiska ursprung är inte att förneka dess tillvaro. Kärleken har en historia som är lika betydelsefull som livets. Då den primitiva människan för eoner

sedan såg på sin nästa och erkände honom som sin make, vaknade självmedvetandet och en cell brast som skapade kärlek. Då under tidernas lopp ekonomiska krafter lärde människorna inse behovet av ömsesidig hjälp, då utvecklingens lag överallt i livet väckte hos människan en tendens att sträcka sig utöver sig själv och luta sig intill andra, började kärlekens välde. Vad som var undermedvetet blev medvetet, vad som i det förflutna endast var en svag glimt strålade nu i norrskensprakt. En Julias kärlek är blomman av naturliga processer som ge sig till känna utför hela skalan, men den är också en gåva av den sista utvecklingen, och den talar till oss från skalans högsta streck. En Julias kärlek har morgonens tjusning, emedan dess timme är ung och ändå gammal och hör till både forntid och framtid. Så förvandlades släktets hunger och lidelse till ett lyckobehov hos individen. Släktets behov och individens behov är detsamma och ändå olika.

Vad var pointen i ditt brev? Att könsurvalet är rådande? Det går jag in på. Att det åligger oss som förnuftiga män och kvinnor att låta vår sociologiska erfarenhet komma vår instinkt till hjälp? Det medger jag utan förbehåll. Men vår sociologiska erfarenhet fordrar att vi skola följa instinktens val; vår sociologiska erfarenhet är endast en annan sida av vår förfining, som i det den manar oss att älska det sköna icke mindre starkt manar oss att älska. Vår sociologiska erfarenhet uppfostrar vår smak utan att minska vår smak för själva saken. »Älska en skön människa på ett ädelt sätt, men huvudsaken är att du älskar henne», säger vår sociologiska erfarenhet med

en intressant tautologi. För övrigt är du en kättare mot din egen lära, Herbert. Det är du som skulle vilja svika vår nuvarande sociologiska erfarenhet genom att styra moderna människor efter lagar som rådde under det primitiva livet. Det är du som ständigt spetsar öronen efter det förflutna och de skeden av medvetande som ha varit men aldrig kunna komma tillbaka. Biologiens tidiga fakta kunna ej inrymma det som härledts ur dem. Människan har framgått ur lägre former på samma sätt som vatten förvandlas till ånga, och den försiggångna förvandlingens natur är lika radikal. Öka vattnets temperatur med ett antal grader, så är det ändå vatten. Om en grad saknas i det erforderliga antalet, så är substansen oförändrad. Men lägg till den sista graden, och vattnet är ej längre vatten. Från vatten till ånga är en radikal förvandling.

Du talar om förbättrade husdjursraser och om vår egen rasförbättring i det förflutna, och härvidlag går du längre än som är nödvändigt, i fall äktenskapet endast skall tjäna fortplantningsdriften. Du ådagalägger en viss aktning för det naturliga och instinktiva, men du säger att allt vore lika bra om ej det individuella valet vore förhärskande och om män och kvinnor »skakats om». Du gör upp ett kallt handlingsschema för själsliga angelägenheter och skriver reglementen för hjärtat.

Jag har också ett program. Mitt bryter ej med naturen. Tvärtom, det lyder varje instinkt och lyssnar till varje maning från sinnena. Min kärlek börjar i mitt biologiska jag, växer med det, tar färg av solnedgången på kornblå himmel och behag av vajande

sädesfält sedda i drömmen. Den är för mig vad den är för fågel och fisk, djur och växt. Den är mitt begär att fortplanta mig, men den är också någonting lika olikt detta som jag är olik djuren och växterna. Min kärlek är »blind, oresonlig och befallande», och därför tror jag på den. Jag betraktar inte mig själv som en gudamänniska, därför säger jag ej till Naturen: »Tillåt mig att hjälpa till.» Jag kan inte vara säker på, att jag, då jag säger detta angående hästen — som liksom jag lyder »dunkla begär och oklara drifter» — inte uppoffrar honom för min egen nyck. Lusten att äga och förstöra är svår att stå emot. Kanske det stundar en renare tid, då människan, buren av en känsla för romantikens värdighet och livets helighet, avstår från att brutalt bära hand på sina stumma bröder.

Romantiken, som för mig är beviset på tillvarons skönhet, grundar sig ej på lidelsen. De orena lågor som förtära den ohyfsade och degenererade äro ej kärlek. Du anför exempel på hyperfysiska och hysteriska fall. Den känsla som jag för din själs skull vill ha dig att lyda och utan vilken du endast lever ett halvt liv är inte en hypersensuell sentimentalitets blinda lidelse. Rousseau var aldrig kär i hela sitt liv, fastän man genom att säga det beskyller honom för mened.

Ännu ett ord. Vill du veta varför jag är så ivrig? Jag är ivrig, emedan jag vet att du hör till dem som kunna älska. Troligen är det en liten snedvridning i din utveckling som har fört dig in på främmande tänkesätt och livsuppfattningar. Ja, och ännu mera är jag ivrig emedan du är fullkomningen av ett heligt

förflutet. Du är son av mitt offer och din mors kärlek.

Jag tar det verkligen mycket ivrigt. Jag vill inte att du skall vakna en ohygglig natt och upptäcka att du har slutat din roman innan du börjat den. Jag förbittrar dina dagar och känner för dig som för en död. Det är därför att jag känner det liv som genom Guds nåd blivit ditt, och därför att jag inte kan uthärda den tanken att du begraver det. Herbert, man är fattig, då blodet bleknar, tårarna torka och hjärtats eld tynar och allt som är kvar är minnet av en tanke — minnet av en mycket avlägsen tid, då man var ung och kunde ha valt att leva.

Det gör mig ondt att vi skola förmörka dagarna för varandra.

Alltid din vän.
Dane Kempton.

XIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London, Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.
Den 12 februari 19—.

Barbara och Carl firade sin minnesdag i går. Inbjudningar utsändes; gästerna voro Melville och jag. »Minnesdag — för vad?» frågade vi. Svaret blev outgrundliga leenden. Födelsedagar äro skickelser av ödet. Antingen man beklagar skickelsen eller är tillräckligt bekajad med illusioner för att glädja sig över den, kan man inte anständigtvis fira en händelse som är alldeles oberoende av ens vilja och ändå rör en personligen. Låt dina vänner, som sätta värde på dig, fira den dagen. Så resonerar Barbara. Alltså ingen födelsedag, ej heller var det bröllopsdagen. Det gällde någon blixt i deras tillvaro, vars minne gör dem rikare — en stämning som behärskat dem i en timme, uttalandet av ett ödesdigert ord, bekännelsen av deras kärlek, om någon sådan bekännelse behövdes. Vilken anledningen än var, så firade de den med liv och lust.

Barbaras ögon glänste, en ljuv rodnad färgade hennes kinder, och hennes röst skälvde. Även Carl var i hög stämning. Mitt hjärta älskade denne man, som i hela sitt liv hade haft döden i faggorna. Hans

hälsa är i vinter sämre än någonsin, och det gjorde »högtiden» litet hjärtslitande. Han har varit tvungen att överge sin tidning, men vi hoppas att han skall kunna stanna kvar vid skolan. Hans kroniska klenhet både till kroppen och börsen tycks emellertid ej påverka hans lynne. Han har fortfarande kvar ömhetens och karaktärsstyrkans ljuskraft. Han fjättrar sina lärjungar vid sig nästan lika starkt som han fjättrade Barbara.

Jag har upptäckt ett bevis på detta pars lycka. Det är att jag alltid har tagit den för given. Enkelt, inte sant? Och ändå absolut säkert. Ofta ertappar jag mig i deras närvaro med att tänka mig deras samliv och ana de älskvärdheter den ene bevisar den andre. »Vad hon måtte göra honom lycklig!» tänker jag. »Vad hans ögon äro vältaliga, då han ser på henne!» »De kunna aldrig få nog av varandra», och så vidare. Inför vanligt gift folk erfar man så ofta en känsla av modfälld överraskning: »Hur kunna de där två hålla jämna steg?» »Hur ha de kommit tillsammans?» »Hur kan det fortgå?»

Jag kan inte glömma kvällen i går. Din far och jag hade sådana kvällar, men jag trodde aldrig jag skulle få vara med om något sådant en gång till. Vi talade då med unga studenters livlighet (och tvärsäkerhet), eggade upp oss med längesedan glömda teorier, blåste nytt liv i gamla förhoppningar, pinades under slag som kanske för längesedan hade upphört att falla. Än sedan? Hade vi missförstått fakta? Då hade vi åtminstone inte misstagit oss på våra känslor. Ett nytt hopp i stället för det gamla som hade visat sig vilseledande; i stället för de gamla oförrätterna en ny,

lika stor och himmelsskriande. Det var skönt att känna att vi inte hade blivit för kloka för att hysa tankar på förändringar och reformer eller för uttorkade av teorier för att vägra att resignera. Jag erkänner att det är längesedan jag var utom mig av vrede, otålighet och obändighet, men i går kväll väckte vi radikalen hos varandra. Vi utdömde systemet. Vi ställde oss utanför regeringen, vägrade att ta emot något ur dess händer, vi anmälde våra protester och hatade tidsförhållandenas villervalla lika häftigt som vi älskade framtidens större rättvisa.

Det är egendomligt att vi, sent vunna framgångars avkomma, voro i stånd till sådana förkastelsedomar. Barbara gillar styrelsen utan att besvära sig med några tvivel. »Vad vet ni? Vad vet ni?» frågar hon, en strålande liten vitklädd och konservativ ängel. »Ni måste veta med er att ni ha orätt, annars skulle ni slå er fram i livet ändå.»

Å, Barbara har ännu inte fått lära sig att det är svårt att leva. Det är inte så svårt att strida, och det är lätt att vara neutral, men att både strida och tåla, att hålla stånd, alltid med blicken stadigt riktad på målet, men ändå utan beskedlighet ta emot snubbor och vänta — det är det rätta, hjältemodiga handlingssättet. Och när man har blivit besegrad, är det svårt att erkänna det för sig själv. Det är svårt att hedra ett föråldrat ideal, som ändå kostar oss både vårt lugn och vår prestige — skatter som ungdomen ringaktar, men som den annalkande ålderdomen sorgligt nog älskar. Det är svårt att hejda sig, då man kör för fort och för långt, då man galopperar mot fanatismen, och det är omöjligt att piska sig själv till hän-

förelse och martyrskap. Det är svårt att leva, lilla Barbara.

För mig är det också svårt att beskriva ett samkväm. Vid detta var det Browning som förde ordet, ty Melville slog upp »Caponsacchi» och läste den dikten för oss. Själva hans röst är en tolkning, men Browning behöver mindre tolkas än andra författare av stora dikter, emedan han författat de största. Klockan var fyra på morgonen, då krigaren-helgonets ord: »O, store, rättvise, gode Gud! Jag olycklige!» nådde våra öron. Så vi hade lyssnat! Carl gick alltjämt fram och tillbaka, Barbara lutade kinden mot min hand. Hennes själ kämpade, det gjorde min också. Vi kämpade alla med i den tappra striden. Läs »Pompilia», och du gripes av vördnad, läs »Caponsacchi», och du smittas av handlingsiver. Du måste upp och bort och slå dig fram liksom han, fastän du kanske nyss var för själsligt trött för att svara ja, om slumpen ropade upp dig.

Det var Carl som bröt den av vårt inre uppror framkallade tystnaden. Med drömmande röst och ögonen glänsande av iver berättade han för oss hur han en gång gått uppför ett berg midtför huset där han bodde. Det ösregnade, han föll vid varje steg uppför den slippriga branten, men för varje steg blev utsiktens skönhet allt underbarare, nästan överväldigande. Den lilla byn sjönk ner allt djupare och djupare, omkring honom höjde sig mjuka och grönskande kullar med behagfulla linjer, ett vattendrag låg mörkt under den mulna himlen, och de gråa bergen stodo på vakt i fjärran. Det var då i januariregnets kyla, på en ekbeklädd kulle i Västern, som han kände igen moder-

jordens älskade drag, visste att hon var hans liksom han var hennes och älskade henne med lidelse. Havet är stort och underbart, men det är något främmande. Det håller dig på avstånd, det tillhör ej dig. Men den milda jorden med sina våglinjer och det spirande livet i sitt sköte hugsvalar med ordlösa harmonier. Det var då han förlät ödet som gjort honom vanför. En knotig ek, det är allt — men i alla fall ett träd och vackert i landskapet! Och det var nog för honom att leva. Och midt upp i så mycken skönhet var det också nog att dö. Som han stod där och tänkte på detta, gripen av denna underbara skönhet, och ömsom beklagade dem, som ej längre kunna se det silande regnet och gräset vid sina fötter, eller tänkte, att eftersom detta är godt, kanske det också på något outsägbart sätt kan vara godt att glömma allt detta — som han stod där, upphettad av klättringen och vemodig av stor glädje, kom den tanken för honom: Med vem? Detta kan man ej uppleva ensam. Med vem? Han vände sig om då en hand vidrörde hans axel, och han mötte en leende blick och flämtande andedrag från den kvinna, som sändt ut sig själv att bli hans Eva.

Medan gryningen smög sig över Londons värld, berättade Carl denna historia, och vi sågo genast alltsammans för oss — berget omgivet av kullar, den med tillvaron försonade ynglingen som hade kämpat sig upp till dess topp, den regndrypande unga kvinnan som skyndat efter honom för att hinna upp honom med gåvan av hela sitt jag i sin blick. Vi sågo varken på Barbara eller på Carl. Vi visste nu hemligheten, vi sade bara några ord och gingo. Vår värd hade för-

rådt vad minnesfesten gällde. Vi förstodo och voro glada.

God natt, gosse. Jag önskar att du kunnat vara med om vår glädjefest i dagningen!

Dane.

XIV.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien,
Den 28 februari 19—.

Kärlek är något som börjar med sinnesintryck och slutar i känsla. Med en vacker och tillåtlig hyperbol har du i din skildring av kärleken börjat med sinnesintrycken och slutat med känslan. Du har berättat mig om kärleken med kärlekens egna uttryck, vilket är ett ytligt och ovetenskapligt sätt att gå till väga. Låt mig nu komma med en definition. *Kärleken är en åkomma hos själ och kropp framkallad av lidelsen under fantasiens eggelse.*

Kärleken är ett skede i fortplantningsfunktionen och förekommer endast hos människan. Kärlek i ordets vanliga bemärkelse är ett känslorus som ej existerar bland de lägre djuren. De lägre djuren sakna fantasiens sporre, och för dem är fortplantningsdriften ingenting annat än en drift. Men människan har utvecklat sin inbillningskraft. Den rena sexuella driften är uppfiffad och undanskymd av ett kaos av inbillningar, missförstådda drifter och orediga drömmar. Och så väl är funktionens verkliga syfte bortblandat för henne, att hon faktiskt tappat bort det, i synner-

het under kärleksrusets tid, så att det alls icke tycks finnas någon gemenskap mellan de båda faktorer som utgöra kärleken, drift och fantasi.

Våra dagars romantiske älskare (som uttrycker sinnesförnimmelser med känslotermer och belåtet inbillar sig att han därvid resonerar förnuftigt) kan icke se något samband mellan sin själsexaltation och grov kroppslighet, fattar ej att själen kan bli kropp och i den kroppsliga omfamningen ge uttryck åt själens mysterier. Alla känsliga och intelligenta män och kvinnor ha sina ögonblick av ångest och tårar och upproriskhet mot sitt eget jag, då de känna sig förbryllade och nedslagna inför kärlekens fysiska yttringar. Stackars män och kvinnor! De lida svårt och uppriktigt därför att de endast ha en sentimental uppfattning av kärleken. För dem tyckas kropp och själ vara skilda saker som måste hållas i sär för att inte den ena skall befläcka den andra. Och då de älska helt och ärligt, bevisa de till sist sin kärlek genom att underkasta sig, ehuru de aldrig kunna fullt skaka av sig känslan av synd och skam och personlig förnedring. De förstå icke livet, det är knuten. Djuren, som sakna inbillning, behöva ej förnuftets sanktion för de olika livsfunktioner de äro underkastade och som de ej kunna behärska. På grund av sin ohejdade och obalanserade inbillningskraft ta människorna halva livet för det hela, och då de tvingas att även se den andra halvan i ansiktet, bli de förfärade och chockerade. De förstå inte att fortplantningsdriften är lidelsens upphov och att den mänskliga lidelsen, som verkar genom fantasien och påverkas av den, blir kärlek.

Och medan jag är i farten kan jag så gärna förneka

att det fordras en större andlig hemgift i äktenskapet än tillgivenhet. (För övrigt kan jag ej se något så andligt i de erotiska fenomenen.) Om en man fattar tillgivenhet för en kvinna utan att behöva genomgå det föräktenskapliga ruset — om en man så att säga går denna ginväg, inser jag ej något skäl, varför han ej skulle gifta sig med denna kvinna. Och han har alldeles säkert rätt, ty tillgivenhet är just vad den romantiska kärleken måste förvandlas till efter bröllopet. Men missförstå mig inte, Dane. Jag utsträcker inte detta över lag. Det duger inte för hela människohjorden, ty då ha vi genast detta avskyvärda som du med rätta är rädd för, konvenansäktenskapet. Det döljer sig tyvärr alltför ofta bakom den romantiska kärlekens mask. Vem som helst kan ej gå denna ginväg och på samma gång undvika att kränka det rätta könsurvalet. Dussinmänniskan, som har föga förstånd, kan endast utföra könsurvalet genom att först undergå den romantiska kärlekens sjukdom. Men för några få av oss, och däribland vågar jag räkna mig själv, är ginvägen tillåten. Jag skall gå denna ginväg utan någon världslig tanke på aktier, obligationer och husliga bekvämligheter.

Betyder äktenskapet mindre för mannen än för kvinnan? Ja, alldeles säkert, åtminstone då det gäller normala män och kvinnor. Lika visst som fortplantningen är kvinnans speciella funktion och näringen mannens, lika visst innebär äktenskapet mera för kvinnan än för mannen. Det blir kvinnans hela liv, medan det för mannen snarare är en episod, blott en sida av hans mångsidiga liv. Det naturliga urvalet har fogat det så. De otaliga män i det förflutna —

till och med före den tiden då de svingade sig ner ur träden — som ägnade mera tid och krafter åt sina kärleksaffärer än åt att skaffa föda och tak över huvudet, dogo av svält på ett eller annat sätt. Endast de normala männen med riktig vördnad för livets mekanism överlevde för att fortplanta släktet. Den möjligheten låg nära till hands, att den abnorme älskaren ej alls vann någon hustru. Åtminstone är det så nu för tiden. Den abnorme mannen är ingen framgångsrik friare och blir vanligen förbigången.

Men medan vi äro inne på det kapitlet, få vi ej glömma Dante Alighieri, som för dig är älskarnes kung. Har du någonsin sett någon rimlig förklaring på hur han kom att gifta sig med Gemma, Manetto Donatis dotter, som födde honom sju barn, men aldrig ens nämndes i »Divina Commedia»? Du kommer ihåg vad han sade om sitt första möte med Beatrice: »I detta ögonblick kände jag tydligt att livets ande, som har sin boning i hjärtats lönligaste kamrar, började darra så häftigt att hela min kropp skälvde därvid.» Men sedan fick han sju barn med Gemma, Manetto Donatis dotter, och om vilken man enligt historiens påstående »ej har någon anledning förmoda annat än att hon var en god hustru».

Vad det primitiva beträffar, så spetsar jag öronen efter det, emedan vi ännu äro mycket primitiva. Hur många tusen års kultur tror du det har behövts för att avnöta och polera våra skrovliga kanter? Ett förmodligen, i bästa fall inte mer än två. Dessförinnan voro vi tjutande vildar som klumpiga till gestalt och dåd drucko blod ur våra fienders huvudskålar

och prisade Valhalls orgier och blodbad som det högsta paradiset. Och före den tiden, hur många tusen års barbari hade vi varit med om? Och hur många tusen sinom tusen århundraden i livets långa tåg från den första oorganiska företeelsen som fick liv? Två tusen år äro en ofantligt tunn fernissa att täcka många millioner med.

Dessutom äro våra mycket beprisade två tusen år av kultur någonting intellektuellt, en förvärvad karaktär. Vi födas ej med den. Var och en måste tillägna sig den efter födelsen genom sina medmänniskors och föregångares skrivna ord. Isolera ett dibarn från släktet, så skall det aldrig lära sig tala, och utan ord kan det aldrig tänka annat än på det konkretast möjliga sätt. Men det äger alla djurets instinkter och drifter — de skrovliga kanter som ständigt sticka fram genom den civiliserade människans kulturfernissa.

Vår kultur kommer sent och försvinner fort. Jag har sett den falla av en man på en timme, ja, i ett ögonblick. Vår kultur är ingenting annat än människosläktets samlade visdom. Den är ingen del av oss eller ett ting eller en egenskap som går i arv från far till son. Den är något som varje individ tillägnar sig i olika grad. Ja, jag gör rätt i att spetsa öronen efter det primitiva. Det säger mig var jag står i dag och i vilken värld jag lever. Du, Dane, är överförfinad eller förfinad utan samband med tiden. Du är lik de idealistiska och framskridna zeloter som, då en sådan handling skulle vara detsamma som förintelse, råda Förenta staterna att avväpna gentemot en värld i pansar.

Men nu slutar jag med detta osammanhängande brev. Jag skall snart bevisa mina påståenden. Jag skall visa vilken högre roll förnuftet spelar i den äktenskapliga kärleken, dess självbehärskning, återhållsamhet, försakelse, offer. Och jag skall visa att äktenskaplig kärlek är högre och ädlare än den romantiska.

Herbert.

XV.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.
Den 15 mars 19—.

Clyde Stebbins var här en timme efter sedan jag läst dina teorier och definitioner. Den omständigheten att jag läst förräderi mot hans syster kom mig att välja mina samtalsämnen litet försiktigare än som lämpar sig för en ledig konversation. Ditt brev låg halvöppet på bordet framför oss, och jag sneglade ofta på det och undrade vad Hesters bror skulle tänka om han finge läsa det. Jag tänker numera inte bara på dig.

Jag förkastar din definition på kärleken. Den är ej en åkomma hos själ och kropp, ej heller är den endast ett redskap till fortplantning. Jag förkastar och harmas över din distinktion mellan känslotillståndet före och efter bröllopet. Vidare anser jag att äktenskapet ej kan grundas blott på tillgivenhet, och jag delar ej din åsikt att folkökningen går före principerna. Det är inte nödvändigt att skaffa barn till världen till vad pris som helst.

Kärleken är inte en åkomma utan en tillväxt. Det finns andlig så väl som kroppslig tillväxt. Vissa män och kvinnor växa sig aldrig tillräckligt starka för att älska. Deras utveckling hämmas eller också

äro de från början klena varelser födda av undernärda föräldrar, och deras öde blir kanske att älska bleka, kraftlösa varelser som de själva. Det finns andra som älska, och det är ingen olycklig slump, ingen själens och kroppens åkomma som kräver dårhusläkare eller kirurger. Det är en styrka, en utveckling, en fullkomning. Låt oss gå från dess verkan till dess orsak. Hur yttrar sig denna galenskap? Icke i svaghet. Man har aldrig sett en älskande man eller kvinna försvagas genom sin kärlek. Den älskande kan bära allt och det icke allenast för sin egen räkning utan för en större värld än som någonsin varit hans. Den, som älskar en, måste nödvändigt älska hela världen och alla ofödda världar. Det är livets gång, det vill med andra ord säga att det är ett vetenskapligt faktum. Det som sätter människan i stånd att höja sig upp till en högre grad av helgelse är icke en åkomma hos kropp och själ. Det är den största av alla krafter, och den förvandlar den grälsjuka, snikna människan till en inspirerad poet.

Och orsaken? Driften till fortplanting och inbillningskraften? Det går jag in på. Men det finns andra, närmare till hands liggande behov som fordra kärlek, behov som äro något särskilt utmärkande för vår tid, ty de sammanhänga med vår ständiga längtan efter hjälp och kamratskap under den knaggliga färden genom universum. Om kärleken inte vore något annat än ett medel till fortplantning, skulle du ha rätt i ditt påstående att mina höga anspråk äro onödiga och onaturliga. Om kärleken vore detta och endast detta, skulle det inte finnas någon kärlek, och det är ju en paradox.

»Då våra själar längta till att mötas
och blandas med varandra genom kroppen
som utgör dessa själars yttre klädnad,
så låt oss för vår kärleks skull få bli
ett kött, som re'n en enda själ vi äro.»

Jag vågar uppställa en formel: i början uppstod kärleken ur fortplantningsdriften; nu uppstår fortplantningsdriften ur kärleken. Alldeles som vi förhålla oss gentemot det naturliga urvalet, när vi i lidelsefull etisk känsla ställa upp vårt lilla jag emot världsalltet, likaså kasta vi för vår eget bästa om en naturprocess som verkligen tycks ha en lags kraft. Denna omkastning är civilisation.

Den älskande måste fortplanta sig Här och Nu. Livets lag fordrar av honom en tribut av kärlek. Inbillningskraften ger den älskande nyckeln till hans kärleks föremål. Han träder in och ser blott hennes idealbild; hennes jordiska stoff, det rent materiella hos henne existerar ej för honom. Kärlekens betingelser sammanhänga med civilisationen. Då syftet är högt och känslan rik, när »den eviga besittningen av det goda» åstundas, då höres kärlekens rop: Jag är till!

Nu till min definition. Negativt är kärleken icke en åkomma, en störing hos kroppen och själen, emedan den härstammar ur det evigt värdefullaste, emedan den utgör höjdpunkten av ädla processer och emedan den åstadkommer en sundare syn och styrka och lycka. Positivt är kärleken personlighetens uppvaknande till känsla av en annan varelses skönhet och värde, orsakat av fortplantningsdrift och inbillningskraft. Det är en längtan att hålla fast vid det evigt goda och uppgå däri.

Aristoteles bevisade — och hans samtid kände sig övertygad därav — att kvinnan har färre tänder än mannen. Aristoteles var en stor man, och förutom att han var filosof var han också sin tids förnämste naturvetenskapsman. Jag kan inte låta bli att tänka på detta oerhörda misstag. Kanske (vem vet?) samma ryktbarhet, som en sexuell tandklassifikation åtnjuter, en gång väntar den definition som kallar kärleken en åkomma.

Jag skall fortsätta i morgon. Jag kallades nyss genom en biljett till Earl som är sjuk, fastän inte allvarligt. Barbara har ordinerat honom ett schackparti. Jag har fått en sådan längtan i blodet att få återse dig. Jag tror att jag snart skall vara hos dig i den nya Västern.

Alltid din vän
Dane Kempton.

XVI.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London.
Söndags morgon.

Jag måste nu komma till de tre andra punkterna i mitt brev, så att jag stannar hemma och skriver, fastän det är en frisk bris nu på morgonen och kokett nyckfullt solsken och någonting rycker i mig att gå ut på stadsgatorna. Det är inte det att jag inte kan hålla mig stilla, det är min kärlek till fria luften. Jag vill så gärna lämna de fyra väggarna och ännu hellre mina invärtes fyra väggar och sluta mig till staden i vänskap och låta den sluta sig till mig. Jag känner mig aldrig så solidarisk med mina medmänniskor som då jag är ute och går...

Utom då jag skriver till dig. Då växer jag av stolt livslust. Mina sympatier värmas och jag blir ung på nytt. Jag utnämner mig själv till livets sakförare, och jag saknar inte entusiasm för detta höga kall. Det är endast helt naturligt att jag inför en skepticism som jag inte kan dela erfar större trosvärme och att jag inför en nedsättande kritik får en stark känsla av det smädade föremålets härlighet. Jag blir zelot och utgjuter mig i långa lovsånger. Jag känner mig buren

av förtrollande harmonier därför att jag tjänar och försvarar och gillar vad jag anser rätt.

Så att då du förfäktar att den romantiska kärleken endast existerar före bröllopet och att den dör efter detta — liksom andra anta att den dör då fattigdomen nalkas — så gläder jag mig i medvetandet om att det icke är sant. Jag granskar fakta som jag hittills tagit för givna och blir dubbelt säker. Du är dogmatisk när du påstår att älskaren och den äkta mannen utesluta varandra. Om det fanns kärlek från början, finns den också i slutet. Kärleken fördubblas av sin egen kraft. Samlivet stärker banden och i solmättad luft slår karaktären ut i blom. De misslyckade äktenskapen äro de som endast äro grundade på tycke. Här måste trötthet yppa sig, ty äktenskapet fordrar att makarna skola vara allt för varandra, och om det inte är så, är kontrahenternas liv, både enligt logikens och den förfinade levnadskonstens lagar, förspillt för alltid.

Även verkligt älskande makar kunna ångra sig. Men dessa ha åtminstone börjat bra. Därför är deras liv oändligt mycket rikare. Själva misslyckandet blir därigenom lättare för dem att bära än för de andra som handla plebejiskt och begära så litet av livet att till och med detta lilla undgår dem. Kasta inte smuts på dem, ty de *vilja* åtminstone älska. De ha gjort ett missgrepp, men ingen kan klandra dem därför. Det var varken deras eller kärlekens fel, och »större livsfullhet» kommer dem till del just genom deras missgrepp.

Du är konsekvent. Liksom du påstår att kärleken är drift, tror du att den ej är något annat än ett känslosvall i början. Du märker en förändring; den oro och sinnesrörelse man erfar inför det okända försvinner,

och du vet inte att de ersättas av det kändas varaktigare glädje, att efter löftet kommer infriandet, att hoppet inte är skönare än dess fullbordan, att det är något gudomligt i båda och att kärleken icke sviker.

Säg mig, äro de lugna äktenskapen av tillgivenhet, som du ämnar skildra, verkligen så lugna? Dra de jämnt så bra? Är den självbehärskning, återhållsamhet, försakelse och uppoffring, som du talar om, lika lätt att utöva gentemot den person, som är för dig vad tjugu andra lika lätt skulle kunna vara, som den är gentemot den enda som du älskar och avgudar framför alla andra, och som ditt eget väsens lagar befalla dig att tjäna i liv och död? Gud skall veta att genomsnittsäktenskapet inte utgör något slående exempel på utövandet av dessa dygder! Dessa fraser äro snarare uppstyltade ideal, på vilka nödställda makar försöka kravla sig ur sin nöd. Å andra sidan övar ju var och en till en viss grad återhållsamhet och uppoffring, eftersom var och en är till en viss grad moralisk. Men det sitter hårdt åt för din genomsnittsman och kvinna i ditt dussinäktenskap, och de bita ihop tänderna och rynka pannan av ansträngning.

Den smula lugn som där finns vinnes genom vampyrism. Diderot, som var gift med en enfaldig sömmerska, hade ingen rätt till mademoiselle Volauds kärlek. Det var vampyrism och synd att ta allt från denna kvinna och återgälda hennes ynnest med det som var så mycket mindre än allt — lika säkert som att feghet och självviskhet är synd. Men den otillåtna förbindelsen kommer alltid att finnas till, emedan män och kvinnor ej kunna lägga bort att känna själfull sympati och öm längtan och alltid skola älska,

hur värdelöst och vanvettigt det än kan förefalla inför världen. Individuellt ha vi inte svårt för att finna vår lycka, men vi måste närma oss den på en oärlig världs slingrande krokvägar. »Inga raka vägar! Kryssa er fram!» har konvenansen alltid ropat, så länge den funnits till.

I varje genomsnittsäktenskap blir alltså kärleken schablonmässig, därom vittna hetärerna i den gamla grekiska kulturvärlden. Du minns att det står i historien: »Den låga ställning kvinnan i allmänhet intog i hemmet hade en högst fördärvlig inverkan på grekernas seder. Hon kunde ej utöva ett sådant höjande och förfinande inflytande som i det moderna hemmet. Männen föranleddes att söka sällskaplig och intellektuell sympati och kamratskap utanför familjekretsen bland en klass av kvinnor som kallades hetärer och huvudsakligen stodo i anseende för sina lysande förståndsgåvor. Den mest kända representanten för denna klass var Aspasia, Perikles' väninna. Hetärernas inflytande var högst skadligt för samhällsmoralen.» Detta bruk upplevde mången renässans, då Laura och Beatrice besjöngos, ända till det adertonde århundradets lysande encyklopedister med sina öppet erkända kärleksförbindelser och ner till Goethe och John Stuart Mill. Alla dessa kärleksförhållanden härledde sig ur mycket olika motiv och miljöer, men voro i grunden likartade — stark, innerlig kärlek mellan man och kvinna, visserligen i hög grad grumlad av den omständigheten att bruket medgav ett kärlekslöst äktenskap där bredvid, men ändå en kärlek som var god, emedan den var den bästa som kunde åstadkommas. Och då historikern tillåter sig att säga:

»Hetärernas inflytande var högst skadligt för samhällsmoralen», är det tydligt att även han anser ett äktenskap, som tvingar mannen eller hustrun att söka tröst för sin själ på annat håll än i sitt hem, vara dåligt och oförnuftigt.

I våra dagar äro förhållandena ändrade. Kvinnan har fått ny kraft och värdighet, och den yppersta ridderlighet världen någonsin skådat står i blom. Hon är mannens like och kamrat, och hennes majestät är erkänt. Hon är ej längre ett medel utan ett mål i och för sig, icke allenast lämplig att bli mor åt män utan att leva som deras jämlike. Jag säger än en gång, att hon inte är ett medel utan en individ och har en egen själ att utveckla. På grund av kvinnans större och allmännare frigörelse har den moderna kärleken kunnat ernå sin förfining.

Och så till den sista punkten, frågan om fortplantningen. Liksom funktionen är viktigare än organet, så är kärleken till livet något medfött hos varje levande varelse, till livets upprätthållande. Men även urtidens människa, hos vilken instinkten är starkast, visar sig i stånd till att dö. Några människor ha alltid kunnat offra sitt liv för en sak. (Det tros till och med att självmord kunna förekomma bland djur). Och nu för tiden säga vi säkert icke längre att människan *måste* leva. Lika ofta måste hon dö. Män ha ansett det vist att dö på bålet eller i galgen. Om detta är sant när det gäller livet som strömmar genom våra ådror, hur mycket sannare är det icke om vår drift att fortplanta oss, som endast står i biologiskt samband med kärleken till livet och som, då den yttrar sig i samhällslivet, oftare är ett kallt resonemangsresultat än en allt

behärskande tanke! Vi tvingas ej att fortplanta oss. Varje barn som födes till världen får minsann kämpa hårdt för sin brödbit. Under vårt fantasilösa ekonomiska system är all ökning i folkmängden en hotelse.

Att sätta barn till världen kallar jag att bära sig åt som torsken, som åstadkommer ett överflöd av små simpla varelser, så vida inte processen humaniseras och förandligas. Om ett barn avlas i kärlek och icke i lusta, så är det rätt undfånget. Om det är ditt ideals barn, en ättling av det som är ditt sannaste liv, då är din avkomma din odödlighet, och då men endast då har du rätt att vara stolt och glad över vad du har frambragt.

Min käre, käre Herbert, min kärlek har ej svikit. Det måste du lära dig inse. Kärleken sviker aldrig. De barn som kunde ha varit mina må hellre vara ofödda efter jag ej kunde ge dem en mor som jag älskade. Du påminner mig om att Dante gifte sig med Gemma, Manetto Donatis dotter, och att hon födde honom sju barn. Och ändå, Herbert, nämndes denna hustru varken i »Commedia» eller i »La vita nuova» eller i någon annan av hans skrifter. Dante var en man som rättade sig efter det hävdvunna. Han stod ej i alla avseenden över sin tid, därom vittnar hans teologi. Bruket tillät det lidelsefria äktenskapet vid sidan av kärleken. Han följde bruket, och det evighetsögonblick, då han i paradiset mötte sitt hjärtas dam, förbittrades av hennes »kalla, inlärda leenden».

»Ur vilken hjärteångest, tankens vånda
och stolt triumf som trampar på förtvivlan,
ur vilken ömhet, gift och hat till ondskan

och smärtans rop från en marterad själ
har ej hans dikt om jord och himmel spirat,
ett medeltida underverk av sång!

Det var för Beatrice denne man hetsade sin själ till odödliga ansträngningar och höjde en titanstämma, vars tjusande ekon vi ännu höra. Det var för Beatrice han nedsteg till fasornas värld, klättrade uppför skärseldens berg och svingade sig upp mot paradisets ros. »Men Hon, var är Hon?» ropade jag genast.»

Dante, älskarnes kung, kunde ha levat bättre, men han älskade väl.

Detta till svar på ditt brev. För att bemöta dina argument har jag ansett bäst att använda litet av din egen metod, men jag kan inte frigöra mig från den känslan att ha försimplat ämnet genom att säga så mycket om det. Jag är rädd att mitt brev skulle framkalla ett leende från dem som känna kärleken och dess underbara enkelhet i all dess finhet. »Vi som älska behöva inte så många ord!» skulle deras ovedersägliga kritik lyda. Det är lättare att leva än att teoretisera om livet.

Jag har plötsligt kommit att tänka på att vad jag sagt kan förefalla nedsättande för Hester. Så vet då att jag inte tror det i hela världen finns en kvinna som inte är i stånd att väcka sann och trogen kärlek i någon mans hjärta. Dessutom reser sig Hester framför mig som en hjältinna. Icke en hårsmån av vad jag vet om henne är annat än skönt. Jag beklagar bara att hon, som kunde vara »en evighetssyn», skall vara dömd att som en episod ta emot din aktningsfulla tillgivenhet. Hon känner inte till ditt program. Hon är en flicka som tar din kärlek för given alldeles som hon ger dig

sin, utan knussel. Den kvinna, som inte kan nöja sig med mindre än allt, svälter småningom ihjäl på vatten och bröd, fastän hon ej förstår det förr än allt är slut.

Till den karnevaltid, då du och Hester förälska er i varandra, om den tiden någonsin kommer, måste ni två vara lika åtskilda i handling som ni äro det faktiskt. Förlåt mig och skriv snart.

Alltid din

Dane.

XVII.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien
Den 2 april 19—.

Jaså, du har träffat Hesters bror? Jag har nyss varit på en utfärd med Hester. Jag vet att hon älskar mig mycket, och jag måste erkänna att den tanken gör mig överlycklig. Å andra sidan känner jag mycket väl till denna kärleks betydelse, dess betydelse och dess orsak. Trots sin härliga karaktär är hon på intet sätt annorlunda konstruerad än millioner av hennes systrar på vår planet nu för tiden. Hon älskar — hon vet inte varför; hon vet — bara att hon älskar. Med andra ord: hon resonerar inte över sina känslor.

Men låt oss karlar resonera, som karlar bruka. Och du, Dane, ge dig till tåls och följ mig ner till och under kärlekens fenomen hos könlösa och kärlekslösa varelser. Och från denna lämpliga utgångspunkt skola vi sedan återvända till och kartlägga kärleken, dess olika faser och förekomstsätt, från dess första början till dess senaste yttringar.

Könlösa och kärlekslösa varelser! Ja, så kunna vi kalla de livsdroppar som benämnas encelliga organismer. En sådan varelse är en liten cell som inom sig

är i stånd att utföra alla livets funktioner. Denna pulserande atom materia äger en känslighet som, enligt Herbert Spencers uttryck, sätter den i stånd till att »lämpa de inre förhållandena efter de yttre», att anpassa sig efter omgivningen — med ett ord, att leva. Denna ensamma cell drar sig samman och ryggar tillbaka för de omgivande ting som äro obesläktade med dess egen art, och de kongeniala tingen drar den till sig och absorberar. Den har ingen mun, ingen mage, ingen matsmältningskanal. Hela cellen utgör mun, mage, matsmältningskanal.

Men på detta låga stadium äro livsfunktionerna få och enkla. Denna lilla levande oorganiska tingest har intet kön, och följaktligen kan den icke älska. Den förökar sig genom tillväxt. Då den växt sig för stor, klyver den sig i tu, och där det var en cell är det nu två. Ej heller kan alstringscellen kallas *mor* eller *far*, ty det kan inte avgöras vilkendera som är den ursprungliga. Den första cellen splittras till två; den ena har lika stora anspråk på föräldraskapet som den andra.

Detta solgrand av liv och ljus lever visserligen ett skumt liv, men det har framför sig en rik utveckling, Dane, och på dess höjdpunkt finna vi män och kvinnor, Hester Stebbins, min mor och dig!

Ett steg högre upp finna vi cellsamlingen, och därmed börjar den differentiering som har fortgått ända till denna dag och alltjämt fortgår. Enkelhet har avlösts av komplexitet, och ett nytt livsskede har börjat. De yttre cellerna i klungan äro mera utsatta för de omgivande krafterna än de inre cellerna; de äro mera fast sammanhängande och utgöra en början till hud. Genom porerna i denna hud absorberas födan, och dessa

födoabsorberande porer äro den blivande munnen. Arbetsfördelning har inträdt, och grupper av celler specialisera sig på förrättandet av olika funktioner. En cellgrupp t. ex. bildar klungans hud, en annan utgör dess mun. Lika så uppstår i det inre magen, en säck till födans mottagande och smältande, och kroppens safter börja cirkulera allt mera bestämt, bryta sig kanaler där de gå fram och hålla dessa öppna. Medan generationer uppstå och försvinna skilja sig ännu fler cellgrupper från massan, och hjärta, lungor, lever och andra inre organ utbilda sig. Den slemmiga organismen utvecklar en benstomme, muskler att röra sig med och nervsystem.

Bli inte otålig, Dane, och ta inte anstöt. Detta är våra förfäder, och deras historia är vår historia. Kom ihåg att lika visst som vi en dag svingade oss ner ur träden och gingo upprätt, lika säkert krälade vi i ett långt tidigare skede upp ur havet och upplevde vårt första äventyr på land.

Men jag vill fatta mig kort. Under loppet av funktionsspecialiseringen, som jag antydt, uppstod könsskillnaden liksom andra organ uppstodo. Förut fanns intet kön. En enda organism realiserade alla möjligheter, utförde alla funktioner. Hanne och hona, de alstrande faktorerna, voro oskiljaktigt sammanblandade. En sådan individ var både hanne och hona. Den var ett helt i och för sig — lägg märke till detta, Dane, ty här upphör den individuella helheten.

Fortplantningsarbetet delades, och hanne och hona uppstodo som särskilda entiteter. De delade fortplantningsarbetet mellan sig. Ingendera var full-

ständig på egen hand. Var och en var ett komplement till den andre. På vissa tider erforo båda ett omotståndligt behov av den andra. Och i tillfredsställandet av detta livsbehov, i detta begär efter helhet, ha vi kärlekens första yttring. Hannen och honan älskade varandra — fastän dunkelt, Dane. Vi skulle nu ej kalla det kärlek, men det förebådade kärleken, liksom de födoabsorberande porerna förebådade munnen.

Lika lång och tråkig som denna rudimentära kärleks utveckling varit till vår tids högt utvecklade kärlek, lika lång och tråkig skulle en skisserad skildring av denna utveckling bli. Jag skall emellertid ge en antydan om huvuddragen. Den stegrade samverkan mellan den levande organismen och dess omgivning ledde till allt större generaliseringar beträffande denna omgivning och individens förhållande till den. Det saknas ingen länk i den kedja som förenar det första och lägsta livet med det sista och högsta. Det är intet svalg mellan det fysiska och det psykiska. Från *enkel reflexrörelse* genom *sammansatt reflexrörelse, instinkt* och *minne* går vägen utan avbrott upp till *förnuftet.* Och hand i hand med dessa, som alla verka och återverka på varandra, går utvecklingen av inbillningskraften och de högre drifterna, känslorna och själsrörelserna. Men allt detta står ju i böckerna, och jag behöver inte gå igenom det.

Låt mig sluta med en analys av skaldernas utsöktaste ämne, en älskande flicka. Först och främst måste denna flicka härstamma från förfäder som drivits av fortplantningsbegäret. Det är endast genom dessa som släktet fortplantas. Individen dör men

släktet lever. I denna ungmö innebo alla släktets erfarenheter. Dessa släkterfarenheter äro hennes arv. Det är hennes uppgift att lämna det till eftervärlden. Om hon ej lyder, blir hon ofruktsam; hennes släkte upphör med henne, och hon är utan betydelse för de kommande generationerna. Och man får inte glömma att det finns många lydiga vilkas släkten *ändå* dö ut.

Men denna flicka är lydig. Genom sina handlingar vill hon förena det förflutna med det tillkommande, binda samman de båda evigheterna. Men hon är ofullständig, denna flicka, och som hon ännu är omogen är hon ej medveten om denna ofullständighet. Icke desto mindre är hon en skapelse av släktets lagar, och från sin barndom bereder hon sig till den uppgift hon skall utföra. Hennes organism är någonting visst individuellt, litet olik alla andra kvinnliga organismer. Följaktligen finns det i hela världen en manlig individ vars organism är närmast ett komplement till hennes, en make av vilken hon kommer att känna det största, djupaste och omotståndligaste behov; en hanne som av alla hannar är den organiskt lämpligaste att bli far till hennes barn. Och redan då hon är klädd i barnförkläde och har hängande nackfläta leker hon med små gossar och tycker bra eller illa om dem allt efter sitt organiska behov. Hon kommer i beröring med alla slags gossar, från slaktarpojken, till sonen till hennes fars vän, och likaså med män, från trädgårdsmästaren till hennes fars bekanta. Och hon känner sig mer eller mindre dragen till dem som i högre eller lägre grad motsvara hennes organiska fordringar eller så att säga organiska ideal.

Hon börjar tidigt reflektera över maskulina varelser. Hon tycker om detta slags män, hon tycker inte om detta slag, och detta slag tycker hon bättre om än detta. Hon vet inte varför hon gör det, och sannolikt vet hon inte ens att hon gör det. Hon har helt enkelt sina tycken, det är alltsammans. Hon är slavinnan under lagen och samlar omedvetet könsintryck till den dagen då hon måste upptäcka den make som närmast kompletterar henne.

Hon närmar sig kvinnlighetens underbara gränstrakter, där drömmar och fantasier spira upp och blanda sig och livets verkligheter insvepas i töcken. Det kommer över henne en oro, en otillfredsställdhet. Hon ser ingen mening i tingen, livet är ett kaos. Hon fylles av en obestämd, orolig längtan, och kvinnan inom henne vaknar till liv och ropar efter enhet. Det är ett organiskt rop, lika gammalt som släktet, och hon kan inte göra sig döv för det eller stilla upproret i sitt blod.

Men det finns en man i hela världen som är hennes närmaste möjliga komplement, och han befinner sig kanske i andra ändan av världen, där hon inte kan träffa honom. Det är nu som valfrändskapen bestämmer hennes öde. Bland de män hon kommer i beröring med förälskar hon sig i den som närmast kan ge henne den fullkomning hon fordrar.

Allt detta är ju godt och väl, men låt oss fortsätta vår analys. Vad är allt detta annat än symtom av en ytterlig överretning och nervös jämviktsrubbning? Organismen har förlorat sin jämvikt och kämpar häftigt för att återvinna den. Antingen valet utfaller väl eller illa — det får tiden utvisa — kräver den poc-

kande upphetsningen ett val. Om det nu utfaller illa? Om en långt bättre fullkomnare skulle uppträda i morgon? Men *nu* måste det ske. Naturen försummar sig inte, den känner mycket väl faran av dröjsmål. Hon slösar med individer och nöjer sig med ett lyckat par bland många misslyckade, liksom hon nöjer sig med att blott en enda fullvuxen torsk utvecklar sig ur en million torskägg. Alltså skiljer sig denna mänskliga kärlek på intet sätt från sparvens, som glömmer självbevarelseinstinkten medan han fortplantar sig. Så överlistar naturen sina skapade varelser och släktet fortlever.

För de lägre varelserna motsvarar listen godt sitt ändamål. Där behövs ett omotståndligt raseri, eljes skulle självbevarelsedriften segra över fortplantningsdriften och släktet upphöra. Och människan nöjer sig med att stå på djurets ståndpunkt i fråga om parningen. Trots sin intelligens, som har gjort henne till materiens herre och satt henne i stånd att ta de stora, blinda krafterna i sin tjänst, är hon ur stånd att fortplanta sitt släkte utan tillhjälp av detta omotståndliga raseri. Ja, människorna vilja ej ha det annorlunda, och när en individ påstår att hans förnuft har ställt honom över djuren och att han utan det omotståndliga raseriet kan göra ett klokare och nyttigare val av maka, då resa sig skalder och sångare och bombardera honom med krukskärvor. Han har lov att förbättra naturen genom att torrlägga ett feberträsk; att förbättra naturens metoder och alstra snabbare brevduvor och vackrare hästar än hon någonsin frambragt, är honom också tillåtet, men att förbättra naturen genom att förädla människorasen, det är ett hel-

gerån som inte kan försonas! Ned med honom! Han är ett kreatur då han kan tvivla på vår gudomliga Kärlek, den gudagivna och härliga!

Ack, Dane, kom ihåg de första dunkla drifterna hos det tvekönade livet och all den smuts och orenlighet och ursinne som många generationers yngel har hopat över det. Där har du din kärlek och hela dess historia. Saken i och för sig innebär icke någon skam; skammen består i att vi inte stå över den.

Herbert.

XVIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

The Ridge, Berkeley, Californien.
Den 4 april 19—.

Det var flera saker i ditt brev som jag glömde att svara på. Det ligger mycket skönt och underbart i vad du har sagt och otaliga nya fakta. Många av dem erkänner jag uppriktigt, men det förefaller mig som om du inte lyckats samla dem till en sammanhängande beviskedja.

Jag har vidlyftigt konstaterat att allt liv har två funktioner gemensamma, näring och fortplantning. Du har inte insett betydelsen därav, då du förkastat min definition på kärleken, och jag måste därför förklara mig ytterligare. Om inte dessa båda funktioner fortgå, försvinner livet från vår planet. Därför äro de livets viktigaste villkor. Individen måste vidmakthålla sitt eget liv och släktets. Den är mera benägen att vidmakthålla sitt eget liv än släktets, mindre benägen att offra sig för släktet. Därför har det naturliga urvalet utvecklat en lidelsefull galenskap som tvingar individen att göra denna uppoffring. I alla under människan stående livsformer är kampen för tillvaron häftig och skoningslös. Det minsta tecken

till svaghet hos en individ är signalen till dess tillintetgörelse. Därför är det stridande mot individens välfärd att göra något som är avsett att försvaga den. Å andra sidan är det en lag att individen måste fortplanta sig. Men fortplantning är ett försvagande och ett tillfälligt tillstånd av hjälplöshet. Problem: hur skall individen förmås att fortplanta sig, att göra det som hotar dess välfärd? Svar: den måste tvingas av något som sitter djupare än förnuftet, och detta något är lidelsen som inte resonerar. Om individen resonerade över saken, skulle den säkert avhålla sig. Det är på grund av att lidelsen ej är förnuftsenlig som livet har hållits vid makt intill denna dag. Människan förde med sig denna ytterst nödvändiga lidelse från livets lägre stadier. När hon utvecklade sin inbillningsförmåga, blandade hon dessa två element om varandra, och produkten blev kärleken.

Men låt oss inte fuska bort resultatet på grund av vår inbillningskraft. Den stora uppgift som förelägges människan är fortplantning. Lidelsen driver henne att fullgöra den. Lidelsen som verkar genom inbillingen alstrar kärlek. Lidelse är den drivande faktorn, inbillningen den grumlande, och lidelsens grumlande genom inbillningen alstrar kärlek.

Vilken uppgift har kärleken i livets plan, bortsett från allt överflödigt? Fortplantning. Ja, motsäg mig inte, Dane, ty du påstår detsamma, ehuru mindre klart i din egen definition av kärleken. Du säger: »Kärleken är personlighetens uppvaknande till känsla av en annan varelses skönhet och värde», och är en längtan att uppgå i den älskade varelsens liv. Med andra ord, din definition säger att fortplantningsdrif-

ten är kärlekens orsak och fortplantningen dess mål. Så narrar naturen sina skapade varelser och släktet fortlever.

Sedan säger du negativt: »Kärleken är icke en åkomma, en störing hos kroppen och själen, icke en galenskap, emedan den härstammar ur det evigt värdefullaste, emedan den utgör höjdpunkten av ädla processer och emedan den åstadkommer en sundare syn och styrka och lycka.» Jag har påvisat lidelsens värde och den process vars höjdpunkt kärleken utgör, och jag har påvisat att bägge ej äro förnuftsenliga och varför de ej äro det. Kan du uppvisa i vilken punkt jag har orätt?

Sedan uppställer du åter en formel: »I början uppstod kärleken ur fortplantningsdriften; nu uppstår fortplantningsdriften ur kärleken.» Det är sinnrikt, men är det sant? Ja, lika sant som en formel jag dristar mig att uppställa efter ditt mönster: i början åt man för att man var hungrig, nu är man hungrig därför att man äter.

Det är många flera saker jag skulle vilja svara på, men jag skriver detta mellan frukosten och föreläsningstimmen; tiden hastar och studenter vilja inte vänta.

Herbert.

XIX.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3A, Chelsea, S. W.
Den 22 april 19—.

Naturen narrar sina skapade varelser och släktet fortlever, och jag, överciviliserade, dekadente drömmare, gläder mig över att det förflutna binder oss och är stolt över en så gammal och betydelsefull historia och ett så härligt arv. Naturen narrar sina skapade varelser och släktet fortlever, och jag är andäktigt tacksam. Skillnaden mellan oss är att du icke är det. Du lider av vad man träffande kallat vetandets melankoli. Du godkänner läran om ett gemensamt ursprung endast för att beklaga den. Du upptäcker att romantiken har en historia, och tänk, romantiken har försvunnit! Du är en vetenskapens Werther med vemod i hjärtat, med en egen sorts melankoli, som gråter passivt vid dina hopade faktas altare.

Härvidlag liknar du din generation. Liksom varje tid har sina förhärskande kroppsliga sjukdomar, har du dina karaktäristiska andliga åkommor. Nu för tiden äro vi arbetets trälar. Vi hålla i våra armar vår ständigt grubblande andes barn, men vi stå inför ännu en förlossning och plågorna äro stora. Efter veten-

skapen kommer vetenskapens filosofi. Våra ögon frossa i Uppenbarelse, men Ordets musik har ännu ej trängt till våra öron. Tills den tiden kommer, då alltings mening skall ljunga ut över världen som en blixt, skall släktet vara fjättrat i känslolöshet och feghjärtad tungsinthet. Ännu veta vi ej vad vi skola göra med allt vårt vetande, och vi lida av tröghetens pessimism och den dåliga matsmältningens pessimism. Intellektuellt ha vi levat för högt de sista hundra åren. Däri ligger hemligheten av vår olikhet. Du envisas med att nedsätta livet för dig själv, emedan du har fått klart för dig att fenomenet är allmänt, jag däremot lovsjunger det emedan det är universellt. Inom mig är jag andlös inför undret, men inför dig och i mitt arbete måste jag högt förkunna det.

Låt mig nu förtydliga. Jag antar att du står under inflytande av samtidens stämning, att din ståndpunkt är en tillfällig fas av våra dagars materialism. I stort sett gäller vår tvist pessimism och optimism, men din pessimism är omedveten, vilket gör den så mycket farligare för dig själv. Du är för tungsint för att veta att du inte är lycklig eller för att ens fråga efter det Överraskar min diagnos dig? Granska då argumenten i ditt sista brev. Du följer kärlekskänslans utveckling från protoplasman till människan. Du följer utvecklingen av en kraft som är starkare än hunger och köld, snabbare och mera ödesdiger än döden, från dess potentiella tillvaro i den encelliga perioden, där livet fortplantas genom delning, upp genom de mångfaldiga formerna av driftlik, djurisk parning, tills du kommer till könskärleken inom människornas värld. Och denna undersökning leder dig till den övertygelsen att männi-

skan icke har någonting särskilt att hålla av, att livets plan är enkel och enformig och därför oantaglig. Du klagar med Predikaren: »Allt är fåfängligt och ett jagande efter vind, och vad förmån har människan av all möda som hon gör sig under solen?» Predikaren, Omar och Swinburne äro gripande mänskliga, och vi som också äro mänskliga ta intryck av deras dom, deras hånfulla likgiltighet och deras bitande ovilja. Vi säga också: »Fåfängligheters fåfänglighet!» och böja vårt huvud och mumla: »Ilicet» och sträcka ut våra händer för att »vända om ett tomt glas», men allt detta göra vi i skymningsstämning då dödens skugga insveper vår själ. Det finns några som alltid ha morgon och andra som ända in i midnattens timme erinra sig något av den unga dagens strålglans. Dessa ogilla enformighetens och mättnadens läror, dessa äro ej förkrossade av de fakta de sett liksom du av dina mikroskopiska rön, dessa »se livet lugnt och se det helt».

Vi behöva ej vara rädda för den etikett man satt på en idé. Då jag säger att din ståndpunkt är pessimistens, ligger däri ingen större anklagelse än om jag sade att den är optimistens. Vad man här mest har att tänka på är frågan: »Vilkendera av dessa ståndpunkter kommer sanningen närmast?» Du har frågat mig: »Vad är kärleken värd?» Och du har besvarat frågan många gånger och till din egen belåtenhet: »I och för sig är den ingenting värd, emedan den endast är ett verktyg för beräknande naturkrafter.» Med din förnekelse av all i känslan inneboende skönhet och ditt antagande att den är ett olyckligt ingripande i de mänskliga förhållandena följer ett obestämt hopp att

släktet skall växa ifrån dess välde. Här är revan i din himmel. Du utmålar ett vetenskapligt Utopia, där det inte finns några älskande, inga som lyssna till den primitiva lidelsens lockelser, och du gör dig själv till banbrytare i detta biologiens barns förlovade land. Å, jag talar som om jag vore förargad i stället för att jag helt enkelt är säker på att ha rätt. Jag vill hjälpa dig att inse, att dina fakta kunna tolkas på annat sätt. Om kärleken är i huvudsak densamma hos protoplasman och hos människan, blir den inte värdelös för det. Emedan den är universell, blir den blott ännu större och binder på ett alldeles gudomligt mänskligt sätt. Du säger att kärleken är påtvingad av yttre makter lika gamla som tiden och lika bindande som instinkten, och jag säger att just därför är livet ytterst till för kärleken. Vad! Även grottmänniskorna och fåglarna, fiskarna och växterna... ja visst! Det oorganiska så väl som det organiska är kanske underkastat denna kraft som är helt och hållet fysisk och ändå helt och hållet psykisk! Kan ej detta elda dig? Känner du dig ej gripen och imponerad av detta jättelika faktum? Du finner att kärleken ej är sporadisk, icke individuell, att den inte börjar med dig eller slutar med dig, att den inte skiljer dig från alla andra, och ändå blir du ej värmd av det världsorganiska släktskapet, du lyssnar inte till överorden från alla tiders skalder och filosofer, du ser ej de syner som lyste upp helgonens stjärnlösa nätter?

Samma häpnad griper en, då man läser Predikaren. Är det en sorglig tingens ordning att en generation går och en annan kommer och att världen varar evigt?

Om samma generation befolkade jorden i en million år, skulle livet ej vinna i värdighet. Det är inte nödvändigt att äga visshet om evigt liv som vederlag för att man blivit till, för att kunna leva *sub specie æternitatis*. Det är större att ha ett kort liv, att endast vara en våg i det hav som böljar en solig dag och en stjärnfylld natt mot den stora helheten. Det är ett högre majestät att icke stå utanför, att vara en del — en krusning i Oändligheten — än att ligga bred och leende i en meningslös evighet.

Därför är det egendomligt att människor, som skolats av utvecklingen till att ställa sig själva i samband med allt vad som existerar och söka nära släktskap därmed, klaga över att det inte finns något nytt under solen. Vems öga skulle då glädja sig åt synen, vems öra skulle njuta av att höra? Vem skulle hellre vilja äga sanningen än förmågan att söka efter den? Det finns ett sätt att läsa Predikaren och Schopenhauer med ett triumferande tonfall. När allt kommer omkring, är det betoningen som för fram textens budskap till oss. Då du skriver kärlekens historia, tycker jag den är vacker att läsa. Då du säger mig att kärleken är ursprunglig och alltomfattande, anser jag det så mycket syndigare att gömma sig undan för dess eld.

»Kärleken är hävdandet av viljan att leva som en bestämt avslutad individ.» Det är Schopenhauers sats och han ber (onödigt nog) om ursäkt för den, som om man förringade kärleken genom att säga att den berör människan i hennes *essentia æterna!* Släktets genius rekryterar älskaren och gör honom till soldat i livets bataljoner. »Släktets genius» är en metafysisk term, men den säger detsamma som du, då den talar

om kärlekens funktion. Schopenhauer är en medveten pessimist, du en omedveten, och båda ha ni gått miste om det levande värdet i edra fakta. »Kärleken regleras av släktets välfärd», säger Schopenhauer. »Den (släktets välfärd) motsvarar det djup varmed den kännes, det allvar varmed den ter sig, den vikt den förlänar till och med de obetydligaste detaljerna av dess område och dess förekomst.» Kärleken sysslar med »nästa generations sammansättning», därför anser du den banal som det allra banalaste, därför betraktar Schopenhauer den som en för lyckan förrädisk kraft, eftersom att leva är att vara olycklig. »Dessa älskande äro förrädare som söka föreviga hela det elände och det släp som annars snart skulle ta slut; detta slut vilja de narra ifrån oss, liksom andra ha gjort det förut.» Emedan kärleken narrar ifrån oss släktets död, är den mitt sinnes fröjd och målet för min strävan.

Schopenhauer säger: »Genom kärleken visar människan att släktet ligger henne närmare om hjärtat än individen, och hon lever mera omedelbart i det förra än i den senare. Varför hänger älskaren helt och hållet fast vid sin utvaldas ögon och är redo att offra allt för henne? *Emedan det är hans odödliga jag som längtar efter henne, medan det endast är hans dödliga jag som åstundar allt annat.* Emedan det är så, är kärleken guden i min troslära.

Ser du vart vårt ämne leder oss? Och hela tiden frågar jag alls icke efter argumenten annat än för så vidt de kunna rubba din ståndpunkt. Man måste klättra upp till himlen och simma över haven för att komma åt dig. Nå, har jag nu kommit dig så nära att du hör mig?

Jag satt bland fenkålen i Barbaras trädgård då ditt brev kom, och jag läste igenom det två gånger för att vara säker på att jag förstått det. Då solskenet gassar över vajande fenkål och staden ligger framför en i en hemlighetsfull töckenslöja, är det lättare att känna kärlek än att tänka på den. Till en början hade jag svårt för att inse beviskraften hos de fakta, varmed du kämpade så tappert för din Förnekelse. Du gjorde ditt bästa för att besvara frågan varför du nöjer dig med att gifta dig med en kvinna som du inte älskar. Dina metoder äro icke praktiska metoder. Det gläder mig. Du idealiserar din ståndpunkt, du går långt tillbaka i tiden, du trasslar in dig i teorier och allmänna resonemang, du rider stolt på din fantasihäst för att försona dig med något som förefaller mera ideellt än det som det oförnuftiga hjärtat hungrar efter. Du är tungsint, men du är inte praktisk och inte heller blaserad.

Om Barbara, mig själv och vad som händer i London är det inte lämpligt att skriva nu. Hälsa Hester att din vän tänker på henne.

Med stora minnen och ännu större förhoppningar tecknar jag mig

din *Dane Kempton.*

XX.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge Berkeley, Californien,
Den 18 maj 19—.

Jag står på avstånd och skrattar åt mig själv och åt dig. Å, tro mig, jag ser det mycket klart — mig själv i ungdomens ysterhet och tvärsäkerhet, med stor energi och föga skicklighet slungande emot dig mina omogna vetenskapliga resonemang, och dig med den äldres välvilliga fördragsamhet småleende småslugt och tillgivet mot mig, trygg i medvetandet att jag förr eller senare naturligtvis skall ge allt mitt på båten och övergå till din breda och lugna filosofi. Det är den botgöring de gamla fordra av de unga. Godt, jag finner mig däri.

Jaså, jag lider av vetenskapens melankoli. Jag skulle ha större lust att tillskriva mina känslor min lidelse för vetenskapen. Men det är alldeles likgiltigt — jag önskar bara att du inte missförstod mig så fruktansvärdt. Jag instämmer inte i Predikarens klagolåt. Jag är inte tungsint, utan glad. Jag upptäcker att romantiken har en historia och i historien är jag ännu mera benägen att läsa romantik. Jag godkänner läran om ett gemensamt ursprung, inte för

att beklaga det, utan för att göra det bästa möjliga därav. Det är nyckeln till mitt liv: att göra det bästa möjliga av allting, men inte trumpet, med slavens passivitet, utan med lidelse och liv och lust. Uppfinning är ett konstgrepp som människan använder för att slippa omvägar. Det är en ginväg till tillfredsställelse. Den ger människan kraft, så att hon kan uträtta mera i ett sträck. Jag är en arbetare och en verkställare. Det gemensamma ursprunget är ingen anledning till förtvivlan för mig; det har sitt värde och stärker min arm till det arbete som skall utföras.

Kraftens och materiens växelverkan kalla vi »evolution». Ju mera människan förstår av kraft och materia och deras växelverkan, desto bättre är hon i stånd att inrikta evolutionen, åtminstone människans egen. Vi ha en stor, böljande massa av individer som vi kalla samhället. Problemet lyder: hur skall denna ledas så att summan av dess lycka ökas? Detta är min uppgift. Jag skulle vilja uppfinna, slippa omvägen, söka ginvägen. Och jag granskar all materia, all kraft, alla faktorer för att kunna uppfinna klokt och rättvist. Och då jag tar alla faktorer i betraktande, beaktar jag också romantiken och dig. Jag väger ert värde i livsplanen och er nödvändighet, och jag finner att ni äro både värdefulla och nödvändiga.

Men framåtskridandets historia är historien om att utrota ödslandet med tid och kraft. En gosse som sköter tjugufem maskiner tillverkar tusen par strumpor om dagen. Hans farmor trälade i tusen dagar för att hinna med samma arbete. Ödslandet har avlägsnats, vi ha sluppit omvägarna. Och så är det även med romantiken. Jag lägger inte an på att bländas

av dess skönhet, utan att erkänna dess rätta värde. Ofta utgör den en omväg, ett ödslande, och måste nödvändigt övervinnas. Så försvann riddarväsendet och dess romantik inför kemisten och ingenjören, inför mannen som tillverkade krutet och grävde löpgravarna.

Jag melankolisk? Det har jag inte tid till, min herre — jag lånar det svaret av den store Agassiz. Jag är ingen vetenskapens Werther, snarare är du en de sista dagarnas John Ruskin. Han grät över världens profanering, över ångbåtarna som kränkte de venezianska kanalernas helighet och de elektriska spårvagnarna som gingo i pyramidernas skugga; och du gråter över liknande helgerån inom den andliga världen. En gondol är vackrare, men ångbåten sköter trafiken bättre, och en elektrisk spårvagn är bekvämare än en kamelpuckel. Det är sorgligt, men kraftödslande romantik måste bannlysas liksom all kraftödsling.

Nog. Jag skall fortsätta min argumentering. Jag har dragit en gräns mellan kärleken före och efter bröllopet. Den förra, som är den verkliga sexuella kärleken, den kärlek skalderna sjunga om och som »håller världen i gång», har jag kallat den romantiska kärleken. Den senare, som i själva verket är könskamratskap, kallar jag äktenskaplig tillgivenhet eller vänskap. För att få bestämda termer skall jag kalla den ena »kärlek» och den andra »tillgivenhet» eller »vänskap». Nu är kärleken varken tillgivenhet eller vänskap, men de förväxlas ofta, ty det händer att vänskapen som är besläktad med den äktenskapliga tillgivenheten ofta börjar utveckla sig före bröllopet — ett tecken till, anser jag, att människan nått ett högre sta-

dium, en djärvhet som vågar skaka av sig den blinda lidelsen och undandra sig naturens list, liksom människan gjorde när hon lade sele på ångan och vilade sina fötter. Det händer ofta att en man och en kvinna genom lång och beprövad vänskap komma till hög uppskattning av varandra och gifta sig, och sådana äktenskap utfalla lyckligast. Varken förblindade eller upphetsade av kärlekens oresonliga lidelse ha de prövat varandra — med fel och dygder och allt — och funnit tillräcklig överensstämmelse för att stå emot årens och prövningarnas nötning, och de äro kloka nog att kunna jämna ut de slitningar som oundvikligen måste uppstå då och då, när en själ ständigt delar säng och säte med en annan. De ha före äktenskapet vunnit vad den av kärleken drivna mannen och kvinnan måste tillkämpa sig efter giftermålet, om de vilja fortsätta att leva tillsammans; det vill säga, de ha sökt och funnit överensstämmelse innan de bundit sig i stället för att först binda sig och sedan ta reda på om det finns överensstämmelse eller inte.

Låt mig ett ögonblick göra en skenbar avvikelse för att lägga allt till rätta. Känslorna grunda sig ej på förnuft. Vi le eller bli ledsna åt en annans svartsjuka. likaså le vi åt älskarens anfäktelser. De befängdheter han gör sig skyldig till, de krumsprång han gör, väcka vårt filosofiska åtlöje. Vi säga att han är »galen som en marshare». (Har du någonsin tänkt på, Dane, varför en marshare anses galen? Uttrycket är betecknande.) Kärleken är emellertid, som du tyst erkänt, oresonlig. I själva verket kan man ej i det animala livets hela gång finna någon sanktion för individens kärlekshandlingar. Varje kärlekshandling är ett äventyrande av

individens liv, det veta vi, och han tvingas endast därtill genom knepet med kärleksraseriet, som visserligen sätter det enskilda livet i fara, men har livet i allmänhet till syfte.

Jag anser alltså att det ej kan uppstå någon diskussion om att kärlekens känsla ej har sin grund i förnuftet. Ett gammalt franskt ordspråk säger, att »kärlekens första suck är klokhetens sista». Å andra sidan lever den individ förnuftigt, som ännu ej angripits av kärleken eller tillfrisknat från den. Varje hans handling har sin grund i förnuftet — så vida den inte är någon av andra sinnesrörelser föranledd handling. Hjorten som stångas med en rival om hinden är i hög grad irrationell, men samma hjort handlar högst rationellt om han vadar i en å för att dölja sina spår för hundarna. Så är det också med människan. Vi bygga upp vårt liv på en grundval av förnuft — det bästa förnuft vi känna till. Vi ställa inte diskbänken i salongen, och vi reparera inte våra cyklar i sängkammaren. Vi försöka att inte leva över våra tillgångar, och vi betänka oss länge innan vi placera våra besparingar. Vi fordra goda betyg av vår kokerska och ta med oss rekommendationsbrev då vi fara utomlands. Vi överse med vår väns retliga sätt, då han har förlorat på kapplöpningarna, och vi förlåta genast ett vresigt svar från en människa som har vakat tre nätter vid en sjuksäng. Och vi göra allt detta emedan våra handlingar grunda sig på förnuft.

Men så kommer älskaren, lurad av naturen, blind av lidelse, ursinnigt driven mot den älskade. Han är blind för hennes tydliga brister liksom för hennes små fel. Han frågar ej efter hennes anlag och tempera-

ment och reflekterar inte över hur de skola överensstämma med hans under loppet av ett par tjog år eller mera. Han frågar inte efter någonting, önskar ingenting, bara att få äga henne. Och nu kommer paradoxen: *han drives av naturen till att knyta ett tillfälligt band som på grund av samhällets seder och fordringar måste räcka hela livet.* Man kan aldrig lägga för mycken vikt vid detta, Dane, ty häri ligger hemligheten med hela svårigheten.

Men vi fortsätta med vår älskare. Under begärets vånda — ty begäret är en smärta, antingen det gäller hjärtats hunger eller magens — söker han att få äga den älskade. Begäret är en smärta som söker lindring i ägandet. Kärleken kan på grund av sin natur ej vara lugn och nöjd. Det är en oro, en otillfredsställdhet. Jag kan garantera en varaktig kärlek precis som jag kan garantera en varaktig otillfredsställdhet, men den varaktiga kärleken kan ej paras med ägande, ty kärleken är smärta och begär och ägandet är lindring och tillfredsställande. Eftersträvande och ägande äro förknippade med så vidt skilda medvetenhetstillstånd, att de aldrig kunna förenas. Vad som är sant rörande eftersträvandet kan ej vara sant angående ägandet, lika litet som barnet som fått tag i den granna bollen tycker att den är det härligaste på jorden — en åsikt som det säkert hyste då bollen var utom räckhåll.

Låt oss anta att den älskade dras lika våldsamt till älskaren. Om några dagar, om en timme, ja om ett ögonblick — ty det finns något som heter kärlek vid första blicken — gripas denne man och denna kvinna, som äro två obekanta individer och kanske aldrig ha sett varandra förr, av en lidelse som är större och häf-

tigare än alla andra känslor av tillgivenhet och vänskap och alla samhällsband. Den är så stor och häftig att världen gärna kunde få förvandlas till stjärnstoft, bara deras själar finge smälta samman. Om så erfordrades kunde de slita alla band, överge alla vänner och fränder, rymma från allt moraliskt ansvar. Detta kan ej bestridas, Dane. Vi se det varje dag, ty kärleken är det mest själviska som finns i världen.

Men detta låter lätt förena sig med tingens ordning. Den äkta älskaren är ett barn av naturen. Det naturliga urvalet har fastställt att exogami åstadkommer en bättre avkomma än endogami. Korsavel har framkallat kraftigare individer och typer och även vidmakthållit dem. Om å andra sidan familjekänslan vore starkare än kärleken, skulle det uppstå många giftermål mellan blodsförvanter med ty åtföljande rasförsämring. I så fall skulle de raskraftigare exogamisterna tränga ut de andra. Redan i forntiden hade kloka folk insett detta, både här och i andra länder, och att vi erkänna det i våra dagar, därom vittna våra lagparagrafer mot äktenskap mellan nära släktingar.

Men detta får ej förleda oss att tro att kärleken är finare och högre än tillgivenhet och vänskap och att det är en högre visdom av våra älskare att ge vika för dess lockelser. Icke så; de äro dockor och veta och tänka ingenting om det. De härstamma från sådana som fordom givit vika liksom de. De lyda krafter utanför dem som äro starkare än de själva, starkare än släktet och hela livet, stora som det fysiska världsalltets stora krafter. Våra älskande äro barn av naturen, naturliga och utan egna tankar som den. Plikt och moraliskt ansvar betyda mindre för dem än

lidelsen. De vilja lyda och fortplanta sig, om också himlen rullades upp som ett pergament och yttersta domen vore för handen. Och de ha rätt, om detta är vad vi mena med »livets blomning, behag och leende».

Och ändå är människan människa därför att hon lyckats utveckla förnuft i stället för instinkt; annars skulle hon än i dag stå kvar bland de människolika aporna. Hon har vändt sig bort från naturen, blivit så att säga onaturlig, ogillat jorden, varpå hon levde, och förändrat dess yta något efter sitt godtfinnande. Hennes strävan har varit och är alltjämt att utföra allt flera och flera handlingar med förnuftets sanktion. Hon har utvecklat en moralisk natur, stiftat lagar och kuvat sin lögnaktighet och sina lustar med blotta kraften av sin vilja och sitt förnuft.

Men våra älskande äro naturliga och utan egna tankar. De bli gifta. Friartiden med alla dess tantaliska lockelser, dess suckar och sånger är förbi för att aldrig mer komma tillbaka. I dess ställe träder ägandet som är tillfredsställelse, förtrolighet, bekantskap. Det förebådar återvändandet till förnuft, till plikten att granska och väga själens egenskaper. Våra älskande upptäcka att de, när allt kommer omkring, bara äro man och kvinna. Den eteriska substans som den älskades kropp var för mannen blir kött och blod med köttets och blodets vanliga svagheter och åkommor. Han å sin sida röjer små retligheter, små fel och tendenser som hon aldrig hade en aning om under förlovningstiden och som hon nu finner högst osmakliga. Men i början bli dessa saker ej rent obehagliga. Det blir inga uppträden. Den ene eller den andre ger genast med

sig utan att svika sig själv, och den ene eller den andre drar sig tillbaka för att gråta i smyg eller ruva över det med en cigarr i munnen — de första svaga tecknen till förnuftets återkomst, skulle jag vilja säga. *De börja tänka.*

Å, detta är småsaker, säger du. Ja visst, och därför lägger jag vikt på dem. Summan av otaliga småsaker blir en svår prövosten för människorna. För resten har månget hem blivit upplöst på grund av oenighet angående bruk eller missbruk av soffkuddar, och mer än ett äktenskap har upplösts därför att gardinerna luktade tobaksrök.

Om våra älskandes äktenskap är likt de flesta andras, kommer första året att avgöra om de skola kunna dela säng och säte under årens lopp. Ty detta första år — ofta de första månaderna — betecknar övergången från kärlek till äktenskaplig tillgivenhet, eller också blir det vittne till en brytning som man skall vara allsmäktig för att kunna utjämna. Under detta första år måste en grundlig omstuvning äga rum. Oförnuft som grundval för förhållandet måste avlösas av förnuft; den blinda, okunniga, självviska lilla kärleken måste fladdra bort, så att den klarögda och kloka vänskapen får träda i stället. Det kommer ögonblick då viljorna drabba samman och önskningarna ej harmoniera; det måste vara den nyktra tankens och sammanjämkningens stunder, då den ene eller den andre offrar sig på deras uppspirande vänskaps altare. På denna förmåga att sammanjämka beror deras äktenskapliga lycka. Då de återvända till den förnuftsenlighet som de övergåvo under friartiden, kunna de ej föra ett förnuftigt samliv utan att kompromissa. Om det

finns någon överenstämmelse mellan dem, skola de så småningom passa för varandra under samlivet; en jämkning på vissa bestämda punkter försiggår av sig själv, och för övrigt skola de komma till en tyst och förnuftig insikt av livets ofullkomligheter och svagheter.

Allt detta skall förnuftet diktera. Om de ej kunna höja sig till sammanjämkning, offer och osjälviskhet skall förnuftet diktera skilsmässa. I ett sådant fall skola de, om de åter blivit förnuftiga, inse omöjligheten av att fortsätta förhållandet och uppge det. Härvidlag påstår anhängaren av den sanna kärleken att det ej funnits någon verklig kärlek från början. Men han har orätt. Den var lika verklig som i något annat äktenskap, men den svek i deras kamp för överensstämmelse efter bröllopet. I alla äktenskap måste kärleken — den lidelsefulla, romantiska kärleken — försvinna för att ersättas av den äktenskapliga tillgivenheten eller också av ingenting alls. Det förra är de lyckliga äktenskapen, det senare de misslyckade.

Till sist erinrar jag mig La Bruyères yttrande: »Den kärlek som flammar plötsligt upp tar det den längsta tiden att bota.» Denna allmänna sats rörande alla kärleksaffärer under en individs livstid måste vara sann och överensstämmer helt och hållet med min allmänna argumentering. Jag har visat att kärleken (den så kallade) som växer långsamt är släkt med vänskap, att den faktiskt är vänskap, äktenskaplig vänskap. Å andra sidan, ju plötsligare kärleken uppträder, desto intensivare måste den vara, och desto mindre förnuft finns det i den. Och på grund av dess

intensitet och oförnuftighet måste det dröja längre innan dess raseri dör ut och den svala, lugna tanken kommer till sin rätt.

Herbert.

P. S. Min bok, »Människan som ekonom», har kommit ut. Jag skickar dig den. Jag kan inte föreställa mig att den intresserar dig.

XXI.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

The Ridge, Berkeley, Californien,
Den 26 maj 19—.

»Den vackra nittonåriga Louisa Navaret ligger nu döende av en kula i huvudet, emedan hennes trögtänktare fästman Charles J. Johnson ej förstod ett skämt, och han, hennes mördare, ligger död i bårhuset. De skulle ha gift sig i dag.»

Ur dagens tidning avskriver jag ovanstående inledning till en spaltlång mordhistoria ur vardagslivet. Den var helt enkel och elementär — mannen älskade troget, envist och vanvettigt som mannen gör före besittningstagandet, kvinnan fladdrade, retades och vållade honom Tantali kval som kvinnorna bruka under älskogstiden. De hade varit förlovade en tid. Hon älskade honom och det var hennes verkliga avsikt att gifta sig med honom. Förlovningstiden nalkades sitt slut, och dagen före bröllopet uttog den trögtänkte, intensivt förälskade mannen äktenskapslicens. Hon läste handlingen och i ett sista anfall av nyckfull skygghet innan hon överlämnade sig sade hon honom, att hon inte ville gifta sig med honom.

»Jag menade det bara som ett skämt», sade hon, där hon låg på en brits i upptagningsanstalten; men hon hade fyra kulor i kroppen, och Charles J. Johnson, den klumpige och okonstlade älskaren, låg död i nästa rum med den femte kulan i sin hjärna.

I denna lilla ynkliga tragedi blottas två av kärlekens mest framträdande karaktärsdrag: raseri och själviskhet. Låt oss analysera Charles J. Johnsons sinnesförfattning. Han var montör vid ett telegrafbolag, frisk och stark, van vid hårdt arbete och friluftsliv. Han hade fast anställning och god lön. Tycker du dig inte se mannen? Belåten, med god matsmältning, en sund kropp, sansade nöjen, njutande av livet med en oxes flegma? Så kommer den vackra Louisa Navaret in i hans liv. Den »infernaliska fruktsamheten» väcktes och pockade på att alstra liv. Friden och belåtenheten försvunno. Alla hans naturs krafter eggade honom att bemäktiga sig och äga den »nittonåriga» Louisa Navaret. Han erfor själsliga och kroppsliga rubbningar, ett så yrande raseri och en så våldsam förblindelse, en så tryckande smärta och oro, att ägandet av just denna nittonåriga kvinna blev det viktigaste i världen, viktigare än livet självt och starkare än »viljan att leva».

Jag gör rätt i att kalla kärleken ett raseri. Varje avvikelse från förnuftet är galenskap, och för en man av Charles J. Johnsons kaliber är självmord en ytterst irrationell handling. Men han dödade också Louisa Navaret och därvidlag var han lika självisk som han var galen. Övertygad att han ej skulle få äga henne, beslöt han att ingen annan man skulle få äga henne.

På tal om detta fall av kärlek betraktad som kropps-

lig och själslig rubbning erinrar jag mig en färsk tidskriftsartikel av mr Finck, vari han analyserar Sapphos uppfattning av kärleken. »I Sapphos berömda dikt», säger han, »som så ofta förklarats vara en sammanfattning av alla de känslor som utgöra kärleken, har jag ej kunnat finna något annat än en komisk förteckning på de känslor som kunna överväldiga en kvinna, om hon möter en björn i skogen — 'dödlig blekhet, kallsvett, hjärtklappning, tungförlamning, darrning i hela kroppen, ett svimningsanfall'.»

Dante utstod liknande plågor på grund av kärleksrubbningar, om du minns. I detta sammanhang vill jag citera följande ur Diderots »Handlingens paradoxer»:

»Antag att två älskare skola framföra sitt frieri. Vem reder sig bäst? Inte jag, det kan jag försäkra. Jag kommer ihåg att jag nalkades det älskade föremålet med fruktan och bävan; mitt hjärta bultade, mina tankar förvirrades, min röst svek mig, jag hackade sönder allt vad jag sade, jag ropade *ja* i stället för *nej*, jag begick tusen bockar, jag var gränslöst idiotisk, absurd från topp till tå, och ju mera jag insåg det, desto absurdare bar jag mig åt. Under tiden kom en munter rival, lätt om hjärtat, behaglig och självbelåten, och midtför näsan på mig försummade han intet tillfälle till det finaste smicker, gjorde sig underhållande och angenäm och hade själv roligt; han bad att få fatta en hand som genast räcktes honom, ibland tog han den utan att be om lov och kysste den om och omigen. Jag stod ensam i en vrå och undvek en syn som retade mig, kvävde mina suckar, vred händerna så att det knakade i fingrarna, försjunken i

melankoli och badande i kallsvett; jag kunde varken visa eller dölja min harm.»

Å, livets krav på att uthärdas är någonting tyranniskt och, vad individen beträffar, någonting högst irrationellt, men inom djurens och de känslobehärskade människornas värld är det någonting högst nödvändigt. För att livet skall levas och fortgå fordras en drivande kraft som är starkare än den svaga viljan till livet. Och denna drivande kraft finnes i den rubbning som fortplantningsbegäret framkallar, antingen inbillningskraften hjälper till eller icke. Så som Ernst Hæckel, den tappre gamle hjälten i Jena, förklarar det:

»Den omotståndliga lidelse, som drar Edvard till den sympatiska Ottilie eller Paris till Helena och hoppar över alla förnuftets och moralens gränser, är samma *mäktiga, omedvetna* dragningskraft som tvingar de levande spermatozooerna att intränga i äggcellen under djurets eller växtens befruktning — samma omotståndliga rörelse som förenar två hydrogenatomer med en oxygenatom för att bilda en vattenmolekyl.»

Men sedan den förnuftiga människan trädt fram, behövs ej längre den blindt lydande och omotståndliga driften. Då hon ändrar livets utseende med sina uppfinningar och konstgrepp, utför ändamålsenliga handlingar, anpassar sig och sin omgivning efter avlägsna mål och framtida vederlag, skall hon ta i tu med fortplantningens problem liksom hon tagit i tu med tyngdlagarnas. Liksom hon kontrollerar och leder de stora naturkrafterna så att de, i stället för att hota, tvingas att arbeta för hennes trygghet och bekvämlighet,

skall hon kontrollera och leda den reproducerande kraften så att livet icke allenast fortplantas utan också utvecklas och göres allt ädlare och skönare. Detta är icke omöjligare än ångmaskinen och demokratien.

Herbert.

XXII.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3A, Chelsea, S. W.
Den 12 juni 19—.

Var god och kom ihåg att dessa brev endast äro avsedda för dina ögon. Jag tror ej att det finns mindre kärlek i världen nu än förr. Jag gör dig till representant för en klass som i sin tur är karaktäristisk för den moderna vetenskapliga typen, men jag låter dig inte representera allt vad vår nutida värld har levat sig till eller ifrån. Därför instämmer jag ej i min Ruskins klagande saknad efter det förflutna. Du är ju både en samtida och en uppkomling. Än sedan? Ni äro i alla fall få, och liksom alla rika uppkomlingar måste ni övergå till något som är alldeles olikt er själva. Det är växandets lag. Jag ber dig redogöra för dig själv som individ. Saken är obarmhärtigt personlig. Men du väljer krokvägen att svara mig. I stället för att visa vad saken innebär för dig målar du en tavla stor som hela världen. Du har föresatt dig att din föreläsning skall utgöra en dramatisering av kraftens och materiens hela växelspel. Det är ideellt ärelystet av dig, och det gläder mig. Det ställer dig i ledet bland de ideella strävandenas forskare. Det visar att

du inte alltid är otåligt begiven på ginvägar och att du börjar höra till dem som sela på »solens hästar för att plöja jordens simpla fåra».

Ditt brev låter myndigt. Romantiken är ett ödslande, kärleken är oförnuftig, endast ömsesidig överensstämmelse är värd något. Detta tror du och är beredd att ikläda dig det konventionellas och praktiskas uniform. Men den är inte ens anständigt konventionell! Konvenansens värld låtsar åtminstone som om den älskade. Även den sträcker sig mot en eld som värmer och tinar upp, du däremot står framför en kall härd och anser kylan hälsosam och välkommen, emedan du förstår dess orsak. Du har tillägnat dig en del av sanningen, och fastän jag i mina tankar skarvar din båge till en cirkel, kan jag inte sätta den omkring ditt huvud som en gloria. Mitt bryderi kommer sig därav att jag tänker mera på dig än på min åsikt. Debattören är en viktig faktor i vår debatt. De hafiz'ska maximernas Hafiz, din filosofis filosof råkar intressera mig. Du har byggt upp dig själv inför mina ögon, och jag är så intresserad av att se på, att jag inte kan tala.

Vad åsyftar romantiken? Om den innebar ett ödslande av livskraft, ett uppgivande, ett försenande av livet, vore den en krokväg till utveckling och lycka. Men vi leva intensivast när vi som mest stå under dess välde, och det är endast för sådana självskapade ljusglimtar vi leva. Romantiken livar och lever mer än något annat, och därför är den icke allenast ett medel utan ett mål i sig självt. Den är upplivat liv. Vi leva mest då vi älska mest. Kärleken till romantik och kärlekens romantik är det enda mynt för vilket

sårade hjärtan sälja sitt liv. En list? Kanske. Kärleken till livet är en list för att rädda släktet från självmord. Naturen gör sin list till lag. Må släktets genius narra oss med lidelse och drömmar! Det förlora vi inte på. Och om drömmen bleknar och vi bli grå trots vad vi upplevat, då är det någonting att minnas att själen och sinnena ha jublat och varit i svallning. Jag är tacksam för att romantiken har en efterslåtter och att gamla män och kvinnor kunna prata om sin krafts dagar. Jag är tacksam för att livets soldater till sist få permission för att kärleksfullt pyssla om de vapen de fordom svängde klumpigt men eldigt och hålla revy med sig själva, innan deras pension upphör och deras dag är all. Ungdomen har kärlekens romantik, de gamla ha minnenas.

Mellan de älskande råder ej alltid överensstämmelse, säger du, och framför allt håller du på godt kamratskap. Men hur vill du försäkra dig mot en omaka förening? Helt säkert inte genom att bokföra och väga egenskaper, ej heller genom att köpslå och spekulera. Vi välja inte hustru som vi välja ridhäst; vi göra inte upp planritningen till vårt äktenskap som till vårt hus. Det kan låta som en paradox, men det finns en högre överensstämmelse än egenskapernas och nivåns. Det gäller inte om människor kunna leva tillsammans, utan om de böra leva tillsammans. »Det är vanskligt att leka med själar» — men du spränger över själens stora anspråk genom att gifta dig med din kamrat. Så vida du inte är en automat, kan du inte vara lycklig i blotta medvetandet att du och hon inte äro kontraster. Av bekvämlighetsskäl ger du din kosmos en negativ dimension och glömmer

att din längtan, dina behov och kanske också dina drömmar äro positiva. Om inte könskamratskap och tillgivenhet vore lika tillfälliga och beroende på stämningar som kärleken själv, skulle din ståndpunkt ha mycket som talade för sig, ty då kunde du själv dra försorg om att det rådde överensstämmelse i äktenskapet.

Du talar om de ekonomiska metoder som spara kraft och kapital, som t. ex. den maskinskötande gossen, som sparar in hundra mäns arbetskraft, och du anser att likadana metoder kunna med valuta och värdighet användas på det personliga livets område. Jag ser hur naturlig en sådan åsikt har blivit för dig. Man kan vara zelot även för kalla ting. Lagen bakom faktum har snärjt dig, och din lidelse fryser till is. Du brinner för någonting så kallt som överensstämmelse. Även du står bunden vid pålen på torget — sådana som du slippa inte undan bålet. Om du strävar efter överensstämmelse och fordrar den lika pockande som andra fordra kärlek, så lider du och höjer från din ståndpunkt (icke från min) ett fåfängt rop, ty överensstämmelse är illusorisk som allting annat. Kärlekens illusioner äro en styrka och kärlekens vägar gudomliga; på dem komma vi till den känsla av komplettering som är överensstämmelse och som är lika odefinierbar som vågornas vitläppade löfte till dem som också ha lyssnat till gråt.

Kärlek och samhällsordning ha ej med varandra att göra. Det skulle ej bli färre äktenskap om folk gifte sig av konventionella skäl, ej heller skulle lagen göra sådana föreningar mindre bindande. Det är inte kärlekens fel att den stora sociala paradoxen existerar.

I känsloruset, säger du, binder den älskande sig vid en olämplig maka, och med ägandet dör kärleken. Här angriper jag dina fakta. Om ett uppvaknande kommer, beror det ej på dessa orsaker. Kärleken är inte förnuftsenlig till sitt väsen, men den är kärlek. Det finns sammanhang i naturens yttringar, och den esoteriska dryck, som var en lyckobringande trolldryck den ena gången, kan inte förgifta en annan gång. Kärleken är inte förnuftsenlig till sitt väsen, och den blir det ej heller plötsligt genom ägandet av den älskade. Människor som gifta sig av lämplighetsskäl kunna vakna och finna att deras förening är högst olämplig: »Det finns mera mellan himmel och jord»... och det finns flera känslans irrgångar, klyftor och avgrunder än du har drömt om i din filosofi. Ett bestämt samförstånd angående soffkuddar och tobaksrök garanterar ej alltid ett överseende och en tillgivenhet som inte kunna nötas ut. Å andra sidan, där det finns kärlek, där äro missräkningar mycket mindre sannolika, därför att kärleken är fri från beräkning. Kärleken är medkänsla. Den slår rot, den växer i själen och sinnena, och den tar ej till flykten för argument och förklaringar.

Ännu mindre erkänner jag att ägandet dödar kärleken. Avstå vi från att leva därför att världen är grundad på Vilja och Tanke? Men Schopenhauer säger oss, att vilja är att behöva och att behov är smärta. Känna vi smärta i varje minut av vårt liv? Knappast. Detta är ett analogt förhållande. Du påstår att sedan hoppet gått i fullbordan och hungern stillats, efterträdes begäret av likgiltighet. Det ser så ut i logiken, men inte i livet. Om det vi äga är godt, sätta vi högre

värde på det, om det är inom räckhåll Det goda vi äga framkallar ej mättnad, det retar till gudomlig hunger. Vi tröttna inte på det vi ha, vi höja oss upp till det. Vi känna ej det ljuva i att vara trogen förrän vi tvingas därtill av en kärlek med vilken vi ha växt oss stora. Älskaren kan gärna säga: »Hon var inte mitt ideal; innan jag kände henne var jag inte stor nog att förstå henne. Hon lärde mig det.»

För övrigt dödas ej din kärlek av kännedomen om din hustrus fel. Du kan inte vända dig bort från din bror eller din vän, till och med om han begår en smutsig handling; du kan inte vända dig bort från en främling, mycket mindre då från din älskade. Då människan sätter sig till doms, Herbert, är hon alltid löjlig och en skymf mot det gudomliga. Tro mig, allt detta är konstlat Den rätte domaren frågar ej efter dådet utan efter bevekelsegrunderna till dådet. Och älskaren känner bevekelsegrunderna. Han har nyckeln till livet. Han känner sin älskade, inte sådan hon är utan »sådan hon föddes till att bli». Hans läppar kyssa och hans armar famna inte så mycket henne själv som hennes idealbild, och han kan ej upphöra att älska henne, såvida hon inte upphör att vara den hon är. »För att bedöma en människa efter hennes handlingars frukt», säger professor Edward Howard Griggs, »är det nödvändigt att känna till allting om denna frukt, vilket är omöjligt. Man kan endast veta vad hon ursprungligen är bestämd att vara, om man får en överblick av hennes själ och lär känna hennes strävanden och tycken». Att idealisera är alltså icke att vara blind utan att vara fjärrskådande.

Det finns ett annat sätt att betrakta denna paradox

fråga. Antag att romantisk kärlek är orsaken, så är den romantiska kärleken i alla fall det bästa i världen. Man kan ej betala livets goda för dyrt. Jag vet att det är ett outsägligt elände att vara gift med en som man inte älskar. Det är att bli degraderad och oigenkännlig, det är att bära lögnarens stämpel inför Gud! Den människa vars yttre liv strider mot hennes inre är ett framtvunget självmord. Det ligger något majestätiskt i att »lägga ned sig själv av fri vilja», det ligger en viss styrka i att sätta sin kropp i kloster för sin själs välfärds skull, men att dö då allt inom en är varmt och livsbegärligt, det är förfärligt. En sådan död dö de som hållas tillsammans icke av själens utan av konvenansens band. De som skulle vilja gå ifrån varandra men inte våga, de dö rädslans skamliga död. Självmordet är föraktligt, förutom att det är ynkligt, då en människa jagas ut ur livet mot sin vilja, då hon som en liten förskingrande bokhållare rusar från varietén ner till Themsen och i sista andedraget tänker på sitt halvtömda glas. Nej, jag underskattar inte det tragiska i paradoxen. Men jag säger, att även om kärleken vore ansvarig för detta (vilket den inte är), skulle det ändå vara dåraktigt att avsäga sig kärleken. Du frågar varför? Därför att dess faror äro gemensamma för allt liv och vi äro så skapade att vi ej låta skrämma bort oss från livets erfarenheter. Vi äro lika ohågade att offra våra nätter som våra dagar. Vintrar och somrar, alla årstider och alla klimat, farhågor och förhoppningar, allt det djupaste, fullaste livets arbete fordra vi som vår tillhörighet för alltid. Vi vakta avundsjukt vårt känsloarv. Skulle du för allt i världen vilja sova hellre än vaka, glömma hellre än min-

nas? Sluta då upp med ditt requiem över faran av besvikelse!

Raseri och själviskhet voro orsakerna till Louisa Navarets död, och mannen som var rasande och självisk var hennes älskare. Den stackars karlen hade ej kraft att försaka då han trodde sig stå inför nödvändigheten att försaka. Men alla älskande äro ej för svaga att bjuda kärleken spetsen. Om du minns, så älskade John Ruskin sin hustru, men han sköt varken sig själv eller henne eller Millais. Charles J. Johnson är ingen Ruskin, och Ruskins kärlek var intet raseri.

För mig, Herbert, finns ingenting komiskt i känslans våldsamhet. Låt den älskande blekna och darra och svimma; i hans gudomlighets närvaro är det en lämplig form av dyrkan. Den självbehärskade älskaren är mera orimlig!

Jag har ännu inte fått din bok. I morgon skall jag skriva igen, förutsatt att jag kommer ihåg hur man skall skriva ett naturligt brev.

Din

Dane Kempton.

XXIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London
Den 20 juni 19—.

Det finns opersonliga timmar, då dagens händelser bli undermedvetna och själen blir andäktig och gör en pilgrimsfärd till större vidder för att slå sig till ro där för sig själv. En sådan respit har jag haft i dag. Jag hade blivit uppkallad till att gripa mig an och utföra ett arbete, och jag arbetade efter mina obetydliga krafter (stackars jag!) och gjorde mig sålunda förtjänt av min plats vid fönstret som vetter åt de stora vidderna. Det bästa med nätters och dagars arbete är att det kommer en skymning, då trötta ögon se klart.

Jag sade mig själv att det betyder ingenting hur du ställer det med ditt äktenskap. Tiden kan rätta dig på ett sätt som jag ej känner till. Jag sade att det gör detsamma om du inte blev rättad i detta fall, ty det finns så mycket som aldrig blir rättat. På hopp och förtvivlan följde neutralitetens lugn. Frågan behövde ej lösas. Jag kände mig ej längre betryckt, och min skymning blev ljus. Jag såg tingen som från en höjd och deras konturer gledo ut i fjärran, då Barbara kom och ryckte upp mig och min bleka betraktelsestund var över.

Hon ville veta vad som oroade mig. Hon hade raskt och beslutsamt skyndat till mig och framställt sin fråga. »I går var det du som biktade mig», sade hon, »i kväll är det din tur att svara.»

Hon hade kommit för att försvara sig. Jag hade på den sista tiden talat så enformigt som en människa med en fix idé, och Barbaras nyfikenhet var väckt. Hon trodde att jag sonderade henne, emedan jag var orolig för henne (jag hade försökt ta reda på om det är omöjligt att leva annorlunda än hon och ändå leva lyckligt och väl). »Du tror kanske att jag inte är tillräckligt mycket för Earl, därför att jag sörjer mitt lilla barn. Du tror att jag inte är tillräckligt lycklig för att vara en bra hustru.» Kunde jag av ett sådant yttrande dra någon annan slutsats än att där fanns något som gjort dem främmande för varandra, en hemlig sorg? Hur skulle en kvinna kunna tro att man sörjde över henne, om det icke fanns något att sörja över? Jag började tänka ut möjligheter. Lilla Barbara på sträckbänken var mer än jag stod ut med. Jag trevade efter hennes händer. Det var orätt av henne att vara så förbehållsam. Hon hade ingen sorg att bekänna och talade — bara för att avvärja ett angrepp som ej var riktat mot henne.

»Det var något i ditt tal som kom mig att anta ...» stammade hon med heta kinder. Det är hennes vana att inbilla sig vara anklagad, och hon erkänner att det är en svaghet som beror på bristande jämvikt. »Jag kände mig ju alldeles trygg, och jag ansåg dig lyckligare än någon annan kvinna», invände jag. Nu lyste hon upp. Jag förlät henne den kyla hennes första ord, då

hon kom in i rummet, vållat mitt hjärta, och hon glömde vad hon hade inbillat sig.

Det finns ingenting viktigare än känslans växelspel. Om Barbara ej varit någon »bra hustru», skulle jag ej ha kunnat klandra henne, men jag skulle ej heller ha fått något bevis på kärlekens underverk. Men nu fick jag mitt bevis, ty där stod hon med ansiktet höjt mot mig, med skälvande mun och en öm blick i sina gråa ögon. Makan väcktes till liv inom henne. Barbara är tjugusex år och har varit gift i sju år, men ännu skälver hon av det gamla undret att känna sig älskande och älskad.

Det var min mening att berätta dig vad vi sedan talade om i hopp att litet bättre kunna visa dig vad jag håller kärt och varför jag gör det. Men min hand tröttnar, och själsfrånvarons skymning sänker sig omkring mig. För en liten stund sedan var denna hand full av liv, då den vilade på Barbaras och jag kallade henne min hjältinna. Det är hon, inte allenast därför att hon är god och ren och stark, utan emedan hennes naturliga känsla består provet. Det fordras både tro och styrka att kunna vara sig själv. »När spelet är slut, vad återstår då annat än det egna jaget?» frågar Whitman. För Barbara har spel aldrig varit annat än spel. Skall jag få blicka in i dina ögon en morgon och se att de äro lika klara som hennes? Måtte så ske!

Dane.

XXIV.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien,
Den 1 juli, 19—.

Någonstädes hos Ward kan man läsa: »Man måste alltid komma ihåg att alla framsteg bestå i den genom mänskliga ansträngningar och uppfinningar åstadkomna avsiktliga förändringen av naturens normala förlopp, så att civilisationen helt och hållet är en konstprodukt.» Nåväl, Dane, detta är tillräckligt att grunda en sociologi på. Och jag måste först fråga dig: är det sant? För det andra: förstår du, uppskattar du den väldiga betydelsen av detta? Och för det tredje: hur kan du bringa din kärleksfilosofi i harmoni därmed?

Romantisk kärlek är säkerligen icke naturlig. Den är ett konstgrepp som på ett klumpigt och oförnuftigt sätt av människan införts i naturens ordning. Är detta djärvt sagt? Låt oss se. I naturtillståndet är den rådande kärleken endast fortplantningsdrift blottad på all fantasi. Hannen har griporganen och överlägsen styrka. Honan äger ej annan lockelse för honom än kärlekskampens eld. Men han drives omotståndligt till denna kamp. Och tack vare sina griporgan och sin överlägsna styrka rövar han bort

honorna av sitt släkte och går sin väg. Men livet utvecklar sig långsamt, blir mera sammansatt och oundvikligen förnuftigare. Då någon bortglömd uppfinnare i urtiden dödade sin rival eller fiende med en trädgren och fann den metoden bra och sedan tog till vana att slå ihjäl rivaler och fiender med trädgrenar, då, just på den dagen, kan man säga att förkonstlingen började. Då, just då den dagen, började en revolution avsedd att ändra livets historia. Då, just då, just på den dagen, lades hörnstenen till det väldigaste av alla konstverk: *civilisationen!*

Följ spåren. Våra aplika i träden boende förfäder togo den första av många ginvägar. Att krossa ett märgben med en sten var den handling som gav upphov till verktyget, och mellan att krossa ett märgben och att fara nedåt staden i en automobil är det endast en gradskillnad. Det ena är simpelt konstlat, det andra raffinerat konstlat. Det är alltsammans. Förbättringar gjordes. De första uppfinnarna tillämpade den sanningsfulla paradoxen att »den längsta vägen bort är den kortaste vägen hem» och avstodo från det direkta förföljandet av lyckan för att förfölja henne indirekt. Om en vildes lycka berodde på att han kom över en bred vattenyta, grep han sig ej an med att direkt simma över den, utan vände den ryggen, valde ut ett träd i skogen, formade till det med sina enkla verktyg, hålkade ur det med eld, sköt sedan ut det i vattnet och paddlade över dit där hans lycka fanns.

Nu till kärleken. I naturstadiet är den en brutal drift, ingenting annat. Det finns ingen romantik över den. Men livet kryper uppåt, och hjordmänni-

skan bildar samhällsgrupper, vilkas like man aldrig förr skådat. Tänk till exempel på familjegruppen. En sådan grupp blir en enhet för sig. Tack vare gruppen kan människan bättre arbeta för sin lycka. Men för att upprätthålla gruppen måste den regleras, därför stiftar människan regler, förordningar, dunkla etiska lagar för gruppmedlemmarnas ledning. Könsförbindelserna ingås mindre huller om buller, mera ordnat. Man skapar ett slags privatliv. Och ordning och privatliv framkalla respekt och helgd.

Men livet kryper uppåt, och själva familjegruppen blir en enhet av större och större grupper. Och regler och lagar bringas till överensstämmelse med varandra, tills äktenskapsbandet får sin historia och själv utbildar traditioner. Denna historia och dessa traditioner bilda en stor fond, som ständigt ökas genom ändrade förhållanden och växande inbillningsförmåga. I synnerhet inverkar traditionen starkt på individen, behärskar hans naturliga uttryck av kärleksdriften och tvingar honom till ett artificiellt uttryck av denna drift. Han älskar icke som hans vilda förfäder älskade, utan som den grupp han tillhör. Och hans grupps kärleksmetod bestämmes av dess kärlekstraditioner. Om älskaren jämför sin älskades ögon med stjärnorna, så är detta ett konstgrepp från forntiden som han ärvt. Om han sjunger en serenad under hennes fönster eller författar ett ode till hennes skönhets ära, så har hans far gjort det före honom. I hans älskaröst skälva myriader älskaröster, vilkas ägare äro döda och borta Tusen sångers sångare utgöra spökkören till de kärlekssånger han sjunger. Hans tankar, ja till och med hans känslor äro ej hans, utan otaliga älskares, som levat

och älskat och vilkas liv och kärlek gå igen. Deras oriktiga föreställningar och dåraktiga regler äro hans, och likaså deras orimliga fantasier och känslopjunk. Utan en erotisk literatur, en historia om berömd kärlek och berömda älskande, en blomsterslinga av kärlekssånger och ballader, en knippa av sägner om kärlekshistorier och äventyr — utan allt detta, som är hans grupps egendom, skulle han omöjligt kunna älska så som han gör.

Ett exempel: isolera en liten gosse och en liten flicka av civiliserade föräldrar på en öde ö. Låt dem livnära sig och bli starka av skaldjur och frukt, men låt dem ej se någon annan av sitt släkte eller höra mänskligt språk talas eller på minsta sätt få kännedom om sitt släkte och vad detta utfört. Nå, än sedan? De växa upp till man och kvinna och para sig som djuren para sig, utan romantik och utan fantasi. Om kvinnan motsätter sig mannens vilja, slår han henne. Blir han för våldsam i uttrycken av sin hyllning, så flyr hon bort, om hon kan, till hemliga gömställen. Han jämför ej hennes ögon med stjärnorna, ej heller drömmer hon om att han är en Apollo, ej heller svärmar paret i månskenet om Heros och Leanders kärlek. Och de många monogama generationer, varifrån han härstammar, skulle ej kunna hindra polygami, om en annan kvinna råkade landstiga på denna ö.

Det är ett vanligt bruk bland männen i Londons fattigkvarter att sparka ihjäl hustrun, då hon har förolämpat honom. Och mannen i Londons fattigkvarter är ett högst naturligt djur som uttrycker sig på ett högst naturligt sätt. Han har aldrig hört talas om Hero och Leander, och om någon liknade hans »gummas» ögon

vid stjärnorna, skulle han anse detta för ärkefånigt. Den saktmodige, ömsinte, hänsynsfulle mannen är en konstprodukt. Likaså den romantiske älskaren, som formats till efter nedärvda kärlekstraditioner och den erotiska litteratur han haft tillgång till.

Och nu till huvudsaken. Då den romantiska kärleken är en konstprodukt, kan du ej förfäkta dess bibehållande på grund av dess naturenlighet. Det enda du kan påstå är att den är det bästa möjliga konstgreppet till livets fortplantning eller att den är det enda fullkomliga, alltigenom tillräckliga och tillfredsställande konstgrepp människan kan tänka ut. Å ena sidan bevisar människan den romantiska kärlekens otillräcklighet vid livets fortplantning genom sina åtgärder vid valet av avelsdjur. Och å andra sidan tenderar just den romantiska kärlekens bristande förnuftsenlighet till dess gradvisa undanträngande, allt efter som människorna bli klokare. Och just emedan den är ett sådant primitivt konstgrepp, tvingar den alldeles för många att knyta ett ständigt äktenskapsband utan ömsesidig överensstämmelse. Under den tid den romantiska kärleken råder hos en individ är han i ett sjukligt abnormt förnuftsstridigt tillstånd. Själslig eller andlig hälsa — som är förnuftsenlighet — skapar utveckling, och framtiden kräver större och större själslig eller andlig hälsa, större och större förnuftsenlighet. Hjärnan måste behärska och leda både individen och samhället i framtiden, icke buken och hjärtat. Även om man antar att den romantiska kärlekens funktion har varit nödvändig, är det inte något skäl att dra den slutsatsen att den alltid måste vara nödvändig, att den evigt är nödvändig. Det finns något som kallas ru-

dimentära organ, vilka utfört funktioner som för länge sedan ha upphört och nu äro bortglömda.

Världen har förändrats, Dane. Sinnesnjutningar äro ej längre tillvarons enda ändamål. Hjärnan håller på att triumfera över buken och hjärtat. Den intellektuella livsglädjen är finare och högre än den blott sinnliga livsglädjen. Vid avslutandet av sitt arbete »Arternas ursprung» erfor Darwin ett ädlare och utsöktare nöje än någonsin Salomo med sina tusen frillor och hustrur. Och medan till och med våra sinnesnjutningar ha blivit förfinade, beror denna deras förfining på intelligensens växande herravälde över dem. Våra konstlagar ha icke sitt ursprung i hjärtat. Ingen känsla har utarbetat lagarna för komposition. Vi kunna ej erfara sinnlig njutning av något slags konstföremål, om det inte tillfredsställer vårt förnufts omdöme. »Han är en *natur*skald», säga vi om poeten som arbetar ovetenskapligt, »men han är lam, hans verser halta och han känner ej till tekniken.»

Förnuftet, ej hjärtat, har gjort människan till vad hon är och fortfar därmed — men långsamt, Dane, ty livet kryper långsamt uppåt. »Den framflyttade gränsen» är er favoritlösen. Och jag antar att den framflyttade gränsen är den del av vårt släkte som i högre grad behärskas av intelligensen än genomsnittsmänniskorna. Och som medlem av denna grupp ämnar jag ordna mina förhållanden på ett rationellt sätt. Mitt förnuft säger mig att blotta lidelsen att fortplanta och friartidens tarvliga romantik ej äro livets högsta och utsöktaste fröjder. Intellektuella njutningar äro mitt livs lockelser, och hur dyrköpta de än skola bli, skall jag försöka att driva in min andel ända till sista skärven.

Därför gifter jag mig med Hester Stebbins. Jag drives därtill varken av djurets urgamla könsraseri eller av nutidsmänniskornas gammalmodiga romantiska raseri. Jag knyter ett band som, det säger mig mitt förnuft, grundar sig på hälsa, sundhet och överensstämmelse. Mitt förnuft skall njuta av denna förening. Mitt liv skall bli fritt och vingbredt och stort, och jag skall ej bli slav under de sinnliga njutningar som fjättrade mina förfäder. Jag gör mig urarva. Jag upphäver fideikommisset. Vem är väl du att du skulle kalla mig oförnuftig?

Herbert Wace.

XXV.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

The Ridge, Berkeley, Californien.
Den 5 juli, 19—.

Jag hade inte ämnat besvara ditt brev kritiskt, men då jag läser om det finner jag att jag måste tala, om inte för annat så för ditt epitet »uppkomling». Det ligger ingen förebråelse i ordet. Det var alltid med det ordet som de gamla och till undergång dömda gåvo de unga och livskraftiga sitt erkännande. Parveny, uppkomling — det ordet är fullt av betydelse och hälsa. Jag tvivlar ej på att Elijah själv fick heta uppkomling, när han svävade med sin guldharpa in bland de ljusa änglarnas myller, svällande av stolthet över att de hade kämpat tillsammans med Michael, då Lucifer slungades ner i helvetet.

»Vi välja inte hustru som vi välja ridhäst, vi göra inte upp planritningen till vårt äktenskap som till vårt hus», säger du, och det är bra sagt. Jag begär ingen bättre definition på den romantiska kärleken. Ack, hur många förträffliga män och kvinnor har jag inte hört bittert förebrå samhället för att det inte beträffande barnalstringen utövar samma kritik som då det gäller häst- och hundavel! Äktenskapet är

någonting mera än att bara vagga in sig i romantik, smekas av formlösa, ljuva melodier, sjunga dådlöst under tomma dagar och mätta det egna jaget med njutning — hur går det då med barnen?

»Bry er inte om barnen», säger den själviska lilla Kärleken. »Vi ha aldrig brukat ägna någon tanke åt barnen, de äro en tillfällighet. Vi ha alltid sökt vårt eget nöje, och låt oss fortsätta med det.» Så fortfar samhället att sköta häst- och hundaveln med klokhet och omtanke och låta barnen komma till på en slump.

Men det duger inte, Dane. Livet är i viss mening både att leva och att fortleva. Och allt som befordrar leva och fortleva är godt. Den som håller sig till fakta kan ej gå vilse, men den som inte har någon aktning för fakta vandrar på måfå. Riddaretiden skenade vanvettigt i väg för en idé. Den idealiserade, om du tycker bättre om det uttrycket. Den gjorde kärleken till en skön konst, och otaliga vandrande riddare ägnade sig åt den lille gudens tjänst. Den sentimentaliserade över en damhandske och glömde sina plikter mot nutid och framtid. Och medan ridderskapet begick självmord för sina damhandskars skull, kommersade och kivades det duktiga, träskalliga borgerskapet som hade blick för livets verkligheter. Och på ridderskapets vrak och ruiner viftade de med sin parvenyfräckhet. Gud, så de triumferade! Skoflickares och krämares avkomlingar köpte för sitt gula guld »tusenåriga namn», köpte för sitt gula guld sina herrars stolta kött och blod för att blanda sitt blod med deras, beskyddade konsterna, talade nedlåtande till vetenskaperna och klappade Vår herre på axeln. Men de triumferade, det är huvudsaken.

De hade aktning för fakta och arbetade för livet och dess bestånd.

Kärleken är liv, säger du, och du tycks betrakta den som kronan på tillvaron. Men jag kan inte säga att liv är kärlek. Livet? Det är i sanning en leksak som givits oss, vi veta ej varför, att leka med efter godtfinnande. Några vilja helst drömma, andra älska och andra strida. Några välja en omedelbar lycka, andra en lycksalighet efter döden. En grundar det nuvarande på det kommande, en annan tar vara på det nuvarande och låter det kommande vara. Men var och en griper efter leksaken och hanterar den efter sitt godtfinnande. Och medan ingen känner till livets mål, veta alla att livet är kärlekens mål. Kärleken, den stackars lilla ofullkomliga kärleken är livets verktyg — och så är cirkeln färdig. Livet? Det är i sanning en leksak som givits oss, vi veta inte varför, att leka med efter godtfinnande.

Men det veta vi att kärleken är livets verktyg och kan undergå oundvikliga förbättringar. Med vårt förnuft skola vi förbättra den. Ett rikare, finare, högre och fullare liv! Då vi uppföda kapplöpningshästar och arbetshästar på vetenskapligt sätt, befordra vi ett rikare liv. Och då vi komma så långt att vi alstra människor på vetenskapligt sätt, skola vi befordra ett rikare liv, en rikare mänsklighet.

Du säger att kännedomen om hustruns små fel ej dödar kärleken. Jo, det gör den, och ur askan av denna kärlek uppstår tillgivenhet, kamratskap, i sitt slag något lik den tillgivenhet och det kamratskap jag hyser för min bror. Jag *älskar* inte min bror, och det är för att jag inte älskar honom utan hyser *tillgivenhet*

och *kamratskänsla* för honom som jag inte vänder mig bort ifrån honom, även om han begår en smutsig handling. Kärleken har, som du minns, sin upprinnelse i känslor och är ostadig och ytlig och nyckfull. Men tillgivenheten härstammar från förnuftet, grundar sig på hjärnans omdöme. Kärleken är ett obarmhärtigt tyranni, tillgivenheten en kompromiss. Kärleken ger aldrig med sig, lika litet som den kärleksgalna lilla sparven ger med sig.

Min bror? Jag lekte med honom som barn. Hans svagheter och fel retade mig, liksom mina retade och harmade honom. Vi grälade ofta. Men han hade också goda egenskaper som behagade mig, och ibland utförde han älskliga handlingar, till och med uppoffringar. Och jag likaså. Och med min hjärna vägde jag hans svagheter och fel mot hans älskliga handlingar och uppoffringar och bildade mig därefter ett omdöme om honom. Familjegruppens etik bidrog också till detta omdöme. Släktskapets plikter och blodsbandets ansvar gingo upp för mig. Vi växte upp i vår mors knä, och hon och vår far bidrogo till att bestämma hurudant mitt uppförande skulle bli. De lärde mig också att min bror var min bror och att mitt förhållande till honom, eftersom han var min bror, måste vara annorlunda än mitt förhållande till dem som inte voro mina bröder. Allt detta utkristalliserade ett intellektuellt omdöme eller, så att säga, en följd av kriterier som leda alla sunda, icke emotionella handlingar och även kontrollera och förekomma många emotionella handlingar. Dessa kriterier kristalliserade sig, som sagt, blevo automatiska i mina tankeprocesser.

Och nu begår min bror i sin mannaålder en smutsig

handling, en för mig motbjudande handling, en sådan som kan väcka känslor av vrede, bitterhet och hat. Jag erfar en känsloimpuls att uttömma min vrede över honom, vara bitter mot honom, hata honom. Sedan får jag en intellektuell impuls. Hur jag än må handla, måste jag först göra upp saken med mina kristalliserade kriterier. Min gossålders och mannaålders personliga band inverka på mig — de älskliga handlingarna och uppoffringarna och hans eftergivenhet, våra föräldrar, släktskapens plikter och blodets ansvar. Så kämpa två stridiga impulser om mig. Striden utkämpas mellan hjärta och huvud, och jag skall lyda hjärta eller huvud allt efter som den enas eller andras impuls är starkast. Och om min tillgivenhet är starkare, skall jag inte vända mig bort, utan sluta min bror i mina armar.

Jag är rädd att jag inte har uttryckt mig tillräckligt tydligt. Det är svårt att skriva i en hast om psykologiska frågor, då de ytterligaste fordringar ställas på intelligens och ordval, men du kan väl åtminstone få litet hum om vad jag åsyftar. Vad jag har försökt säga är att jag förlåter min bror, inte emedan jag *älskar* honom, utan på grund av den *tillgivenhet* jag hyser för honom, och att denna tillgivenhet är den förnuftsprodukt, summan av de omdömen jag kunnat bilda mig.

Herbert.

XXVI.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3A, Chelsea, S. W.
Den 21 juli 19—.

»Alla framsteg bestå i den genom mänskliga ansträngningar och uppfinningar åstadkomna avsiktliga förändringen av naturens normala lopp, så att civilisationen helt och hållet är en konstprodukt.» Du ber mig övertänka detta sociologiska fragment och vid dess ljus slunga ifrån mig min exalterade åsikt om kärleken. Som om du hade bevisat att kärleken är oförenlig med civilisationen! Vi förbruka livet för varje steg vi ta, men vi uppge ej livet självt. I det vi utveckla nya former och skapa allt mera sammansatta sociala förhållanden, bygga vi endast vidare på vad vi finna redan fördiggjort. Paradoxen om den skapade varelsen som skapare existerar ej. Då din sociolog talar om avsiktliga förändringar, menar han politik och regeringssystem och kriterier, de materiella och ideella krafter som ett i utveckling stadt samhälle måste ta i sin tjänst. Han kan ej i dessa framsteg inbegripa en förändring av de livsbehov som betinga tillvarons väsen. Tala om ett samhälle som fördelar arbetets frukter lika, så skall jag medge att där har

försiggått en avsiktlig förändring, ty det normalt naturliga förloppet vore att den starkare öppet och till och med under allmänt gillande tar från den svagare allt vad han vill ha för att tillfredsställa sina önskningar. Men tala om ett så framskridet samhälle att det avskaffar nöden, så att i det förra fallet hungern blev opartiskt stillad och i det senare hungern utplånades, så skall jag säga att du berättar en saga ur Tusen och en natt.

Kärleken sammanhänger med livet liksom hunger, glädje och död. Ditt framåtskridande kan inte lämna den å sido, din civilisation måste bli ett uttryck därför.

Ditt sista brev är formfulländat, utarbetat och — tvetydigt. Du påminner mig i hotande ton om framåtskridandets möjligheter, du påstår att kärleken i bästa fall är konstlad, och du sjunger hjärnans lov. Som bevis på emanciperad rationalism säger du att du skakar av dig känslans konventionella band. Men framåtskridandet påverkar varken behovet av eller förmågan att älska. Det har jag redan konstaterat. »Hur kan det stå i vår makt att älska eller icke älska?» Livet är invecklat eller enkelt (det beror på hur man ser det), och du kan kalla kärleken för hemgiften vid dess bröllopsfest eller något ännu mera — allt levandes liv och blod, en transsubstantiation som alla erkänna, med eller utan andakt, allt efter omständigheterna.

Jag kan snarare tänka mig en centralnämnd, vald för att reglera äktenskapen inom ett samhälle, än ett samhälle som vore nöjdt med en sådan nämnd. Det finns ingen logik i samhällsföreteelser. Världen envisas med att inte vilja ta det nästa steget, och vad som för en social spejare såg ut som en dammig avväg

visar sig kanske vara de trögt framåtlunkande millionernas huvudväg till framåtskridande. Av det skälet vägrar jag att diskutera möjligheter i oändlighet. Du och jag kunna inte vara produkter av en omgivning som inte finns till. Det är säkrast att anta att våra behov äro lika släktets och att hos oss ingenting är rudimentärt som är i verksamhet hos andra. Du kan inte ha blivit för rationell för att älska. Den uppfinningen är ännu icke gjord.

Du vill att jag skall erkänna att du har rätt? Varför det? Har du aldrig ertappat dig med att ha orätt, aldrig varit olydig mot dina bästa impulser, aldrig fått tag i ett ondt då du ville gripa efter ett godt? Är det inte möjligt att du kanske ännu inte har vaknat eller, Gud hjälpe dig, att du är klavbunden av det dogmatiska i din lilla tankeverksamhet?

Det är för den andra huvudpunkten i ditt brev som jag kallade det tvetydigt. Tidigare under vår diskussion minns jag att du lade vikt vid det faktum att kärleken är en för alla livsformer gemensam drift; nu gör du allt för att bevisa att den är en konstprodukt.

Vad gör du för åtskillnad mellan det konstlade och det naturliga? Inte är väl en utveckling konstlad därför att den är ny! Och människan har väl lika stor andel i livet som hennes förfäder! Då vi komma till civilisation, stå vi ansikte mot ansikte med det största och finaste i livet, och ändå är inte det mänskliga samhällets civilisation konstlad. Den är en fullkomning av den mänskliga naturen, ett uppfyllt löfte, en fastställd bana, en makt som satts i rörelse. En värld av själsstoff och en civiliserande kraft som stän-

digt förorsakar förändring, ty förändring är tillväxt, och ständigt framtvingar uttryck för denna förändring — att fatta detta vore att fatta oändligheten. Och ändamålet? Utveckling, alltid utveckling. För det ändamålet går individen under, för det ändamålet fortlever släktet, för det ändamålet underkasta vi oss faror och uppoffringar och erfar det överfulla hjärtat en triumferande oro vid sitt sista slag. Och vad är denna typens förädling, detta mål vartill vi alla sträva med så tragisk hänsynslöshet, om inte att vinna större kraft att älska? Vi börja med kärlek och sluta med större kärlek, och detta är framåtskridande. Att skriva civilisationens epos är en uppgift för en jättelik konstnär, som är på en gång Homeros och Shakespeare, och hans verk kommer att bli en kärlekens historia.

Vi kasta ej bort kornet och behålla agnarna, ej heller testamentera vi endast »orimliga fantasier» och »känslopjunk» till våra efterkommande. Om älskarens röst skälver av myriader älskarröster, så är det emedan han erfar samma sinnesrörelse som de. Om en ballad väcker ett gensvar hos honom, är det emedan dess motiv av sig själv börjat sjunga i hans hjärta och dess röst var den drömmens näktergal till vilken han bad Henne lyssna. Bakom traditionen lever verkligheten. Uttrycket kan vara flyktigt, sången platt, innehållet konventionellt, men känslan som ligger till grund är sann. Annars kunde den ej ha fortlevat. Och den har gjort mer än så. Den har växt som allt annat. I århundraden fanns den i dvallikt tillstånd i människans själ, men sedan, då förnimmelsen av igenkännande vaknade, i släktets unga, underbara dagar, vaknade känslan till ett

blekt liv, och nu är den människans hela stöd och har givit henne mod att arbeta och ett mål att leva för.

Men halvdjuret i Londons fattigkvarter sparkar sin hustru, då hon förolämpar honom, och vet ingenting om kärlek. Det länder kärleken till heder att det är så! Halvdjuret i Londons fattigkvarter hade inte tillräcklig föda som barn, och undernäring dödar. Sedan stal och ljög han för att kunna äta, och därför blev han hunsad och sparkad så att han inte längre är lik en människa. Han lärde sig den metoden. Den olycklige i Londons fattigkvarter kommer att knuffa bort oss alla från himlens port, emedan vi ej bekämpa de förhållanden som skapa honom. Det är ej sådana som han som skulle förmå dig att klandra kärleken, ty han är ett felgrepp och ett brott.

I ditt exempel om den isolerade lilla gossen och flickan se vi andra förhållanden. Individen upprepar släktets historia, och eftersom de stå utanför den civiliserade kraften, återvända de till släktets övervunna stadier. För dessa är det naturligt att leva slött — men är det därför naturligt för oss? Vad jag vill framhålla är att vår förfining, som ropar inom oss med stark röst, är lika mycket en del av oss som de få enkla drifterna från släktets barndom. Vi äro ej mindre naturliga för att vi äro förfinade. Och är det inte dessutom tänkbart att romantiken uppenbarar sig även inför vildens ögon? Kraften står i förhållande till behovet, och forntidens människa måste hoppas och önska; hon plågas av väntan och hämtar lärdomar av att det går illa vid jakten, hon är hungrig och hon drömmer att hon kalasar. Denna dröm är hennes romantik — en röd glimt i daggryningen, som

då ännu var grå. Detta antagande strider ej mot vetenskapligheten, ty vad som är sant om oss måste ha haft en begynnelse, och känslan kan lika litet som tillvaron ha uppkommit genom spontan alstring.

Det finns i naturen en avgjord dragning till rättvisa. Det var den lära Huxley predikade för Kingsley en vecka efter hans sons död. Sorgen hade förmått honom att blicka in i sig själv, och under detta inre uppror skapade han sig en trons och glädjens filosofi!

Vår lön står i förhållande till vår lydnad för lagen i dess helhet, både den andliga och den fysiska. Naturen för bok och betalar villigt livets skulder i varje minut. Och min tro vill höja sin röst, då jag hör dig ropa skam över kärlekens lycka. Det måste vara ett godt, detta som är så rikt på glädje! Du stämplar det som sinnlig njutning, men all njutning hör till sinnena, och om Darwin, då han slutat »Människans härkomst», icke erfor en känsla av verkets ofullständighet och en förtärande längtan att få fortsätta arbetet, så var han glad på ett mänskligt sätt, med sinnena och genom känslan. Darwins högsta ögonblick kan ju ha inträffat vid ett helt annat tillfälle. Vad kunna vi veta om de fullkomningens ögonblick som inträffa i en annans liv? Vi kunna blott med Huxley veta att våra hjärtan klappa livligare då vi anslå ett harmoniskt ackord och visa lydnad för »lagen i dess helhet», och att vårt hjärta klappar livligt då vi älska. Det är Naturens sätt att visa sitt gillande. Å, vad kärleken är stark och hur underbara äro ej dess belöningar! Vilken känsla av utveckling den skänker, till och med i sina nederlag, vilken glädje dallrar ej i dess gråtkvävda strupe!

Asketismens dag har gått — eller skola vi säga dess natt? Vi äro inte rädda för sinnesnjutningar. Vi sträva efter att leva med hela vår natur, allsidigt och naturligt. Du har ett vackert arbetsevangelium, och det lyckönskar jag dig till, men du nämner icke dess ändamål. Det får inte vara arbete för arbetets egen skull. »Då jag hörde den lärde astronomen» — säger Whitman. Du minns väl det där? På en timme fattade han hela majestätet, tillägnade sig det underbara som de observerande astronomerna ej sågo. Man får en känsla av att de lärda hade begått ett missgrepp i att kalkylera så länge att de ej fått tid att med egna ögon se stjärnornas prakt och att Whitman hade varit filosof och vunnit där de förlorat. Skaldens, målarens, ekonomens och biologens inspiration ligger i den uppenbarelse de få angående vad de skola göra och varför de skola göra det.

Av det skälet är filosofien, som handlar om människans liv och verk, sociologisk i ordets högsta betydelse. Filosofiens generalisationer avse att förbättra våra metoder, så att vi få större fallenhet för sinnesnjutningar och större möjligheter att vinna dem. Det kan ju inte vara på annat sätt. Du är poet, och du använder en oersättlig dag, då solen skiner och bergen blåna i fjärran, till att skriva en sonnett. Om du gör det blott för att ha sysselsättning, måste förtvivlans ulv stå utanför din dörr. Du har slutat, och solen och bergen ha spelat ut sin roll. Du och de ha skilts åt. Men om du skriver driven av en önskan att andra skola läsa och gilla, läsa och minnas och lära sig förstå och känna bättre och kanske älska solen och bergen bättre, då är ditt arbete ett kärleksverk och

det skall räknas dig till godo, så att din natt en gång i framtiden skall stråla av ljus. Och om du med dina mödor tjänar konsten, skall du vid varje närmande till det rätta uttrycket genomströmmas av den värmande glädjen att ha lyckats.

Har denna ordström alldeles spolat bort min mening? Den är helt enkelt följande: innan vi tänka, känna vi, och tanken mynnar ut i känsla. Voltaires och doktor Johnsons århundrade ansåg att människan är en förnuftsvarelse; James', Ribots, Langes och Wundts gripes ända in i hjärtroten av den läran att människan först och sist och alltid är en känslovarelse. Fritt uttryckt, dimensionerna av människans kosmos äro: känsel, sinnesintryck och känsla.

För upp dina vackra byggnader. Vi tycka om att se en väl lagd grund och tjocka murar resa sig. Fortfar med dina uppfinningar à la trollkarl. Vi tycka om att leva i en trolsk värld. Ack, dessa omotståndliga maskiner som ge allvarliga löften om fridagar för trötta händer — ack, dessa lokomotiv och fartyg som ånga i väg mot samfärdsel, internationalism, kamratskap! Vi tycka om att den värld vi leva i är så inveckLad och stor. Men »ett oreflekterat liv passar sig icke för någon», säger Aristoteles. Vi måste reflektera över fenomenet, civilisationen, och söka efter kärnan i dess värde. Då skola vi finna att ett stenhus utan framtidsmening eller hopp vore någonting ömkligt, att affärssammanslutning och kapitalbildning utan syfte eller hopp vore någonting ömkligt. Detta hopp, som är ett livsvillkor, dödlighetens odödlighetsglimt, det intensivast mänskliga i allt mänskligt, är hoppet om allt större samhällslycka. Vår värld är ett alltid

ofullbordat hus som vi hålla på att bygga. Om vi äro besjälade av byggmästarens anda och icke av murarehantlangarens, kunna vi hysa goda förhoppningar om vårt verk. Husets skönhet skall börja bli vårt livs mening, och varje natt skola vi granska våra ritningar och se till att solen lyser på vårt dagsarbetes hus och att därinne skall råda samhörighet och glädje, högstämt tal och innerlig kärlek, se till att hemmet blir sådant att det förbättrar den som bor där i dag och gör honom mera kärleksfull och älskvärd än den som bodde där i går.

Vi ha kanske orätt. Vi voro kanske för längesedan ej sämre än nu. Då vi sträckte ut en hand i mörkret och tryckte vår nästas, voro kärleken och den starka och bräckliga mänskliga hängivenheten ej mindre än nu. Vi ha kanske inte förkovrats i hjärtats frikostighet. Det är endast en av våra illusioner. Men hoppet är vårt. Vad hoppas du på?

Dane

XXVII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London.
Den 22 juli 19—.

Din födelsedag, Herbert, och som lyckönskan vill jag gå dig till mötes så mycket som möjligt. Vapenvila i grälet! Det är nu ett år sedan du underrättade mig att du var förlovad, och alltsedan dess ha gudarna gapskrattat åt två mumlande män som ha slagit sig ned på jordens axel och dingla med benen i tomma rymden. Kroniska sömngångare som de äro, ha de begagnat sig av sitt monopol att styra kosan dit i sömnen.

Jag kan inte beskriva hur full av tomt prat vår brevväxling förefaller mig. Jag gjorde med flit ett försök att genom mina brev egga upp dig till lidelse, och i månader har du med flit fortsatt att bygga upp din övertygelse genom ditt eget tal, och vi sågo icke att det var både tragiskt, komiskt och orimligt. Om vi kunde personifiera detta vårt handlingssätt, så borde vi kalla det ett slags Caliban. Och sådana tentakler vi sträckt ut för att treva på allt och stjäla stöd för vår lilla teori om både Gud och människor! Det är vår inbilskhet jag finner så oförsvarlig. Jag nedläg-

ger därför min roll som allvetande. Jag tar min hatt och går och tror att världssystemet behåller sin tyngdlag fastän jag går min egen väg, och jag lovar att lämna dig i fred. Förlåt mig och Gud vare med dig. Jag önskar dig många, många glada födelsedagar. Jag lägger in hela mitt hjärta i denna välsignelse och denna önskan.

Jag påminde mig ett och annat i dag, min käre gosse. Då du föddes, var jag fem år yngre än du är nu, men ändå kände jag mig gammal. »Om vi vore så gamla som vi känna oss, skulle vi dö vid tjuguett års ålder.» Mitt liv föreföll mig då ligga bakom mig, långt, stormigt, gagnlöst, fullt av lidande. Jag talade om mig själv som om allt vore över. »Det hade varit rikt på föresatser, men vad blev resultatet? Några rim och ett krossat hopp.» I min sjukliga inbillning tyckte jag att din ankomst till världen var en signal för mig att gå. Jag hade ingen tanke på att dö, men jag ansåg dig som beviset på mitt fiasko. För den fordrande blicken hos släktets genius var jag ovederhäftig. Du var inte min. Jag såg in i tiden och fann där ingenting som var mitt.

Och ändå var mitt brev till dina föräldrar uppriktigt — hur vore annat möjligt? Och den natten och de båda därpå följande skrev jag »Salongs-äventyrare», som kritiken kallade en »sammanfattning av allt vad ballader heter». En beklagade de döda därför att de ej längre kunde komma dragande på vattnet eller på molnen. Denna dikt, skriven i en stämning som naturen sänder det alltför sjuka sinnet, har i mer än ett fjärdedels århundrade betraktats som en fullständig och erkänd minneslista över alla skälen för

att leva. Nå, jag får inte skratta åt detta. Det kan ju vara sant att mitt hjärtas lidelse tog sig form i denna dikt mer än i andra, att denna min enda sång sjöng ut sig själv under de tre första dagarna av ditt liv. Om så är, är det en sanning att kärleken aldrig bedrar oss på sina frukter, och att den glädje som kunde ha varit individens genom honom doftar ut till släktet, att den kraft som skulle ha koncentrerat sig i lugnet av ett tillfredsställt hopp genom honom sipprar ut i världen.

God natt, min gosse. Min hand ligger på din axel, och jag vill ogärna ta bort den. Jag önskar nu någonting omöjligt, att få vandra med dig på de rödbruna landsvägarna som dofta hö, gå över gården och knacka på stugdörrarna och träda in där sorg och glädje bo, med varma hälsningar och viss om att bli välkomnad. Jag har ofta njutit av den tanken att livets yttre företeelser skulle vara formade efter dess inre, så att man på själens karta kunde finna städer och landsbygd, skogar, öknar och hav och kunde känna igen denna yttre värld tack vare våra strövtåg i vår egen inre värld. Fastän jag blivit efter, kan min blick följa dig på färden, från den nattens landmärke uppför stadsavenyerna, på landsvägarna, spåra avvägarnas krökar, klättra uppför aldrig beträdda stigar i vildmarken och bergen, vidare, vidare, ut på havet.

Vid en av de sista vägkrökarna ler en kvinna själfullt, med väntan i blicken. Hennes händer vinka dig välkommen till det avtalade mötet. Lycka till på färden, min son.

Dane.

XXVIII.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien.
Den 6 augusti, 19—.

Som jag alltid har sagt beror olikheten oss emellan på temperamenten. De vanliga uttryck vi använda betyda en sak för dig och en annan för mig. Jag talar inte tvetydigt när jag säger att kärleken är instinktiv och att våra dagars uttryck för den äro konstlade. »Konst» — i den vidsträckta bemärkelse jag fattar ordet — är motsats till natur. Allt vad människan utför eller tänker ut är någonting åstadkommet genom konst, icke av naturen, och därför konstlat.

Vad oss själva beträffar äro vi de enda verkliga uppfinnarna och konstnärerna inom djurriket. I stället för päls ha vi ömtåligt skinn, och vi väva skickligt tyger och bära präktiga kläder. I kall väderlek hålla vi oss varma genom spiselbrasor och värmeledningsrör i stället för att äta mycket fett kött. Vi skära sönder våra bloddrypande köttstycken med järnbitar härdade i eld och vässade mot sten, och vi äta fisk med gaffel i stället för med fingrarna. Vi sätta ett tak över vårt huvud för att utestänga storm och solsken, sova mellan fyra väggar och äro rädda för den

sköna nattluften och bar himmel. Med ett ord, vi äro kolossalt konstlade.

Jag vill minnas att jag har visat, att kärleksdriftens naturliga uttryck är djuriskt, brutalt och våldsamt. Jag har visat hur inbillningskraften ingrep i utvecklingen av kärleksdriftens uttryck tills den blev *romantisk*. Och jag har vidare visat hur konstlat det romantiska uttrycket för denna kärleksdrift var genom att isolera en liten gosse och en liten flicka i ett naturtillstånd, vari de uttryckte sin kärleksdrift djuriskt, brutalt och våldsamt. De stå, som du säkert medger, helt enkelt utanför den civiliserande kraften. Och denna civiliserande eller socialiserande kraft är helt enkelt summan av våra många uppfinningar. Det isolerade paret uttryckte blott sina drifter på ett okonstlat, naturligt sätt. De hade ej fått lära sig ett visst särskilt sätt att uttrycka dessa drifter så som ni och jag och alla förkonstlade varelser ha lärt.

Det är som mr Finck har sagt: »Icke förr än Dantes 'Vita nuova' kom ut, tog sig den moderna kärlekens evangelium — en ynglings romantiska tillbedjan av en jungfru — för första gången uttryck i ett tydligt språk.»

Dante och de män som förebådade och följde efter honom voro uppfinnare. De införde ett konstgrepp till förhalande av en av våra livsviktigaste njutningar. Ja, de lyckades. Än sedan? Det finns många slags konstgrepp, och somliga äro bättre än de andra. Automobilen är en sinnrikare konstprodukt än oxkärran, den underjordiska järnvägen än bärstolen. Uppfinningar komma och gå. Förändring är kvintessensen i framåtskridandet. Allt är utveckling. Kvinnorna

och romantiken ha samma syfte — fortplantning. Det kan finnas hjärtats kärlek såväl som huvudets. Och i kommande tider, då hjärnan upphör att vara bukens tjänare och huvudet hjärtats lakej, i de tiderna skall raskulturen, som är vetenskaplig fortplantning, intaga den romantiska kärlekens plats. Och det finns kanske nutidsmänniskor som äro redo till detta. Någon måste börja, annars skulle vi ännu åka i skakande oxkärror. Och jag är nu redo för denna tid.

Du säger: »Kärleken sammanhänger med livet liksom hunger, kärlek och död.» Mycket sant, och civilisationen är blott uttryck för livet — en till formen skiftande yttring som innesluter kärlek, hunger, glädje och död. Vad skulle annars denna civilisation tjäna till? Hur uppkom den? Jag svarar: den är summan av de många uppfinningar vi gjort till en hjälp i vår strävan efter liv, kärlek och glädje. Den hjälper oss att leva ett rikare liv, älska mera fruktbärande, glädja oss mera intelligent, gripa den bistra gamla Döden om hans knotiga strupe och hålla honom en armslängd ifrån oss så länge som möjligt.

Jag konstaterade att »alla framsteg bestå i den genom mänskliga ansträngningar och uppfinningar åstadkomna avsiktliga förändringen av naturens normala lopp.» Denna sociologiska uppfattning står i en given harmoni med min kärleksfilosofi. Det är utvecklingens lag, och alla företeelser i människans liv (även kärleken) falla under denna lag. Därför går jag säkert inte för långt, då jag ber dig bringa din kärleksfilosofi i samma harmoni.

Jag vill emellertid nämna, att jag *har* varit kär. Jag har varit feberaktig av begär, rasande av dov längtan.

Jag har känt mitt förnufts välde slappna och upptäckt, att jag bara är ett påklädt djur, trots alla de många uppfinningarna mycket lik de andra, oklädda djuren. Jag är ingen kallblodig teoretiker eller tjockhudad dogmatiker, ej heller är jag någon ärbart naiv yngling som svärmar i jungfrulig oskuld. Mina åsikter ha härdats i lidelsens hetta, och vad jag vet det vet jag, och det är inga hörsagor.

Jag har sett en drucken lärd analysera sitt sinnestillstånd under dessa för honom ovanliga förhållanden och därvid komma till en mera omfattande psykologisk insikt. Likaså jag med min kärlek. Jag drogs till kvinnor och skall nu gå in i närmare detaljer. Jag undrade varifrån driften kom. Jag resonerade för att finna om det var någon skillnad mellan dessa mina otillåtna lidelser och mina aktningsvärda och aktade vänners tillåtna lidelser. Och jag fann ingen skillnad. Bortsett från alla lagar och traditioner, sedan jag avskilt alla fantasier, all romantik och trängt in till sakens kärna, var det den gamla moder Natur som skriade genom oss alla, både män och kvinnor, efter avkomma. Hennes ständiga, eviga rop: Avkomma! Avkomma! Avkomma!

Alldeles som små flickor i instinktiv aning om moderskapet leka med dockor, erfara barnen dunkla könsretelser; de hålla av varandra och gräla och försona sig på sitt älskligt löjliga sätt enligt älskandes välbekanta metoder. Du har älskat små flickor med fläta på ryggen och klädda i barnförkläden. Det ha vi alla gjort. Och i hela vårt liv finns ingenting täckare och gladare att se tillbaka på än dessa små flätor och barnförkläden. Men jag hoppar över småbarnskärleken och kommer nu till min första valpkärlek.

Kommer du ihåg händelsen med den sönderrivna jackan och mitt blåa öga, som var så oförklarlig på den tiden? Hur ni än ansträngde er, kunde varken du eller Waring få ett ord ur mig. Å, tro mig, det var tragiskt! Jag var femton år. Femton år och skälvande av underliga nya känslor, rodnande som en morgonhimmel med löfte om dagen. Och naturligtvis trodde jag att det var dagen, att jag älskade som en man älskar och att ingen man någonsin älskat högre. Ja, jag skrattar nu. Jag var bara femton år — en ung kalv som gick ut och stångades med en annan kalv i hagen.

Hon var en liten pryd kokett, Celia Genoine, professor Genoines dotter, om du minns. »Å», hör jag dig protestera, »men hon var ju stora damen». Ja visst. Femton och tjugutvå är just valpkärlekens vanliga proportion. Jag smyckade henne med den första ungdomens hela glöd och färgprakt och blev en annan människa i hennes närhet. Jag rodnade om hon såg på mig, darrade om jag kom att röra vid hennes hand eller kände doften av hennes hår. Att vara tillsammans med henne var att vara omvärvd av Guds majestätiska härlighet. Ett leende från henne bländade mig, ett vänligt ord eller en smekande blick gjorde mig matt och yr, och jag var glad att få gömma mig i ett hörn och betrakta henne förstulet av hela min själ. Och jag gjorde långa, ensliga promenader med en diktsamling under armen och lärde mig att älska som alla älskare hade älskat före mig.

Jag blev tillräckligt romantisk för att tillbringa mer än en natt under hennes fönster försjunken i andakt. Jag suckade, blev sentimental och försjönk i stilla

svårmod, tills du och Waring började bli oroliga över min tidiga avtyning och rådfrågade specialister och genom allehanda konstgrepp sökte förmå mig att äta mera och lära mindre. Men hon gifte sig — jag har glömt med vem. Hon gifte sig i alla fall, och det blev stor sorg, och jag sade farväl till kärleken för alltid.

Sedan kom slyngelålderns kärlek. Jag var tjugu år, och hon var en vild, lättsinnig varelse, besynnerlig och omoralisk och bräddfull av liv. Mitt blod sjuder även nu då jag manar fram henne för mig. Det oklädda djuret, min käre Dane, det stora, primitiva, oklädda djuret, kraftigt i fortplantning, okuvligt i strid, oövervinneligt i kärlek. Kärlek? Som om jag inte kände till den! Som om jag inte kunde förstå hur det härligt kämpande djuret Antonius fyrdelade jorden med sitt svärd och vilade sitt huvud mellan den egyptiska Cleopatras smidiga bröst, medan den hårdt tillkämpade världen föll samman i spillror!

Som sagt, detta var ynglingaårens kärlek, och den var stark, despotisk och manlig. Där fanns ingen sentimentalitet, inga ömma ungdomliga dårskaper, ej heller den svala, lugna jämvikt som härrör av den mogna ålderns beräkning och försiktighet. Vi voro man och kvinna i full flodtid, starka, enkla, elementära. Livet rasade i våra ådror, vi sjödo av jäsämnen, och det är av sådant överflöd som moder Natur alltid har tvingat fram sin avkomma. Ur strängt emotionell och naturalistisk synpunkt måste jag ännu i dag betrakta detta som den fullkomliga kärleken. Men det var bestämt att jag skulle utvecklas till ett förnuftsdjur och bli något mera än blott en omedveten marionett i de fortplantande krafternas våld. Alltså rådde huvudet på

hjärtat, och jag lade min viljas tunga hand över lidelsen och gick min väg.

Sedan kom en annan mans hustru, en fullbarmad kvinna, den fulländade modertypen företrädesvis skapad till att känna barnets sugande läppar. Du känner till arten, typen. »Släktets mödrar» kallar jag dem. Och så länge det finns sådana kvinnor på jorden, så länge kunna vi tro på rasen. Den lättsinniga var parningskvinnan, men detta var moderkvinnan, den sista, högsta och heligaste i naturens hierarki. Hon ägde alla betingelser, och jag resonerade mig till att det var henne jag behövde.

Det tar jag som ett bevis på att jag höll på att växa ur mitt blinda valpstadium. Jag höll på att bli en medvetet väljande faktor i fortplantningens mekanism, jag valde min maka inte efter mina ögons lust utan under min faderslängtans impuls. Å, Dane, hon var härlig, men hon var en annans hustru. Om jag levat utan förkonstling, i naturtillståndet, skulle jag säkerligen ha slagit ihjäl hennes make (en riktigt präktig karl) och släpat bort henne med mig utan all blygsel, ut under bar himmel. Eller om hennes make ej varit en man eller om han bara varit en man till hälften, tvivlar jag inte på att jag skulle ha ryckt henne ifrån honom. Som det nu var, trånade jag i tysthet och iakttog det passande.

Dessa hjärterfarenheter äro ej fläckar och smuts. De ha uppfostrat mig och gjort mig lämplig för det kommande. Och jag har skrivit om dem för att visa dig att jag inte är någon kammarlärd, att jag talar auktoritetsmässigt med riktig uppfattning av verkligheten. Eftersom kärlekens ändamål, när allt kom-

mer omkring, är avkomman, och eftersom nutidens kärlek är enfaldig och kraftödande, åtar jag mig som uppfinnare och konstnär att insätta den förnuftiga förtänksamheten och urvalet i stället för moder Naturs kortsynta och famlande val. Hur kan du tänka dig något annat? Den gamla damen skulle ha ställt till en enda röra, om jag låtit henne hållas. Hon försökte allt vad hon kunde för att para ihop mig med den lättsinniga, ty det ingick inte i hennes metod att blicka in i framtiden och se efter om en bättre mor för mina barn väntade mig.

Och nu kommer Hester. Jag nalkas henne icke med den första ungdomens mjölkvita hyllning eller med den unge mannens lystna kärleksraseri, utan som en förnuftig man som för sig själv och makan åstundar den mogna och helgjutna mandom och kvinnlighet som man endast får genom att äga barn — barn som måste vara födda och uppfödda på det rätta sättet. På detta sätt, och endast på detta sätt, kunna vi ge ett fullt uttryck åt oss själva och det liv som bor inom oss. Vi skola uttrycka oss på världens vackraste språk, och som våra barn äro födda och uppfödda på det rätta sättet, skall det bli i de vackraste uttrycken i världens vackraste språk. Att göra detta är att ha levat.

Herbert.

XXIX.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.
Den 26 augusti 19—.

Du påstår fortfarande att frågan icke gäller kärlekens värde, utan betydelsen av det konstlade. Må därmed vara hur som helst. För mig är kärleken en integrerande del av livet, och att tala om att civilisera bort den tycks mig vara lika orimligt och abnormt som ett Hamletdrama utan Hamlet. Du glömmer att du, när du utvecklar dig, likväl bibehåller ditt eget jag; du förändras, men du är fortfarande mänsklig och naturlig. Annars skulle det bli för många felande länkar i alla dina avdelningar. Vi läsa Homeros än i dag — ett talande bevis på att sympatiens kedja sträcker sig utan avbrott genom hela tidevarv av uppfinningar och upptäckter och revolutioner. Hur självklart detta är, så pockar det härvidlag med särskild styrka på erkännande.

Med hur mycken styrka? Vi löpa fara att överdriva dessa stortaliga tankar. Denna fråga om naturlighet i motsats till det konstlade sammanhänger icke direkt med vårt problem, ej heller optimismen och pessimismen eller den biologiska idén om fortlevandet.

Vi borde ha hållit oss mera till kärlekens vägar i männens och kvinnornas liv och skrivit historien om denna krafts metod och ledning. Då hade det inte blivit så intrasslat. Därför säger jag nu: må därmed vara hur som helst, och går tillbaka till mera närliggande betraktelser. Och ändå hade vi långt ifrån orätt. Den lilla blomman i en murrämna kan säga oss vad Gud och människan är. Denna är den mest sanningsmättade av alla tankar. Om jag blott förstår en av dina slutsatser, med rot och allt, kan jag känna till och namnge hela plantan, ty så planmässig är enhetligheten i dess grenar och blad och stam. Dina slingrande sidovägar måste, om jag blott kunde följa dem till slut, föra mig in på din tankes kungsväg, och varje steg skulle vittna om vandringens mål. Men snart är jag hos dig (den femte i nästa månad, om allt går väl; så är det planerat). Då skola vi börja lära känna varandra, och vi skola ej längre behöva plåga oss med dessa tråkiga skriverier. Därför går jag nu rakt på saken... tills det blir bättre tider.

Dina kärlekshistorier — så grundligt du har växt ifrån dem och så skickligt du kritiserar dem! De ha inte motstått tidens nötning, ty du har inte behandlat dem lojalt. Du kallar dem för barnsligheter och valpaktigheter, slyngelårens extravaganser. Du visar dem inte stor respekt! Av det skälet förlora dina exempel den betydelse de annars skulle ha haft. De tillhöra så helt och hållet det förflutna, de äro endast vålnader av döda känslor, de kunna inte ge dig någon kännedom om kärleken. Vad hjälper det att du en gång har stått i låga, då du nu är kall? Du kan inte hämta några lärdomar av vad som är dött och borta.

Jag hoppas du förstår vad jag syftar till, ty jag har mycket att säga dig. Antag att det varit en grundsats du idealiserade i stället för en flicka — någon reformplan som du hedrade med dina unga förhoppningars och drömmars lidelse och som band fast din ungdomligt livfulla gestalt vid en kämpande Laokoon. Dina mognade ögon se detta ideal omöjligt och smått. Det kan inte på något sätt tillfredsställa dina djärvare syften och mera vidtfamnande sympatier. Men du skrattar inte åt vad som har varit. Om du uppriktigt strävat för det en gång om än för aldrig så längesedan, skulle du aldrig kunna förlöjliga det. Emedan du en gång älskat det, är du för alltid innehavare av nyckeln till det goda det innebär. Vad som har varit helt och hållet ditt kan du aldrig helt överge. Av dina kärlekshistorier finns ingenting kvar, därför är din skildring av dem meningslös. Om du vore förälskad nu och på grund av din filosofi beslöt att bekämpa din känsla, skulle dina erfarenheter ha varit starkare argument.

Du har känt kärleken, och ändå ogillar du den. Hädanefter måste det bli förnuft och inte känsla. »Vad kan du ha att invända?» frågar du. Endast det att det är omöjligt. För att äktenskapet skall bli äktenskap, måste det uppkomma genom kärlek, genom den purpurrödaste kärleksromantik, genom själens eld, ja till och med genom valpålderns och slyngelårens kärlek. Annars är det ett tomt sken. Var finns den kvinna med karaktär som skulle vilja sälja sin tillvaros hela väsen och syfte för en prydlig katalog på eventuella fördelar? Var finns den man som ärligt och utan utsmyckning skulle våga göra ett så-

dant förslag? Du pekar på dig själv. Men du har aldrig förklarat detta för Hester, och till och med för mig förskönar du saken med hela din övertygande pennas förmåga.

Jag skulle vilja att du ännu eldades av valptidens och slyngelårens glöd som du nu ler åt. Du underskattar hjärtats förstlingar, dess skära och vita blomning, sinnenas vaknande och ivern att svara och verkställa, att ge och ta, att vara och göra lycklig — den unga kärlekens stolta ädelhet och gränslösa hängivelse. Vid femton års ålder placerar man, lyckligtvis för karaktärens och själens utveckling, sitt hopp där det vållar en lidanden. Kärleken är alltså dömd till att bli tragisk. Ynglingen »vinner blott ett nej». Men han pejlar sitt djup. Sedan vet han vad han kan vänta av sig själv. Han har ett prejudikat. Sedan kommer han att anse det för en synd att glömma och nöja sig med dussinmänniskornas tröst. Däri ligger tragediens betydelse.

Ibland tycker jag att det yngsta alltid är det bästa. Det är den unge som, blyg och modig, visar kunskapen den djupaste vördnaden, tar emot den nya tanken utan fördomens köld eller sofisteriets skamliga feghet. Visdom kan ju höra åldern till, men lidelsen för att lära, att bryta väg och djärvt spränga schakt i forskningens guldgruvor, den tillhör endast de unga pioniärerna. Det är ynglingen som vågar vara radikal, som i härlig storsinthet vågar bygga missgrepp på missgrepp och offra sitt blod, droppe för droppe, medan han tjänar andra. Och det är ynglingen som står på tåspetsarna på jorden och än väntar i orubbligt lugn, än söker med otyglat nit, och som är älskare och svärmare.

»Det bästa har ännu icke kommit», säger rabbi Ben Ezra, »det sista i livet, för vars skull det första skapades.» Ja, det sista i livet kommer att bli godt, men endast om det är likt ungdomen, klappar med dess hjärta och är fyllt av dess anda.

Den olycklige ynglingen lämnas kvar på slagfältet, men icke för att dö. Svärdshuggen mana honom att lägga in större styrka i ännu hårdare strider. Han genomgår en hård men ypperlig skola.

Jag har verkligen svårt att lämna detta ämne, den första kärleken. Hur vet du att det inte var bra för dig att älska som du gjorde? Det är besynnerligt att du har beslutat att aldrig älska mera, emedan du en gång älskade nog djupt att nästan framhärda i din kärlek. Det kan inte bero på att du har blivit gammal och att naturen beslutar i ditt ställe. Du berättar mig om dina erfarenheter för att jag skall bli övertygad att du vet vad du talar om, och jag hör på förvånad. Dina slutsatser äro märkliga.

Vidare saknades det något, ty du har växt ifrån och glömt, men hur är det med dig nu, då din likgiltighet ej finner tiden lång? Du nalkas din blivande hustru klädd i likgiltighet som i ett pansar, och du begår våld. Hur skall jag kunna överbevisa dig om det? Jag talar som till ett barn, för vilket man måste förklara att det är orätt att försumma sin uppfostran. Livet är en skola, och det förefaller mig som om du ämnade lämna den långt innan du tagit din examen och blivit graduerad; därför griper jag in. Jag lärde själv av min första kärlek, och jag prisar den tiden framför alla andra. Jag tillhörde Ellen. Sedan har jag varit ensam. För det mänskliga kravets skull

och för det som är mycket dyrbart för den ensamme har jag tänkt på äktenskap, men så vaknade mina minnen, och jag vägrade att göra våld på dem. Det är nu längesedan jag intagit min ståndpunkt. Jag gjorde mig reda för hur djupt jag kunde känna, och jag vägrade att erkänna mig själv bankrutt, jag vägrade att närma mig en aktningsvärd mänsklig varelse med mindre än mitt allt. Till dess min själ åter slår ut i blom och solen flammar kring mitt huvud som den gjorde i dessa kära gamla dagar, skall jag hålla mina drömmar i tygeln och inte försynda mig. Jag som har erfarit kärleken vågar ej leva utan kärlek.

Jag skulle ej ge efter för ödet, Herbert. Jag skulle visa mig som en man. Jag skulle hålla kvar min styrka från den första arbetstiden och ge mig ner i schaktet med den första iverns glöd på mina kinder. Jag skulle sporra det lugn som går kompromissens och medelmåttans ärenden och inregistrera en stor inmutning. Jag skulle hålla mig god vän med romantiken och svinga dess fana till det sista.

Du har levat? Det är bra, och det kunde ha varit ännu bättre, men ge inte tappt och tala inte om raskultur. Du är inte visare än de lagar som ha skapat dig.

Dane.

XXX.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien.
Den 18 september 19—

Vad du måtte tycka att jag är avskyvärd, Dane Ty avskyvärd är säkert den varelse som lägger brutala händer på det käraste man äger. Jag tvivlar på att du ens själv förstår hur upprörd du är över mitt beteende mot kärleken. Mitt giftermål med Hester måste på grund av kontrahenternas egenskaper och nivå förefalla dig lika ohyggligt som de styggelser vilka en gång nedkallade Herrans vrede till att förstöra städer. Som du ser tar jag för tillfället ditt parti, ser med dina ögon, tänker dina tankar, lider vad du har lidit, och sedan blir jag mig själv igen och stålsätter mig till vad jag anser vara det rätta.

När allt kommer omkring har jag den svåraste rollen. Det finns lättare uppgifter än illusionskrossarens. Det hävdvunna är svårt att omkullkasta. Det har slagit rot med nittio procent av hela sin massa, och ve den som försöker rubba det, ty det står kvar tills det dränkes och spolas bort av reformatorns och utrotarens blod.

Kärleken är någonting konventionellt. Män och kvinnor äro fästade därvid som vid materiella ting,

som en kung är fästad vid sin krona och en gammal familj vid sitt fädernesloтt. Vi ha alla fått höra att kärleken är härlig och underbar och det största i världen, och det smärtar oss att behöva skiljas från den. Den som uppmanar oss att lägga bort den är en slyngel och en dåre, en lågsinnad, degenererad usling som varken kan få förlåtelse i denna värld eller i den tillkommande.

Detta är ingenting nytt. Så beter sig alltid det hävdvunna, då man angriper dess konventionella regler. Så betedde sig judarna mot Kristus och romarna mot de kristna, de kristna mot de otrogna och kättarna. Och det är ärligt och naturligt. Allting vill leva och har svårt för att dö. Kärleken är seglivad liksom våra förfäders avgudadyrkan, den geocentriska världsteorien och kungadömet av Guds nåde.

Därför säger jag att det hävdvunnas vrede och hetta då det angripes är uppriktig. Världen behärskas av den konventionella kärleken, och när man profanerar kärlekens allra heligaste, blir världen obeskrivligt stött och sårad. Kärleken är något blott för de älskande. Den får den helgerånande vetenskapsmannen ej närma sig. Må han hålla sig till sin fysik och kemi, faktiska, solida och materiella saker. Kärleken ägnar sig för glödande spekulation, inte för laboratorieanalyser. Kärleken är (som den ärevördige priorn och de lärda samfunden lärde broder Lippo om människans själ):

— »en eld, en rök . . . nej icke det en gång . . .
en dunst som dör så lätt som nyfödt barn —
(så går den ur din mun i dödens stund)
Den är . . . ja kort och godt, den är en själ!»

Jag förstår mycket väl den allmänna sentimentala motviljan för en vetenskaplig diskussion om kärleken. Emedan jag analyserar kärleken, väger och beräknar den, förnekar man att jag är i stånd att erfara kärleken. Den är något allt för lysande och härligt för att en sådan träaktig tölp som jag skulle kunna förstå mig på den. Och då jag inte kan erfara kärleken och bli galen av den, bestrider man också min duglighet till att beskriva dess fenomen. Endast älskaren kan beskriva kärleken. Och jag förmodar att endast dåren kan skriva en medicinsk avhandling om vansinnet.

Herbert.

XXXI.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London.
Den 7 oktober 19—.

Det är sant att du har en svår uppgift framför dig, men inte för att du bekämpar det hävdvunna och krossar illusioner, utan emedan du angriper en gud. Kärleken har aldrig förvärvat sig det hävdvunnas helgd, och de flesta äktenskap ingås av beräkning, slentrian eller passion. Så att du är ingen nydanare, Herbert. Kärlekens avgudadyrkan upphäves ej genom en långvarig strid mellan trons och reformationens anhängare. Inga så uppseendeväckande skådespel vänta oss.

Jag har en vän som har tagit sig för att översätta »Inferno» på engelska och behållit *terza rima*. »Det är som att klättra uppför Matterhorn», säger han på fullt allvar. »Jag kommer till ställen där jag tycker att jag varken kan gå framåt eller tillbaka. Uppgiften är vidunderlig.» Och det är den. Men vem frågar efter om han lyckas komma fram? Det är få som komma att läsa hans arbete. Översättningen är av större vikt för översättaren än för någon annan. Och ändå är professorns *magnum opus* liksom en befordran för oss alla. Emedan ett banér höjes och en man är

villig och i stånd att klättra uppför ett tankens Matterhorn, kunna vi själva sträva vidare med bättre mod. Arbetet blir ett utslag av hjältemod och kommer att förädla till och med dem som ej känna till det.

Jag har en annan vän som förstörde sitt liv för kärlekens skull; så säger världen, som du tror vara nedsänkt i kärleksavguderi. En präst, som var i stånd att med några penndrag kväva en häftig och bitter strid i Amerika, en begåvad talare, en man med jättelik förmåga och som vid fyrtio års ålder lockades bort från sin bana av en obetydlig flicka. Hon hade inga planer. Hon fann sig nästan mot sin vilja vara en makt i hans liv. Bara den omständigheten att hon var till var nog för att rycka denne titan ur kyrkans armar. Han berättade mig att hon kritiserade honom med en okonstlad naturs rättframhet och att han lärde sig inse att hon hade rätt bättre än hon själv insåg det. Jag tror att hon älskade honom i början, men hon gick ej till honom, då allt blev lugnt. Jag önskar att det kunde ha varit annorlunda och att hon skänkt honom ett kvinnohjärta.

Prästen så väl som professorn är en hjälte. Båda gåvo mycket.

Det är få som kunna leva som dessa. Men emedan det finns några som kunna älska och verka, är spelet räddat. Och emedan det finns några sådana, måste vi alltid gräla på de många som ej likna dem.

Giv allt till kärleken
och lyd ditt hjärta:
släkt, vänner, dagens id,
ditt gods, ditt namn och rykte,

din framtid och din Musa —
av allt du har
låt ingenting bli kvar.

Tycker du verkligen att den filosofien är så tarvlig? När skall du gifta dig, Herbert?

Dane Kempton.

XXXII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

Stanfords universitet,
Den 20 november 19—.

Hester mötte mig vid stationen och vi gingo genom Arboretum till hennes hem vid gräsplanen. Sedan tillbragte vi kvällen tillsammans i internatets salong. Jag har nyss skilts från henne. Hennes ansikte strålade av glädje, då jag sade mitt: »Äntligen!» Hennes tårögda rörelse liknade Barbaras. Du har inte talat om för mig att hon är så ung. Du måste ha sagt henne hur nära hon och jag stå varandra, eller kanske hon läst någon av mina dikter som givit uttryck åt vad som rör sig i hennes eget inre, och så blev den varmhjärtade flickan genast min vän. Hennes poet är nu henner far, bror, kamrat — vad hon vill och allt vad hon vill.

En gång, innan vi riktigt hunnit ut ur Arboretum, möttes våra ögon, och det var något så vemodigt och mildt och egendomligt i hennes strålande blick att det kändes som om hennes frimodiga själ avslöjat sig i tydliga ord. Men jag har blivit alltför utnött genom att ha levat så länge för att kunna komma ihåg vad unga ögon mena när de blicka så där. Från London

till Palo Alto är en kort resa, om man vid framkomsten träffar en Hester. Men ändå är jag nedstämd. Den stämningen smög sig över mig i det ögonblick jag märkte att aftonen var inne och vi stannade litet utanför portvalvet för att iakttaga kvällsbelysningen över de lägre bergen. Man hade börjat tända ljus i borggårdens arkader och här och där i en professors arbetsrum, medan Roble och Encina liknade upplysta färjor. Det låg en mysteriets och löftets förtrollning över denna stillhet, som var så mycket djupare som den förde tanken på det sjudande studentliv som nyss lagt sig till ro. Det var en tystnad som tycktes genljuda av klockringningar, deklamationer, prat och skratt och hjärtekval. Jag föll i tankar. Den ena generationen kommer och den andra går. Ingen respit. Följ med tiden och finn kanske döden innan den funnit dig. Liksom för många år sedan en gatlyktas låga så hånade mig nu dessa utposter för ett kolossalt världsembryo och tycktes peka ut mig och visa bort mig. Kvällen blev kylig som »en hälsning utan vänlighet».

»Er ankomst har tillkännagivits i varje klassrum, och er föreläsning står annonserad på anslagstavlorna. Och ändå kan ni vara nedstämd?»

Dessa lätta ord uttalade hon dämpat, liksom osäker om de skulle tas väl upp, och de kommo med något som liknade musik. Var det rösten eller någon oförklarlig känsla? Jag vände mig om förvånad. Hennes huvud var upplyftat, och i skymningen mötte jag hennes ljuva, bönfallande blick som jag besvarade utan att förstå dess fråga.

Jag har dig att tacka för en stor lycka. God natt.

Dane Kempton.

XXXIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

Stanfords universitet.
Onsdag.

I går kväll höll jag mitt hälsningsföredrag inför studentkåren. Tänk dig aulan fullpackad ända till dörrarna, sidogångar och fönsternischer fulla, ansikten som tittade in överallt, gossar och flickor som klättrat upp på de yttre fönsterbrädena. Ett studentauditorium är på samma gång det mest kritiska och det tacksammaste. Jag talade om litteratur och demokrati.

Hester gillade mina ansträngningar. »Hur känns det att vara stor?» skrattade hon. »Hur känns det att vara elak?» svarade jag. »Men kom ihåg, mr Kempton, att då ni bevistade de engelska lektionerna, var ni riktigt som en lärobok för oss. Det borde räknas som approbatur bara att ha sett er.»

Ett minne vaknade och tog revansch på mig. Det pinade mig för de halvt uttryckta tankarna, för den svikande insikten, för den svällande tonen som brast på midten. Beröm artisten, och han känner sig som en bedragare. Skumögd påminner poeten sig sin dikts soluppgång, rätar upp sig i sin gamla stolthet, behärskas åter av den prakt som bebådar dagens annalkande,

lugnare ljus, men vid minnet därav sjunker han samman inför vad han vet vara en falsk gryning. Det blev aldrig någon dag. Sången blev aldrig sjungen.

Hester såg upp med den tankfulla blick som verkar så tilldragande på mig. Hennes min sade: »Jag tycker synd om er. Jag önskar att ni vore lika lycklig som jag.» Och en tanke sprang fram till svar på hennes blick, och den skulle ha slagit henne till marken, om den klädts i ord. Den lydde: »Även ni har väckts av en falsk gryning.» Varför är hon så säker på sig själv och på dig? Är hon säker? Den lilla diktstumpen hade en kraftig verkan. Den luggslitne författaren sveptes i den som i en hermelinmantel. Så utgör den skenbara kärleken också en stark appell, håller till en tid flickans uppmärksamhet riktad i spänning på dess annalkande färgprakt, hennes natur är väckt, hela hennes varelse väntar. Men misslyckande och nederlag förestår sedan både poeten och älskaren! Vore dina känslor för din fästmö annorlunda, skulle jämförelsen inte hålla streck.

Hester tänker inte så, hon är vacker och lycklig.

Din tillgivne
Dane Kempton.

XXXIV.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

Stanfords universitet.
Lördagen.

Hennes lycka avtvingade mig frågan, innan jag visste ordet av: »Hur skall det bli för er i framtiden?»

Svaret kom genast: »Det blir Herbert.»

Hester är stolt. Det såg jag i kväll av hakans hållning, halsens resning och kindens färg. Hon vet att hon är begåvad. Då hon pratade obesvärat om allt vad ni båda skulle göra och bli och hon stod rak och smärt framför mig med vältaligt gestikulerande händer och rösten pockande på rätten till hennes mycket medvetna självaktning, bad jag henne se ännu längre in i framtiden. Där såg hon dig och var nöjd.

Det var före middagen. Senare promenerade vi. »Jag har en vän i Orion», sade hon. En trolsk stjärnglans spelade i hennes ögon och kring hennes mun. Var var du då, Herbert? Den kvällen kommer aldrig tillbaka. Men det som var, det var för dig — kanske så mycket mera därför att du var långt borta. Så är det med älskande. Hon tror att du älskar henne.

»Jag är ledsen över er stämning», sade hon. »Ni håller räkenskap med er själv i dessa dagar på ett sätt

som jag känner till». Sedan talade hon, och jag insåg med ny tungsinthet att hon känner till sådant. Du har väl aldrig trott att Hester hade mycket att kämpa med?

»Jag är svår att få fast i», sade hon. Sedan tillade hon: »Ibland kan ingen makt i världen hålla mig tillbaka.» Så citerade hon Browning:

›O att så långt jag kommit har
ur kosan! Måste jag framåt
som tisteldunet hejdlöst far
för varje fläkt, på vinglig stråt,
och ingen vänlig stjärna kan
den hejda? . . .

»Är ni olycklig, Hester?» frågade jag.

»Ja, men jag har lika liten grund för min stämning som ni för er. Allt sedan ni kom hit, har ni stegrat edra krav på er själv. Ni vill gå i skolan med de yngsta och finner att ni inte kan det. Ni lider, emedan ni tycker att det ligger mera bakom än framför er.» Hon höjde rösten som för att bekämpa sina tårar. Det var helt annorlunda med henne, sade jag. Hon hade ingenting bakom sig.

»Ni granskar ert verk och jag granskar min kärlek. Då ni är tungsint, så är det emedan sångens själ sprängde sig i sin ävlan att ta gestalt . . .»

Hon fullbordade ej meningen. Varför är hon tungsint? Emedan hennes kärleks själ är mindre än hon hoppades?

Då vi kommo tillbaka från vår promenad, sjönk hon ned på bänken under eken. »Tror ni jag menade att jag alltid är olycklig?» frågade hon. Hennes ord tyckas alltid säga mera än hon menar. Hon ger dem

något av sin egen mångsidigt utvecklade ande. Jag skrattade.

»Hur skulle jag kunna mena det, då jag alltid hör i mina öron: 'Herbert finns ju!'» Sedan blev hennes kärlek vältalig. Jag glömde vad jag visste om dina teorier och värmdes av hennes eld. Jag tänkte lika stort om framtiden som hon. Hon behärskades åter av sina förhoppningar.

Medan hon gick av och an med ungdomligt spänstiga steg i trädens skugga, talade hon om vad de kommande åren måste bli tillsammans med dig. Du är över all beskrivning välsignad, Herbert. Men om hon misstar sig?

D. K.

XXXV.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

Stanfords universitet,
Den 27 november 19—.

Tala ut! Vad som skall hända kan jag endast gissa mig till, men du måste säga henne vad hon är för dig. Upplys henne!

Detta är det fjärde brevet på sju dagar om Hester. Jag försöker göra dig bekant med henne. Det behövde jag inte, om du älskade henne. Så hon älskar dig! Men hon tror att ditt lugn är djup och din tystnad bön. Hennes stolthet är hennes skydd, men hon trånar efter det ord som inte kommer. Hon har aldrig varit riktigt säker, och jag tackar Gud för det. Hester har alltid hyst en viss farhåga och ett tvivel, och det är detta som skall rädda henne då natten kommer och stormen bryter ut över hennes huvud.

Är du också tacksam för att hennes instinkt har tjänat henne troget och att hon aldrig riktigt tagit emot den gåva som skenbart erbjöds henne?

Du har rätt att få veta skälet till mitt nya angrepp. Det är att jag har lärt känna styrkan av hennes kärlek. »Du är över all beskrivning välsignad», sade jag för två dagar sedan, men efter du tillbakavisar välsignelsen, måste Hester få veta det, och du måste säga henne allt. Herbert, jag är din vän. *Dane Kempton.*

XXXVI.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien,
Den 29 november 19—.

En sådan skur av brev! Och en sådan virrig Dane Kempton! Vårt västamerikanska solskens vin har stigit dig åt huvudet och hettat upp dig för mycket. Jag är glad åt att Hester och du ha funnit varandra så fort och så intimt, glad åt att du är under hennes trollmakt, liksom jag vet att hon är under din; men jag är inte glad då du trollar in dig själv i henne och tillskriver hennes hjärta ditt eget hjärtas aningar. Ty du är sjukligt inbillningsfull och läser säkert dina egna tvivel och farhågor i hennes outtalade och oanade tankar.

Tro mig, i stället för att finna sin kärleks själ mindre än hon hoppats skänker hon den snarare ganska ringa uppmärksamhet. Hon är för upptagen — och för förståndig. Hon liksom jag har inte tid. Vi äro arbetare, icke drömmare, och våra minuter äro för fyllda för att vi skulle slösa bort dem på ett evigt vägande och mätande av hjärtats pulsslag.

Dessutom är Hester för storslagen för sådana bagateller. Hon är den sista kvinna i världen att luta sig ner över vågen för att se efter att hon får full valuta.

Det lämna vi åt tarvligare naturer, som tillbringa sin förlovningstid med att högljudt bedyra hur outsäglig, omätlig och outsläcklig deras kärlek är, som om den ena ständigt fruktade att den andra skulle anse sig ha gjort en dålig affär. Vi schackra och köpslå ej om våra känslor, Hester och jag. Du tar säkert miste och rör upp en storm i ett glas vatten.

»Tala ut!» säger du. Om inte mitt samvete vore rent, skulle detta vålla mig oro. Men som det nu är, vad har jag hållit hemligt? På vad sätt har jag handlat svindlaraktigt? Och vem är det som ropar: »bedragare»? Tala ut — om vad då?

Du ber mig säga henne vad hon är för mig; det vore att säga henne vad hon redan vet, att hon är Moderkvinnan, att hon av alla kvinnor är mig kärast, att av alla livets vägar är den mig mest till behag, där jag får gå vid hennes sida, att jag med henne skall finna det högsta uttrycket för mitt jag och dess innersta liv, och att jag i allt detta ärar henne på det vackraste, upphöjdaste sätt varpå en man kan ära en kvinna. Säg henne detta, Dane. För all del säg henne det.

»Å, inte menar jag så», hör jag dig säga. Nåja, låt mig då på mitt sätt säga dig vad du menar och be dig säga henne det å mina vägnar. Som mina ögons lust är hon ingenting för mig. Hon är inte en sinnesvällust, en leksak för min tankes utsvävningar och känslans apoteos. Hon är inte en kvinna som gör min puls feberaktig och mig själv vanvettig. Ej heller är hon en kvinna som kommer mig att glömma min mandom och stolthet för att darrande kasta mig ner för hennes fötter och tjattra som en apa. Hon är inte en kvinna som bringar mina tankar i oreda och världen

ur led och gör mig virrig och rusig av det djuriska inom mig, så att jag är färdig att offra sanning, heder, plikt och livsmål för att få äga henne. Hon är inte en kvinna som kan förmå mig att dränka ära och jämvikt och ett riktigt uppförande i den blinda könslidelsens virvel. Hon är inte en kvinna som hos mig väcker ett så okuvligt begär att jag för dess tillfredsställelse skulle kunna begå en enda dålig handling eller tillfoga den obetydligaste bland mänskliga varelser det ringaste ondt. Hon är inte den skönaste kvinna den Allsmäktige någonsin satt på sin fotapall. (Det har funnits och finns många lika sanna, rena och ädla kvinnor som hon.) Hon är inte en kvinna till vars bedårande jag måste annonsera mina varors förträfflighet genom att svettas fram sonnetter till henne eller kuttra serenader för henne eller begå dårskaper för henne. Med ett ord, hon är för mig ingenting av vad den konventionella kärlekens kvinna är för mannen.

Men vad *är* hon då för mig? Hon är mitt andra jag så att säga, min goda kamrat och medarbetare och den som skall dela min glädje. Med sitt kvinnliga kompletterar hon mitt manliga och gör oss till ett helt och det i föreningens högsta civiliserade bemärkelse. Hon är för mig höjdpunkten av kvinnornas tusentals generationer. Det ville civilisation till för att skapa henne, liksom det vill civilisation till för vårt äktenskap. Hon är för mig kontrahenten i ett gudsäktenskap, ty vi bli gudar, vi halvdjur, då vi sätta munkorg på djuret och ej hotas av dess brummande. Hon är min hustru inför Gud och mina barns mor.

Säg henne alltså detta, säg henne allt vad du vill, du käre gamle virrige, moderlige poetpappa — som om detta gjorde något från eller till! *Herbert.*

XXXVII.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

Stanfords universitet,
Den 3 december, 19—.

Det är inte tre veckor sedan du satt hos mig och talade om Hester. Du medgav många saker den kvällen, bland annat att flickan aldrig bragte dig ur jämvikten. Du upprepade noggrant allt vad du hade skrivit. Du förlovade dig inte emedan Hester är olik alla andra i världen, utan emedan hon är lik dem. Du tog henne för vad som är typiskt hos henne, inte för det individuella. Du föredrog att närma dig henne innan du drevs fram emot henne, emedan du var rädd att känslans impuls skulle ha hindrat ett rationellt val. Du sträckte ut din hand efter Hester Stebbins i hopp att lura naturen, för att det skulle resas en mur mellan ditt hjärtas nycker och dig själv, i fall det skulle bli upproriskt. Du lät mig förstå att detta är den nya skolan, att så leva materiens och jagets herrar.

Medan du talade, undrade jag över kvinnan Hester och vad slags älskog som existerade er emellan och om hon var tarvlig och utan behag trots sin kultur och sångens gåva. »Antingen älskar hon honom för högt för att förstå eller ha styrka att oroa sig, eller också

är hon som han av den nya skolan», tänkte jag. Jag satt och betraktade dig, såg din ungdomlighet, överraskad av vreden i din blick och melankolien på dina läppar. Du föreföll hopplös och hjälplös. Jag slöt ögonen. »Vad lämnar han kvar åt sig själv?» undrade jag. »Hur skall han kunna vandra »de vägar som gråa huvuden avsky?» Mitt eget huvud sänktes som inför en oersättlig förlust. Jag hade återfunnit mina omsorgers son endast för att finna honom härjad liksom av sorg, det första solskenet hade försvunnit från hans ansikte, och hans hjärta var tungt. Ett ord, en glimt som tändt din blick på det vanliga sättet, en omedveten handrörelse, en liten tystnad sedan du nämnt hennes namn, skulle ha kommit mig att tro att jag inte hade förstått dig och att allt var bra. Natten gick under dina planer och analyser. Vi skildes med en känsla av blygsel över att ha skrivit och talat så länge och med sådan hetta och till så liten nytta.

Du förstår inte hur detta kan vara något svar på ditt sista brev. Det skall jag säga dig. Det visar dig att du förklarade dig tillräckligt den där natten då vi talades vid.

Du säger att Hester är den kvinna som kompletterar din manlighet. Det låter som om en älskare talade, men jag vet nu händelsevis att hon inte är den omotståndliga kvinnan. Det upptäckte jag alldeles av en tillfällighet — några ord i ett brev, en ytterligare komprometterande bekräftelse av faktum, ditt utdragna försvar av din ståndpunkt under ett helt års brevväxling och slutligen en öppen muntlig förklaring. Vad hjälper det nu att du skriver vackert? Du älskar inte Hester. Du vill ha henne till mor åt

dina barn, och du för in henne i ditt liv mera av beräkning än av drift.

Kärleken är inte lusta, och det är bra. Men endast det omotståndliga äktenskapet är det rätta. Endast över detta vilar sakramentets helgd. Det ridderliga i ditt sista brev gäller mindre flickan än dina egna syften. Det är inte för att Hester är den hon är som »av alla livets vägar är den dig mest till behag, där du går vid hennes sida», utan emedan denna väg är den du framför alla andra valt för din hustru att vandra. Moderkvinnan är legio, och du vägrar att specialisera.

Hester lutar sig inte ner över vågen för att se efter att hon får full valuta, men hon håller på sin värdighet, och när hon är fattig vill hon inte räkna sig som rik. Alltsedan du meddelade henne din önskan att hon skulle bli din, har Hester känt att hon spelade en obetydlig roll i din livsplan, att du gav föga av dig själv i gengäld för henne. Hon älskade dig och tillstod det, men hon har aldrig varit lycklig. Kärlekens tragedi är ej (som man ofta tror) den obesvarade kärleken, utan den fattigt besvarade kärleken. Det är bättre att bli försmådd öppet och ärligt än att med svag ömhet behållas i ett tarvligt syfte. Inser du inte detta, Herbert? Du ingriper skadligt i flickans liv. Hon kommer att fordra vad du undanhåller henne, ehuru inte ett ord kommer över hennes läppar; hon skall törsta efter det i åratal, skall själv krympa samman tack vare din brist på kärlek, tills hennes egen kärlek förefaller henne som en dröm, någonting vacklande, obestämt och illusoriskt. Och du är alltjämt vänlig. Du ägnar dig åt hennes intressen, befordrar hennes lycka efter bästa förmåga, men din förmåga

räcker ej så långt som till hennes lycka. Det är inte dina handlingar, det gäller bevekelsegrunden för dina handlingar, och Hester kommer att förstå att hon aldrig har gjort något intryck på dig. Du vördar moderskapet, men du älskar inte Hester. Säg henne detta och hindra henne från att ingå en förening där hon måste känna sig halvt nyttig, halvt hustru, halvt lycklig och därför helt och hållet olycklig.

Det är inte Hesters fel att du inte kan älska henne, och kanske är det ej heller hennes olycka. Man behöver ej ta så illa vid sig. Av två personer, den ena älskande och den andra ljum, har den likgiltige övertaget. Kan ett träd försvara sig mot vedhuggarens yxa? Vad skulle det tjäna till att känna smärta under huggen? Vi rå ej för om vi älska eller inte älska, och inga ansträngningar kunna dra till oss den kärlek som är oss förnekad. Det tjänar till ingenting att lida av obesvarad kärlek.

Vad jag nyss sagt är en trosartikel som ofta motsäges av erfarenhetsläran, ty det kan förekomma misstag, och den som inte älskar kan förlora på det. Om du bara kunde vänta och se henne i hela hennes skönhet, innan du kallar henne till dig! Ännu ett år och Hester blomstrar kanske för dig i lidelsefull blomning, och hennes ansikte väcker dig till liv. Ännu ett år och du upptäcker måhända att hon verkligen är den kvinna som bör visa dig vägen och följa dig, hennes röst blir sång och hennes ögon dagens ljus. Ännu har du inte pejlat hennes djup, och du skulle använda henne till obetydliga sysslor. Stig åt sidan, käre Herbert. Det är bättre.

Jag har spelat en ledsam roll. Jag kan bli beskylld

för att ha varit både en Dmitri Rudin och en Jago för dig. Jag ber dig tro att det inte har varit lätt för mig. Jag har uttalat de allvarligaste ord, har eggat dig med vänskapens gissel som driver långt. Jag såg bort till de dagar som nalkades dig från tidens blåvita horisont, och jag såg dem gråna för en kvinna som jag höll av, bli gråa och stilla som graven över en död kärlek, och hjärtetunga för en man som är min son.

Alltid helt och hållet din

Dane Kempton.

XXXVIII.

FRÅN HESTER STEBBINS TILL HERBERT WACE.

Stanfords universitet,
Den 15 december 19—.

Slut och förbi. Det blir som jag sade i går kväll. Herbert, det finns ingen orsak till vrede; tro mig, det finns det inte. Jag gör vad jag inte kan låta bli. Du har inte förändrats, men det har min tro på dig, och jag kan inte hyckla en lycka som jag inte känner.

Å, men jag skrattar, min käre vän, jag skrattar åt att jag kunde inbilla mig slita mig ifrån dig med våld. Har du någonsin älskat mig? Den där strålande solskensmorgonen, då du tog min hand och bad mig bli din hustru, tycks mig ligga långt tillbaka i tiden. Jag borde ha förstått — hela felet är mitt — jag borde ha vetat att du inte älskade mig, jag borde ha varit full av vrede och blygsel i stället för av lycka. Hela felet är mitt.

När du talade i går kväll, stod jag vid fönstret och undrade vad allt detta bråk skulle betyda. Jag kunde ju vara lugn då jag insåg att jag inte tillfogade dig något djupt sår. Jag vållade på sin höjd en mycket självtillräcklig man en besvikelse. Herre Gud, hur

kunna kvinnor få mod att ta tillbaka sin kärlek från män som älska dem? Detta martyrskap slipper jag.

Farväl, Herbert. Låt oss tänka lugnt på varandra, sedan vi ha hjälpt varandra över en så lång sträcka av livet. Farväl, käre.

Alltid din vän.
Hester Stebbins.

XXXIX.

FRÅN HESTER STEBBINS TILL DANE KEMPTON.

Stanfords universitet.
Den 18 december 19—.

Herbert har analyserat situationen och kommit till den slutsatsen, att min brist på tillfredsställelse beror på ett omåttligt lyckobegär. »Du skulle inte tänka så mycket på dig själv», säger han. Stackars käre unge Herbert! Han är mycket ung och kan ännu ej förstå hur mycket det finns hos en själv som man måste tänka på. Jag kom till insikt om detta uppe i bergen i dag. Det var grått och byigt. Vad är väl denna själviskhet annat än en drift att göra det bästa möjliga av livet? Ni och jag och våra likar äro gamla i förtid, det är skälet varför vi inte äro hänsynslösa. Våra drömmar göra oss mogna. Jag var endast en flicka då Herbert sade att han ville gifta sig med mig, men jag var gammal nog att fatta hela betydelsen av detta förbund, vilket han inte kunde. I ett ögonblick hade jag gjort vandringen till graven och tillbaka igen. Jag betraktade de lätta, snabba molnen som gledo fram över det blå, och jag kände att jag hade hunnit i kapp med livet, jag hade nått de underverk som hägrade på min drömhimmel.

Sedan såg jag på honom och solskenet bredde sig över mitt ansikte och narrade mig att skratta (eller gråta) — jag var så mycket mer än lycklig, ty jag var så alltför säker på att han behövde mig.

Jag är glad åt att jag gick dit upp i dag. Utsikten från bergen var skön. (Ni hör att jag inte är olycklig!) Jag stod på en klippa och såg mig omkring och tänkte på er, på Barbara — jag tycker att jag känner henne — och på Herbert. Han och jag hade ofta varit där uppe. Å, de glupska minnena! Men vad voro vi annat än en ung man och en ung kvinna som utan att ha piskats till likgiltighet av olyckan, utan att vara trötta eller sjuka, togo varandra på vinst och förlust, emedan de tyckte att de passade ihop? Just det gjorde vi, det vet Herbert alldeles säkert. Jag svek honom; han hoppades på större undfallenhet. Äktenskapet är en hasard, mr Kempton, erkänn att det är det, och en man gör mycket då han förbinder sig att göra en kvinna till sina barns mor — ja, till och med till sina barnbarns farmor. Vad annat och vad mera? Jag skulle aldrig ha varit med helt i min mans liv, som dess kamrat och följeslagerska. Det visste Herbert klart och jag dunkelt, men jag handlade klart i mitt dunkel. Det var svårt att handla. Det gjorde mig andfådd och litet rädd för mig själv — som om jag hade dödat något kärt — och även tårögd och krampaktigt längtade efter ert deltagande och ert gillande.

Jag sade honom att jag en lång tid icke förstått, utan trott mig älskad och åtrådd och vald för honom av Gud; jag trodde att han längtade efter det jag ägde av själfullhet och mysterium, trodde att hela hans

jag behövde mig och trotsade länder och hav för att komma till mig. Sedan, då jag trycktes av brist och började höra tystnaden som följde på mina obesvarade ord, blev jag själv allvarlig och tyst. Han hade upphört att älska mig, sade jag, och jag väntade. Något tycktes stå och väga, men jag kunde ännu älska! Jag fäste stor vikt vid varje tröstande ord han fällde och hoppades envist på framtiden. Allt detta sade jag till Herbert om kvällen, då jag förklarade mig, och han bleknade. »Ni skena i väg, och jag kan inte följa er. Vad står på, Hester?» Han smålog i sin ångest. Men i hans mildhet låg något befallande som ålade mig att bli annorlunda än jag var och förbjöd mig att hemligt kräva vad jag nu tagit mod till mig att öppet begära. Hans manlighet var starkare än min kvinnlighet, och jag ilade emot honom igen. »Min make», viskade jag med mina händer i hans. Detta till och med sedan jag förstått, käre herr Kempton.

Det är ett bedrövligt virrvarr. Om man bara kunde lämpa känslan efter teorien! Det är inte för en teori som jag vägrar att bli Herberts hustru. Om jag älskade honom tillräckligt, skulle jag till och med kunna avstå från kärleken för hans skull. Han häntydde på detta och betraktade mig liksom på avstånd, där jag stod protesterande och vägrande. Om jag älskade honom tillräckligt, kunde jag försaka själva kärleken för hans skull. Det ser ut som om det vore ett fel någonstädes, som om det vore genströvighet någonstädes i min hängivenhet och själviskhet i min kärlek. Just som han ämnade gå, greps jag av samvetskval och försökte tvinga mig att tänka att jag inte hade

blivit förnärmad, att det är en ära för en kvinna att bli eftersträvad, sak samma i vad syfte, att varje gagn är ett ädelt gagn, att vi i alla fall skola dö, antingen vi varit älskade eller endast använda till nytta. Om Herbert Wace vill ha en hustru och anser mig lämplig, så är det ju godt och väl. Jag tänkte allt detta och handlade som jag tänkte. Jag sträckte emellertid ej ut min hand för andra gången för att hålla kvar den man som hade tvingat mig att uppleva detta.

Det finns en ung man här som älskar mig. Om Herberts ansikte kunde stråla som hans om också bara i en timme, tror jag att jag kunde bli lyckligare än jag någonsin har varit. Och det skulle inte grumla min lycka, om denna kärlek gällde någon annan än mig själv. Säg att ni tror mig. Ni måste veta det om mig, att jag framför allt annat i världen ber om att insikt i kärlekens väsen en gång måtte komma över den man på vilken jag offrat min ungdoms kärlek.

Frågar ni vad som står mig åter, käre vän? Arbete och tårar och min orubbade dröm. Tro mig, jag är icke att beklaga.

Hester.

INNEHÅLL.

Sid.

SOLGULD

SOLGULD

OCH ANDRA BERÄTTELSER

AV

JACK LONDON

BEMYNDIGAD ÖVERSÄTTNING
AV *ERNST LUNDQUIST*

STOCKHOLM
BOHLIN & Co.

STOCKHOLM
1 9 1 8
VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG

SOLGULD.

Lon McFane var vid litet dåligt lynne emedan han förlorat sin tobakspung, annars skulle han nog ha berättat mig något om huset vid Syrprissjön innan vi kommo fram till det. Hela dagen hade vi turat om med att gå i teten och trampa väg för hundarna. Det var ett tungt snösko-arbete och just inte ägnat att göra en pratsam, men nog kunde Lon McFane ha kommit sig för att tala om det för mig vid middagstiden, då vi rastade för att dricka kaffe. Men det gjorde han inte. Syrprissjön? För mig var det snarare Syrprishuset. Jag hade aldrig hört talas om det förr. Jag tillstår att jag var litet trött. I en hel timme hade jag väntat på att Lon skulle göra halt och slå läger, men jag var för stolt för att föreslå honom det eller fråga honom om hans avsikter, och ändå var han min tjänare, anställd mot en ganska vacker lön för att sköta mina hundar och lyda mina befallningar. Jag var kanske själv vid litet dåligt lynne. Han sade ingenting, och jag hade föresatt mig att inte fråga, även om vi skulle knoga vidare hela natten.

Vi kommo oförmodat till hyddan. Under en veckas färd hade vi ej mött någon, och jag hade ej tänkt mig att vi kunde möta någon på en hel vecka. Men nu låg den där midtför mina ögon, en hydda med ett

matt lysande fönster och rök virvlande upp från skorstenen.

»Varför sade ni mig inte . . .» började jag, men blev avbruten av Lon som mumlade:

»Syrprissjön — den har sin källa i en liten flod en halv mil härifrån. Det är bara en göl.»

»Ja, men hyddan . . . vem bor i den?»

»En kvinna», lydde svaret, och i nästa ögonblick hade Lon knackat på dörren, och en kvinnoröst uppmanade honom att stiga in.

»Har ni sett Dave nyligen?» frågade hon.

»Nej», svarade Lon likgiltigt. »Jag har varit åt andra hållet, nedåt Circle City. Dave är åt Dawson till, eller hur?»

Kvinnan nickade, och Lon började sela av hundarna, medan jag spände ifrån släden och bar in lägergrejorna i hyddan. Den bestod av ett enda stort rum, och kvinnan bodde tydligen ensam där. Hon pekade på spiseln där vatten redan kokade, och Lon började laga till kvällsmaten, medan jag öppnade fisksäcken och gav hundarna mat. Jag väntade på att Lon skulla tala om vilka vi voro och förargade mig över att han inte gjorde det, ty de voro tydligen gamla bekanta.

»Ni är Lon McFane, inte sant?» hörde jag henne fråga honom. »Ja, nu kommer jag i håg er. Sista gången jag såg er var på en ångbåt, eller hur? Jag minns det . . .»

Hon tystnade plötsligt, och jag såg av skräcken i hennes ögon att det var någon fasansfull inre syn som kom orden att stelna på hennes läppar. Till min överraskning tycktes hennes ord och sätt göra

ett starkt intryck på Lon. Han fick ett oroligt uttryck i sitt ansikte, men hans röst lät helt käck och vänlig då han sade:

»Den sista gången vi träffades var i Dawson på drottningens jubileum eller födelsedag eller vad det nu var — kommer ni ihåg kanotkapprodden på floden och hinderkappridten på stora gatan?»

Skräcken bleknade bort ur hennes ögon, och hela hennes kropp förlorade sin spänning. »Ja visst, nu minns jag», sade hon. »Och ni vann i en av kanottävlingarna.»

»Hur har Dave haft det på den sista tiden? Han har väl haft samma vasktur som vanligt?» frågade Lon liksom i förbigående.

Hon smålog och nickade, och då hon såg att jag snört upp packen med sängkläder, pekade hon på bortre ändan av rummet, där jag kunde få bädda åt oss. Jag lade märke till att hennes egen sängplats var vid den motsatta väggen.

»Jag trodde det var Dave som kom, då jag hörde edra hundar», sade hon.

Sedan sade hon ingenting mera, såg bara på Lons matbestyr och lyssnade hela tiden liksom efter hundskall ute på vägen. Jag lade mig på filtarna, rökte och gjorde iakttagelser. Här var någon hemlighet, det kunde jag förstå, men det var också allt. Varför hade inte Lon sagt något om detta innan vi kommo fram? Jag betraktade henne oförmärkt, och ju längre jag såg på henne, desto svårare blev det att ta mina ögon ifrån henne. Det var ett underbart vackert ansikte, överjordiskt kan jag säga, det hade ett skimmer eller ett uttryck eller någonting »aldrig skådat

förr av dödlig människas öga». Fruktan och skräck hade alldeles försvunnit, och det var ett fridfullt skönt ansikte, om »fridfullt» är det rätta ordet för detta eteriska och hemlighetsfulla som jag ej vet om jag skall kalla ett skimmer eller ett uttryck.

Plötsligt märkte hon att jag var närvarande; det var som om hon ej sett mig förrän nu.

»Har ni sett Dave nyligen?» frågade hon mig. Jag hade på tungan att säga: »Vilken Dave?» men då hostade Lon i röken från det fräsande fläsket. Den hostan framkallades kanske av röken, men jag tog den som en signal och teg med den fråga jag ämnat göra. »Nej, det har jag inte», svarade jag. »Jag är nykommen i den här trakten av landet...»

»Ni vill väl inte påstå», avbröt hon, »att ni aldrig har hört talas om Dave — långe Dave Walsh?»

»Jo, ser ni, jag är nykommen här», ursäktade jag mig. »Jag har mest uppehållit mig söderut, åt Nomehållet.»

»Berätta honom litet om Dave», sade hon till Lon. Lon såg besvärad ut, men han började i samma käcka, vänliga ton som jag hade lagt märke till förut. Den föreföll litet för käck och vänlig och det irriterade mig.

»Å, Dave är en präktig karl», sade han. »Han är en man i varenda tum, och han är sex fot och fyra tum lång i strumplästen. Hans hedersord är så godt som en revers. Den som säger att Dave någonsin har sagt en lögn, han ljuger, och han skall få med mig att göra — om det finns något kvar av honom då Dave släpper honom ifrån sig. Ty Dave är en slagskämpe. Han är en boxare som det är bäst att inte ha något

otalt med. Han har en gång skjutit en gråbjörn med en riktig leksaksbössa. Han blev litet klöst, men han visste nog vad han gjorde. Han gav sig in i hålan med flit för att komma åt björnen. Han är inte rädd för någonting. Han är frikostig med sina pengar, och när han inte har några, kan han ge bort sin sista skjorta eller tändsticka. Och så torrlade han Syrprissjön på tre veckor och hämtade upp nittio tusen ur dem, inte sant?» Hon rodnade och nickade stolt. Hon hade följt varje ord i denna berättelse med det livligaste intresse. »Och jag måste tillstå», fortfor Lon, »att jag blev både ledsen och besviken då jag inte träffade Dave här i kväll.»

Lon satte fram kvällsmaten på den ena ändan av det grovhyvlade furubordet, och vi grepo oss an med att äta. Ett skall från hundarna lockade kvinnan till dörren. Hon öppnade den en tum och lyssnade.

»Var är Dave Walsh?» frågade jag med dämpad röst.

»Död», svarade Lon. »I helvete kanske. Det vet jag inte. Tig!»

»Men ni sade ju nyss att ni hade hoppats få träffa honom här i kväll», invände jag.

»Kan ni inte tiga?» svarade Lon i samma försiktigt dämpade ton.

Kvinnan hade stängt dörren och kom tillbaka, och jag satt och funderade på den omständigheten att den där mannen som sade till mig att tiga var min avlönade tjänare med två hundra femtio dollars i månaden och allting fritt.

Lon diskade, medan jag rökte och iakttog kvinnan. Hon föreföll vackrare än någonsin — fastän underligt

och trolskt vacker, det erkännes. Sedan jag betraktat henne ihärdigt i fem minuter, måste jag återgå till verkligheten och kasta en blick på Lon McFane. Det övertygade mig att även kvinnan var verklig. Först hade jag trott att hon var Dave Walshs hustru, men om Dave Walsh var död, som Lon hade sagt, kunde hon endast vara hans änka.

Det var bäst att gå tidigt till sängs, ty vi hade en lång dag för oss i morgon, och då Lon kröp in bredvid mig under filtarna, framkastade jag en fråga:

»Kvinnan är tokig, inte sant?»

»Spritt galen», svarade han.

Men innan jag hunnit göra ännu en fråga, hade Lon McFane somnat på fläcken. Han somnade alltid så där — kröp ner under filtarna, blundade och sov som en stock, med små tunga, värdiga andetag. Han snarkade aldrig.

Och på morgonen fingo vi brådtom att äta frukost, ge hundarna mat, lassa på släden och ge oss i väg. Vi sade farväl då vi lämnade hyddan, och kvinnan stod i dörren och åsåg vår avfärd. Jag förde med mig en bild av hennes överjordiska skönhet, och jag behövde bara sluta till ögonlocken för att se henne för mig. Vägen var obanad, ty Syrprissjön ligger långt ifrån stråkvägarna, och Lon och jag turade om att trampa ner den lösa snön med våra breda, flatbottnade skor så att hundarna kunde ta sig fram. »Ni sade ju att ni hade hoppats träffa Dave Walsh i hyddan», hade jag på tungan minst ett tjog gånger. Men jag sade ingenting. Jag kunde vänta till rasten midt på dagen. Och då det blev middag gjorde vi intet avbrott, ty Lon förklarade att det fanns ett läger av

elgjägare vid Teeles båda flodarmars delningspunkt, och vi kunde hinna dit i skymningen. Men vi hunno ej dit i skymningen, ty Munter, hunden som gick i teten, bröt skulderbladet och vi förspillde en timme på honom innan vi sköto honom. Och då vi sedan färdades över en massa timmerstockar i Teeles frusna bädd, kapsejsade släden och vi måste slå läger och reparera åkdonet. Jag lagade kvällsmaten och utfodrade hundarna medan Lon gjorde reparationen, och tillsammans anskaffade vi vårt nattförråd av is och bränsle. Sedan slogo vi oss ned på våra filtar, medan våra mockasiner ångade på nedstuckna käppar framför elden, och rökte vår aftonpipa.

»Ni kände henne inte?» frågade Lon plötsligt. Jag skakade på huvudet.

»Ni lade väl märke till färgen på hennes hår och ögon och hy; det är därifrån hon har fått sitt namn — hon var lik den första varma glöden av en gyllene soluppgång. Hon kallades Solguld. Har ni aldrig hört talas om henne?»

Jag hade ett dunkelt minne av att jag hört namnet, men det sade mig ingenting. »Solguld», upprepade jag, »det låter som namnet på en sådan där jänta som dansar på krogarna.» Lon skakade på huvudet. »Nej, hon var en bra flicka, åtminstone i den meningen, fastän hon syndade svårt i alla fall.»

»Men varför talar ni alltid om henne i perfektum, som om hon vore död?»

»Därför att hennes själ är förmörkad ... och det är detsamma som dödens mörker. Den Solguld jag kände. som Dawson och Forty Mile kände, är död. Den slöa, rubbade varelse vi sågo i går kväll var inte Solguld.»

»Och Dave?» frågade jag.

»Han byggde den där hyddan», svarade Lon. »Han byggde den åt henne... och åt sig själv. Han är död. Hon väntar på honom där. Hon tror nästan att han inte är död. Men vem kan känna till en vansinnigs galna föreställningar? Hon kanske rent av tror att han inte är död. I alla händelser väntar hon på honom där i hyddan som han har byggt. Vem kan väcka upp döda? Och vem kan väcka upp levande som äro döda? Inte jag, och därför låtsades jag ha väntat att träffa Dave Walsh där i går kväll. Jag skulle minsann ha blivit mera överraskad än hon, om jag *hade* träffat honom där i går kväll.»

»Jag förstår inte», sade jag. »Börja från början, som vita män bruka, och tala om för mig hela historien.»

Och Lon började. »Victor Chauvet var en gammal fransman, född i södra Frankrike. Han kom till Californien under guldperioden. Han var en av banbrytarna. Han hittade intet guld, men i stället blev han tillverkare av solsken på flaskor — med andra ord, druvodlare och vinfabrikör. Han följde på samma gång med, då guldtörsten satte folkmassorna i rörelse. På det viset kom han till Alaska under den första tiden och över Chilcoot och utför Yukon långt före Carmacks stora kupp. Den gamla stadstomten Ten Mile tillhörde Chauvet. Han inrättade den första postförbindelsen med Arctic City. Han inmutade kolgruvorna på Porcupine för tio, tolv år sedan. Han provianterade Loftusföretaget i Nippennucktrakten. Victor Chauvet var en god katolik som bara älskade två ting i världen, vin och kvinnor. Vin älskade han

av alla slag, men kvinnor bara en, och det var Marie Chauvets mor.»

Nu började jag brumma högt, ty jag förlorade självbehärskningen vid tanken på att jag betalade den där mannen två hundra femtio dollars i månaden.

»Vad är det nu då?» frågade han.

»Vad det är?» knotade jag. »Jag trodde att ni skulle berätta Solgulds historia. Jag vill inte höra någon biografi över er gamle franske vinpimplare.»

Lon tände helt lugnt sin pipa, bolmade duktigt på den och lade den sedan åt sidan. »Men ni bad mig börja från början», sade han.

»Ja, från början.»

»Och Solgulds början är den gamle franske vinpimplaren, för han var far till Marie Chauvet, och Marie Chauvet var Solguld. Vad kan ni mer begära? Victor Chauvet hade just aldrig någon tur att tala om. Han drog sig någorlunda fram och tog god vård om Marie som var lik henne han hade älskat. Han tog mycket god vård om henne. Solguld var smeknamnet han gav henne. Solguldsån uppkallades efter henne — Solguldsstaden också. Den gamle mannen var pigg på att slå under sig stadstomter, men han bebyggde dem aldrig.

»Ja», sade Lon med en av sina blixtsnabba omkastningar, »ni har själv sett henne, vad tycker ni om henne — hennes utseende, menar jag? Hur verkar hon på ert skönhetssinne?»

»Hon är ovanligt vacker», sade jag. »Aldrig i mitt liv har jag sett hennes make. Fastän jag förstod i går kväll att hon var tokig, kunde jag inte ta mina ögon ifrån henne. Det var inte nyfikenhet. Det var

förvåning, idel förvåning, hon var så underbart vacker.»

»Hon var ännu mera underbart vacker innan mörkret kom över henne», sade Lon i vek ton. »Hon var sannerligen Solguld. Hon tog alla mäns hjärtan med storm... och förvred deras hjärnor. Hon kan med ansträngning påminna sig att jag en gång segrade i en kanottävling i Dawson — jag som en gång älskade henne och fick det svaret av henne att hon älskade mig tillbaka. Det var hennes skönhet som gjorde alla karlar kära i henne. Hon skulle ha fått äpplet av Paris, bara hon hade visat sig, och det skulle aldrig ha blivit något trojanskt krig, och till på köpet skulle hon ha gjort Paris till sin slav. Och nu lever hon i mörkret, och hon som alltid har varit flyktig är nu för första gången trogen — och trogen mot en skugga, en död man... och hon förstår inte att han är död.

På det här viset gick det till. Ni minns att jag talade i går kväll om Dave Walsh — långe Dave Walsh? Han var allt vad jag sade om honom, och mera, många gånger mera. Han kom hit till landet i slutet av åttiotalet — så att för er kan han ju räknas bland de äldre. Han var tjugu år då. Han var stark som en ung tjur. Då han var tjugufem år, kunde han lyfta tretton femtioskålpundssäckar med mjöl från marken. I början drev hungern bort honom varje höst. Det var ett ödsligt land på den tiden. Inga ångbåtar, ingen mat, ingenting annat än att plocka bär och skjuta harar. Men sedan hungern hade drivit bort honom i tre år, sade han att han hade tröttnat på att låta köra bort sig, och nästa år stannade han. Han levde på ordentlig mat då han lyckades komma över någon,

och han åt upp elva hundar den vintern, men han stannade. Och han stannade nästa vinter och vintern därpå. Han lämnade aldrig mera trakten. Han var en bjässe, en riktig bjässe. I fråga om tungt arbete tog han loven av den starkaste karlen i hela landet. Han kunde bära tyngre bördor än en Chilcotindian, han orkade ro längre än en av Stickstammen, och han kunde vandra hela dagen våt om fötterna då termometern visade femtio grader under noll, och det, må ni tro, kräver livskraft. Ni skulle förfrysa fötterna vid tjugufem om ni ginge våt om dem och försökte knoga vidare.

Dave Walsh var en bjässe i fråga om styrka. Och ändå var han vek och godmodig. Vem som helst kunde lura honom, den yngsta gröngölingen i lägret kunde ljuga ifrån honom hans sista dollar. »Det där gör mig ingenting», brukade han säga, och så skrattade han åt sin egen beskedlighet, »det håller mig inte vaken om nätterna.» Men ni skall inte tro att han inte hade någon energi. Kom ihåg björnen som han sköt med leksaksbössan. I fråga om slagsmål var Dave numro ett av alla. Han var ojämförlig, och ingen kunde hejda honom då han kom i farten. Han var snäll och vänlig mot de svaga, men de starka måste hålla sig på mattan, var han visade sig. Och han var en man som var omtyckt av män. En man bland män, det är just det allra bästa berömmet.

Dave deltog aldrig i den stora rusningen till Dawson då Carmack gjorde sitt Bonanzafynd. Ser ni, Dave var då borta vid Mammon Creek och arbetade på egen hand. Han upptäckte Mammon Creek. Plockade fram åttiofyra tusen den vintern och rensade upp

inmutningen så att den lovade ett par hundra tusen till nästa vinter. Sedan, då det blev sommar och marken blöt, gav han sig uppför Yukon till Dawson för att se hur det gick för Carmack. Och där träffade han Solguld. Jag kommer ihåg den kvällen. Den kan jag aldrig glömma. Det gick så plötsligt, och man riktigt ryser då man tänker på att en stark karl kan förlora hela sin styrka bara genom en blick av en svag, blond kvinnlig varelse som Solguld. Det var i hennes fars, gamle Victor Chauvets, hydda. En bekant hade tagit Dave med sig dit för att resonera om stadstomten vid Mammon Creek. Men det blev inte mycket resonemanger av, och det han sa' var mest nonsens. Åsynen av Solguld hade gjort Dave alldeles virrig. Victor Chauvet påstod, sedan Dave gått, att han hade varit drucken. Och det var han också. Han var drucken, men av Solguld.

Den blev avgörande, den första skymten han såg av henne. Han for ej tillbaka på Yukon efter en vecka, som han hade ämnat. Han stannade kvar en månad, två månader, hela sommaren. Och vi som hade lidit, vi förstodo honom och undrade hur det skulle gå. Vi voro alldeles säkra på att Solguld nu hade träffat på den rätte. Och varför inte? Det var något romantiskt över Dave Walsh. Han var Mammons kung, han hade upptäckt Mammon Creek, han var en gammal »surdeg», en av de äldsta pioniärerna i landet — folk vände sig om och såg efter honom då han gick förbi och sade till varandra halvhögt och i en ton av respekt: 'Där går Dave Walsh.' Ja, varför inte? Han var sex fot och fyra tum, han hade själv blondt hår som lockade sig bak i nacken, och han var en

bjässe ... en guldlockig jätte som nyss hade fyllt trettioett.

Och Solguld älskade honom, och sedan hon dansat med honom en hel flirtsommar, tillkännagavs deras förlovning. Hösten var för handen, Dave måste fara tillbaka till sitt vinterarbete i Mammon Creek, och Solguld ville inte gifta sig genast. Dave lät Svarta Burns sköta Mammon Creek-gruvorna, och själv stannade han i Dawson. Det tjänade inte mycket till. Hon ville vara fri ännu en tid, det fordrade hon absolut, och hon ville inte gifta sig förrän nästa år. På den första isen gav Dave Walsh sig alltså ut på Yukon med sina hundar, sedan de hade kommit överens att bröllopet skulle stå då han kom med första ångbåten nästa år.

Dave var ärlig som polstjärnan, och hon var falsk som en magnetnål på ett fartyg lastat med magnetisk järnmalm. Dave var lika fast och stadig som hon var fladdrande och flyktig, och Dave, som aldrig tvivlade på någon, kände sig inte säker på henne. Hans kärlek gjorde honom kanske svartsjuk, eller också var det hennes karaktär som gav honom en hemlig varning, nog av, Dave var bekymrad för hennes obeständighet. Han var rädd för att lita på henne ända till nästa år, men det måste han i alla fall göra, och han var nästan utom sig. Somligt har jag sedan hört av Victor Chauvet, och av vad jag har stavat och lagt ihop har jag förstått att det blev något slags uppträde innan Dave gav sig i väg norrut med sina hundar. Han trädde fram till den gamle fransmannen, hand i hand med Solguld, och förklarade att de voro ett, han och hon. Han var mycket dramatisk, med eld i ögonen, sade Victor.

Han sade någonting om »tills döden skiljer oss åt» och Victor kom särskilt ihåg att Dave grep henne i axeln med sin stora labb och nästan riste henne då han sade: 'Ja, ända in i döden är du min, och jag skulle stiga upp ur graven för att kräva ut min rätt.' Victor kom tydligt ihåg orden: 'Ända in i döden är du min, och jag skulle stiga upp ur graven för att kräva ut min rätt!' Han berättade mig efteråt att Solguld blev alldeles förskräckt, och att han sedan tog Dave avsides och sade honom att det där var inte rätta sättet att hålla Solguld kvar — att han måste lirka med henne och vara vänlig mot henne om han ville behålla henne.

Jag är alldeles säker på att Solguld blev skrämd. Själv var hon obarmhärtig i sitt sätt att behandla männen, medan männen däremot alltid hade behandlat henne som något skört och bräckligt och ömtåligt som man måste handskas vackert med. Hon visste ej vad stränghet var ... förr än Dave Walsh, jätten på sex fot och fyra, grep tag i henne med sin stora hand och bedyrade att hon var hans in i döden och ännu längre. I Dawson fanns dessutom den vintern en musiker — en av dessa mackaronislukande, tenormjäkiga sydländska figurer — och Solguld förlorade sitt hjärta till honom. Det var kanske bara inbillning — det vet jag inte. Ibland tror jag att hon verkligen älskade Dave Walsh. Det var kanske därför att han hade skrämt henne med sitt 'in i döden!' och sitt 'stiga upp ur graven' som hon till sist lutade åt den musikaliske dagon. Men det är bara gissningar, och man har endast att hålla sig till fakta. Han var ingen dago, han var en rysk greve, det är ett faktum, och han

var ingen yrkespianist eller något i den vägen. Han spelade fiol och piano, och han sjöng — sjöng bra — men det var bara för sitt eget och åhörarnas nöje. Han hade pengar också — och här vill jag tala om att Solguld aldrig frågade ett dugg efter pengar. Hon vara flyktig, men hon var aldrig lågsinnad.

Men låt oss gå vidare. Hon var förlovad med Dave, och Dave skulle komma med den första ångbåten för att hämta henne — det var sommaren 98, och den första ångbåten kunde väntas i mitten av juni. Och Solguld var rädd för att slå upp med Dave och sedan träffa honom. Allt planerades i en hast. Den ryske musikern, greven, var hennes lydige slav. Det var hon som tänkte ut det. Det fick jag veta efteråt av Victor. Greven gjorde som hon befallde honom, och gick ombord på den första nedgående ångbåten. Det var *Guldraketen.* Solguld gick också ombord på den. Jag likaså. Jag skulle till Circle City, och jag blev alldeles häpen då jag träffade Solguld ombord. Jag såg inte hennes namn på passagerarlistan. Hon var tillsammans med greven hela tiden, leende och lycklig, och jag såg att greven stod upptagen bland passagerarna, han och hans hustru. Det slog in, hyttnumret och allting. Jag hade aldrig hört talas om att han var gift, och jag såg inte till hans hustru ... så vida det inte var Solguld som kallades så. Jag undrade om de hade gift sig i land innan de gingo ombord. Ser ni, det hade pratats om dem i Dawson, och folk hade slagit vad om att Greven hade slagit Dave ur brädet.

Jag talade med förste styrmannen. Han visste inte mer än jag; han kände inte Solguld, och för resten var han ständigt upptagen av annat. Ni vet hur det går

till på en Yukonångare, men ni kan inte ana hur det var på *Guldraketen* då den lade ut från Dawson i juni 1898. Den surrade som en bikupa. Som den var den första ångbåten som gick, hade den alla skörbjuggspatienter och allt sjukhuselände ombord. Vidare måste den ha haft med sig för ett par millioner guldstoft från Klondyke, för att nu inte tala om en massa hoppackade passagerare, väldiga skaror av däckspassagerare, unga karlar och kvinnfolk och hundar i oändlighet. Och den var lastad ända upp till relingen med varor och bagage. På fördäck var det ett berg av gepäck, och det ökades vid varenda tilläggsplats. Jag såg låren komma ombord vid Teeleebryggan och jag förstod genast vad det var, fastän jag inte anade vad den innehöll för en överraskning. De staplade upp den ovanpå allt annat bråte på fördäck, och det gjordes just inte särdeles omsorgsfullt. Styrmannen ämnade komma tillbaka till den igen, men så glömde han det. Jag tyckte då att jag kände igen den stora varghunden som klättrade över bagaget och fraktgodset och lade sig bredvid låren. Och så mötte vi *Glendale* som var på väg till Dawson. Då den hälsade med flaggan, tänkte jag på att Dave var ombord där och på väg till Dawson för att hämta Solguld. Jag vände mig om och såg på henne där hon stod vid relingen. Hennes ögon voro klara, men hon tycktes bli litet förskräckt då hon fick se den andra ångbåten och lutade sig tätt intill greven som om hon sökt skydd. Hon hade inte behövt luta sig så tätt intill honom, och jag hade inte behövt tänka mig Daves missräkning då han kom till Dawson. Ty Dave Walsh var inte ombord på *Glendale*. Det var en massa saker jag inte visste,

men som jag snart skulle få veta — till exempel att de båda älskande ännu inte voro gifta. Om en halvtimme började förberedelserna till vigseln. Med anledning av de många sjuka i stora salongen och *Guldraketens* belamrade tillstånd, kom man till det resultatet att det lämpligaste stället för ceremonien var på fördäck, på en öppen plats utmed relingen, nära landgången, nedanför berget av fraktgods med den stora låren högst upp och den sovande hunden bredvid den. Det fanns en missionär ombord; han skulle stiga av i Eagle City som var nästa tilläggsplats, så att de måste skynda sig att dra nytta av honom. Det var det de hade kommit överens om, att låta viga sig på båten.

Men nu har jag gått händelserna i förväg. Att Dave Walsh inte var ombord på *Glendale* berodde på att han var ombord på *Guldraketen*. Det hade gått till på det här sättet. Efter att ha sölat så länge i Dawson för Solgulds skull for han på isen ner till Mammon Creek. Och där kom han under fund med att Svarta Burns skötte gruvan så bra att han inte behövde gå där själv. Han lastade alltså proviant på släden, spände för hundarna, tog en indian med sig och begav sig i väg till Syrprissjön. Han hade alltid en förkärlek för den trakten. Ni vet kanske inte hur givande det där vattendraget sedan befanns vara, men undersökningarna hade redan nu givit ett godt resultat, och Dave grep sig an med att bygga ett hus åt sig och henne. Det var hyddan där vi ha sovit i natt. Sedan han fått den färdig, gav han sig ut på älgjakt till den trakten där Teelee grenar sig, och hon tog indianen med sig.

Så här gick det till. Det blev en stark köld. Kvicksilvret gick ner fyrtio, femtio, sextio grader under noll. Jag kommer ihåg den där köldknäppen, jag var i Forty Mile, och jag minns själva dagen. Klockan elva på förmiddagen gick sprittermometern i vårt bolagsmagasin ner till sjuttiofem grader under noll. Och samma morgon var Dave Walsh i Teeleetrakten ute på älgjakt med sin indian. Jag fick veta alltsammans av indianen sedan — vi gjorde en färd över isen tillsammans till Dyea. Under jakten gick indianen ner sig på isen och blev våt ända upp till livet. Han började naturligtvis frysa alldeles ohyggligt. Här hade det varit bäst att göra upp eld. Men Dave Walsh var en sådan stark bjässe, och det var bara en halv mil till ett läger där det redan brann en eld. Vad tjänade det då till att göra upp ännu en? Han slängde indianen över axeln och rände i väg med honom — en halv mil —, medan termometern visade sjuttiofem grader under noll. Ni förstår vad det betyder. Självmord. Det finns intet annat namn på det. Nå, den där indianen vägde över sjuttio kilo, och Dave sprang en halv mil med honom. Naturligtvis förkylde han sina lungor. De måste nästan ha frusit till is. Det var ett vansinnigt tilltag för vem som helst. Och Dave Walsh dog efter att ha varit förfärligt illa däran i flera veckor.

Indianen visste inte vad han skulle ta sig till med liket. Under vanliga förhållanden skulle han ha grävt ner det utan vidare. Men han visste att Dave Walsh var en storkaxe, värd mycket pengar, en *hi-yu-skookum*-hövding. Han hade också sett andra hi-yu-skookum-lik fraktas långa vägar som om de vore värda något. Han beslöt alltså att föra Daves lik till Forty

Mile, som var Daves huvudkvarter. Ni känner till tjälförhållandena i den där trakten — nå, indianen lade ner Dave på en fots djup under jordytan, d. v. s. han lade honom på is. Dave kunde ha legat där i tusen år och ändå ha varit samme Dave. Ni förstår, det var alldeles som att ligga i ett isskåp. Sedan skaffade indianen sig en såg från hyddan vid Syrprissjön och fällde timmer till en lår. Medan han väntade på tjällossningen gick han ut och sköt inemot tio tusen skålpund älgkött. Det lade han också på is. Så kom tjällossningen. Teelee bröt upp. Han byggde en flotte och lastade den med älgkött, den stora låren med Dave inuti och Daves hundspann, och så bar det av utför Teelee.

Flotten fastnade i en timmerdrift och satt fast i två dagar. Det var kvävande hett, och indianen fick nästan allt sitt älgkött fördärvat. Så att då han kom till Teelees brygga, tyckte han att en ångbåt skulle komma fortare till Forty Mile än hans flotte. Han flyttade över sin last, och så ä' vi på *Guldraketens* fördäck. Solguld håller på att vigas nedanför den stora låren med Dave Walsh i. Men det är en sak som jag höll på att glömma. Det var inte underligt att jag tyckte jag kände igen varghunden som kom ombord vid Teelees brygga. Det var Pee-lat, Dave Walshs ledarehund och favorit — en förskräcklig slagskämpe. Han låg bredvid låren.

Solguld fick se mig, ropade mig till sig, tryckte min hand och föreställde mig för greven. Hon var vacker. Jag var lika galen i henne som förut. Hon smålog emot mig och sade att jag skulle skriva under som vittne. Det fanns ingen möjlighet att säga nej.

Hon var alltid ett barn, grym som barn vanligtvis äro. Hon talade också om att hon rådde om de två enda buteljerna champagne i Dawson — eller som hade varit i Dawson kvällen förut, och innan jag visste ordet av blev jag tvungen att dricka hennes och grevens skål. Alla trängdes rundt omkring, ångbåtens kapten i främsta ledet, han försökte väl få vara med om vinet. Det var ett underligt bröllop. På övre däcket samlades de eländiga kräken från sjukhusen, många av dem med ena foten i graven, för att titta på oss. I folkträngseln fanns det indianer också, grovlemmade unga karlar och deras kvinnor och barn, för att inte tala om inemot tjugufem morrande varghundar. Missionären lät brudparet ställa upp sig och tog i tu med vigseln. Just i det samma började ett hundslagsmål högt uppe på berget av fraktgods. — det var Pee-lat som låg bredvid den stora låren och en vit hundracka som tillhörde en av indianerna. Dusten var inte alls så vildsint. Hundarna bara morrade åt varandra på avstånd, höggo efter varandra på långt håll och sa' varandra mustiga saker. Det var förstås ett störande oväsen, men man kunde i alla fall höra missionärens röst.

Det var inte så lätt att komma åt de båda hundarna, annat än från godsstapelns andra sida. Men det fanns ingen på den sidan — alla stodo ju och sågo på vigseln. Och allting hade nog gått bra, om inte kaptenen hade kastat en käpp på hundarna. Det var det som blev anledningen till katastrofen. Som sagt, om inte kaptenen hade kastat käppen, hade kanske ingenting händt.

Missionären hade just kommit till det där stället

'i nöd och lust' och 'tills döden skiljer oss åt'. I det samma kastade kaptenen käppen. Jag såg alltsammans. Den träffade Pee-lat, och i samma ögonblick kastade den vita hunden sig över honom. Det var käppen som var orsaken. Båda hundarna knuffade till låren och den började vackla, och dess nedre ända hasade ner. Det var en lång lår, och den gled långsamt ner tills den stod upprätt nere på fördäck. Åskådarna på den sidan hunno dra sig undan i tid. Solguld och greven stodo i den bortre delen av kretsen och vände sig emot låren; missionären stod med ryggen åt den. Låren måste ha åkt minst tio fot, och den stötte emot med kortändan.

Kom nu ihåg att ingen av oss visste att Dave Walsh var död. Vi trodde att han var ombord på *Glendale*, på väg till Dawson. Missionären hade dragit sig undan åt ena sidan, så att Solguld såg låren midtför sig då den törnade emot däcket. Det var som på en teater. Det kunde inte ha varit bättre arrangerat. Låren stod där upprätt på kortändan, och på den rätta kortändan, locket flög av vid stöten, och Dave Walsh föll framstupa, delvis insvept i en filt, med det gula håret fladdrande och glittrande i solen. Han föll raklång ur låren, direkt på Solguld. Hon visste inte att han var död, men nu var det som om han uppstått ur graven för att göra anspråk på henne. Det var nog så hon tänkte. Hon blev emellertid alldeles som förstenad. Hon kunde inte röra sig ur fläcken. Hon bara bleknade och väntade att Dave Walsh skulle komma över henne. Och det gjorde han. Det såg nästan ut som om han slagit armarna om henne, men hur det nu var med det, så ramlade de omkull båda två. Vi måste

lyfta undan Dave Walshs lik innan vi kunde få tag i henne. Hon var avdånad, men det hade nog varit bäst om hon aldrig hade vaknat ur den svimningen, för då hon gjorde det började hon tjuta som galningar bruka. Så höll hon på i timtal, tills hon tröttnade. Ja, hon blev ju bättre. Ni träffade henne i går kväll och såg hur mycket bättre hon var. Hon är förstås inte våldsam, men hon lever i mörker. Hon tror att hon väntar på Dave Walsh, och därför bor hon i hyddan, som han byggde åt henne. Hon är inte längre flyktig. Det är nio år hon har varit trogen mot Dave Walsh, och det ser ut som om hon skulle bli honom trogen till sin död.»

Lon McFane vek upp filten för att krypa ner under den.

»Vi föra proviant till henne varje år», fortfor han, »och hålla i allmänhet ögonen på henne. I går kväll var det första gången hon kände igen mig.»

»Vilka äro *vi?*» frågade jag.

»Å», svarade han, »greven och gamle Victor Chauvet och jag. Vet ni, greven är det verkligen synd om. Dave Walsh visste aldrig att hon svek honom. Och hon lider inte. Hennes mörker är barmhärtigt.»

Jag låg tyst under filtarna i en minut.

»Finns greven ännu här på trakten?» frågade jag. Men jag hörde tunga, jämna andetag och förstod att Lon McFane hade somnat.

ÖVERLISTAD.

Det var förbi. Subienkow hade gjort långa irrfärder fulla av lidanden och fasor och sökt sig hem till Europas huvudstäder som en brevduva, men här, längre i fjärran än någonsin, i Ryska Amerika, slutade irrfärderna. Han satt i snön bakbunden och väntade på tortyren. Han betraktade nyfiket en lång kosack, som låg framför honom i snön och stönade av smärta. Männen hade slutbehandlat jätten och överlämnat honom åt kvinnorna. Att dessa voro ännu mera djävulska än männen, därom vittnade karlens skrik.

Subienkow såg på och ryste. Han var inte rädd för att dö. Han hade för länge burit sitt liv i sina händer under den tröttsamma färden från Warschau till Nulato för att döden skulle framkalla någon rysning hos honom. Men han ville slippa tortyren. Den var honom motbjudande. Icke allenast för smärtan han skulle komma att utstå, utan också för det bedrövliga tillstånd vari den skulle försätta honom. Han visste att han skulle tigga och be och bönfalla alldeles som långe Ivan och de andra förut. Det skulle inte bli någon vacker syn. Att dö tappert och propert, med ett leende och ett skämt — ja, det skulle ha gått an. Men att förlora självbehärskningen, bli från vettet genom kroppsliga smärtor, skrika och jämra sig som

en markatta, bli som ett djur — det var det som var så förfärligt.

Det hade ej funnits någon möjlighet att undkomma. Från början, då han drömde den eldiga drömmen om Polens befrielse, hade han blivit en lekboll i Ödets hand. Från början, i Warschau, i St. Petersburg, i de sibiriska gruvorna, i Kamtschatka, på pälstjuvarnas skröpliga båtar, hade Ödet drivit honom fram till detta slut. I världens begynnelse var troligen detta slut bestämt för honom — för honom som var så fin och känslig och vars nerver knappt lågo skyddade under huden, som var en drömmare, en poet, en konstnär. Innan någon anade hans tillvaro hade det bestämts att denna skälvande samling av känsliga nerver, som utgjorde hans jag, skulle vara dömd att leva i en brutal och larmande omgivning och dö i detta nattens fjärran land, i detta mörker långt bortom världens yttersta gränser.

Han suckade. Den där tingesten framför honom var alltså långe Ivan — långe Ivan, jätten, mannen utan nerver, mannen av järn, kosacken som förvandlats till sjörövare, som var flegmatisk som en oxe, så föga känslig att vad som var smärta för vanliga människor knappast var en kittling för honom. Nåja, de där Nulatoindianerna hade emellertid föresatt sig att ta rätt på långe Ivans nerver och spåra dem ända ner i rötterna av hans skälvande själ. Det höllo de säkert på med nu. Det var ofattligt att en människa kunde lida så mycket och ändå leva. Ivan hade fått plikta för sin okänslighet. Han hade redan stått ut dubbelt så länge som någon av de andra.

Subienkow tyckte han ej kunde stå ut längre med

kosackens lidanden. Varför dog inte Ivan? Han skulle bli tokig om inte de där skriken upphörde. Men då de upphörde, skulle det bli hans tur. Och där stod Yakaga och väntade på honom, redan nu grimaserande mot honom med tanken på vad som skulle komma — Yakaga som han senast i förra veckan hade sparkat ut från fortet och vars ansikte han randat med sin hundpiska. Yakaga skulle ta hand om honom. Yakaga hade troligen i beredskap åt honom ännu mera raffinerad tortyr, ännu utsöktare och mera nervsargande marter. Å, det måste ha varit förfärligt, så som Ivan skrek. Indiankvinnorna som stodo lutade över honom togo ett steg tillbaka, skrattade och slogo ihop händerna. Subienkow såg det ohyggliga som hade begåtts och började skratta hysteriskt. Indianerna sågo på honom förvånade över att han skrattade. Men han kunde ej hejda sig.

Det här dugde inte. Han behärskade sig, och de spasmodiska ryckningarna dogo småningom bort. Han försökte tänka på annat och började i tankarna gå igenom sitt förflutna liv. Han kom ihåg sina föräldrar och den lilla bläsiga ponyn och den franska informatorn som hade lärt honom dansa och smusslat till honom ett gammalt slitet band av Voltaire. Vidare såg han Paris, det tråkiga London, det glada Wien och Rom. Och han såg den vilda flocken av ungdomar vilka, liksom han, hade drömt om det fria Polen med en polsk kung på Warschaus tron. Ack, där var det den långa törnestigen började. Ja, han hade stått ut längst. Började med de två som avrättats i St. Petersburg genomgick han i sina tankar hur dessa tappra män ljutit döden. En hade blivit ihjälpiskad av en

fångvaktare, en annan hade på de biltogas blodstänkta väg, där de marscherat fram i ändlösa månader, blivit slagen och misshandlad av kosackvakten, en tredje hade stupat på vägen. Alltid hade det varit grymhet — brutal, djurisk grymhet. De hade dött — av feber, i gruvorna, under knutpiskan. De sista två hade dött efter rymningen, i strid med kosackerna, och han ensam hade kommit undan till Kamtschatka med stulna pass och pengar tagna från en resande som han lämnat kvar i snön.

Alltsammans hade endast varit barbari. Under alla år, då han ägnat sina varmaste intressen åt ateljéernas, teatrarnas och domstolarnas företeelser, hade barbariet ställt sig hindrande i hans väg. Han hade köpt sitt liv med blod. Alla hade mördat. Han hade mördat den där resanden för att komma åt hans pass. Han hade bevisat att han var en duktig karl genom att duellera med två ryska officerare på samma dag. Han hade måst avlägga mandomsprov för att bli upptagen bland pälstjuvarna. Det var hans enda utväg. bakom honom låg den tusenåriga färdvägen tvärs över hela Sibirien och Ryssland. Den vägen kunde han ej komma undan. Den enda vägen låg framför honom, över det mörka, iskalla Beringhavet till Alaska. Denna väg hade fört honom från barbari till ett ännu värre barbari. På pälstjuvarnas skörbjuggsmittade fartyg, utan proviant och vatten, omkringvräkta av detta stormiga havs ändlösa oväder, hade människorna blivit djur. Tre gånger hade han seglat österut från Kamtschatka. Och tre gånger hade de överlevande, efter alla slags vedermödor och lidanden, kommit tillbaka till Kamtschatka. Det fanns ingen möjlighet

att komma undan, och han kunde ej gå tillbaka samma väg han kommit, ty gruvorna och knutpiskan väntade honom.

För fjärde och sista gången hade han seglat österut. Han hade varit bland dem som först funno de sagolika Sälöarna, men han hade ej följt med dem tillbaka för att dela pälsverksskatterna under vanvettiga orgier i Kamtschatka. Han hade svurit att aldrig återvända. Han visste att han måste draga vidare för att någonsin komma till sina kära europeiska huvudstäder. Han hade alltså bytt om fartyg och stannat kvar i det mörka, nya landet. Hans kamrater voro slavoniska jägare och ryska äventyrare, mongoler och tartarer och sibiriska infödingar, och de hade slagit sig fram en blodig väg genom den nya världens vildar. De hade nedgjort hela byar som vägrat betala pälsltribut till dem, och de hade i sin tur blivit massakrerade av skeppsbesättningar. Han och en finne hade varit de enda överlevande av en sådan besättning. De hade tillbragt en vinter i ensamhet och svält på en av de ödsliga Aleutiska öarna, och att de blevo räddade om våren av ett annat pälsrövarskepp hade varit en underbar slump.

Men alltid hade det ohyggliga barbariet stått hindrande i hans väg. Han växlade oupphörligt fartyg, ville aldrig vända om och hade på det sättet tagit hyra på ett sydgående fartyg. Utmed hela Alaskakusten hade de ej träffat på annat än vilda stammar. Varje förankring mellan de klippiga öarna eller andra fastlandets hotfulla berguddar hade varit liktydigt med en batalj eller en storm. Antingen blåste det orkaner som hotade med undergång, eller också lade krigskanoter ut bemannade med tjutande vildar med

krigsmålning i sitt ansikte, vilka fingo göra bekantskap med sjörövarnas kulor och krut. Åt söder, åt söder hade de stävat, direkt på Californiens sagoland. Här, påstods det, levde spanska äventyrare som hade slagit sig dit upp från Mexico. Han hade hoppats på dessa spanska äventyrare. Om han fått ta sin tillflykt till dem, skulle det övriga ha varit lätt — ett år eller två mer eller mindre, vad betydde det? — och han skulle komma till Mexico — så ett fartyg — och Europa vore hans. Men de hade ej träffat på några spaniorer. De hade endast mötts av samma oöverstigliga mur av barbari. De krigsmålade invånarna i dessa världens utkanter hade drivit dem tillbaka från kusterna. Till sist, då en livbåt omringats och varenda man dödats, hade kaptenen uppgivit hela färden och seglat tillbaka norrut.

Åren hade gått. Han hade tjänat under Tebenkoff då Michaelovski-redutten byggdes. Han hade tillbragt två år i Kuskokwimtrakten. Två somrar, i juni månad, hade han lyckats komma till mynningen av Kotzebue-sundet. Här samlade sig vid den tiden stammarna till byteshandel; här kunde man komma över fläckiga hjortskinn från Sibirien, elfenben från Diomedes, valrosskinn från Ishavets kuster, underliga stenlampor som byttes mellan stammarna — ingen visste varifrån de kommo — och en gång en jaktkniv av engelsk tillverkning; och här, det visste Subienkow, var den rätta skolan att lära sig geografi. Ty han träffade eskimåer från Nortonsundet, från Kingön och St. Lawrence-ön, från Cap Prince of Wales och Point Barrow. Men dessa ställen hade andra namn, och deras avstånd mättes i dagsresor.

Det var långväga ifrån som dessa byteshandlande vildar kommo och ännu mera långväga ifrån som deras stenlampor och den där stålkniven hade kommit genom upprepade bytesaffärer. Subienkow använde goda och onda ord och även mutor. Han lagade att han fick tala med varenda man som kommit långt bortifrån, varenda vilde av främmande stam. De talade om otaliga och otänkbara faror, om vilda djur, fientliga stammar, ogenomträngliga skogar och väldiga bergskedjor, men där bortom visste ryktet att förtälja om vithyade män med blå ögon och ljust hår, vilka slogos som djävlar och alltid voro på spaning efter pälsverk. De höllo till i öster — långt, långt österut. Ingen hade sett dem. Man hade endast hört talas om dem.

Det var en hård skola. Man kunde just inte lära sig geografi så bra genom främmande dialekter, av förmörkade sinnen som blandade ihop fakta och fabler och mätte avstånd genom »sovtider» varierande efter vägens svårigheter. Men slutligen kom en upplysning som ingav Subienkow mod. I öster rann en stor flod där dessa blåögda män bodde. Floden hette Yukon. Söder om Michaelovski-redutten utföll en annan stor flod som ryssarna kallade Kwikpak. Det påstods att dessa båda floder voro en.

Subienkow återvände till Michaelovski. Ett år anförde han en expedition uppför Kwikpak. Sedan ställde det ryska halvblodet Malakoff sig i spetsen för den vildaste och blodtörstigaste hord av alla slags äventyrare, ett riktigt helvetesyngel, som hade kommit över från Kamtschatka. Subienkow var hans närmaste man. De lade det stora Kwikpakdeltats labyrint bakom sig, krånglade sig förbi de första låga bergen på

norra stranden och i sina skinnkanoter lastade upp till brädden med handelsvaror och ammunition kämpade de sig fram fem hundra mil mot den starka strömmen av en flod som med en bredd av två à tio mil forsade fram i sin många famnar djupa bädd. Malakoff beslöt att bygga fortet i Nulato. Subienkow yrkade på att de skulle draga vidare. Men han försonade sig snart med Nulato. Den långa vintern bröt in. Det var bäst att vänta. Tidigt följande sommar, då isen gick bort, skulle han ge sig av uppåt Kwikpak och arbeta sig fram till Hudsonbaybolagets stationer. Malakoff hade aldrig hört ryktet att Kwikpak var Yukon, och Subienkow talade ej om det för honom.

Så började fortbyggandet. Det var ett tungt arbete. De tjärade stockväggarna reste sig under Nulatoindianernas suckar och stönanden. Piskan klatschade på deras ryggar, och det var sjörövarnas järnhand som höll piskan. Några indianer rymde, och då de infångades fördes de tillbaka och pryglades utanför fortet, där de och deras stam fått göra bekantskap med knutpiskan. Två dogo under avstraffningen, andra blevo fördärvade för alltid, och de andra lade läxan på minnet och rymde aldrig mera. Snön yrde i luften innan fortet blev färdigt, och så var det tid att tänka på pälsverk. En dryg tribut ålades stammen. Man fortfor med knuffar och piskslag, och tills tributen var erlagd kvarhöllos kvinnor och barn som gisslan och behandlades med pälstjuvarnas vanliga barbariska stränghet.

Ja, det hade varit en blodsådd, och nu kom skörden. Fortet förstördes. Vid skenet av dess brand nedhöggs halva antalet av pälstjuvarna. Den andra hälften

hade dött under tortyren. Endast Subienkow var kvar, eller Subienkow och långe Ivan, om den där jämrande och stönande tingesten i snön kunde kallas långe Ivan. Subienkow ertappade Yakaga med att grimasera åt honom. Det dugde inte att opponera sig mot Yakaga. Han bär ännu märken efter piskan i sitt ansikte. När allt kom omkring kunde Subienkow inte förvåna sig över hans beteende, men han pinades av tanken på hur Yakaga skulle komma att behandla honom. Han tänkte på att vädja till Makamuk, överhövdingen, men hans sunda förnuft sade honom att en sådan vädjan tjänade till ingenting. Sedan tänkte han på att spränga sina bojor och dö kämpande. Det slutet skulle gå fort. Men han kunde ej spränga sina bojor. Renhudstömmarna voro starkare än han. Medan han grubblade på en utväg kom han på en annan tanke. Han vinkade till sig Makamuk och tecknade att han skulle hämta en tolk som förstod kustdialekten.

»Makamuk», sade han, »jag har ingen lust att dö. Jag är en stor man, och det vore dåraktigt av mig att dö. Nej, jag skall inte dö. Jag är inte som det där kadavret.»

Han betraktade den stönande tingest som en gång hade varit långe Ivan och sparkade föraktfullt till honom med tåspetsen.

»Jag är för vis för att dö. Ser ni, jag äger ett stort trollmedel. Jag ensam känner till det. Eftersom jag nu inte skall dö, vill jag byta bort detta trollmedel till er.»

»Vad är det för trollmedel?» frågade Makamuk.

»Det är en underbar salva.»

Subienkow såg tveksam ut, som om han ogärna ville skiljas från hemligheten.

»Jag skall tala om alltsammans. Litet av denna salva gnides in i huden och gör den hård som sten, hård som järn, så att intet eggvapen biter på den. Det skarpaste hugg av ett eggvapen är maktlöst. En benkniv blir mjuk som lera, och de järnknivar vi ha fört in bland er förlora hela sin kraft. Vad vill du ge mig för denna hemlighet?»

»Jag skänker dig livet», svarade Makamuk genom tolken.

Subienkow skrattade föraktfullt.

»Och du skall bli en slav i mitt hus tills du dör.»

Polacken skrattade ännu hånfullare.

»Befria mina händer och fötter från bojorna och låt oss tala», sade han.

Hövdingen gav en vink, och då Subienkow blev fri rullade han en cigarrett och tände den.

»Detta är dåraktigt tal», sade Makamuk. »Det finns ingen sådan salva. Det kan inte vara möjligt. Ett eggvapen är starkare än någon salva.»

Hövdingen var misstrogen, men ändå vacklade han. Han hade sett för många djävulskonster av pälstjuvar. Han kunde inte helt och hållet tvivla.

»Jag skall skänka dig livet, men du skall inte bli slav», förklarade han.

»Det är inte nog.»

Subienkow spelade sin roll lika kallt som om han köpslagit om ett rävskinn.

»Det är ett mycket starkt trollmedel. Det har räddat mitt liv många gånger. Jag vill ha en släde och hundar och sex av dina jägare som följeslagare nedåt floden så att jag oskadd kommer fram till en plats en dagsresa från Michaelovskiredutten.»

»Du måste leva här och lära oss alla dina djävulskonster», blev svaret.

Subienkow ryckte på axlarna och teg. Han blåste ut cigarrettrök i den iskalla luften och betraktade intresserat vad som fanns kvar av den långe kosacken.

»Det där ärret!» sade Makamuk plötsligt och pekade på polackens hals, där det fanns ett blått märke efter ett knivhugg under ett slagsmål i Kamtschatka. »Trollmedlet är inte verksamt. Eggvapnet var starkare än trollmedlet.»

»Det var en stark man som riktade hugget», sade Subienkow då han tänkt sig om. »Starkare än du, starkare än din starkaste jägare, starkare än han där.» Med spetsen av sin mockasin vidrörde han åter kosacken — nu en jämmerlig syn och ej längre vid sans, men i hans misshandlade kropp dröjde livet ännu kvar, trots tortyren, och ville ej släppa sitt tag.

»Och trollmedlet var svagt. Ty på det stället saknades ett visst slags bär, som jag ser att ni ha godt om här på trakten. Här kommer trollmedlet att bli starkt.»

»Jag vill låta dig fara nedåt floden», sade Makamuk, »och släden och hundarna och de sex beskyddande jägarna skola bli dina.»

»Du tänker långsamt», lydde det kyliga svaret. »Du har förolämpat mitt trollmedel, då du inte genast gick in på mina villkor. Därför begär jag nu mera. Jag vill ha hundra bäverskinn.» Mukamuk fnös. »Jag vill ha hundra skålpund torkad fisk.» Mukamuk nickade, ty det fanns godt om fisk, och den var billig. »Jag vill ha två slädar — en för mig och en för mina pälsverk och fisken. Och min bössa måste

lämnas tillbaka till mig. Om du inte tycker om priset, kommer det att stiga om en liten stund.»

Yakaga viskade något till sin hövding.

»Men hur kan jag veta att din salva verkligen är ett trollmedel?» frågade Mukamuk.

»Det är mycket lätt. Först skall jag gå ut i skogen . . .»

Åter viskade Yakaga till Makamuk som skakade misstänksamt på huvudet.

»Du kan skicka med mig tjugu jägare», fortfor Subienkow. »Ser du, jag måste skaffa bären och rötterna varav jag gör salvan. Sedan, då du har givit mig de båda slädarna och lastat på dem fisken och bäverskinnen och bössan och då du har valt ut de sex jägarna som skola följa med mig — då skall jag, när allt är färdigt, gnida in salvan på min hals — så här — och lägga mitt huvud på den där trädstammen. Sedan kan din starkaste jägare ta yxan och hugga mig i halsen tre gånger. Du kan själv hugga till alla tre gångerna.»

Makamuk stod där med gapande mun och lyssnade till talet om detta pälstjuvarnas senaste och underbaraste trollmedel.

»Men först», tillade polacken hastigt, »måste jag stryka på ny salva mellan varje hugg. Yxan är tung och vass, och jag vill inte veta av någon försummelse.»

»Allt vad du har begärt skall bli ditt», utropade Makamuk som hastigt beslutat sig. »Grip dig nu an med att göra din salva.»

Subienkow lade band på sin glädje. Han spelade ett förtvivlat spel, och det gick ej an att begå någon blunder. Han talade i trotsig ton.

»Du har tänkt långsamt. Mitt trollmedel är förolämpat. För att godtgöra denna förolämpning måste du ge mig din dotter.»

Han pekade på flickan, en osund varelse, skelögd och med en utstående vargtand. Makamuk blev ond, men polacken var obeveklig; han rullade och tände en ny cigarrett.

»Skynda dig», hotade han. »Om du inte raskar på, begär jag ännu mera.»

Under den tystnad som uppstod bleknade det karga nordlandssceneriet bort framför honom, och han tyckte sig återse sitt fädernesland och Frankrike, och då han kastade en blick på flickan med vargtanden, kom han ihåg en annan flicka, en sångerska och dansös som han gjort bekantskap med då han första gången kom till Paris som yngling.

»Vad vill du med flickan?» frågade Makamuk.

»Hon skall följa med mig nedåt floden.» Subienkow beskådade henne kritiskt. »Hon blir en bra hustru, och att bli gift med en ättling av ditt blod är en passande heder för min salva.»

Han kom åter ihåg sångerskan och gnolade på en melodi som hon hade lärt honom. Han levde om det gamla livet, men på ett främmande, opersonligt sätt; han betraktade sitt eget livs minnesbilder som om de varit tavlor i en bok om en annans liv. Han ryckte till då hövdingens röst plötsligt bröt tystnaden.

»Det skall ske», sade Makamuk. »Flickan skall följa med dig nedåt floden. Men då är det överenskommet att jag själv ger dig de tre huggen med yxan.»

»Men varje gång skall jag gnida in salvan», svarade Subienkow med låtsad oro.

»Du får gnida in salvan mellan varje hugg. Här äro jägarna som skola se till att du inte rymmer. Gå ut i skogen och samla dina örter.»

Makamuk hade genom polackens snikenhet blivit övertygad om trollmedlets värde. Ingenting mindre än det allra starkaste trollmedel kunde väl ha förmått en man i dödens skugga att stå där och köpslå som en käring.

»Dessutom», viskade Yakaga, då polacken med sina vaktare försvunnit mellan granarna, »kan du lätt döda honom då du har lärt dig trollmedlet.»

»Men hur kan jag döda honom?» invände Makamuk. »Hans trollmedel skall göra det omöjligt för mig att döda honom.»

»Det finns nog något ställe där han inte har gnidit in salvan», svarade Yakaga. »Vi skola döda honom på det stället. Det är kanske hans öron; nåväl, då ska vi sticka in ett spjut genom det ena örat och ut genom det andra. Eller också är det ögonen. Trollmedlet är säkert mycket för starkt för att kunna gnidas in i ögonen.»

Hövdingen nickade. »Du är klok, Yakaga. Om han inte kan andra djävulskonster, skola vi avliva honom efteråt.»

Subienkow förspillde ingen tid på att samla in ingredienserna till sin salva. Han valde vad han kom över, granbarr, den inre barken på en sälg, en bit björknäver och litet tranbär som han lät jägarna gräva upp ur snön. Några frusna rötter fullständigade förrådet, och så gick han tillbaka till lägret.

Makamuk och Yakaga hukade sig ned bredvid honom och lade märke till arten och mängden av de in-

gredienser han släppte ner i en kittel med kokande vatten.

»Du måste vara noga med att lägga ner tranbären först», förklarade han.

»Ja, och så en sak till — ett finger av en människa. Yakaga, låt mig hugga av ert finger.»

Men Yakaga höll händerna bakom ryggen och blängde.

»Bara lillfingret», bad Subienkow.

»Ge honom ditt finger, Yakaga», befallde Makamuk.

»Här finns godt om fingrar», brummade Yakaga och pekade på ett tjugutal eländiga stackare som lågo i snön och hade blivit ihjälpinade.

»Det måste vara fingret av en levande man», invände polacken.

»Då skall du få fingret av en levande man.» Yakaga gick bort till kosacken och skar av ett finger.

»Han är inte död än», sade han och slängde den blodiga trofén i snön vid polackens fötter. »Och det är ett bra finger, för det är långt.»

Subienkow stack in det i elden under kitteln och började sjunga. Det var en fransk kärleksvisa som han sjöng högtidligt över brygden.

»Utan dessa ord som jag nu uttalar är trollmedlet utan värde», förklarade han. »De orden utgöra dess huvudsakliga styrka. Seså, nu är det färdigt.»

»Läs upp orden långsamt, så att jag får lära mig dem», befallde Makamuk.

»Inte förr än efter provet. Då yxan har flugit tillbaka tre gånger från min hals, skall jag meddela dig ordens hemlighet.»

»Men om trollmedlet inte är något bra trollmedel?» frågade Makamuk oroligt.

Subienkow vände sig förgrymmad emot honom.

»Mitt trollmedel är alltid bra. Men om det inte är bra, kan ni ju göra med mig som ni ha gjort med de andra. Skär upp mig ett litet stycke i sänder som ni ha skurit upp honom där.» Han pekade på kosacken. »Nu är salvan kall. Nu gnider jag in den på min hals och läser upp andra trollord.»

Han uppstämde med det största allvar en bit av Marseljäsen och gned samtidigt in salvan bak på halsen.

Ett skrik avbröt hans komediantspel. Den jättelike kosacken hade i ett sista uppflammande av sin fruktansvärda livskraft rest sig på knä. Nulatoindianerna skrattade, klappade i händerna och uppgåvo utrop av överraskning då långe Ivan började vältra sig i snön under våldsamma kramplyckningar.

Subienkow plågades av denna syn, men han betvingade sina känslor och låtsades bli ond.

»Det här duger inte», sade han. »Gör slut på honom, så skola vi företa provet sedan. Seså, Yakaga, laga att det blir slut på det där oväsendet.»

Medan de efterkommo hans tillsägelse vände Subienkow sig till Makamuk.

»Och kom ihåg att du skall hugga till med kraft. Det här är ingen barnlek. Se här, tag yxan och hugg i trädstammen, så att jag kan se att du hugger som en karl.»

Makamuk lydde, högg till två gånger, med kraft och noggrann beräkning, och en stor flisa flög i luften.

»Det är bra.» Subienkow såg sig omkring i kretsen

av vilda ansikten som tycktes honom symbolisera den mur av brutalitet som hämmat hans väg alltsedan tsarens polis först hade arresterat honom i Warschau. »Tag din yxa, Makamuk, och ställ dig så. Jag lägger mig ner. Hugg till, då jag lyfter min hand, och hugg allt vad du orkar. Och se till att ingen står bakom dig. Trollmedlet är bra, och yxan kan studsa tillbaka från min hals och flyga dig ur händerna.»

Han såg på de båda slädarna med förspända hundar och lastade med skinn och fisk. Hans bössa låg överst på bäverskinnen. De sex jägarna som skulle utgöra hans följe stodo bredvid slädarna.

»Var är flickan?» frågade polacken. »Led fram henne till slädarna innan provet börjar.»

Då detta var gjort lade Subienkow sig ner i snön så att hans huvud vilade på trädstammen, likt ett trött barn som vill sova. Han hade levat så många svåra år att han verkligen var trött.

»Jag skrattar åt dig och din styrka, Makamuk», sade han. »Hugg till nu och hugg med kraft!»

Han lyfte upp handen. Makamuk svängde yxan, en väldig yxa att fälla träd med. Det blanka stålet blixtrade genom den kalla luften, svävade ett ögonblick över Makamuks huvud och träffade sedan Subienkows bara hals. Det skar genom kött och ben och trängde djupt in i trädstammen. De häpna vildarna sågo huvudet flyga i väg en meter från den blodsprutande bålen.

Det uppstod en bestört tystnad, och småningom började det gå upp för dem att det ej hade varit något trollmedel. Pälstjuven hade överlistat dem. Han ensam av alla fångarna hade undgått tortyren. Det

hade varit insatsen i hans spel. Det blev ett skallande skratt. Makamuk sänkte huvudet och blygdes. Pälstjuven hade lurat honom. Han hade blivit överlistad och stått där med lång näsa inför hela sitt folk. De fortforo att skratta. Makamuk vände sig om och lunkade därifrån med nedböjt huvud. Han visste att han hädanefter aldrig mera skulle få heta Makamuk. De skulle kalla honom Långa Näsan; minnet av hans skam skulle följa honom ända in i döden, och när stammarna samlades om våren till laxfisket eller om sommaren till byteshandeln, skulle den historien löpa av och an mellan lägereldarna om hur pälstjuven fick dö helt lätt för ett enda hugg av Långa Näsan.

»Vem var Långa Näsan?» tyckte han sig på förhand höra någon ung spoling fråga. »Å, Långa Näsan», svarades det, »det är han som förr i världen hette Makamuk, innan han högg huvudet av pälstjuven.»

ETT FÖRTROENDEUPPDRAG.

Alla ändar hade kastats loss, och *Seattle n:r 4* gled långsamt ut från stranden. Dess däck voro belamrade med frakt- och resgods och myllrade av en brokig samling indianer, hundar, hundskötare, malmsökare, köpmän och hemfarande guldgrävare. En stor del av Dawsons befolkning stod på kajen för att säga farväl. Då landgången togs in och ångaren stävade nedåt floden blevo avskedsropen bedövande. I denna elvte timme började också alla påminna sig att de hade någon sista hälsning att skicka, och de ropade dem fram och tillbaka över vattenytan som blev allt bredare. Louis Bondell, som tvinnade sina ljusa mustascher med den ena handen och makligt viftade med den andra till sina vänner på stranden, kom plötsligt ihåg något och rusade fram till relingen.

»Fred!» ropade han. »Fred!»

Den åsyftade »Fred» trängde sig med ett par bastanta axlar fram genom folkmassans främsta led på kajen och försökte uppfånga vad Louis Bondell ropade. Den senare blev röd i synen, så skrek han, ehuru förgäves. Vattnet vidgade sig ytterligare mellan ångbåten och stranden.

»Hej, kapten Scott!» ropade han upp till kommandobryggan. »Stoppa maskinen!»

Signalklockan ringde, maskinen slog back och ångbåten stannade. Alla människor ombord och på stranden passade nu på att utbyta ytterligare några sista kraftiga avskedssord. Louis Bondells ansträngningar att göra sig hörd voro fruktlösare än någonsin. *Seattle n:r 4* förlorade kurs och drev nedåt strömmen, och kapten Scott måste gripa sig an med att backa ännu en gång. Hans huvud stacks in i styrhytten och visade sig åter om ett ögonblick bakom en väldig ropare.

Kapten Scott hade en ovanligt stark röst, och det »Tig!» han slungade ut till folkmassan ombord och på stranden kunde ha hörts uppe på toppen av Moosehideberget och ända bort till Klondike City. Denna officiella uppsträckning från befälet bredde ett flor av tystnad över larmet.

»Nå, vad vill ni säga?» frågade kapten Scott.

»Säg till Fred Churchill — han står på kajen där — att gå till Macdonald. I hans skåp står min lilla handkappsäck. Säg till honom att ta fram den och ha den med sig då han kommer.»

Under tystnaden skickade kapten Scott detta budskap till stranden genom roparen:

»Ni där, Fred Churchill, gå till Macdonald — i hans skåp — liten handkappsäck som tillhör Louis Bondell — angeläget! Ta den med er då ni kommer! Har ni förstått?»

Churchill viftade med handen till tecken att han hade förstått. Om Macdonald öppnat sitt fönster en kilometer därifrån, skulle han nog också ha förstått. Avskedslarmet började igen, signalklockan ringde, och *Seattle n:r 4* satte sig i rörelse, svängde ut i ström-

men, vände och stävade nedåt Yukon, medan Bondell och Churchill växlade avskedsshälsningar och ömsesidiga vänskapsförsäkringar ända in i det sista.

Det var vid midsommaren. På hösten gick »*W. H. Willis*» uppåt Yukon med två hundra hemvändande resenärer ombord. Bland dem var Churchill. I hans hytt fanns Louis Bondells handkappsäck gömd i en klädsäck. Det var en liten solid tingest av läder, och dess innehåll, som vägde fyrtio skålpund, gjorde alltid Churchill nervös då han avlägsnade sig för långt ifrån den. Mannen i nästa hytt hade också en skatt av guldstoft gömd i en klädsäck, och bägge kommo slutligen överens om att tura om att vakta. Medan den ene gick ner för att äta, höll den andre ett öga på bägge hyttdörrarna. Då Churchill ville spela ett parti whist, vaktade den andre, och då denne ville förströ sig litet, läste Churchill fyra månader gamla tidningar på en fältstol mellan de båda dörrarna.

Det artade sig till en tidig vinter, och den fråga som diskuterades från morgon till kväll och långt sedan det blev mörkt var huruvida de skulle hinna fram innan det frös till eller nödgas överge ångbåten och fortsätta till fots över isen. Det var tålamodsprövande försinkningar. Två gånger gick maskinen sönder och måste repareras, och bägge gångerna kom det snöglopp som bebådade att vintern var nära. Nio gånger försökte *W. H. Willis* att komma uppför Five-Finger-fallen med sin reparerade maskin, och då det lyckades, var ångaren fyra dagar efter sitt rundligt tilltagna tidsschema. Den fråga som nu dök upp gällde huruvida ångaren *Flora* skulle vänta eller inte ovanför Box Cañon. Vattensträckan mellan Box

Cañons högsta punkt och foten av White-Horsefallen var omöjlig att trafikera för ångbåtar, och passagerarna måste debarkera på detta ställe och gå omkring fallen från den ena ångbåten till den andra. Det fanns inga telefoner där på trakten och följaktligen kunde man ej underrätta den väntande *Flora* att *Willis* var fyra dagar försenad men att den var i antågande.

Då *W. H. Willis* anlände till White-Horse, fick man veta att *Flora* hade väntat i tre dagar över tiden och givit sig av endast för några timmar sedan. Man erfor också att den skulle ligga förtöjd vid Tagish Post till klockan nio på söndagsmorgonen. Klockan var nu fyra på lördagseftermiddagen. Resenärerna höllo en sammankomst. Ombord fanns en stor Peterboroughkanot adresserad till polisstationen vid Bennettsjön. De kommo överens om att ansvara för den och avlämna den på ort och ställe. Sedan uppmanades frivilliga roddare att anmäla sig. Det behövdes två man till att söka hinna upp *Flora*. Ett tjog män anmälde sig genast. Bland dem var Churchill, ty han var nu en gång sådan att han erbjöd sig innan han kom att tänka på Bondells kappsäck. Då han erinrade sig den, började han hoppas att han inte skulle bli vald, men en man som gjort sig ett namn som ledare för ett fotbollslag vid universitetet, som ordförande i en gymnastikklubb, som hundpådrivare och väldig fotvandrare vid Yukon och därtill var så axelbred, hade ingen rättighet att avböja en sådan ära. Den tilldelades honom och en jättelik tysk, Nick Antonsen.

Medan en flock av resenärerna med kanoten på ax-

larna gav sig ut på vandring över näset, sprang Churchill ner i sin hytt. Han tömde ut klädsäckens innehåll på golvet och tog kappsäcken för att anförtro den till grannen. Men så erinrade han sig att det inte var hans kappsäck och att han ej hade någon rätt att släppa den ifrån sig. Han rusade alltså i land med den och följde skyndsamt efter de andra, bytte ofta om hand och undrade om den verkligen inte vägde mer än fyrtio skålpund.

Klockan var halv fem på eftermiddagen då de båda männen började sin roddfärd. Thirty-Mile-floden hade så stark ström att de sällan kunde använda årorna. Det var att stiga i land på den ena stranden med en bogserlina över axlarna, stappla på stenar, bana sig väg genom busksnår, halka och ramla i vattnet då och då och ofta vada ända upp till knäna och midjan, och sedan, då de kommo till en oöverstiglig klippa, var det att hoppa i kanoten; ut med årorna och så en vild och ansträngande rodd tvärsöver strömmen till andra stranden och fram med bogserlinan igen. Det var tungt arbete. Antonsen knogade som det anstår en jätte, ihärdigt och utan att klaga, men han drevs till det yttersta av Churchills starka kropp och okuvliga energi. De höllo ingen rast. Det var bara att gå på, oavlåtligt gå på. Det blåste en bitande vind nedåt floden så att de blevo frusna om händerna och då och då måste de ta sig en åkarebrasa för att få blodet tillbaka i de dvalna fingrarna.

Då mörkret inbröt måste de fortsätta på vinst och förlust. De stupade ofta omkull på de obanade stränderna och revo sönder sina kläder på buskarna som de ej kunde se. Bägge voro illa rivna och blödde. Ett

halvtjog gånger under sina vilda roddfärder från strand till strand stötte de på grund och kapsejsade. Första gången detta hände dök Churchill och trevade på tre fots djupt vatten efter kappsäcken. Det gick en halvtimme innan han fann den, och sedan surrade han säkert fast den vid kanoten. Så länge kanoten flöt var den i säkerhet. Antonsen var förargad på kappsäcken och inemot morgonen började han svära över den, men Churchill inlät sig ej på några förklaringar.

Deras uppskov och missöden voro otaliga. Vid en tvär flodkrök där vattnet forsade friskt undan försinkade de sig två timmar, gjorde väl tjugu försök och kapsejsade två gånger. På detta ställe var det på bägge stränderna lodräta klippor som reste sig ur djupt vatten, och de kunde varken bogsera eller staka sig fram och årorna förmådde ingenting mot strömmen. Vid varje försök bemödade de sig till det yttersta med årorna, men varje gång slungades de tillbaka med hjärtat nära att brista av ansträngning. Slutligen lyckades de av en slump. I den starkaste strömmen, just då de voro nära att återigen misslyckas, ryckte en virvel kanoten ur Churchills våld och slungade den mot klippväggen. Churchill gjorde ett vildt språng och fick fotfäste i en skreva. Han hakade sig fast med den ena handen och höll den vattenfyllda kanoten med den andra, tills Antonsen lyckades arbeta sig upp ur vattnet. Sedan drogo de upp kanoten och vilade sig. Därpå gåvo de sig åter ut från denna farliga punkt. De landade på andra stranden, stego genast i land och gåvo sig in i buskarna med bogserlinan.

I dagningen voro de långt nedanför Tagish Post.

Klockan nio på söndagsmorgonen hörde de *Flora* blåsa till avgång. Och då de klockan tio släpade sig fram till stationen, kunde de de nätt och jämnt se *Floras* rök långt nere i söder. Det var ett par utslitna trashankar som kapten Jones vid ridande polisen välkomnade och gav mat, och efteråt förklarade han att han aldrig i sitt liv sett en så fruktansvärd aptit. De lade sig ned och sovo i sina våta trasor framför kaminen. Efter två timmar steg Churchill upp, bar Bondells kappsäck, som han användt till huvudgärd, ner till kanoten, väckte Antonsen med en spark och gav sig ut för att hålla jakt på *Flora*.

»Ingen vet vad som kan hända — maskinen kan ju ha kommit i olag eller något i den vägen», svarade han på kapten Jones' invändningar. »Jag skall hinna upp den där ångbåten och skicka den tillbaka efter kamraterna.»

Tagishsjön vräkte vit av en höststorm som de hade rakt emot sig. Stora brusande sjöar kastade sig över kanoten så att den ene av dem måste ösa medan den andre rodde. De kommo ingen vart. De rodde in till den grunda stranden, stego ur, och den ene gick med bogserlinan medan den andre sköt på kanoten. De kämpade mot stormen vadande i iskallt vatten upp till midjan, ofta till halsen, ofta över huvudet och begravda av de stora skumtoppade vågorna. Icke ett ögonblicks rast i den bistra, utmattande striden. På kvällen, i ändan av Tagishsjön, midt i en tjock snöyra, hunno de upp *Flora*. Antonsen ramlade omkull på däcket och låg och snarkade på samma fläck där han fallit. Churchill såg ut som en skogsmänniska. Hans kläder hängde knappt kvar på honom. Hans ansikte

var nedisat och uppsvällt efter tjugufyra timmars oavbrutet arbete, och hans händer voro så svullna att han ej kunde kröka fingrarna. Vad fötterna beträffade var det en pina att stödja på dem.

Kaptenen på *Flora* ville ogärna gå tillbaka till White-Horse. Churchill var envis och talade i befallande ton, men kaptenen var hårdnackad. Han förklarade slutligen att man ej vann något på att gå tillbaka, emedan den enda oceanångaren i Dyea, *Atheniensaren*, skulle avgå på tisdagens morgon och han ej kunde göra återfärden till White-Horse och föra med sig de strandade resenärerna i tid så att de hunno fara med ångaren.

»När avgår *Atheniensaren?*» frågade Churchill.

»Klockan sju om tisdag morgon.»

»All right», sade Churchill och sparkade den snarkande Antonsen i sidan. »Gå ni tillbaka till White-Horse. Vi skall ge oss i väg och hejda *Atheniensaren.*»

Den sömndruckne Antonsen som ännu ej hunnit samla ihop sina själsförmögenheter vräktes ner i kanoten och förstod ej vad som hade händt förr än det iskalla skummet av en stor våg regnade över honom och han hörde Churchill ropa till honom i mörkret:

»Kan ni inte ro! Vill ni gå till botten?»

I dagningen voro de vid Caribou Crossing, det mojnade, och Antonsen var för illa däran för att kunna ta ett årtag. Churchill satte kanoten på grund i en lugn vik, där de sovo. Han vidtog det försiktighetsmåttet att lägga armen under sitt tunga huvud. Den hämmade blodcirkulationen väckte honom oupphörligt; han såg på sitt ur och lade huvudet på den andra armen. Efter två timmar fick han utstå en dust med Antonsen

för att få honom vaken. Sedan gåvo de sig av. Bennettsjön, som var trettio mil lång, låg som en spegel, men då de hunnit halvvägs, kom en storm från söder och gjorde vattnet vitt. Timme efter timme upprepade de Tagishkampen, stego ur, bogserade och sköto på kanoten med det iskalla vattnet upp till livet och halsen eller över huvudet; mot slutet var den starke jätten alldeles förbi. Churchill drev obarmhärtigt på honom, men då han föll framstupa och var nära att drunkna i tre fots vatten, släpade den andre honom till kanoten. Sedan kämpade Churchill ensam och kom fram till polisstationen i ändan av Bennettsjön tidigt på eftermiddagen. Han försökte hjälpa Antonsen ur kanoten, men det lyckades ej. Han lyssnade på den utarbetade mannens tunga andetag och avundades honom då han tänkte på vad han själv ännu hade att genomgå. Antonsen kunde ligga där och sova, men han måste nu vandra över det väldiga Chilcoot och ner till havet. Den verkliga kampen låg framför honom, och han nästan beklagade att han hade så mycket kroppskrafter, eftersom de tvingade hans kropp att underkasta sig sådana lidanden.

Churchill drog upp kanoten på stranden, tog Bondells handkappsäck och gav sig ut på en linkande vandring till polisstationen.

»Det ligger en kanot där nere avsänd till er från Dawson», ropade han till officeren som svarade på hans knackning. »Och i den ligger en man som är nästan död. Ingenting allvarsamt, bara utpumpad. Tag hand om honom. Jag måste kila. Adjö. Jag vill ha tag i *Atheniensaren.*»

Det var en mils väg mellan Bennett- och Lindermans-

sjöarna, och han slängde efter sig de sista orden i det han fortsatte sin marsch. Det var en högst plågsam marsch, men han bet ihop tänderna och knogade vidare, och han glömde sin plåga nästan hela tiden för det varma intresse varmed han betraktade kappsäcken. Den var ett svårt påhäng. Han flyttade den från den ena handen till den andra och tillbaka igen. Han tog den under armen. Han lade en hand över den motsatta axeln och lät kappsäcken hoppa och dunka honom på ryggen medan han travade vidare. Han kunde knappt hålla den mellan sina skavda och svullna fingrar, och flera gånger tappade han den. En gång, då han flyttade den från den ena handen till den andra, gled den ifrån honom och föll till marken framför honom så att han snavade över den och ramlade omkull och stötte sig.

Vid den bortre ändan av näset köpte han ett par gamla bärremmar för en dollar och spände dem om kappsäcken. Han lät också ro sig de sex milen till den övre ändan av Lindermansjön, dit han kom klockan fyra på eftermiddagen. *Atheniensaren* skulle avgå från Dyea följande morgon klockan sju. Det var tjuguåtta mil till Dyea, och det väldiga Chilcootberget låg emellan. Han slog sig ned för att ordna med sina skodon till den långa klättringen och vila sig litet. Han dåsade till i samma ögonblick han satte sig ner, men han sov bara i trettio sekunder. Han var rädd att han skulle komma att sova längre nästa gång, han slutade därför att syssla med skorna och reste sig upp. Ett ögonblick överväldigade tröttheten honom; han kände sig plötsligt nära att svimma. Han märkte det just som han höll på att falla, men han ryckte upp sig, stra-

made till sina slappnande muskler med en krampaktig ansträngning och föll icke. Men han blev helt matt och darrande efter att så där plötsligt ha tvingat sig tillbaka till medvetande, och han slog sig för pannan med handen för att väcka den domnande hjärnan.

Jack Burns' klövjekavalkad skulle just anträda sin färd till Kratersjön, och man erbjöd Churchill en mulåsna. Burns ville lägga kappsäcken på en annan åsna, men Churchill höll fast den och anbragte den framför sig i sadeln. Men han dåsade till, och kappsäcken gled oupphörligt av sadelknappen, än åt den ena sidan än åt den andra, och väckte honom varje gång så att han ryckte till förskräckt. Och vid mörkrets inbrott lät Churchills mula honom törna emot en utskjutande gren som rispade upp hans kind. Till råga på allt steg mulåsnan miste och föll, varvid både ryttare och kappsäck slungades ut bland stenblocken. Sedan gick Churchill eller rättare sagt raglade framåt den s. k. vägen och ledde mulan. Här och där kom en ohygglig stank drivande in från sidan och berättade om de hästar som stupat då guldsökare dragit fram här. Men det fäste han sig ej vid. Han var för sömnig. Men då han kom till Långsjön, hade han övervunnit sin sömnighet, och vid Djupsjön avstod han kappsäcken till Burns. Men sedan höll han i det matta stjärnljuset ögonen på Burns. Det skulle inte hända något med den där kappsäcken.

Vid Kratersjön höll konvojen rast, och Churchill gjorde fast kappsäcken på ryggen med bärremmen och började den branta klättringen upp till bergets topp. Därunder förstod han för första gången hur trött han var. Han kravlade och kröp som en krabba, och hans

kropp kändes som en olidlig börda. Det krävdes en smärtsam viljeansträngning varje gång han lyfte foten. Han fick en hallucination att han var blyskodd som en havskutter, och han kunde knappt stå emot frestelsen att böja sig ner och känna på blyskållan. Vad Bondells kappsäck beträffade var det ofattligt att fyrtio skålpund kunde kännas så tunga. Den tryckte ner honom som ett berg, och han tänkte misstroget tillbaka på den där gången i fjol då han hade klättrat upp för samma pass med hundrafemtio skålpund på ryggen. Om den bördan hade vägt hundrafemtio, måste Bondells kappsäck väga fem hundra.

Först gick vägen från Kratersjön över en liten glaciär. Här fanns en tydlig stig. Men ovanför glaciären, som också låg över trädgränsen, var det endast ett kaos av nakna klippor och ofantliga stenblock. Det fanns ingen möjlighet att se vägen i mörkret, och han stapplade vidare på måfå och ansträngde sig tre gånger så mycket som han annars skulle ha behövt. Han kom upp till toppen i tjutande blåst och tjock snöyra, men träffade lyckligtvis på ett litet övergivet tält, där han kröp in. Där fann han och slukade några gamla stekta potatisar och ett halvt dussin råa ägg.

Då snöyran upphörde och vinden mojnade, började han den nästan omöjliga nedklättringen. Det fanns ingen väg, och han snavade och stapplade och upptäckte ofta i sista ögonblicket att han befann sig på brädden av bergsstalp och branta sluttningar vilkas djup han ej kunde bedöma. Då han hunnit ett stycke ner, täcktes stjärnorna av moln, och under det därpå följande mörkret halkade han omkull och hasade utför hundra fot och hamnade mör och blödande på bottnen

av en stor, grund sänka. Från alla håll kändes stanken av hästkadaver. Gropen låg nära vägen, och formännen hade tagit till vana att vräka ner sina sönderslagna och döende djur där. Stanken överväldigade honom och framkallade våldsamma uppkastningar, och som i en ond dröm klättrade han upp igen. Då han kom halvvägs, erinrade han sig Bondells kappsäck. Den hade ramlat ner i gropen med honom, bärremmen hade tydligen brustit, och han hade glömt den. Han återvände till den förpestade asgropen, där han kröp omkring på händer och fötter och letade i en halvtimme. Han påträffade och räknade sjutton döda hästar (och en ännu levande häst som han sköt med sin revolver), innan han fann Bondells kappsäck. Då han tänkte tillbaka på sitt liv som ej var renons på hjältedåd, förklarade han utan tvekan för sig själv att detta sökande efter kappsäcken i asgropen hade varit den modigaste handling han någonsin utfört. Den var så hjältemodig att han två gånger var nära att svimma innan han kravlat sig upp ur gropen.

Då han kom till Scales, hade han den brantaste nedklättringen bakom sig och vägen blev lättare. Inte ens på de bästa ställena var den emellertid någon lätt väg, men den blev i alla fall framkomlig, och han skulle ha kommit ganska raskt framåt om han inte varit så utsliten, om han haft någon lykta att lysa sig med och om han inte hade haft Bondells kappsäck. För honom i hans utmattade tillstånd var den kronan på verket. Han hade knappt styrka att bära upp sin egen kropp, och kappsäckens tyngd hotade därför att trycka honom till jorden varje gång han halkade eller snavade. Och då han inte snavade, sträckte grenar ut sig i mörk-

ret, höggo tag i kappsäcken mellan hans axlar och höllo honom fast.

Han hade alldeles klart för sig att om han inte hann fram till *Atheniensaren* så var det kappsäckens fel. Det fanns faktiskt endast två föremål kvar i hans medvetande — Bondells kappsäck och ångaren. Han visste endast om dessa båda saker, och de sammanhängde så att säga med något viktigt uppdrag för vars skull han färdats och utstått vedermödor i århundraden. Han raglade framåt som i en dröm. En episod i hans dröm var ankomsten till Sheep Camp. Han vacklade in på ett värdshus, lossade bärremmarna från axlarna och ämnade sätta ner kappsäcken framför sig. Men den gled ur hans händer och dunsade i golvet med en tung stöt som väckte uppmärksamhet hos två karlar som just stodo i begrepp att gå. Churchill drack ett glas whisky, sade till värden att väcka honom om tio minuter och slog sig ned med fötterna på kappsäcken och huvudet nedsjunket mot bröstet.

Hans misshandlade kropp var så styv att det gick åt tio minuter, då han blev väckt, och erfordrades ännu ett glas whisky innan han kunde få sina leder i gång och mjuka upp sina muskler.

»Nej, inte ditåt!» ropade värdshusvärden och gick sedan efter honom och vände honom i mörkret mot Canyon City. En liten glimt av inre medvetande sade Churchill att det var den rätta riktningen, och ännu som i en dröm styrde han kurs nedåt dalen. Han visste ej vad det var som varnade honom, men efter att ha vandrat i flera århundraden, tyckte han, vädrade han fara och tog upp sin revolver. Ännu i drömmen såg han två karlar stiga fram och hörde dem be-

falla honom att stanna. Hans revolver brann av fyra gånger, och han såg blixtarna och hörde knallarna av deras revolvrar. Han kände också att han blivit sårad i vaden. Han såg en man stupa, och då den andre ville kasta sig över honom, slog han honom midt i ansiktet med sin tunga revolver. Sedan vände han sig om och sprang. Strax därpå vaknade han ur drömmen och fann att han rusade utför vägen i linkande galopp. Hans första tanke var kappsäcken. Den hängde ännu på hans rygg. Han var övertygad om att vad som händt var en dröm, men så kände han efter sin revolver och upptäckte att den var borta. Sedan märkte han en skarp, brännande smärta i sin vad, och vid en närmare undersökning blev hans hand varm av blod. Det var ett skrubbsår, men obestridligen ett sår. Han blev klarvaken och fortfor att linka vidare till Canyon City.

Han träffade på en man med en lastvagn och ett par hästar, och han gick in på att stiga upp ur sängen och sela på sina ök för tjugu dollars. Churchill kröp ner på vagnens botten och sov, alltjämt med kappsäcken på ryggen. Det var en ansträngande färd över vattenspolade stenrösen nedåt Dyeadalen, men han vaknade endast då vagnen gjorde de värsta skutten. Så länge han ej studsade högre än en fot från vagnsbottnen lät han ej störa sig. Den sista milen var det slät väg, och han sov godt.

Han kom fram i dagningen; formannen ruskade honom häftigt och skrek i hans öra att *Atheniensaren* hade gått. Churchill stirrade slött på den ödsliga hamnen.

»Det är en rök där borta vid Skaguay», sade karlen.

Churchills ögon voro för igensvullna för att kunna se så långt, men han sade: »Det är den. Skaffa mig en båt.»

Formannen var tillmötesgående och skaffade en båt och en karl som rodde den för tio dollars, erlagda i förskott. Churchill betalade och man hjälpte honom i båten. Han kunde omöjligt stiga i själv. Det var sex mil till Skaguay, och han njöt av den härliga tanken att få sova dessa sex mil. Men karlen kunde inte ro, och Churchill tog årorna och trälade i ännu några århundraden. Aldrig hade sex mil varit så långa och tröttsamma. En liten nyckfull bris blåste upp och minskade farten för honom. Han hade en obehaglig känsla mellan magen och bröstet och led av mattighet och yrsel. På hans tillsägelse tog mannen öskaret och stänkte saltvatten i hans ansikte.

Atheniensaren höll på att lätta ankaret då de lade till, och nu voro Churchills allra sista krafter slut.

»Stopp! Stopp!» ropade han hest. »Viktigt bud! Stopp!»

Sedan föll hans haka ned mot bröstet och han somnade. Då ett dussin karlar kommo för att bära honom ombord, vaknade han, sträckte handen efter kappsäcken och grep den som en drunknande griper efter ett halmstrå.

På däcket blev han medelpunkten för en förfärad och nyfiken folksamling. Kläderna han haft på sig då han lämnade White Horse voro nu endast trasor, och han själv var lika skamfilad som hans dräkt. Han hade färdats i femtiofem timmar under de värsta strapatser. Han hade sovit sex timmar på den tiden, och han var tjugu skålpund lättare än då han gav sig

ut. Ansikte, händer och kropp hade skråmor och blånader, och han kunde knappast se. Han försökte resa sig, men misslyckades; han kravlade sig ut på däcket, hakade sig fast vid kappsäcken och talade om sitt ärende.

»Låt mig nu gå till sängs», sade han slutligen, »jag äter väl då jag vaknar.»

De berömde honom, buro ner honom, smutsig och trasig som han var, och lade ner honom och Bondells kappsäck i »brudgemaket», som var den största och elegantaste hytten ombord. Han hade sovit i ett helt dygn och hade badat, rakat sig och ätit och stod lutad mot relingen och rökte en cigarr då de två hundra resenärerna från White Horse lade till utmed långsidan.

Då *Atheniensaren* anlände till Seattle hade Churchill alldeles hämtat sig och han gick i land med Bondells kappsäck i handen. Han kände sig stolt över denna kappsäck. För honom var den en symbol för mannamod, redlighet och trohet. »Jag har levererat varorna», var hans sätt att omskriva dessa högtidliga ord. Det var tidigt på eftermiddagen, och han gick direkt till Bondells hem. Louis Bondell blev glad då han fick se honom, tryckte hans hand med sina bägge och drog in honom till sig.

»Å, tack, käre vän, det var hyggligt av dig att ta den med dig», sade Bondell då han tog emot kappsäcken.

Han slängde den likgiltigt på en soffa och Churchill lade belåtet märke till hur den studsade på resårerna. Bondell bestormade honom med frågor.

»Gick det bra? Hur må våra vänner? Vart tog Bill Smithers vägen? Är Del Bishop ännu tillsammans

med Pierce? Sålde han mina hundar? Hur ser det ut i Sulphur Bottom? Du ser kry ut. Vilken ångbåt har du kommit på?»

Allt detta svarade Churchill på, tills en halvtimme hade gått och konversationen började avstanna.

»Skulle du inte titta i den?» föreslog han och gjorde en rörelse med huvudet åt kappsäcken till.

»Å, det är nog all right», svarade Bondell. »Gav Mitchells inmutning så mycket som han hade väntat sig?»

»Det är nog bäst att du tittar i den», envisades Churchill. »Då jag åtar mig att föra fram en sak, vill jag övertyga mig att allt är i sin ordning. Det finns ju alltid en möjlighet att någon kan ha varit i den medan jag sov ... eller något i den vägen.»

»Det är inte så viktigt, min gosse lilla», svarade Bondell skrattande.

»Inte så viktigt», upprepade Churchill halvhögt för sig själv. Sedan sade han i bestämd ton: »Vad är det i kappsäcken, Louis? Det vill jag veta.»

Louis tittade nyfiket på honom, gick sedan ut och kom tillbaka med en nyckelknippa. Han stack in handen i kappsäcken och drog ut en tung Coltrevolver, en 44. Därpå några karduser ammunition till revolvern och flera askar med Winchesterpatroner.

Churchill tog kappsäcken och tittade i den. Sedan vände han den upp och ner och skakade den försiktigt.

»Revolvern är alldeles rostig», sade Bondell. »Du måste ha varit ute i regn.»

»Ja», svarade Churchill. »Det var för illa att den blev våt. Jag har visst varit litet slarvig.»

Han reste sig och gick ut. Tio minuter därefter gick Louis Bondell ut och fann honom sittande på yttertrappan med armbågarna på knäna och hakan stödd mot händerna och stirrande ut i mörkret.

ATT GÖRA UPP ELD.

Dagen hade brutit in kall och grå, ofantligt kall och grå, då mannen vek av från stora Yukonvägen och klättrade uppför den höga jordvallen där en otydlig och föga trafikerad väg ledde österut genom de frodiga granskogarna. Det var en brant vall och han stannade på toppen för att dra andan och tog till förevändning att se på klockan. Den var nio. Det fanns ingen sol eller tillstymmelse till sol fastän det inte fanns en sky på himlen. Det var en klar dag, men ändå låg det som ett lätt flor över allt, en svag skymning som gjorde dagen mörk och som berodde på frånvaron av sol. Men det bekymrade icke mannen. Han var van att inte se solen. Det var nu flera dagar sedan han såg solen, och han visste att det ännu dröjde några dagar innan denna välkomna syn skulle titta upp över horisonten i söder och genast försvinna igen.

Mannen kastade en blick tillbaka på den väg han hade kommit. Yukon låg milsbred och gömd under tre fots is. På denna is låg ett lika tjockt snölager. Allt var snövitt och böljade i grunda vågor där isen hade pressats ihop då den frös till. I norr och söder, så långt hans öga kunde se, var allting helvitt, utom en mörk, hårfin linje som krökte sig rundtom den granklädda ön åt söder och även krökte sig i norr där den

försvann bakom en annan granklädd ö. Denna mörka, hårfina linje var färdvägen — stora vägen — som fem hundra mil i söder ledde till Chilcootpasset, Dyea och havet, sjuttio mil i norr till Dawson och tusen mil norrut till Nulato och slutligen till St. Michael vid Berings hav, som låg halvannat tusen mil härifrån. Men allt detta — den hemlighetsfulla, ändlösa, hårfina vägen, frånvaron av sol på himlen, den fruktansvärda kölden och den underliga, trollska prägeln över det hela — gjorde intet intryck på mannen. Det var inte därför att han länge varit van vid det. Han var en nykommen i landet, en *che chaquo*, och detta var hans första vinter. Felet med honom var att han saknade fantasi. Han var pigg och vaken vis-à-vis livets yttre företeelser, men inte beträffande det som stod bakom dem. Femtio grader under noll betydde några och åttio graders köld. Han tänkte att detta var kallt och obehagligt, men det var allt. Det kom honom icke att tänka över sin bräcklighet som en av temperaturen beroende varelse eller på människans bräcklighet i allmänhet, som gjorde att hon endast kunde leva inom vissa trånga gränser av värme och köld, och det gav honom ej anledning att inlåta sig på några gissningar om odödligheten och människans plats inom universum. Femtio grader under noll betydde en köld som gjorde ondt och som man måste skydda sig mot medels vantar, öronlappar, varma mockasiner och tjocka strumpor. Femtio grader under noll var för honom precis femtio grader under noll. Att det kunde ligga något mera däri än så var en tanke som aldrig föll honom in.

Då han vände sig för att gå vidare, spottade han

med fundersam min. Han hörde ett skarpt, fräsande ljud som överraskade honom. Han spottade ännu en gång. Och åter fräste spotten i luften innan den nådde snön. Han visste att vid femtio grader under noll fräste spotten i snön, men denna spott hade fräst i luften. Det var troligen kallare än femtio grader — hur mycket kallare visste han inte. Men temperaturen var ju en likgiltig sak. Han var på väg till den gamla inmutningen vid vänstra armen av Hendersonån där kamraterna redan voro. De hade kommit över berget från Indian-Creek-trakten, medan han hade gått en omväg för att undersöka möjligheterna att om våren hämta timmer från öarna i Yukon. Han skulle vara framme vid lägret klockan sex, visserligen en stund efter mörkrets inbrott, men kamraterna skulle vara där, eld skulle vara uppgjord och en varm kvällsvard vara i ordning. Frukosten? Han tryckte handen mot någonting som han bar under jackan. Det låg också innanför skjortan, insvept i en näsduk, och det låg på bara skinnet. Det var det enda sättet att hindra skorporna från att frysa. Han smålog med välbehag då han tänkte på dessa skorpor, var och en ituskuren och doppad i fläskflott och med en präktig fläskbit instucken.

Han dök in mellan de höga granarna. Vägen var otydlig. Det hade fallit fotsdjup snö sedan den sista släden gått fram här, och han var glad åt att han icke hade någon släde och var lätt ekiperad. Han hade faktiskt ingenting annat att bära än den i näsduken insvepta frukosten. Men han var förvånad över kölden. Det var verkligen kallt, tänkte han, då han gned sin domnade näsa och kinderna med den vant-

beklädda handen. Hans kindskägg värmde men skyddade ej de utstående kindknotorna och näsan som ivrigt spejande stack ut i den kalla luften.

Bakom honom travade en hund, en stor varghund av landets ras, en riktig varghund med grå päls och utan något i sitt utseende eller sitt lynne som skilde honom från hans broder, den vilda vargen. Djuret var spakt tack vare den fruktansvärda kölden. Det visste att det ej var något väder till att vara ute på färdvägar. Dess instinkt förde ett tydligare språk än mannens omdömesförmåga. I själva verket var det icke allenast kallare än femtio grader under noll, det var kallare än sextio, än sjuttio. Det var sjuttiofem grader under noll. Eftersom fryspunkten ligger trettiotvå grader över noll betydde det att det nu var hundrasju graders köld. Hunden visste ingenting om termometrar. Kanske fanns det i dess hjärna intet klart begrepp om stark köld liksom i mannens hjärna. Men djuret hade sin instinkt. Det kände en dunkel hotande fruktan som kuvade det och kom det att hålla sig ängsligt i hälarna på mannen och ivrigt observera varje ovanlig rörelse av mannen, som om det väntat på att han skulle gå till lägret eller söka skydd någonstädes eller göra upp eld. Hunden kände till elden och ville nu ha eld eller också borra ner sig under snön och skydda sin kroppsvärme mot luften.

Dess frusna andedräkt beklädde dess ragg med ett fint ispuder, och i synnerhet voro dess kinder, nos och ögonhår vita av den kristalliserade andedräkten. Även mannens röda skägg och mustascher voro frusna men på annat sätt, där hade andedräkten förvandlats till is som växte för varje varmt och fuktigt andedrag.

Han tuggade också på tobak och isen gjorde hans läppar så stela att han ej kunde klara hakan då han spottade ut tobakssaften. Följden blev att hans hakskägg ökades till på längden med ett kristallskägg brunt och hårdt som bärnsten. Om han föll framstupa, skulle det krossas som glas i små skärvor. Men han frågade ej efter detta bihang. Det var ett obehag som alla tobakstuggare voro utsatta för där i trakten, och han hade varit ute förr i stark kyla två särskilda gånger. Det hade då ej varit så kallt som nu, det visste han, men sprittermometern i Sixty Mile hade visat femtio och femtiofem.

Han vandrade flera mil genom den släta skogstrakten, passerade en stor slätt med avsvedda stubbar och gick utför en strandsluttning ner till en liten isbelagd strömfåra. Det var Hendersonån, och han visste att han var tio mil från stället där den grenade sig. Han såg på klockan. Den var tio. Han gick fyra mil i timmen, och han beräknade att han skulle komma till åförgreningen halv ett. Han beslöt att fira denna händelse genom att äta sin frukost där.

Hunden följde honom åter i hälarna med modlöst hängande svans, då mannen vek av utmed flodbädden. Den gamla slädvägens fåra var tydligt synlig, men flera tums snö betäckte de sista trafikanternas spår. På en hel månad hade ingen människa färdats utmed denna döda å. Mannen knogade ihärdigt framåt. Han var inte mycket fallen för att tänka, och just nu hade han ingenting särskilt att tänka på annat än att han skulle äta frukost vid åns delningspunkt och att han skulle vara i lägret hos kamraterna klockan sex. Där fanns ingen att tala med, och om

där funnits någon skulle det ha varit omöjligt att säga något, tack vare isen omkring munnen. Han fortfor alltså att taktmässigt tugga sin tobak och öka längden på sitt bärnstensskägg.

Då och då kom den tanken för honom att det var mycket kallt och att han aldrig varit ute i en sådan köld. Medan han gick gned han kinderna och näsan med avigsidan av sin vantbeklädda hand. Han gjorde detta mekaniskt och bytte om hand litet emellan. Men hur han gned domnade hans kinder så snart han upphörde, och i nästa ögonblick blev hans nästipp känslolös. Han var säker på att han skulle förfrysa sina kinder, och han ångrade sig att han inte hade skaffat sig en sådan där ansiktsmask som Bud begagnade i stark köld. En sådan mask täckte också kinderna och skyddade dem. Men det gjorde ingenting på det hela taget. Vad betydde det om han förfrös sina kinder? Det gjorde litet ondt, det var alltsammans, men det var ingenting allvarsamt.

Fastän mannen var tom på tankar, hade han en skarp iakttagelseförmåga, och han lade märke till åns förändringar, krökar och bukter och timmerhögar, och han såg alltid noga efter var han satte sin fot. En gång då han vek om en krök drog han sig åt sidan från vägen där han gått och tog flera steg tillbaka. Han visste att ån var bottenfrusen — det kunde inte finnas vatten i någon å under denna arktiska vinter — men han visste också att det fanns källådror som porlade fram ur strandsluttningarna och runno under snön och över isen på ån. Han visste att dessa källsprång aldrig fröso ens under den starkaste köld, och han visste också hur farliga de voro. De voro fällor.

De gömde vattengölar under snön som kunde vara tre tum djupa eller tre fot. Ibland täcktes de av ett halvtumstjockt islager som i sin tur betäcktes av snö. Ibland var det omväxlande lager av vatten och ishinnor, så att då man gick ner sig gjorde man det upprepade gånger och blev våt ända upp till midjan.

Det var därför han ryggat tillbaka med sådan förskräckelse. Han hade känt det ge efter under sin fot och hört knakandet av en snöhöljd isyta. Och att bli våt om fötterna i en sådan temperatur betydde obehag och fara. Det betydde åtminstone försinkning, ty han skulle bli tvungen att stanna och göra upp eld och under dess beskydd blotta sina fötter medan han torkade strumpor och mockasiner. Han stod och studerade ån och dess stränder och drog den slutsatsen att vattenflödet kom från höger. Han funderade en stund, gned näsa och kinder, höll sig sedan åt vänster, steg försiktigt och prövade sitt fotfäste för varje steg. Sedan faran väl var över, lade han in en ny tobaksbuss och marscherade vidare med fyramilsfart.

Under de båda närmaste timmarna träffade han på flera sådana fällor. Snön över de dolda gölarna hade vanligen ett insjunket, glacerat utseende som varnade för faran. Men en gång hade han så när gått ner sig, och en gång, då han misstänkte faran, befallde han hunden att gå före. Hunden ville icke gå. Han höll sig efter, tills mannen sköt fram honom, och då sprang han fort över den vita, släta ytan. Plötsligt klev han ner sig, kastade sig åt sidan och kom undan på säkrare mark. Han hade blivit våt om framfötter och ben och vattnet på dem förvandlades nästan ögonblickligen till is. Han gjorde ivriga ansträngningar

att slicka bort isen från benen, lade sig sedan på snön och försökte bita bort isen som bildat sig mellan tårna. Han gjorde det instinktlikt. Om han låtit isen sitta kvar, skulle den ha skurit sönder hans fötter. Det visste han icke. Han lydde blott den hemlighetsfulla rösten från sin varelses innersta djup. Men mannen visste det, ty han hade bildat sig en åsikt om den saken, och han drog av sig den högra handens vante och hjälpte till att ta bort isstyckena. Han blottade ej sin hand mer än en minut och blev förvånad över att den genast domnade. Det var minsann kallt. Han tog hastigt på sig vanten och slog sig hårdt för bröstet med handen.

Klockan tolv var dagen som ljusast. Men solen stod för långt i söder för att kunna orka upp över horisonten. Jordklotets välvning stod emellan den och Hendersonån där mannen vandrade under en klar middagshimmel och ej kastade någon skugga. Precis halv ett kom han till det ställe där floden grenade sig. Han var belåten med sin raska fart. Om han fortfor på det sättet, skulle han säkert vara hos kamraterna klockan sex. Han knäppte upp jacka och skjorta och tog fram frukosten. Det gick på en kvarts minut, men under detta korta ögonblick angrep domningen hans blottade fingrar. Han drog ej på sig vanten utan slog i stället fingrarna ett dussin gånger hårdt mot benet. Sedan slog han sig ned på en snöbetäckt trädstam för att äta. Den smärta han kände sedan han slagit sina fingrar mot benet upphörde så hastigt att han blev förvånad. Han hade ej hunnit bita av skorpan. Han bultade fingrarna upprepade gånger, stack åter in dem i vanten och blottade den andra handen

för att äta. Han försökte ta en munsbit, men isen omkring läpparna hindrade. Han hade glömt att göra upp eld och tina upp sig. Han skrattade åt sin dumhet, och därvid iakttog han hur dvalna de blottade fingrarna kändes. Han kände också att stickningarna som han först känt i sina tår, då han satte sig, redan höllo på att gå bort. Han undrade om tårna voro varma eller domnade. Han rörde dem inuti mockasinerna och fann att de voro domnade.

Han drog hastigt på sig vantarna och reste sig. Han blev litet förskräckt. Han stampade med fötterna tills han åter kände det sticka i fötterna. Det var verkligen kallt, tänkte han. Den där karlen från Sulphur Creek hade haft rätt då han talat om hur kallt det ibland kunde bli där i landet. Och han hade skrattat åt honom den gången! Det bevisade att man aldrig skall göra sig för säker. Det kunde inte förnekas att det *var* kallt. Han gick av och an, stampade med fötterna och tog sig en åkarbrasa tills han kände kroppsvärmen komma tillbaka och blev lugnare. Sedan tog han upp tändstickor och började göra upp eld. Från busksnåren, där högvattnet i våras hade lagrat en massa torra grenar, hämtade han sitt bränsle. Han började så smått men med klok beräkning och hade snart en susande brasa över vilken han tinade bort isen från sitt ansikte och i vars skydd han åt sin frukost. Kölden i rymden var för tillfället överlistad. Hunden njöt av elden, lade sig så nära den att han fick så mycket värme som möjligt men ändå så långt ifrån att han undgick att bli stekt.

Då mannen hade slutat, stoppade han sin pipa och rökte en stund med belåten min. Sedan tog han på

sig vantarna, drog stadigt åt öronlapparna på mössan och anträdde vandringen utmed den vänstra flodarmen. Hunden blev missnöjd och längtade tillbaka till elden. Den där karlen kände då ingen köld. Hela raden av hans förfäder hade kanske aldrig varit med om köld, verklig köld, hundrasju grader under fryspunkten. Men hunden kände till det där, alla hans förfäder hade känt till det, och han hade ärvt deras erfarenheter. Och han visste att det inte var bra att vara ute i en sådan förfärlig kyla. Då skulle man ligga varmt i en grop i snön och vänta på att ett molnförhänge drogs för luftrymden varifrån denna köld kom. Å andra sidan var det ingen livlig förtrolighet mellan hunden och mannen. Den förre var den senares arbetsträl och de enda smekningar han någonsin fått var av piskan och av de barska, hotfulla strupljud som åtföljdes av piskslag. Hunden gjorde alltså inga bemödanden att meddela mannen sina farhågor. Han brydde sig inte om hur det gick med mannen, det var för sin egen skull han längtade tillbaka till elden. Men mannen visslade och talade till honom med pisksnärtens ord, och hunden ryckte in på sin plats bakom mannen och följde efter.

Mannen lade in en ny tobaksbuss och började lägga sig till med ett nytt bärnstensskägg. Hans fuktiga andedräkt vitpudrade också genast hans mustascher, ögonbryn och ögonfransar. Det tycktes ej vara så många källådror vid Hendersonåns vänstra arm, och han såg ej till några på en halvtimme. Men sedan hände det. På ett ställe där det ej fanns några yttre tecken, där den mjuka, släta snön tycktes garantera fast mark därunder, gick mannen ner sig. Det var

inte djupt. Han vätte ner sig halvvägs upp till knäna innan han kom upp på fast mark.

Han var förargad och svor högt över sin otur. Han hade hoppats komma till kamraterna i lägret klockan sex, och det här skulle försinka honom en timme, ty han måste göra upp eld och torka sin fotbeklädnad. Det var absolut nödvändigt i denna låga temperatur, och han klättrade uppför strandsluttningen. Där uppe, intrasslat i småbuskarna omkring stammarna av flera små granar, fanns ett vårflodslager av torrt bränsle — mest pinnar och kvistar, men också större torra grenar och fint, torrt fjolårsgräs. Han lade flera grova grenar på snön. De utgjorde grundval och hindrade den nytända elden att släckas i snön som den annars skulle ha smält. Han fick eld genom att föra en brinnande tändsticka intill en liten bit björknäver som han tog upp ur fickan. Den brann till och med lättare än papper. Han lade den på brasans grundstomme och matade den svaga elden med ruggar av torrt gräs och de minsta torra kvistarna.

Han arbetade långsamt och besinningsfullt, livligt medveten om sin fara. Småningom, allt efter som elden blev starkare, lade han på allt större kvistar. Han hukade sig ner i snön, drog fram grenarna som fastnat inne mellan buskarna och matade elden direkt med dem. Han visste att det inte dugde att bära sig dumt åt. Då det är sjuttiofem grader under noll, får man inte misslyckas i sitt första försök att göra upp eld — d. v. s. om man är våt om fötterna. Är man torr om fötterna och man inte lyckas få eld, kan man springa ett stycke framåt vägen och få blodet i omlopp igen. Men man kan inte få blodet i omlopp i våta och

kalla fötter genom att springa, då det är sjuttiofem grader. Hur fort man än springer bli de våta fötterna bara alltmera förfrusna.

Allt detta visste mannen. Den erfarne kamraten vid Sulphur Creek hade sagt honom detta i höstas, och nu uppskattade han hans råd. Hans fötter hade redan förlorat all känsel. För att göra upp elden hade han måst ta av sig vantarna, och fingrarna hade hastigt domnat. Med sin fyramilsfart i timmen hade hans hjärta pumpat blod till ytan av hans kropp och ut i alla lemmar. Men i samma ögonblick han stannade slutade också pumpningen. Rymdens köld träffade planetens oskyddade utsprång, och han som befann sig på detta oskyddade utsprång fick ta emot stöten i hela dess styrka. Blodet i hans kropp drog sig samman för den. Blodet var levande liksom hunden, och som hunden ville det gömma sig undan och söka betäckning för den fruktansvärda kölden. Så länge han gick fyra mil i timmen, pumpade han ut detta blod, med eller mot dess vilja, till ytan, men nu sjönk det ner i hans kropps innersta gömslen. Extremiteterna fingo först känning av att det var borta. Hans våta fötter blevo så mycket fortare iskalla, och hans blottade fingrar domnade så mycket fortare, fastän de ännu inte hade börjat förfrysa. Näsa och kinder höllo redan på att förfrysa, och huden i hela hans kropp kände kalla rysningar allt efter som den tömdes på blod.

Men han kunde vara lugn. Tår och näsa och kinder skulle bara få ett litet nyp av kölden, ty elden började brinna bra. Han matade den med fingertjocka kvistar. Snart skulle han kunna lägga på grenar så

grova som hans armled, och då kunde han ta av sig skodonen och medan de torkade hålla sina nakna fötter varma vid elden, sedan han naturligtvis först gnidit dem med snö. Det hade gått utmärkt att göra upp eld. Han kunde vara lugn. Han kom ihåg den erfarne Sulphur-Creek-kamratens råd och smålog. Denne hade på fullt allvar förfäktat den satsen att ingen fick ströva omkring ensam i Klondike då det var femtio grader under fryspunkten. Men här var han nu, han hade råkat ut för ett missöde, han var ensam, men han hade räddat sig. Somliga av de där gamla och erfarna voro ganska käringaktiga, tyckte han. Allt vad man hade att göra var att hålla huvudet klart, då gick allt bra. Vem som helst som var en man kunde färdas ensam. Men det var märkvärdigt så fort hans kinder och näsa isades. Och han hade aldrig trott att hans fingrar skulle domna på så kort stund. De voro livlösa, ty han kunde knappt få ihop dem för att ta en gren, och de tycktes vara utan sammanhang med hans kropp och honom själv. Då han tog en gren måste han se efter om han verkligen hade tag i den. Kommunikationstrådarna mellan honom och hans fingertoppar voro avslitna.

Men allt detta betydde föga. Han hade ju sin eld som sprakade och susade; varje dansande låga gav löften om liv. Han började lossa sina mockasiner. De voro överdragna med is; de tjocka, tyska strumporna voro som järnskenor halvvägs upp till knät, och mockasinremmarna voro som ståltrådar vridna och hoptrasslade som efter en eldsvåda. Ett ögonblick ryckte han i dem med sina dvalna fingrar, men så förstod han hur lönlöst det var och tog fram sin slidkniv.

Men innan han hunnit skära av remmarna, inträffade olyckan. Det var hans eget fel eller, rättare sagt, hans misstag. Han skulle inte ha gjort upp elden under granen. Han skulle ha gjort upp den på öppna marken. Men det hade varit lättare att plocka bränslet inne i buskarna och lägga det direkt på elden. Men trädet varunder han hade gjort upp den var tungt lastat med snö på sina grenar. Det hade icke blåst på flera veckor, och varenda kvist hade sin börda. Varje gång han dragit ut en gren hade han stött till trädet litet — en för honom själv omärklig stöt, men tillräcklig för att framkalla olyckan. Högt uppe i trädet släppte en gren sin snölast. Den föll ner på grenarna inunder så att de vippade till. Denna process fortgick, bredde ut sig och hade snart spridt sig till hela trädet. Snön växte till en lavin, och den störtade oförmodat ner över mannen och elden som den alldeles begravde. Där den hade brunnit låg nu en kaotisk hög av vit snö.

Mannen ryckte till. Det var som om han hört sin egen dödsdom läsas upp. Han satt ett ögonblick och stirrade på stället där elden hade varit. Sedan blev han alldeles lugn. Den erfarne kamraten vid Sulphur Creek hade kanske rätt. Om han bara haft en följeslagare på färden, skulle han ej ha varit i någon fara nu. Följeslagaren skulle ha gjort upp elden. Nå, nu måste han göra det en gång till, och denna gång fick det inte misslyckas. Även om han lyckades, skulle han sannolikt förlora några tår. Hans fötter måste redan nu vara illa däran, och det skulle dröja en bra stund innan den andra elden var färdig.

Så tänkte han, men han satt inte stilla och tänkte

det. Han var i rörelse hela tiden medan tankarna gingo genom hans huvud. Han lade en ny grundstomme till brasan, denna gång på öppna marken där intet svekfullt träd kunde släcka den. Sedan samlade han ihop torrt gräs och små kvistar efter vårfloden. Han kunde ej ta dem mellan två fingrar, han måste ta dem med hela handen. På det viset fick han med många murkna kvistar och oanvändbar grönmossa, men det gick inte på annat sätt. Han arbetade metodiskt och samlade till och med ett fång större grenar som skulle användas sedan då elden hade tagit sig. Och hela tiden satt hunden och såg på honom med litet otålig min, ty han betraktade mannen som eldtändare, och elden lät vänta länge på sig.

Då allt var färdigt, dök mannen ner med handen i fickan för att ta fram en ny bit näver. Han visste att nävern fanns där, och fastän han inte kände den med fingrarna, hörde han den frasa och knastra då han trevade efter den. Hur han ansträngde sig, kunde han ej få tag i den. Och hela tiden visste han med sig att han i varje ögonblick förfrös sina fötter allt mer och mer. Den tanken var nära att slå honom med panisk skräck, men han betvingade sig och höll sig lugn. Han drog på sig vantarna med tänderna, tog sig en ny åkarbrasa och bultade händerna mot höften allt vad han orkade. Han gjorde detta sittande, och han reste sig upp för att göra det, och hela tiden satt hunden i snön med den yviga vargsvansen värmande svept om framfötterna och vargöronen spetsade framåt, som om han noga iakttagit mannen. Och då mannen måste slå och bulta så där med armar och händer, avundades han den där

varelsen som var varm och trygg i sin naturliga hårbeklädnad.

Om en stund kände han det första svaga tecknet till att han höll på att återfå känseln i sina fingrar. Den lilla kittlingen blev starkare och övergick till en våldsam värk, som var plågsam men som mannen ändå hälsade med tillfredsställelse. Han drog vanten av sin högra hand och tog upp näverbiten. De blottade fingrarna domnade genast igen. Sedan tog han fram sin ask med svavelstickor. Men den fruktansvärda kölden hade redan drivit livet ur hans fingrar. Medan han ansträngde sig att skilja en sticka från de andra, föll hela asken i snön. Han försökte plocka upp stickorna ur snön, men det misslyckades. De döda finrarna kunde varken ta eller hålla fast. Han var fullt behärskad. Han slog bort tanken på sina förfrysande fötter, kinder och näsa och ägnade sig med hela sin själ åt tändstickorna. Han använde sitt synsinne i stället för känseln, och då han såg sina fingrar på ömse sidor om asken, slöt han ihop dem — d. v. s. han ville sluta ihop dem, ty ledningstrådarna funnos där nere, men fingrarna lydde icke. Han drog vanten av sin högra hand och dunkade den ursinnigt mot knät. Sedan sopade han med bägge sina vantbeklädda händer tändsticksasken jämte mycket snö upp i knät. Men med det var han inte hjälpt.

Efter några försök lyckades han få in asken mellan sina båda vantbeklädda handlovar. På det sättet förde han den till munnen. Isen brakade och knakade då han med en våldsam ansträngning öppnade munnen. Han drog in underkäken, krökte ut den övre läppen och bearbetade askens innehåll med de

övre framtänderna för att skilja en sticka från de andra. Han lyckades få tag i en som han släppte ner i knät. Men med det var han icke hjälpt. Han kunde inte ta upp den. Då tänkte han ut ett sätt. Han tog den mellan sina tänder och strök den mot sitt knä. Han strök den tjugu gånger innan han lyckades tända den. Då den flammade upp höll han den med tänderna intill nävern. Men svavelångorna trängde in i hans näsborrar och ner i lungorna och tvingade honom att hosta krampaktigt. Stickan föll ner i snön och slocknade.

Den erfarne kamraten vid Sulphur-Creek hade rätt, tänkte han under det ögonblick av behärskad förtvivlan som nu följde: då det var femtio grader kallt, borde man färdas i sällskap. Han bultade sina händer, men lyckades ej framkalla någon känsel. Plötsligt blottade han båda händerna, i det han drog av vantarna med tänderna. Han tog hela tändsticksasken mellan handlovarna. Som hans armmuskler ej voro domnade, lyckades han prässa handlovarna hårdt mot stickorna. Sedan strök han asken mot sitt ben. Den flammade upp, sjuttio svavelstickor på en gång. Det fanns ingen blåst som släckte dem. Han vred huvudet åt ena sidan för att undgå den kvävande röken och höll de brinnande stickorna mot näverbiten. Därvid kände han något i sin hand. Köttet brann. Han kände det på lukten. Han kände det djupt i sitt inre. Känslan utvecklades till en smärta som blev våldsam. Men ändå uthärdade han den, han höll tafatt de brinnande stickorna intill nävern som ej ville ta eld, emedan hans egna brinnande händer voro i vägen och lade beslag på det mesta av elden.

Slutligen, då han ej kunde stå ut längre, ryckte han sina händer i sär. De brinnande stickorna föllo fräsande i snön, men nävern hade tagit eld. Han började lägga torrt gräs och fina kvistar på elden. Han kunde ej välja, ty han måste lyfta upp bränslet mellan sina handlovar. Små stycken av murket trä och grön mossa mängde sig med kvistarna, och han bet bort dem så godt han kunde med sina tänder. Han underhöll lågan omsorgsfullt och tafatt. Den betydde liv, och den fick inte slockna. Nu började han frysa, därför att blodet dragit sig in i kroppen på honom, och han blev ännu mera klumpig i sina rörelser. En stor klatt grön mossa föll direkt ner i elden. Han försökte peta ut den med sina fingrar, men han skälvde så i alla lemmar att han måttade på sned och makade i sär den lilla eldens bränsle så att det brinnande gräset och de fina kvistarna skildes åt. Han försökte maka ihop dem igen, men trots hans ansträngningar tog hans darrning överhanden, och kvistarna voro hopplöst skingrade. Varje kvist bolmade ut litet rök och slocknade. Eldtändaren hade misslyckats. Då han apatiskt såg sig omkring, råkade han få se hunden som satt i snön bland spillrorna av brasan och gjorde oroliga, hukande rörelser, lyfte först den ena framfoten och sedan den andra och stödde sig än på den ena och än på den andra i väntansfull iver.

Vid åsynen av hunden kom han på en vild idé. Han kom ihåg historien om en man som råkat ut för en orkan och dödade en tjur, kröp in i den döda kroppen och blev räddad på det sättet. Han skulle döda hunden och sticka in sina händer i den varma kroppen tills domningen gick ur dem. Sedan skulle han göra

upp en ny eld. Han talade med hunden, ropade på honom, men hans röst hade ett underligt tonfall av skräck som skrämde hunden; aldrig förr hade han hört sin herre tala så. Det var något på tok, och hans misstänksamma natur vädrade fara — han visste ej vilken fara, men han blev rädd för mannen. Han lade ner öronen vid ljudet av mannens röst, och hans oroliga, hukande rörelser och trampande med framtassarna upprepades allt oftare, men han ville inte komma till mannen. Denne lade sig framstupa och kröp bort till hunden. Denna ovanliga ställning väckte nya misstankar, och djuret viftade med svansen och drog sig åt sidan.

Mannen satte sig upp i snön ett ögonblick och försökte vara lugn. Sedan drog han på sig vantarna med tänderna och reste sig. Han tittade först ner på sig själv för att övertyga sig att han verkligen stod, ty hans fötter voro domnade och han kände intet samband med marken. Hans upprätta ställning skingrade hundens farhågor, och då han nu talade befallande till honom i den ton som innebar piskslängar, lydde hunden som vanligt och kom till honom. Då han kom inom räckhåll, visste mannen ej vad han gjorde. Han slog ut med armarna mot hunden och blev förvånad då han upptäckte att hans händer ej kunde fatta tag, att fingrarna varken kunde kröka sig eller hade känsel. Han hade för ögonblicket glömt att de voro förfrusna och att de blevo det allt mer och mer. Allt detta tilldrog sig i en blink, och innan hunden kunde dra sig undan, slog han sina armar om honom. Han satte sig i snön och höll fast hunden, som morrade och gnällde och spjärnade emot.

Men det var allt vad han kunde göra, hålla armarna om hunden och sitta där. Han förstod att han inte kunde döda hunden. Det fanns ingen möjlighet att göra det. Med sina hjälplösa händer kunde han varken dra eller hålla fast sin slidkniv eller strypa djuret. Han släppte det, och det rusade sin väg med svansen mellan benen, alltjämt morrande. Hunden stannade på fyrtio fots avstånd och iakttog honom nyfiket med spetsade öron. Mannen tittade ner på sina händer för att se efter var de voro och fann att de hängde där nere på armarna. Det föreföll honom egendomligt att man måste använda ögonen för att ta reda på var händerna voro. Han började slå armarna i kors över bröstet och bulta sig i sidorna med händerna. Det gjorde han i fem minuter med våldsam kraft, och hans hjärta pumpade ut så mycket blod upp till ytan att skälvningen upphörde. Men han kände ingenting i sina händer. Han hade en förnimmelse av att de hängde som vikter nedanför hans armar, men då han försökte analysera denna förnimmelse, försvann den.

Han greps av en viss dödsfruktan, dov och tryckande. Den blev våldsam då han förstod att det här inte bara var fråga om att förfrysa fingrar och tår eller att förlora händer och fötter, utan att det gällde liv och död och att han ej hade något hopp. Det slog honom med en panisk fasa, och han började springa utmed flodbädden på den gamla nästan osynliga vägen. Hunden slöt sig till honom och höll sig tätt efter. Han sprang blindt, på måfå, i en skräck sådan han aldrig förr känt i sitt liv. Efterhand, medan han pulsade genom snön, började han se föremålen igen — åns stränder, de gamla hopvräkta trädstammarna, de avlövade asparna och

himlen. Han kände sig bättre sedan han sprungit. Han darrade ej. Om han fortfor att springa, skulle hans fötter kanske tina upp, och i alla händelser, om han sprang tillräckligt långt, skulle han komma till lägret och kamraterna. Han skulle naturligtvis bli av med några fingrar och tår och en del av sitt ansikte, men kamraterna skulle ta hand om honom och rädda vad som fanns kvar av honom då han kom dit. Men på samma gång hade han en annan tanke som sade honom att han aldrig skulle komma till lägret och kamraterna, att det var för många mil dit, att förfrysningen hade för starkt grepp i honom och att han snart skulle ligga där stel och död. Den tanken höll han i bakgrunden och vägrade att inlåta sig på den. Ibland trängde den sig fram och pockade på att göra sig hörd, men han visade den tillbaka och bemödade sig att tänka på annat.

Det föreföll honom egendomligt att han kunde springa alls på fötter som voro så förfrusna att han ej kände dem då han satte dem i marken och de togo emot hans kroppstyngd. Han tyckte själv att han svävade fram över jorden och ej berörde marken. Han hade någonstädes sett en bevingad Mercurius, och han undrade om Mercurius kände det som han, då han svävade över jorden.

Hans idé att springa tills han kom till lägret och kamraterna hade en svag punkt: han orkade icke. Flera gånger snavade han, och slutligen vacklade han och föll. Då han försökte resa sig, var det förgäves. Han beslöt sig för att sitta och vila, och nästa gång skulle han bara gå, alltjämt gå. Medan han satt där och fick tillbaka andedräkten, lade han märke till att han

kände det riktigt varmt och behagligt. Han darrade ej, och han tyckte till och med att han hade fått en varm glöd i bröstet och kroppen. Men då han rörde vid näsa och kinder, hade de ingen känsel. De skulle ej tina upp om han sprang aldrig så. Ej heller hans händer och fötter. Sedan kom han på den tanken att förfrysningen måste hålla på att sprida sig till andra delar av kroppen. Han försökte hålla denna tanke ifrån sig, glömma den, tänka på något annat; han märkte vilken panikartad känsla den åstadkom, och han var rädd för panik. Men tanken höll envist i sig, tills den framkallade en vision av hans egen kropp, helt och hållet förfrusen. Nej, det här dugde inte . . . han började åter med en vild språngmarsch framåt vägen. En gång saktade han farten och gick, men tanken på att förfrysningen spred sig tvingade honom att springa igen.

Och hela tiden sprang hunden med honom, hack i häl. Då han stupade ännu en gång, svepte den svansen om frambenen och satte sig framför honom och såg på honom i nyfiken spänning. Djurets värme och trygghet retade honom, och han svor över hunden, tills denne inställsamt lade ner öronen. Denna gång kom skälvningen fortare över mannen. Han höll på att ge tappt i sin strid mot kölden. Den kröp in i hans kropp från alla håll. Tanken på den drev upp honom igen, men han sprang inte mer än hundra fot, då stapplade han och föll framstupa. Det var hans sista panik. Då han återfått andedräkten och självbehärskningen, satte han sig upp, och nu fick han en förnimmelse av att han borde möta döden med värdighet. Men denna förnimmelse tog sig ej uttryck i de ordalagen. Hans

idé var att han burit sig fånigt åt som ränt omkring som en kyckling med avhugget huvud — det var den bild som dök upp för honom. Nåja, han måste frysa ihjäl, och då kunde han lika gärna göra det anständigt. Med detta nya själslugn kom också den första dåsigheten. En god idé, tyckte han, att sova sig in i döden. Det var som att ta in ett bedövande medikament. Att förfrysa var inte så svårt som folk trodde. Det fanns en mängd långt värre dödssätt.

Han föreställde sig hur kamraterna skulle hitta hans lik i morgon. Plötsligt var han midt ibland dem, gick på vägen och sökte efter sig själv. Och alltjämt i sällskap med dem vek han om en vägkrök och träffade på sig själv liggande i snön. Han hörde ej längre samman med sitt jag, han var utanför sig själv, stod tillsammans med kamraterna och såg på sig själv i snön. Det var verkligen kallt, tänkte han. Då han kom tillbaka till Förenta staterna, skulle han kunna tala om för folk vad verklig köld var. Sedan tyckte han sig se den gamle erfarne kamraten vid Sulphur-Creek. Han såg honom alldeles tydligt, varm och belåten, blossande på sin pipa.

»Du hade rätt, min gubbe lilla, du hade rätt», mumlade mannen till den erfarne vid Sulphur-Creek.

Sedan dåsade mannen in i den behagligaste och mest stärkande sömn han någonsin tyckte sig ha varit med om. Hunden satt och såg på honom och väntade. Den korta dagen slutade i en lång, enformig skymning. Det såg inte ut som om någon eld skulle bli uppgjord, och dessutom hade hunden aldrig i sitt liv sett en människa sitta så där i snön utan att göra upp eld. Då skymningen tätnade, tog hundens längtan efter eld överhand,

och oupphörligt trampande med framfötterna gnällde han tyst och lade sedan ner öronen som om han väntat stryk av sin herre. Men mannen teg. Sedan gnällde hunden högre. Och om en stund kröp han tätt intill mannen och kände lukten av döden. Han reste ragg och drog sig baklänges. Han satt kvar en stund till och tjöt mot stjärnorna som hoppade och dansade och lyste klart på den kalla himlen. Sedan gav han sig i väg och travade uppåt stigen åt det välbekanta lägret, där det fanns andra matudelare och eldtändare.

SVARTFLÄCK.

Jag har inte längre så höga tankar om Stephen Mackaye, fastän jag förr har hållit så mycket på honom. Jag vet nog att jag på den tiden var mera fästad vid honom än om han varit min egen bror. Om jag någonsin mera träffar Stephen Mackaye, svarar jag inte för vad jag gör. Det går över mitt förstånd att en man, med vilken jag delat proviant och sovfiltar och med vilken jag färdats med hundspann över Chilcoot, artat sig på det sättet. Jag uppfattade alltid Steve som en hedersman, en god kamrat utan ett jota av någonting hämndlystet eller elakt i sin natur. Aldrig mera skall jag tro på mitt omdöme om människor. Jag skötte ju den där mannen under en tyfoidfeber, vi svälte tillsammans vid Stewarts källfloder, och han räddade mitt liv på Little Salmon. Och nu, efter alla de år vi ha varit tillsammans, kan jag inte säga något annat om Stephen Mackaye än att han är den lumpnaste människa jag någonsin träffat på.

Vi foro till Klondike under höstrusningen 1897, och vi gåvo oss ut för sent för att komma över Chilcootpasset före köldens inbrott. En del av vägen buro vi vår utrustning på ryggen, då det började snöa så smått, och sedan måste vi köpa hundar för att frakta den med släde den återstående delen av vägen. Det

var så vi kommo att få den där Svartfläck. Hundar voro dyra, och vi betalade hundratio dollars för honom. Det såg han ut att vara värd. Jag säger *såg ut*, ty han var en av de vackraste hundar jag någonsin sett. Han vägde sextio skålpund och tycktes ha alla en präktig slädhunds egenskaper. Vi kunde aldrig komma under fund med hans ras. Han var ingen varghund, ingen Malemute- eller Hudson-Bay-hund; han liknade alla dessa raser och liknade på samma gång ingen av dem, och till råga på allt hade han någonting av europeisk hund, ty på ena sidan, midt i det gula, bruna, röda och smutsvita som var hans övervägande färg, hade han en kolsvart fläck stor som ett vattenämbar. Det var därför vi kallade honom Svartfläck.

Han hade verkligen utseendet för sig. Då han var i god kondition, kunde man riktigt se hur hans muskler svällde. Han såg starkare ut än någon hund jag har sett i Alaska, och klokare också. Då man såg honom, kunde man tro att han orkade dra lika mycket som tre lika stora hundar som han. Det kunde han kanske, men aldrig såg jag det. Hans klokhet var riktad åt ett helt annat håll. Han kunde stjäla och skaffa sig mat med fulländat mästerskap; han hade en rent av hemsk instinkt att kunna gissa när det skulle arbetas och att smita i rätta ögonblicket, och i fråga om att låta tappa bort sig men bli återfunnen hade han rent av ett slags inspiration. Men då det gällde arbete var det hjärtskärande att se hur denna intelligens sipprade ut ur honom så att han bara blev en klump dallrande och dumt gelé.

Ibland tror jag att det inte var dumhet. Han var kanske, liksom åtskilliga människor jag känner, för

klok för att arbeta. Det skulle inte förvåna mig om han lassade allt arbetet på oss just tack vare sin intelligens. Han hade kanske funderat på saken och kommit till det resultatet att ett kok stryk då och då och intet arbete var betydligt att föredra framför att arbeta alltjämt och slippa stryk. Han var tillräckligt intelligent för att räkna ut det. Jag har minsann suttit och sett in i den hundens ögon tills det gick kalla rysningar över ryggraden och märgen sjöd som jäst, så intelligent såg han ut. Jag kan inte finna nog starka uttryck för hans intelligens. Den är höjd över alla ord. Jag *såg* den, det är nog av det. Ibland var det som att blicka in i en människosjäl, då man såg in i hans ögon; och vad jag såg där skrämde mig och framkallade hos mig själv alla möjliga idéer om reinkarnation och allt sådant där. Jag vill påstå att jag såg en skymt av något upphöjt i det där djurets ögon; de hade något att förkunna, men jag var själv för obetydlig att uppfatta det. Vad det än var (jag vet att jag nu gör mig löjlig), så gick det över min horisont. Jag kan inte ge en antydan om vad jag såg i den där hundens ögon; det var varken ljus eller färg, det var något som rörde sig, drog sig inåt, då själva ögonen inte rörde sig. Och jag såg nog inte heller att det rörde sig, jag hade bara en känsla av att det rörde sig. Det var ett uttryck — det var just vad det var —, och det fick jag ett intryck av. Nej, det var inte bara ett uttryck, det var mer än så. Jag vet inte vad det var, men det gav mig i alla fall en känsla av att jag var besläktad med honom. Nej, ingen sentimental känsla av frändskap. Det var snarare jämlikhet det gällde. De där ögonen sågo aldrig bedjande ut som en hjorts. De trotsade.

Nej, det var inte trots. Det var bara ett lugnt medvetande av jämlikhet. Och jag tror inte att det var avsiktligt. Min tro är att det var omedvetet hos honom. Det fanns där emedan det fanns där, och han kunde inte rå för att det lyste fram. Nej, jag menar inte lyste. Det lyste inte, det *rörde sig*. Jag vet att jag pratar dumheter, men om ni hade sett in i det där djurets ögon som jag gjorde, skulle ni ha förstått mig. Steve hade samma uppfattning som jag. Jag försökte ta livet av Svartfläck en gång — han gjorde oss ingen nytta, och så kom jag på den idén. Jag ledde honom med mig ut i småskogen, och han följde med långsamt och motvilligt. Han visste vad som förestod. Jag stannade på ett lämpligt ställe, satte min fot på repet och tog fram min stora revolver. Och hunden satte sig ner och såg på mig. Han bad inte, som sagt. Han bara tittade. Och jag såg allehanda obegripliga saker röra sig, ja *röra sig*, i hans ögon. Jag såg dem inte röra sig, jag trodde att jag såg dem, ty som jag redan sagt, det var nog bara en föreställning hos mig. Och kan man tänka sig, det tog alldeles makten ifrån mig. Det var som att döda en människa, en tänkande, modig man som tittade helt lugnt på revolvern som om han velat säga: Vem är rädd, tror ni? Och den där förkunnelsen tycktes mig nu vara så nära att jag, i stället för att spänna hanen fort, hejdade mig för att se om jag kunde uppfatta det där som ögonen hade att förkunna. Där var det nu, midt för mig, det strålade fram ur hans ögon. Och så var det för sent. Jag blev rädd. Jag darrade i hela kroppen och fick en nervös känsla i maggropen som framkallade kväljningar. Jag satte mig bara ner och tittade på hunden,

och han tittade på mig så att jag trodde jag skulle bli tokig. Vill ni veta vad jag gjorde? Jag sänkte revolvern och sprang tillbaka till lägret och kände mig riktigt rädd för Vår herre. Steve skrattade åt mig. Men jag vill påpeka att Steve ledde ut Svartfläck i skogen en vecka därefter för samma ändamål och att Steve kom tillbaka ensam — men om en liten stund kom Svartfläck också tillbaka.

I alla händelser ville inte Svartfläck arbeta. Vi betalade hundratio dollars för honom ur vår magra plånbok, och han ville inte arbeta. Han gick till och med alltid med slaka draglinor. Steve förmanade honom första gången vi spände för honom, och han ryckte till litet, det var alltsammans. Men inte spände han draglinan, tycker någon det. Han bara stod stilla och dallrade som ett gelé. Steve gav honom en släng med piskan. Han gnällde, men tog inte i ett dyft. Steve gav honom en litet hårdare klatsch, och han tjöt — ett riktigt långt vargtjut. Sedan blev Steve ursinnig och gav honom ett halvt dussin rapp, och jag kom springande från tältet.

Jag sade Steve att han var brutal mot hunden, och vi växlade några skarpa ord — det var första gången. Han kastade piskan i snön och gick ursinnig sin väg. Jag tog upp den och fortsatte. Svartfläck darrade och slank hit och dit och hukade sig ner innan jag någonsin svängt piskan, och vid första rappet av den tjöt han som en fördömd. Sedan lade han sig ner i snön. Jag satte fart i de andra hundarna, och de släpade honom med sig medan jag bearbetade honom med piskan. Han rullade över på rygg och drogs framåt med alla fyra benen sprattlande i luften och själv tjutande som

om han gått genom en korvmaskin. Steve kom tillbaka och skrattade åt mig, och jag bad om ursäkt för vad jag hade sagt.

Det var omöjligt att få Svartfläck till att arbeta, men i stället var han den värsta storätare jag någonsin har sett. Till på köpet var han en ofantligt slipad tjuv. Det fanns ingen möjlighet att överlista honom. Vid mången frukost gingo vi miste om vår skinka emedan Svartfläck hade hållit sig framme först. Och det var för hans skull vi nästan svälte ihjäl under färden utmed Stewart. Han tänkte ut ett sätt att bryta sig in i vårt matförråd, och vad han inte åt upp hamnade i de andra hundarnas magar. Men han var opartisk. Han stal från alla. Han hade ingen ro i kroppen, var alltid sysselsatt med att snoka omkring, var alltid på väg hit eller dit. Och det fanns intet läger inom fem mils omkrets som han inte plundrade. Det värsta var att de alltid vände sig till oss och fordrade att vi skulle betala hans restauranträkning, vilket var rättvist, ty det var landets lag, men det var väldigt svårt för oss, i synnerhet under den första vintern på Chilcoot, då man ansatte oss hårdt och lät oss betala hela skinkor och sidfläsk som vi aldrig ätit upp. Han kunde slåss också, den där Svartfläck. Han kunde göra allting utom att arbeta. Han drog aldrig så mycket som ett skålpunds vikt, men han var kaxe över hela spannet. Det var riktigt lärorikt att se hur han kuschade hundarna. Han tyranniserade dem, och det var alltid en eller flera av dem som hade färska märken efter hans huggtänder. Men han var mer än en tyrann. Han var inte rädd för någon fyrbent varelse, och jag har sett honom gå ensam, utan någon utmaning, mot ett

främmande hundkoppel och hålla stånd mot allesammans. Jag har ju sagt att han kunde äta? En gång ertappade jag honom med att äta upp hundpiskan. Det var styvt gjort. Han började med snärten, och då jag kom på honom, hade han hunnit till handtaget, och ännu ämnade han inte sluta.

Men han såg präktig ut. Efter den första veckan sålde vi honom för sjuttiofem dollars till ridande polisen. De hade vana hunddressörer, och vi visste att då han hade tillryggalagt de sex hundra milen till Dawson skulle han bli en bra dragare. Jag säger att vi *visste*, ty då höllo vi just på att känna till Svartfläck. Litet längre fram voro vi ej nog oförståndiga att tro att vi visste någonting angående honom. En vecka därefter väcktes vi på morgonen av det värsta hundslagsmål vi någonsin hade hört. Det var Svartfläck som kommit tillbaka och tagit spannet i upptuktelse. Det blev en ganska ledsam frukost för oss, må ni tro, men vi kryade upp oss ett par timmar därefter då vi sålde honom till en regeringskurir som var på väg till Dawson med officiella depescher. Det dröjde bara tre dagar innan Svartfläck kom tillbaka och som vanligt firade sin återkomst med ett väldigt slagsmål. Sedan vi fått våra foror över passet, tillbragte vi vintern och våren med att frakta andras grejor, och vi förtjänade bra. Vi förtjänade också på Svartfläck. Vi sålde honom tjugu gånger så visst som en. Han kom alltid tillbaka, och ingen fordrade igen pengarna. Vi frågade inte efter pengarna. Vi skulle ha betalat en vacker summa till vem som hade befriat oss ifrån honom för intet. Vi måste göra oss av med honom, och vi kunde inte skänka bort honom, ty det

hade sett misstänkt ut. Men han var så vacker att vi aldrig hade svårt för att få sälja honom. »Han är inte dresserad», sade vi, och de betalade vad som helst för honom. Vi sålde honom så billigt som för tjugufem dollars, och en gång fingo vi hundrafemtio för honom. Den köparen kom själv och lämnade igen honom och ville inte ta tillbaka pengarna, och han skällde ut oss alldeles ohyggligt. Han sade att det var en god affär att ha betalat ut så mycket för att få säga oss vad vi gingo för, och vi tyckte att han hade så rätt att vi inte sade ett knyst emot honom. Men ännu i denna dag har jag inte riktigt fått tillbaka all den självaktning jag hade innan den mannen hade sagt mig sitt hjärtas tankar.

Då isen gick av sjöarna och floden, lastade vi vår utrustning på en Bennettsjö-båt och begåvo oss på väg till Dawson. Vi hade en bra uppsättning hundar, och naturligtvis läto vi dem följa med den övriga lasten. Svartfläck var med — det var omöjligt att bli av med honom, och ett halvtjog gånger den första dagen vräkte han någon av hundarna överbord medan han slogs med dem. Det var trångt om utrymmet, och han tyckte inte om att man trängde sig inpå honom.

»Den där hunden behöver svängrum», sade Steve andra dagen. »Låt oss sätta honom i land.»

Det gjorde vi; vi styrde in båten till Caribou Crossing för att han skulle hoppa i land. Två av de andra hundarna, präktiga djur, följde med honom, och vi förspillde två hela dagar med att försöka få tag i dem. Vi sågo dem aldrig mer, men det lugn och den lättnad vi kände gjorde att vi instämde med den där mannen, som inte hade velat ha sina pengar tillbaka, att vi hade

gjort en god affär. För första gången på flera månader skrattade, visslade och sjöngo Steve och jag. Vi voro glada som lärkor. De dystra dagarna voro över. Det var slut med den ohyggliga drömmen. Svartfläck var borta.

Tre veckor därefter stodo Steve och jag en morgon på stranden vid Dawson. En liten båt från Bennettsjön lade just till. Jag såg att Steve ryckte till, och jag hörde honom säga något som inte var vackert och inte heller lågmält. Jag tittade, och där satt Svartfläck i fören av båten med spetsade öron. Steve och jag smeto ögonblickligen som pryglade hundrackor, som fega pultroner, som om vi smugit oss undan för polisen. Det var just vad polislöjtnanten tänkte då han såg oss smita. Han trodde att det var poliskonstaplar i båten och att det var oss de sökte. Han stannade ej kvar där nere för att ta reda på den saken, utan följde efter oss och fick oss fast i ett hörn i en krogsal. Det blev ett komiskt uppträde, ty vi vägrade att gå ner till båten och träffa Svartfläck, och till sist lät han en annan polisman bevaka oss medan han gick ner till båten. Sedan vi klarat oss ifrån honom, gingo vi hem till vår bostad, och då vi kommo dit, satt Svartfläck på farstukvisten och väntade på oss. Men hur kunde han veta att vi bodde där? Det fanns fyrtio tusen människor i Dawson den sommaren, och hur kunde han leta sig fram till vår hydda bland alla de andra? Hur visste han alls att vi voro i Dawson? Det får ni själv svara på. Men glöm inte att jag har talat om hans intelligens och det där underbara som jag hade sett glimma i hans ögon.

Nu var det inte möjligt att bli av med honom Det

var för många i Dawson som hade köpt honom uppe på Chilcoot, och historien hade spridts. Ett halvt dussin gånger satte vi honom ombord på ångbåtar som gingo nedåt Yukon, men han gick bara i land vid första tillläggsplats och travade tillbaka längs stranden. Vi kunde inte sälja honom, vi kunde inte döda honom (både Steve och jag hade försökt), och ingen annan kunde döda honom. Hans liv var förhäxat. Jag hade sett honom gå åt i ett hundslagsmål på stora gatan med femtio hundar över sig, och då de åtskildes, stod han där på alla fyra oskadd, medan två av hundarna som han haft över sig lågo döda.

Jag såg honom stjäla en älgstek ur major Dinwiddies skafferi så tung att han nätt och jämnt med ett skutt kunde rädda sig undan mrs Dinwiddies indianska köksa som var efter honom med en yxa. Då han sprang uppför backen sedan indianskan givit tappt, kom major Dinwiddie själv ut och fyrade av sitt Winchestergevär. Han sköt bort alla sina patroner, men träffade inte Svartfläck en enda gång. Sedan kom en polis och arresterade honom för att han hade skjutit inom stadens område. Dinwiddie erlade sin plikt, och Steve och jag betalade honom för älgskinkan efter en dollar skålpundet med ben och allt. Det var precis så mycket som han hade givit för den. Köttet var dyrt det året.

Jag berättar bara vad jag har sett med mina egna ögon. Och nu skall jag tala om något mera. Jag såg Svartfläck gå ner sig i en vak. Isen var tre och en halv fot tjock, och strömmen sög ner honom som ett halmstrå. Tre hundra meter längre ner var den stora vaken som hörde till sjukhuset. Svartfläck

kravlade sig upp vid sjukhusets vak, slickade vattnet av sig, bet sönder isen som hade bildat sig mellan hans tår, travade uppför strandbanken och klådde upp en stor newfoundländare som tillhörde guldkommissionären.

Om hösten 1898 stakade Steve och jag oss uppför Yukon strax innan isen lade sig; vi ämnade oss till Stewartfloden. Vi togo hundarna med oss, alla utom Svartfläck. Vi tyckte att vi hade fött honom tillräckligt länge. Han hade kostat oss mera tid och besvär och pengar och mat än vi hade fått genom att sälja honom på Chilcoot — i synnerhet mat. Steve och jag bundo honom alltså vid hyddan och gåvo oss av. Vi slogo läger den natten vid mynningen av Indianfloden, och Steve och jag voro själaglada över att ha blivit honom kvitt. Steve var en lustig kurre, och jag satt just under filtarna och skrattade då det kom som en cyklon över lägret. Svartfläcks sätt att göra schock på våra hundar och ge dem kvitto var rent av hårresande. Hur hade han kommit lös? Det får ni själv tänka ut. Jag har ingen förklaring att ge. Och hur kom han över Klondikefloden? Det är också en fråga. Och hur visste han att vi hade farit uppför Yukon? Ser ni, vi färdades på vattnet, och han kunde inte vädra i våra spår. Steve och jag började bli vidskepliga tack vare den där hunden. Han gjorde oss nervösa, och oss emellan sagt, vi voro litet rädda för honom.

Då vi kommo till mynningen av Hendersonån, började det frysa på, och vi sålde honom för två säckar mjöl till en expedition som skulle uppför White River för att söka kopparmalm. Hela den expeditionen

omkom. Intet spår, inte så mycket som ett hår efter människor, hundar och slädar, kom någonsin i dagen. De voro alldeles försvunna. Det blev ett av mysterierna i landet. Steve och jag knogade i väg uppför Stewart, och sex veckor därefter kom Svartfläck kravlande in i lägret. Han var ett vandrande skelett och kunde nätt och jämnt släpa sig fram, men dit kom han. Och nu vill jag veta, vem hade talat om för honom att vi farit uppför Stewart? Vi kunde ju ha begivit oss till tusen andra ställen. Hur visste han det? Tala om det för mig, så skall jag sedan tala om det för er.

Omöjligt att bli av med honom. I Mayo slogs han med en indianhund. Indianen som rådde om hunden högg efter Svartfläck med en yxa, men bommade och slog ihjäl sin egen hund. Tala inte om häxeri och att trolla kulor ur deras bana — jag för min del anser det betydligt svårare att göra trollkonster med en yxa som svänges av en indian. Och jag såg med mina egna ögon hur det gick till. Den där indianen ville inte döda sin egen hund. Förklara mig det.

Jag talade om att Svartfläck bröt sig in i vårt matförråd. Det hade så när blivit vår död. Där fanns inte mera villebråd att skjuta, och kött var det enda vi hade att leva av. Älgarna hade dragit sig undan flera hundra mil, och indianerna hade följt efter dem. Där stodo vi nu. Våren var i annalkande, och vi måste vänta tills floden bröt upp. Vi blevo ganska magra innan vi beslöto oss för att äta upp hundarna, och vi bestämde oss för att äta upp Svartfläck först. Vet ni vad hunden gjorde? Han smet. Hur kunde han veta att vi ämnade äta upp honom? Vi sutto uppe om nätterna och väntade på honom, men han kom

aldrig tillbaka, och vi åto upp de andra hundarna. Vi åto upp hela spannet.

Och nu kommer finalen. Ni vet hur det går till då en stor flod bryter upp och några billioner ton is kommer drivande, hopar sig och brottas och mal. Just under det Stewart bröt upp med buller och dån, fingo vi sikte på Svartfläck midt ute i det värsta. Han hade ryckts med just då han försökte ta sig i land någonstädes där uppåt floden. Steve och jag tjöto och skreko och sprungo av och an på stranden och singlade med våra hattar i luften. Ibland hejdade vi oss och togo varandra i famn, så överlyckliga voro vi för att det nu skulle bli slut med Svartfläck. Han hade alls ingen utsikt att rädda sig. Nej, inte tusendelen av en möjlighet. Sedan isen gått stego vi i en kanot och paddlade ner till Yukon och utför Yukon till Dawson, och vi rastade en vecka för att äta upp oss litet i hyddorna vid mynningen av Henderson ån. Men då vi lade till vid kajen i Dawson, satt Svartfläck där och väntade på oss med spetsade öron; han viftade med svansen, skrattade med munnen och välkomnade oss på det allra hjärtligaste. Hur kom han ur isen? Hur visste han att vi skulle komma till Dawson just i den minuten, så att han kunde sitta där på kajen och vänta på oss?

Ju mera jag tänker på Svartfläck, desto mera blir jag övertygad om att det finns saker och ting här i världen som ligga utanför vetenskapens område. Svartfläck kan inte förklaras med några av vetenskapens hjälpmedel. Det är väl ett psykiskt fenomen eller mysticism och en stark dosis teosofi. Klondike är ett bra land. Jag kunde ha varit där än och blivit

millionär, om inte Svartfläck hade varit. Han irriterade mig. Jag stod ut med honom i sammanlagt två år, men sedan var väl min motståndskraft bruten. Det var sommaren 1899 som jag gav mig av. Jag sade ingenting till Steve. Jag bara smet. Men jag gjorde i alla fall rätt för mig. Jag skrev en biljett till Steve och lade in litet råttgift i den och sade honom vad han skulle göra med det. Jag hade blivit ben och skinn tack vare Svartfläck, och jag var så nervös att jag hoppade högt och såg mig omkring, fast det inte fanns en själ i närheten. Men det var förvånande så fort jag kryade till mig, då jag blev honom kvitt. Jag fetmade tjugu skålpund innan jag kom till San Francisco, och då jag for över med färjan till Oakland var jag mig lik igen, så att till och med min hustru inte kunde se att jag var det ringaste förändrad.

Steve skrev till mig en gång, och han lät förargad i brevet. Han tycktes ha tagit illa upp att jag hade lämnat honom tillsammans med Svartfläck. Han talade också om att han hade användt råttgiftet enligt föreskrift men att det inte gjorde någon verkan. Ett år gick. Jag satt på kontoret igen och blomstrade på allt vis — jag hade till och med blivit litet korpulent. Då kom Steve. Han sökte inte upp mig. Jag läste hans namn på passagerarelistan och undrade varför han inte kom. Men jag behövde inte undra länge. Jag steg upp en morgon och fann Svartfläck bunden vid min grindstolpe där han inte tillät mjölkbudet att komma fram. Steve for norrut samma morgon, fick jag veta. Jag lade inte på hullet vidare. Min hustru övertalade mig att köpa honom ett halsband med adressplåt, och inom en timme visade han

sin tacksamhet genom att bita ihjäl hennes favorit, den persiska katten. Det finns ingen möjlighet att bli av med Svartfläck. Han kommer att vara hos mig tills jag dör, ty själv dör han aldrig. Jag har inte längre så god aptit sedan han kom, och min hustru säger att jag är retlig. I går kväll gick Svartfläck in i mrs Harveys hönshus (Harvey är min närmaste granne) och dödade nitton av hennes rashöns. Dem får jag betala. Mina grannar på andra sidan kommo i gräl med min hustru och flyttade. Det var Svartfläck som var anledningen. Och det är därför jag är så besviken på Stephen Mackaye. Jag hade ingen aning om att han var en sådan lumpen människa.

MARCUS O'BRIENS FÖRSVINNANDE.

»Det är domstolens utslag att ni skall försvinna från lägret... på vanligt sätt, min herre, på vanligt sätt.»

Domaren Marcus O'Brien var tankspridd, och Muc-luc-Charley knuffade honom i sidan. Marcus O'Brien klarade strupen och fortfor:

»På grund av den svåra förseelsen och de förmildrande omständigheterna är det domstolens åsikt och utslag att ni skall förses med tre dagars proviant. Det räcker nog, tänker jag.»

Arizona-Jack kastade en dyster blick ut över Yukon. Det var en uppsvälld, chokoladbrun flod, en mil bred och ingen visste hur djup. Marken där han stod låg vanligen ett dussin fot över vattnet, men floden brusade nu högt upp på strandbanken och slukade för varje minut små partiklar av marken där uppe. De slukades av de bruna virvlarnas otaliga gapande munnar och försvunno. Några tum till och Red Cow skulle vara översvämmat.

»Det duger inte», sade Arizona-Jack buttert. »Tre dagars proviant är inte tillräckligt.»

»Tänk på Manchester», svarade Marcus O'Brien gravitetiskt. »Han fick inte alls någon proviant.»

»Och de påträffade hans kvarlevor strandade i Lower River och halvt uppätna av hundar», svarade

Arizona-Jack. »Och han begick sitt mord utan att ha blivit retad till det. Joe Deeves gjorde ingenting, han sa' inte ett muck, och bara för att hans mage var på obestånd flög Manchester på honom och gjorde å' med honom. Ni är inte rättvis mot mig, O'Brien, det säger jag er rent ut. Ge mig en veckas proviant, så kanske jag till och med kan dra mig ur spelet. Tre dagars proviant, så kanske jag vinner.»

»Varför slog ni ihjäl Ferguson?» frågade O'Brien. »Jag kan inte med sådana där omotiverade dråp. Och det skall bli slut på dem. Red Cow är minsann inte för överbefolkat. Det är ett hyggligt läger, och här har aldrig brukat vara några mord. Nu ha de blivit en epidemi. Jag tycker synd om er, Jack, men här måste statueras ett exempel. Ferguson retade er inte tillräckligt för att bli mördad.»

»Retade!» fnös Arizona-Jack. »Det där vet ni inte, O'Brien, säger jag. Ni har ingen känsla för konst. Varför dödade jag Ferguson? Varför sjöng Ferguson: 'Ack, om jag vor' en liten fågel?' Det skulle jag just vilja veta. Svara mig på det. Varför sjöng han: 'Liten fågel, liten fågel?' En liten fågel var nog. Jag kunde ha stått ut med en liten fågel. Men han måste sjunga två små fåglar. Jag gav honom en chance. Jag gick till honom väldigt artigt och bad honom vänligt att avstå en liten fågel. Jag underhandlade med honom. Det finns vittnen som kunna intyga det.»

»Och Ferguson sjöng just inte som en näktergal», sade någon i hopen.

O'Brien föreföll tveksam.

»Har man inte rättighet att ha konstsinne?» frå-

gade Arizona-Jack. »Jag varnade Ferguson. Det var att göra våld på min natur att längre höra på hans små fåglar. Det finns så ömtåliga musikkännare att de skulle mörda för mycket mindre än jag gjorde det. Jag är villig att plikta för att jag har haft artistiska känslor. Jag kan ta in medikamenter och slicka skeden, men tre dagars proviant är alldeles för knalt, det är hela saken, och jag anmäler härmedelst min protest. Gå på med begravningen.»

O'Brien tvekade fortfarande. Han tittade frågande på Mucluc-Charley.

»Jag skulle vilja säga, herr domare, att tre dagars proviant kanske ä' litet strängt», sade den senare, »men det är ni som sköter ruljangsen. Då vi valde er till domare här, kom vi överens om att underkasta oss edra utslag, och det ha vi verkligen gjort och ämna så göra allt fortfarande.»

»Jag har kanske varit litet sträng, Jack», sade O'Brien i urskuldande ton, »jag är så utledsen på de här dråpen, och jag är villig att tillerkänna er en veckas proviant.» Han klarade högtidligt strupen och såg sig käckt omkring. »Och nu är det bäst att den här saken blir utagerad. Båten ligger färdig. Gå och skaffa provianten, Leclaire. Vi ska betala den sedan.»

Arizona-Jack såg tacksam ut, mumlade något om »förbannade små fåglar» och gick sedan ombord på den öppna båten som låg och gned sig otåligt mot strandbanken. Det var en stor eka byggd av grova furuplankor sågade för hand i skogarna vid Lindermansjön, några hundra mil högre upp, vid foten av Chilcoot. I båten lågo ett par åror och Arizona-Jacks filtar.

Leclaire kom med provianten i en mjölsäck och förde den ombord. Därunder viskade han:

»Jag har givit dig rikligt mål, Jack. Du gjorde det därför att han retade dig.»

»Loss!» ropade Arizona-Jack.

Någon lossade trossen och kastade den i båten. Strömmen tog ekan och virvlade bort den. Mördaren besvärade sig inte med att ro, han satt i aktern och rullade en cigarrett. Då den var färdig, strök han eld på en sticka och tände den. De som stodo på stranden och tittade sågo små rökvirvlar. De stodo kvar på stranden tills båten försvann ur sikte vid en krök en halv mil nedåt floden. Rättvisa var skipad.

Invånarna i Red Cow stiftade lag och utförde domar utan det söl som är något utmärkande för den verkliga civilisationen. Det fanns inga andra lagar vid Yukon än dem de stiftat själva. Sådant måste de göra på egen hand. Det var i de avlägsna dagar då Red Cow blomstrade vid Yukon — 1887 — och Klondike och rusningen dit ännu tillhörde en oanad framtid. Folket i Red Cow visste ej ens om deras läger låg i Alaska eller i Nordvästterritoriet, om de levde under stjärnbaneret eller den brittiska flaggan. Ingen inspektör hade ännu förirrat sig dit och givit dem latitud och longitud. Red Cow låg någonstädes vid Yukon, det var allt vad de behövde veta. Vad flaggor beträffade stodo de utanför all jurisdiktion. Och i fråga om lagar befunno de sig i Ingenmansland.

De stiftade sina egna lagar, och det var mycket enkelt. Yukon utförde deras domar. Över två tusen mil nedanför Red Cow föll Yukon ut i Berings hav genom ett hundra mil bredt delta. Var enda mil av dessa

två tusen var vild ödemark. Där Porcupine föll ut i Yukon innanför polcirkeln fanns visserligen en av Hudsonbaybolagets handelsstationer. Men det var flera hundra mil dit. Det påstods också att det fanns missionsanstalter flera hundra mil längre bort. Men detta var endast rykten, folket i Red Cow hade aldrig varit där. De hade kommit ner till den ensliga platsen från Chilcoot och Yukons källor.

Folket i Red Cow fäste sig inte vid mindre förseelser. Att vara full och bråkig och begagna fula ord betraktades som en naturlig och obestridlig rättighet. Männen i Red Cow voro individualister och erkände endast två saker som heliga: egendom och liv. Där funnos inga kvinnor som kunde göra deras enkla moral invecklad. Det fanns bara tre stockhyddor i Red Cow, — de flesta av denna befolkning på fyrtio människor bodde i tält eller riskojor, och där fanns intet fängelse att stänga in missdådare i, ty invånarna hade för brådtom med att gräva guld och söka guld för att ta bort en dag till att bygga ett fängelse. Den viktiga proviantfrågan omöjliggjorde dessutom ett sådant tilltag. Då någon försyndade sig mot egendom eller människoliv kastades han alltså i en öppen båt och fick driva utför Yukon. Den kvantitet proviant han fick berodde av brottets betydenhet. En vanlig tjuv kunde få ända till två veckors proviant, men en ovanlig tjuv fick inte mer än hälften. En mördare fick alls ingen proviant. En som gjort sig skyldig till dråp fick proviant för tre dagar à en vecka. Marcus O'Brien hade valts till domare, och det var han som bestämde provianten. Den som bröt mot lagen fick stå sitt kast. Yukon förde bort honom, och antingen kom

han till Berings hav eller också inte. Med några dagars proviant kunde han försöka slå sig fram. Ingen proviant var faktiskt detsamma som dödsstraff, men det fanns ändå en svag utsikt beroende på vad det var för årstid.

Efter att ha avgjort Arizona-Jacks öde och sett honom försvinna skingrades befolkningen och gick till sina arbetsplatser — utom Lockiga Jim som höll den enda faraobanken i hela Nordlandet och spekulerade i inmutningar som bisysselsättning. Den dagen hände två anmärkningsvärda saker. Långt fram på förmiddagen gjorde Marcus O'Brien ett kap. Han vaskade ut en dollar, halvannan dollar och två dollars ur tre vaskpannor å rad. Han hade träffat på ådern. Lockiga Jim tittade ner i hålet, vaskade några pannor själv och bjöd O'Brien tio tusen dollars för alla rättigheter — fem tusen i guldstoft och i stället för de återstående fem tusen en halv part i hans faraobank. O'Brien avslog anbudet. Han var här för att ta pengar ur jorden, förklarade han häftigt, och inte från sina medmänniskor. För resten tyckte han inte om farao. Och han uppskattade sitt fynd till betydligt mer än tio tusen.

Den andra anmärkningsvärda händelsen inträffade på eftermiddagen, då Siskiyou Pearly lade till med sin båt vid stranden och förtöjde den. Han kom direkt från den yttre världen och hade i sin ägo en fyra månader gammal tidning. Dessutom hade han ett halvt dussin fat whisky, alla adresserade till Lockiga Jim. Männen i Red Cow lämnade sitt arbete i sticket. De smakade på whiskyn à en dollar per glas, utvägd på Jims våg, och de diskuterade nyheterna. Och allt

skulle ha varit godt och väl, om inte Lockiga Jim hade tänkt ut en olycksdiger plan som bestod i att först supa Marcus O'Brien full och sedan köpa hans guldgruva av honom.

Den första delen av intrigen gick som en dans. Den började tidigt på kvällen, och klockan nio hade O'Brien kommit till det sjungande stadiet. Han hakade sig fast med ena armen om Lockiga Jims hals och försökte sig till och med på avlidne Fergusons visa om de små fåglarna. Han ansåg sig kunna göra det tryggt, eftersom den enda mannen i lägret med konstsinne nu drev utför Yukon med en fart av fem mil i timmen.

Men den senare hälften av planen gick inte så bra i lås. Hur mycket whisky O'Brien än kolkade i sig kunde han inte förmås att inse att det var hans oavvisliga vänskapsplikt att sälja sin inmutning. Han tvekade visserligen och stod då och då i begrepp att ge tappt. Men trots sitt omtöcknade tillstånd fnittrade han invärtes. Han genomskådade Lockiga Jims spel och var nöjd med de kort han hade på hand. Whiskyn var god. Den tappades från ett särskilt fat och var ofantligt mycket bättre än i de andra fem faten.

Siskiyou Pearly serverade drinkar i krogrummet åt Red Cows övriga befolkning, medan O'Brien och Jim höllo sin affärsorgie i köket. Men det fanns ingenting småaktigt hos O'Brien. Han gick ut i krogrummet och kom tillbaka med Mucluc-Charley och Percy Leclaire.

»Mina affärsrådgivare, affärsrådgivare», förklarade han i det han blinkade till dem och smålog helt oskyldigt mot Jim. »Har alltid litat på deras omdöme, all-

tid. De ä' styva karlar. Ge dem litet eldvatten, Jim, och låt oss tala om saken.»

Det var början; men Lockiga Jim som gjort ett hastigt överslag av inmutningens värde och kom ihåg att den sista pannan han vaskat hade givit sju dollars, konstaterade att det var värdt whiskyn, om den också kostade en dollar glaset där ute i krogrummet.

»Jag lär nog inte gå in på affären», hickade O'Brien till sina båda vänner sedan han satt dem in i frågan. »Vem — jag? Skulle sälja för tio tusen dollars! Nej, pass. Jag vill gräva guldet själv, och se'n far jag ner till Vår herres land — södra Californien — det är rätta stället för mig att sluta mina dagar ... och se'n skall jag starta ... som jag sa' nyss, se'n skall jag starta ... vad var det jag sa' att jag skulle starta?»

»En strutsfarm», föreslog Mucluc-Charley.

»Jaha, just det skall jag starta.» O'Brien rätade plötsligt upp sig och stirrade beundrande på Mucluc-Charley. »Hur visste du det? Jag har aldrig sagt det. Jag trodde bara att jag hade sagt det. Du kan läsa i ens ansikte, Charley. Ge oss ett glas till.»

Lockiga Jim fyllde på glasen och hade det nöjet att se whisky för fyra dollars försvinna, därav för en dollar i hans egen strupe, ty O'Brien höll styvt på att han skulle dricka lika ofta som hans gäster.

»Då är det bättre att ta pengarna nu», tyckte Leclaire. »Det drar om två år innan du hinner gräva ut hålet, och hela den tiden kunde du ju kläcka ut små strutsungar och plocka fjädrar av de stora.»

O'Brien funderade över förslaget och nickade gillande. Lockiga Jim såg tacksamt på Leclaire och fyllde på glasen igen.

»Nej, håll!» sluddrade Mucluc-Charley, vars tunga började bli ostyrig och slå volter. »Som din biktfader — nej, vad pratar jag — som din broder — nej, i helvete heller!» Han tystnade och gjorde en paus för att ta ny sats. »Som din vän, affärsvän skulle jag säga, vill jag föreslå eller ... ta mig friheten så att säga att nämna ... jag menar påpeka att det kanske finns flera strutsar ... nej, i helvete heller!» Han stjälpte i sig ett nytt glas och fortfor med mera omtanke: »Vad jag syftar på är ... vad syftar jag på?» Han dunkade sig i huvudet ett halvt dussin gånger med handloven för att klara sina tankar. »Nu har jag det!» utbrast han triumferande. »Tänk om det finns klumpar för mer än tio tusen dollars i det där hålet!»

O'Brien, som tydligen varit nära att avsluta affären, kastade om.

»Storartat!» utbrast han. »Ypperlig idé. Det tänkte jag inte själv på.» Han gav Mucluc-Charley en varm handtryckning. »Präktig vän! Utmärkt rådgivare!» Han vände sig krigiskt mot Lockiga Jim. »Finns kanske hundratusen dollars i det där hålet. Du vill väl inte stjäla från din gamle vän, eller hur, Jim? Det vill du inte, ta mig fan. Jag känner dig ... bättre än du själv, bättre än du själv. Ett glas till. Vi ä' goda vänner allesammans, säger jag, allesammans.»

Och så fortgick det, och whiskyn gick, och Lockiga Jims förhoppningar gingo upp och ner. Leclaire rådde till att sälja genast och hade nästan fått den motsträvige O'Brien över på sin sida, men så fingo Mucluc-Charleys mera frestande motskäl övertaget. Sedan var det Mucluc-Charley som framlade övertygande ar-

gument för försäljning och Percy Leclaire som höll hårdnackat emot. Om en liten stund var det O'Brien själv som envisades att vilja sälja, medan båda vännerna under tårar och svordomar försökte övertala honom att låta bli. Ju mera whisky de drucko, desto livligare arbetade deras fantasi. Det var ett nyktert pro eller contra mot tjugu onyktra dito, och de hade så lätt för att övertyga varandra att de oupphörligt växlade ståndpunkt i diskussionen.

Men så begav det sig att både Mucluc-Charley och Leclaire voro fast övertygade om fördelarna av ögonblicklig försäljning, och de omkullkastade gladeligen O'Briens invändningar lika fort som han ställde upp dem. O'Brien blev desperat. Han hade slungat ut sitt sista argument och satt stum. Han kastade bedjande blickar på sina vänner som hade lämnat honom i sticket. Han sparkade Mucluc-Charley på smalbenet under bordet, men den klumpiga krabaten kom genast med ett nytt och ofantligt logiskt skäl för att sälja. Lockiga Jim gick efter papper, penna och bläck och skrev ut försäljningskontraktet. O'Brien satt där med pennan i handen.

»Ge oss ett glas till», bad han. »Ett till innan jag skriver bort hundra tusen dollars.»

Lockiga Jim fyllde triumferande på glasen. O'Brien sväljde sin whisky och lutade sig fram med trevande penna för att skriva sitt namn. Men innan han gjort mer än ett litet streck, sprang han plötsligt upp, eggad av en tanke som stod i strid med hans samvete. Han stod där och vaggade av och an framför dem, och hans ögon avspeglade tankeprocessen som försiggick bakom dem. Och nu lyckades han dra konklusionen. Ett

skimmer av välvilja göt sig över hans ansikte. Han vände sig till faraobankören, fattade hans hand och sade högtidligt:

»Jim, du är min vän. Här är min hand. Gamla gosse, jag skall inte göra det. Jag skall inte sälja. Jag vill inte stjäla från en vän. Inte en kotte skall nå'nsin kunna säga att Marcus O'Brien lurade en vän på pengar för att vännen var drucken. Du är pirum, Jim, och jag vill inte stjäla från dig. Jag kom nyss att tänka på — jag hade inte tänkt på det förut — jag begriper inte hur det kommer sig, men jag hade inte tänkt på det förut. Nå, antag, Jim, min gamle vän, antag att det inte finns för tio tusen i hela den djäkla inmutningen. Då är du bestulen. Nej pass, jag vill inte göra det. Marcus O'Bien tar pengar ur marken, men inte ur sina vänners fickor.»

Percy Leclaire och Mucluc-Charley dränkte faraobankörens invändningar i ett bifallssorl över dessa nobla. tänkesätt. De kastade sig över O'Brien från var sin sida med armarna kärleksfullt om hans hals och sina munnar så fulla av ord att de ej kunde höra Jims erbjudande att sätta in en paragraf i kontraktet som föreskrev att om det inte fanns valuta för tio tusen i inmutningen skulle han få igen skillnaden mellan avkastningen och inköpspriset. Ju länge de talade, desto gråtmildare och noblare blev diskussionen. Alla lumpna motiv voro bannlysta. De voro en trio av filantroper som bemödade sig att rädda Lockiga Jim undan honom själv och hans egen filantropi. De höllo styvt på att han var en filantrop. De vägrade att ett enda ögonblick ge insteg åt den tanken att det kunde finnas en enda tarvlig tanke i hela världen. De kravlade, klätt-

rade och klängde över höga moraliska platåer och bergskedjor eller dränkte sig i filosofiska hav av sentimentalitet.

Lockiga Jim svettades och ångade och slog i whisky. Han stod där med ett tjog argument på hand, men inte ett av dem hade något att göra med guldfyndigheten som han ville köpa. Ju längre de talade, desto längre bort kommo de från guldgruvan, och klockan två på morgonen erkände Lockiga Jim sig besegrad. Han ledde sina hjälplösa gäster, en i sänder, över köksgolvet och sköt ut dem genom dörren. O'Brien kom sist, och där stodo de alla tre på farstukvisten med armarna om varandra till ömsesidigt stöd och vaggade av och an med gravitetisk min.

»Präktig affärsman du, Jim», sade O'Brien. »Det är just i din stil — fin och ädel och frikostig gäst... gäst... gästfrihet. Det hedrar dig. Ingenting tarvligt och sniket hos dig. Som sagt...»

Men i det samma slog faraobankören igen dörren. De tre stodo ute på farstukvisten och skrattade hjärtligt. De skrattade en lång stund. Sedan försökte Mucluc-Charley att säga något.

»Komiskt... att skratta så här... men det var inte det jag ville säga. Min tanke var... vad var den? Jo, nu har jag det! Komiskt så idéer slinka undan. Gäckande idéer... jaga gäckande idéer — fin sport. Har du nå'nsin jagat hare, Percy, min gosse? Jag hade en hund — utmärkt harhund. Vad hette han? Minns inte namnet, hade aldrig något namn — glömt namnet — gäckande namn — jaga gäckande namn — nej, idéer — gäckande idéer, men nu har jag det — vad det var jag ville säga — jo, i helvete heller!»

Sedan blev det en lång tystnad. O'Brien gled ur deras armar ner i sittande ställning på farstukvisten, och där somnade han sött. Mucluc-Charley jagade den gäckande idén i alla hål och vrår av sitt svindlande medvetande. Leclaire väntade i spänning på detta uttalande som det var så svårt att få fram. Plötsligt dunkade den andre honom i ryggen.

»Jag har den!» ropade Mucluc-Charley med stentorstämma.

Stöten i ryggen gjorde ett avbrott i Leclaires tankeprocess.

»Hur mycke ... i vaskpannan?» frågade han.

»Ingenting!» Mucluc-Charley blev förargad. »Idén ... jag har den — fick tag i benet — högg mig fast ...» Leclaires ansikte fick ett hänryckt, beundrande uttryck, och åter hängde hans ögon vid den andres läppar.

...»Å, i helvete!» sade Mucluc-Charley.

I det samma öppnades köksdörren ett ögonblick och Lockiga Jim ropade: »Gå hem!»

»Komiskt», sade Mucluc-Charley. »Stilig idé — lika stilig som min. Låt oss gå hem.»

De samlade upp O'Brien mellan sig och satte sig i rörelse. Mucluc-Charley började hålla jakt på en ny idé. Leclaire följde jakten med förtjusning. Men O'Brien kunde inte följa med den. Han varken hörde eller såg eller kände någonting. Han var endast en slankig automat som ömt och försiktigt stöddes av sina båda affärsvänner.

De gingo framåt gångstigen som ledde ner till Yukon. Deras hem låg inte åt det hållet, men det gjorde däremot den gäckande idén. Mucluc-Charley fnittrade åt idén som han inte kunde ta fast till Leclaires uppbyggelse.

De kommo till det ställe där Siskiyou Pearlys båt låg förtöjd vid stranden. Trossen varmed den var fastgjord gick tvärsöver vägen till en trädstubbe. De snavade över den och ramlade omkull, O'Brien underst. En matt glimt av medvetande gled genom hans hjärna. Han kände två kroppar över sin och slog ursinnigt ut med knytnävarna. Sedan somnade han igen. Hans svaga snarkningar höjde sig i luften, och Mucluc-Charley började åter fnittra.

»Ny idé», sluddrade han, »spritt ny idé. Fick tag i den just nu — inte alls svårt. Den kom direkt fram och jag klappade den på huvudet. Jag har den. O'Brien är full — full som en kaja. Skamligt — förbannat skamligt — ge honom en läxa. Där är Pearlys båt. Lägg O'Brien i Pearlys båt. Kast loss — låt den gå utför Yukon. O'Brien vaknar i morgon. Strömmen för stark — kan inte ro mot strömmen — måste gå hem. Kommer tillbaka alldeles yr i mössan. Du och jag ha då givit honom en läxa för att han söp sig full så skamligt . . . en läxa.»

Siskiyou Pearlys båt var tom, där fanns bara ett par åror. Relingen gned sig mot stranden där O'Brien låg. De rullade ner honom i båten. Mucluc-Charley kastade loss fånglinan, och Leclaire sköt ut båten i strömmen. Utmattade av sina mödor lade de sig sedan på stranden och somnade.

Följande morgon kände hela Red Cow till det puts man spelat Marcus O'Brien. Det ingicks några höga vad om hur det skulle gå med de båda brottslingarna då offret kom tillbaka. På eftermiddagen posterade man ut en utkik så att man skulle få veta när han kom i sikte. Alla ville se honom komma. Men han kom

inte, fastän de sutto uppe till midnatten. Ej heller kom han följande dag eller dagen därpå. Red Cow fick aldrig återse Marcus O'Brien, och man gissade visserligen hit och dit, men man fick aldrig tag i någon säker ledtråd som kunde förklara hans försvinnande.

Endast Marcus O'Brien visste allt, och han kom aldrig tillbaka för att tala om det. Han vaknade följande morgon med svåra plågor. Hans mage hade blivit bränd av den massa whisky han förtärt och var som en het och förtorkad ugn. Hela hans huvud värkte utan och innan, och det värsta av allt var smärtorna i ansiktet. I sex timmar hade otaliga myggor kalasat på honom, och av deras obehagliga gift hade hans ansikte svällt upp förskräckligt. Endast genom en väldig viljeansträngning kunde han få upp ögonen som smala springor. Då han råkade röra sina händer kände han att de värkte. Han sneglade på dem, men kände ej igen dem, så svullna voro de av myggornas gift. Han var alldeles bortkommen och kände inte igen sig själv. Ingenting i hela hans omgivning väckte någon idéassociation varigenom han kunde övertyga sig att han ännu levde. Han var alldeles avstängd från det förflutna, ty ingenting omkring honom väckte något minne hos honom. Dessutom var han så sjuk och eländig att han ej hade styrka att fundera över vem eller vad han var.

Först då han upptäckte att hans ena lillfinger var krökt — han hade för flera år sedan brutit det och fått det illa läkt — kände han igen att han var Marcus

O'Brien. Ögonblickligen stod det förflutna för honom. Då han upptäckte en blodblåsa under tumnageln som han hade fått i förra veckan, blev han dubbelt säker på att det var han, och nu visste han att dessa främmande händer tillhörde Marcus O'Brien eller rättare sagt att Marcus O'Brien hörde tillsammans med dessa händer. Hans första tanke var att han var sjuk — att han hade fått träskfeber. Det gjorde så ondt att öppna ögonen att han höll igen dem. En liten flytande gren stötte emot båten. Han trodde att det var någon som knackade på dörren till hans hydda, och han ropade »Stig in!». Han väntade en stund och sade sedan retligt: »Nåja, stå utanför då, din tusan.» Men på samma gång önskade han att någon skulle komma in och säga honom något om hans sjukdom.

Men medan han låg där, började han påminna sig den föregående natten. Han hade inte alls varit sjuk, tänkte han, han hade bara varit drucken, och nu var det dags för honom att stiga upp och gå till sitt arbete. Arbetet påminde honom om guldfyndigheten, och han kom ihåg att han vägrat sälja den för tio tusen dollars. Han satte sig hastigt upp och slog upp ögonen med ansträngning. Han upptäckte att han satt i en båt som drev på den uppsvällda, bruna Yukonfloden. Han kände inte igen de granbeväxta stränderna och öarna. En stund var han som bedövad. Han förstod ingenting. Han erinrade sig den sista nattens orgier, men det fanns intet sammanhang mellan dem och hans nuvarande belägenhet.

Han slöt till ögonen och höll om sitt värkande huvud med händerna. Vad hade händt? Småningom klar-

nade den förfärliga tanken inom honom. Han kämpade emot den, försökte jaga den ifrån sig, men den höll sig envist kvar: han hade dödat någon. Endast detta kunde förklara att han satt i en öppen båt och drev utför Yukon. Red Cows lag som han så länge handhaft hade nu tillämpats på honom. Han hade dödat någon och satts ut i drift. Av vem? Han genomsökte sin värkande hjärna efter ett svar, men allt vad han fann var ett dunkelt minne av människor som ramlat över honom och att han velat slå till dem. Vilka voro de? Han hade kanske slagit ihjäl mer än en? Han kände efter i sitt bälte. Kniven fanns inte i slidan. Han hade troligen gjort det med den. Men han måste ha haft någon anledning att döda. Han slog upp ögonen och började förfärad undersöka båten. Där fanns ingen proviant, inte en tillstymmelse till någon proviant. Han slog sig ned igen och stönade. Han hade dödat utan att någon förfördelat honom. Lagens hela stränghet hade tillämpats på honom.

I en halvtimme satt han orörlig med sitt värkande huvud i händerna och försökte tänka. Sedan svalkade han sin mage med en dryck vatten ur floden och kände sig bättre. Han reste sig upp, och ensam på den ofantliga Yukon, där han endast hörde ödemarkens röst, förbannade han alla starka drycker. Sedan slog han fånglinan om en väldig flytande trädstam som låg djupare än båten och följaktligen drev fortare med strömmen. Han tvättade sig om ansiktet och händerna, satte sig i aktern och fortfor att tänka. Det led mot slutet av juni. Det var två tusen mil till Berings hav. Båten drev i medeltal fem mil i timmen.

Det rådde intet mörker så här långt norrut vid denna tid på året, och han kunde driva med strömmen varenda timme av dygnets tjugufyra. Det gjorde hundratjugu mil om dagen. Om man strök de tjugu och förde upp dem på missödenas konto, återstod det hundra mil om dagen. Om tjugu dagar skulle han vara vid Berings hav. Och det skulle ej innebära några kraftansträngningar, det var floden som arbetade. Han kunde ligga på bottnen av båten och spara sina krafter.

På två dagar åt han ingenting. Sedan kom han till Yukons lågland och steg i land på de sanka holmarna och samlade and- och vildgåsägg. Han hade inga tändstickor och åt äggen råa. De voro skämda, men de uppehöllo livet. Då han passerade polcirkeln, träffade han på Hudsonbaybolagets station. Besättningen hade ännu ej kommit från Mackenzie, och stationen saknade alldeles proviant. Man bjöd honom på andägg, men han talade om att han hade en hel skäppa sådana ombord. Han erbjöds också ett glas whisky, men han sade nej med en min av den djupaste vämjelse. Han fick emellertid tändstickor, och sedan kokade han sina ägg. Närmare flodens mynning uppehölls han av motvind, och han levde i tjugufyra dagar på ägg. Olyckligtvis hade han, medan han sov, drivit förbi både St. Pauls och Heliga korsets missionsanstalter. Och han kunde uppriktigt säga, då han efteråt talade om det, att det där pratet om missioner vid Yukon var bara humbug. Det fanns inga missioner, det visste ingen bättre än han.

Då han väl kom till Berings hav, utbytte han äggdieten mot säldiet, och han kunde aldrig få klart för sig vilkendera sorten han tyckte minst om. På hös-

ten blev han räddad av en av Förenta staternas tulljakter, och följande vinter gjorde han riktigt furore i San Francisco som nykterhetstalare. Här fann han sin rätta kallelse. »Akta dig för buteljen», är hans lösen och stridsrop. Han lyckas alltid på fint sätt ge intryck av att buteljen åstadkommit en stor olycka i hans eget liv. Han har till och med antydt förlusten av en hel förmögenhet som framkallats av detta djävulens lockbete, men bakom denna tilldragelse ana hans åhörare någonting förfärligt och outtalat för vilket buteljen bär ansvaret. Han har gjort stor lycka på denna bana och har blivit grå och högaktad under sitt korståg mot starka drycker. Men vid Yukon är O'Briens försvinnande ännu i dag en legend. Det är ett mysterium ungefär lika märkvärdigt som sir John Franklins försvinnande.

PORPORTUKS VISDOM.

El-Soo hade varit missionsflicka. Hennes mor hade dött då hon var mycket liten, och syster Alberta hade en sommardag ryckt till sig El-Soo som en brand ur elden och fört henne till Heliga korsets missionsanstalt och invigt henne åt Herren. El-Soo var fullblodsindianska, men hon överglänste alla flickor av halvblod och kvartsblod. Aldrig hade de goda systrarna haft att göra med en så läraktig och på samma gång så begåvad flicka.

El-Soo var livlig, händig och intelligent, men framför allt var hon en eld, en flammande livslåga, en glödande personlighet sammansatt av vilja, älsklighet och mod. Hennes far var hövding, och hans blod rann i hennes ådror. Om hon lydde så var det därför att hon förbundit sig att göra det. Hon hade en lidelsefull kärlek till rättrådighet, och det var kanske därför hon utmärkte sig i matematik.

Men hon utmärkte sig även i annat. Hon lärde sig läsa och skriva engelska såsom ingen annan flicka någonsin lärt sig det vid missionsanstalten. Hon anförde flickorna under sången, och även i sången inlade hon sitt sinne för det rätta. Hon var konstnärligt begåvad, och hennes eldiga natur var anlagd på att skapa. Om hon från sin födelse haft en lämpligare

omgivning, skulle hon ha slagit sig på författarskap eller musik.

I stället var hon El-Soo, dotter till Klakee-Nah, hövdingen,och hon levde i Heliga korsets missionsanstalt, där det inte fanns några konstnärer utan endast renhjärtade systrar som intresserade sig för renlighet och rättskaffenshet och själens välfärd i odödlighetens land ovanför molnen.

Åren gingo. Hon var åtta år gammal då hon kom till missionen; hon var nu sexton och systrarna lågo i brevväxling med sina förmän inom orden om att El-Soo skulle skickas till Förenta Staterna för att få sin uppfostran fullbordad, då en man av hennes egen stam kom till missionen och hade ett samtal med henne. El-Soo blev litet förskräckt för honom. Han var smutsig. Han liknade en Caliban, ful som en rå vilde, med tovigt hår som aldrig varit kammat. Han såg ogillande på henne och vägrade att sitta ned.

»Din broder är död», sade han helt kort.

El-Soo tog icke vid sig synnerligt. Hon mindes inte sin bror mycket. »Din far är en gammal man och ensam», fortfor budbäraren. »Hans hus är stort och tomt, och han skulle vilja höra din röst och se på dig.»

Hon kom ihåg honom, Klakee-Nah, byns styresman, vän till missionärer och köpmän, en storväxt man, stark som en jätte, med vänliga ögon och befallande sätt och med någonting barbariskt kungligt i sin hållning då han gick.

»Säg honom att jag skall komma», svarade El-Soo.

Till systrarnas stora förtvivlan återvände branden till elden. Alla försök att övertala El-Soo voro frukt-

lösa. Det blev föreställningar, böner och gråt. Syster Alberta yppade till och med för henne sin plan att sända henne till Förenta Staterna. El-Soo stirrade med uppspärrade ögon på de gyllne utsikter som sålunda öppnades för henne och skakade på huvudet. Hennes ögon skådade en annan syn. Det var Yukons väldiga krök vid Tana-naw-stationen med St. Georgsmissionen på den ena sidan och handelsplatsen på den andra och halvvägs till indianbyn ett stort blockhus där det bodde en gammal man betjänad av slavar.

Alla Yukons strandbor kände till det stora blockhuset, den gamle mannen och hans slavar, och systrarna hade också hört mycket talas om huset, dess myckna kalasande, dess fester och lustbarheter. Så att det blev gråt och tandagnisslan i missionen då El-Soo reste.

Det blev storrengöring i blockhuset då El-Soo kom. Klakee-Nah, som själv var myndig, protesterade mot detta myndiga tilltag av hans unga dotter, men till sist gick han, fantiserande om barbarisk prakt, och lånade tusen dollars av gamle Porportuk, den rikaste indianen vid Yukon. Klakee-Nah skaffade sig också en väldig räkning från handelstationen. El-Soo skaffade det stora huset ny inredning, gav det ny glans, medan Klakee-Nah upprätthöll dess gamla traditioner av gästvänlighet och fest.

Allt detta var något ovanligt för en Yukonindian, men Klakee-Nah var en ovanlig indian. Han icke allenast tyckte om att visa gränslös gästfrihet, utan han kunde också göra det, eftersom han var hövding och förtjänade mycket pengar. Då affärslivet först blomstrade upp hade han varit en makt bland sitt

folk och haft inbringande förbindelser med handelskompanierna. Sedan hade han tillsammans med Porportuk träffat på en guldfyndighet vid Koyokukfloden. Klakee-Nah var aristokrat till anläggning och uppfostran. Porportuk var mera borgerlig, och Porportuk köpte hans andel i guldgruvan. Porportuk tyckte om att knoga och samla. Klakee-Nah återvände till sitt stora hus och började slösa. Porportuk var känd som den rikaste indianen i Alaska. Klakee-Nah var känd som den visaste. Porportuk var penningutlånare och ockrare. Klakee-Nah var en anakronism — en medeltidsruin, en slagskämpe och festare, förtjust i vin och sång.

El-Soo anpassade sig efter det stora huset och dess levnadssätt lika lätt som hon hade anpassat sig efter Heliga korsets mission och dess seder. Hon försökte ej omvända sin far och leda hans steg till Herren. Hon ogillade honom visserligen då han drack för mycket, men det var för hans hälsas skull och för att han skulle gå stadigt på benen här nere i detta livet.

Det stora husets dörrklinka fick aldrig vara i fred för en ström av kommande och gående. Det stora sällskapsrummets takstolar ekade av pokulerande och sång. Vid bordet sutto män från hela världen och hövdingar från avlägsna stammar — engelsmän och folk från de engelska kolonierna, magra yankee-affärsmän och trinda tjänstemän vid de stora bolagen, cowboys från Västerns ranchos, sjömän från havet, jägare och hundspannägare av ett tjog nationaliteter.

El-Soo andades kosmopolitisk luft. Hon talade engelska lika bra som sitt eget språk, och hon sjöng

engelska visor och ballader. Hon kände till det gällande indianska ceremonielet och traditionerna som höllo på att dö ut. Hon förstod att vid vissa tillfällen uppbära en hövdingdotters dräkt. Men för det mesta var hon klädd som de vitas damer. Hon hade inte för intet lärt sig sy i missionen och därtill hade hon ju medfödd konstnärlig smak. Hon bar upp sina dräkter som en vit kvinna, och hon sydde kläder som kunde bäras upp så.

Hon var i sin genre lika ovanlig som fadern, och hennes ställning var lika unik som hans. Hon var den enda indianska kvinna som var social jämlike med de vita kvinnorna vid Tana-naw-stationen. Hon var den enda indianska kvinna till vilken vita män kunde fria utan att det skadade deras anseende. Och hon var den enda indianska kvinna som ingen vit man någonsin förolämpade.

Ty El-Soo var vacker — inte som vita kvinnor eller indianskor äro det. Det var hennes inneboende glöd som, oberoende av dragen, utgjorde hennes skönhet. I fråga om linjer och ansiktdrag var hon den klassiska indianska typen. Det svarta håret och den fina bronshyn, de svarta ögonen, strålande och käcka, skarpa som svärdsglimtar, stolta, den fina örnnäsan med de tunna, skälvande näsborrarna, de höga kindknotorna som ej sutto för långt ifrån varandra och de tunna läpparna som ej voro för tunna — allt detta hade hon. Men allt var liksom genomglödgat av hennes inre eld — det obeskrivliga som var eld och som var hennes själ, som låg mjukt och varmt eller flammande i hennes ögon, som kom hennes kinder att glöda, vidgade hennes näsborrar, krökte hennes läppar eller som, då

läpparna voro i vila, ännu fanns hos läpparna så att de skälvde därav.

Och El-Soo hade kvickhet — sällan så vass att den sårade, men snabb att spåra upp oskyldiga svagheter. Hennes själs leende lekte som glittrande lågor över allt omkring henne, och från allt omkring henne kom ett skratt till svar. Men hon var aldrig själv någon medelpunkt. Det skulle hon ej ha gått in på. Det stora huset och allt vad det betydde var hennes fars, och där dominerade ända till det sista hans heroiska gestalt — som värd, festanordnare och lagstiftare. Då hans krafter avtogo överflyttades visserligen ansvaret från hans slappnande händer i hennes. Men till utseendet härskade han ännu; fastän han ofta satt slö vid bordet och som dryckeskämpe endast var en ruin av sig själv, var det ändå skenbart han som ledde festen.

Och i det stora huset vankade Porportuk omkring, en olycksbådande gestalt med darrande huvud, kallt ogillande allt, och det var han som betalade allt. Icke som om han verkligen betalat, ty han tog ohyggliga räntor, och år efter år sög han till sig Klakee-Nahs förmögenhet. En gång tog Porportuk sig för att läxa upp El-Soo för det slösaktiga livet i det stora huset — det var då han nästan sugit till sig hela Klakee-Nahs rikedom — men det vågade han aldrig göra om igen. El-Soo var liksom fadern aristokrat, föraktade pengar lika mycket som han, och hade samma nobla hederskänsla.

Porportuk fortfor att knotande försträcka pengar, och de strömmade alltid bort i gyllne rök. En sak hade El-Soo föresatt sig — hennes far skulle dö som

han hade levat. Han skulle ej behöva vara med om någon nedgång, någon minskning i festglädjen, någon inskränkning i den slösande gästfriheten. Då det rådde hungersnöd som i gamla dagar, kommo indianerna suckande till det stora huset och gingo sin väg belåtna. Då det var hungersnöd och det inte fanns pengar, lånades pengar av Porportuk, och indianerna avlägsnade sig fortfarande belåtna. El-Soo kunde godt ha upprepat aristokraternas yttrande i en annan tid och ett annat land: efter oss må syndafloden komma. Härvidlag var det gamla Porportuk som var syndafloden. För varje penningförsträckning såg han på henne med en blick som om han rådt om henne och kände gamla lidelser spira inom sig.

Men El-Soo frågade ej efter honom. Ej heller frågade hon efter de vita män som ville gifta sig med henne i missionshuset med ring och präst och handbok. Ty vid Tana-naw-stationen fanns en ung man, Akoon, av hennes eget blod och hennes egen stam, från hennes egen by. Han var stark och vacker i hennes ögon, en stor jägare och mycket fattig, eftersom han ständigt varit ute på långa vandringar; han hade sett alla okända ödemarker och bebodda platser; han hade rest till Sitka och Förenta Staterna; han hade färdats över fastlandet till Hudson Bay och tillbaka igen, och som säljägare på ett fartyg hade han seglat till Sibirien och Japan.

Då han kom tillbaka från guldexpeditionen till Klondike, gick han som vanligt till det stora huset för att berätta gamle Klakee-Nah om hela den värld han hade sett, och där såg han för första gången El-Soo som återvändt från missionsanstalten för tre år.

sedan. Nu upphörde Akoon med sina vandringar. Han avvisade en lön på tjugu dollars om dagen som lots på de stora ångbåtarna. Han jagade och fiskade litet, men aldrig långt från Tana-naw-stationen, och han var ofta och länge i det stora huset. Och El-Soo jämförde honom med många män och uppskattade hans värde. Han sjöng visor för henne och var så eldig och glödande att hela Tana-naw-stationen förstod att han älskade henne. Men Porportuk endast grinade och försträckte mera pengar för att hålla det stora huset vid makt.

Sedan kom Klakee-Nahs dödstaffel. Han satt vid festen med döden i sin strupe och kunde ej dränka den i vin. Skratt och skämt och sånger gåvo genljud och Akoon berättade en historia så att det ekade i takstolarna. Inga tårar eller suckar vid det bordet. Det var inte mer än rätt att Klakee-Nah skulle dö som han levat, och ingen förstod detta bättre än El-Soo med sin konstnärliga läggning. Den gamla larmande skaran var där, och de väderbitna sjömännen voro där nyss hemkomna från den långa färden från polartrakterna, de som funnos kvar av en skeppsbesättning på sjuttiofyra man. Bakom Klakee-Nah stodo fyra gubbar, de enda av hans ungdoms slavar som levde kvar. Med skumma ögon sågo de till att ingenting fattades honom, med darrande händer fyllde de hans glas eller bultade honom i ryggen mellan axlarna då döden gjorde sig påmind och han hostade och flämtade.

Det var en vild natt, och medan timmarna gingo och glädjen blev allt mera larmande, började döden fingra allt otåligare omkring Klakee-Nahs strupe.

Då skickade han efter Porportuk. Och Porportuk kom in från kölden där ute och såg med ogillande blickar på maten och vinet på bordet, som han hade betalat. Men då han lät sina ögon glida över de blossande ansiktena och han varseblev El-Soo vid nedre ändan av bordet, glimmade det till i hans ögon, och det ogillande uttrycket försvann.

Man gjorde plats för honom vid Klakee-Nahs sida och satte för honom ett glas. Klakee-Nah fyllde med egen hand glaset med en eldig spritdryck. »Drick!» ropade han. »Är det inte godt?»

Och Porportuks ögon vattnades, och han nickade och smackade med läpparna.

»När har du druckit något så godt i ditt eget hus?» frågade Klakee-Nah.

»Jag nekar inte för att drycken är god för min gamla strupe», svarade Porportuk och tvekade att uttala hela sin tanke.

»Men den är ofantligt dyr», kompletterade Klakee-Nah den åt honom och gapskrattade.

Porportuk ryckte till, då skrattet spred sig över hela bordet. Hans ögon glimmade ondskefullt. »Vi voro gossar på samma gång, vi äro jämnåriga», sade han. »Döden sitter i din strupe. Men jag lever ännu och är stark.»

Sällskapet började knota på ett hotfullt sätt. Klakee-Nah hostade och kiknade, och de gamla slavarna bultade honom mellan axlarna. Han hämtade sig flämtande och sträckte ut handen för att tysta ned det hotande sorlet.

»Du har till och med snålat med elden i ditt hus, emedan bränslet kostade för mycket!» utbrast han.

»Du har snålat med livet. Att leva kostar för mycket, och du har inte velat betala priset. Ditt liv har varit som ett hus där elden är slocknad och där det inte finns några mattor på golvet.» Han gav en slav en vink att fylla sitt glas som han höll upp. »Men jag har levat. Och jag har låtit livet värma mig, men det har aldrig du. Det är visserligen sant att du skall leva länge. Men de längsta nätterna äro de kalla nätterna då man huttrar och ligger vaken. Mina nätter ha varit korta, men jag har sovit varmt.»

Han tömde glaset. En slavs darrande hand lyckades ej fånga upp det då det föll i golvet. Klakee-Nah sjönk flämtande tillbaka och såg hur gästerna förde glasen till munnen, och han smålog åt deras hyllning. På en vink av honom försökte två slavar resa upp honom i sittande ställning igen. Men de voro svaga, hans kropp var tung, och de fyra gubbarna darrade och skakade då de hjälpte honom att luta sig framåt.

»Men här är det inte fråga om olika sätt att leva», fortfor han. »Vi ha andra affärer, Porportuk, du och jag, i kväll. Skulder äro obehag, och jag står i en obehaglig ställning till dig. Låt oss nu tala om min skuld; hur stor är den?»

Porportuk sökte i sin ficka och tog fram ett memorandum. Han läppjade på sitt glas och började. »Här är en revers från augusti 1889 på tre hundra dollars. Räntan har aldrig blivit betald. Och nästa år en revers på fem hundra dollars. Den räknades in i reversen två månader därefter på tusen dollars. Sedan är det reversen . . .»

»Bry dig inte om de många reverserna!» utbrast

Klakee-Nah otåligt. »Det snurrar rundt i mitt huvud då jag hör talas om dem. Det hela! Slutsumman! Hur stor är den?»

Porportuk tittade på sitt papper.

»Femton tusen nio hundra sextiosju dollars och sjuttiofem cents», läste han med pedantisk noggrannhet.

»Låt oss säga sexton tusen, låt oss säga sexton tusen», sade Klakee-Nah i överlägsen ton. »Udda siffror ha alltid plågat mig. Och nu — det är därför jag har skickat efter dig — skriv nu ut en ny revers på sexton tusen som jag skall skriva under. Jag bryr mig inte om räntorna. Tag till dem hur höga som helst, och sedan förfaller alltsammans i en annan värld, då jag skall möta dig vid alla indianers Store Faders eld. Då skall reversen bli betald. Det lovar jag dig. Det är Klakee-Nahs ord.»

Porportuk såg häpen ut, och skrattet skallade genom rummet. Klakee-Nah slog ut med händerna. »Nej», ropade han, »det är inte något skämt. Jag talar på fullt allvar. Det var därför jag skickade efter dig, Porportuk. Skriv reversen.»

»Jag har inga affärer med en annan värld», svarade Porportuk helt lugnt.

»Ämnar du inte möta mig inför den Store Fadern?» frågade Klakee-Nah. Sedan tillade han: »Jag skall alldeles säkert vara där.»

»Jag har inga affärer med en annan värld», upprepade Porportuk vresigt.

Den döende mannen betraktade honom med oförställd förvåning.

»Jag vet ingenting om en annan värld», förklarade Porportuk. »Jag gör affärer i den här världen.»

Klakee-Nahs ansikte ljusnade. »Det är följden av att sova kallt om nätterna», skrattade han. Han funderade en stund, sedan sade han: »Det är i den här världen du måste ha betalt. Det här huset har jag kvar. Tag det och bränn upp reverserna på ljuset där.»

»Det är ett gammalt hus och inte värdt så mycket pengar», svarade Porportuk.

»Jag har mina gruvor vid Twisted Salmon.»

»De ha aldrig lönat sig att bearbeta», lydde svaret.

»Jag har mina andelar i ångaren Koyokuk. Jag rår om hälften.»

»Den ligger på bottnen av Yukon.»

Klakee-Nah studsade. »Mycket sant, det glömde jag. Det var i våras då isen gick.» Han funderade en stund, medan glasen stodo orörda och hela sällskapet väntade på vad han skulle säga.

»Det ser ut som om jag vore skyldig dig en summa som jag inte kan betala ... i den här världen?» Porportuk nickade och kastade en blick bortåt bordet.

»Det ser ut som om du, Porportuk, vore en dålig affärsman», sade Klakee-Nah illparigt. Men Porportuk svarade käckt: »Nej, det finns ännu en ograverad säkerhet.»

»Vad?» utbrast Klakee-Nah. »Har jag mera egendom? Nämn den, och den är din, och skulden är utplånad.»

»Där är den.» Porportuk pekade på El-Soo.

Klakee-Nah förstod honom ej. Han tittade nedåt bordet, gned sig i ögonen och tittade igen.

»Din dotter, El-Soo — henne vill jag ta, och så är skulden utplånad. Jag skall bränna reverserna där på ljuset.»

Klakee-Nahs breda bröst började häva sig. »Ha ha ha! Ett skämt! He he he!» Han gapskrattade. »Du med din kalla bädd och med dina döttrar som äro tillräckligt gamla att vara mor till El-Soo! Ha ha ha!» Han började hosta och kikna, och den gamle slaven bultade i ryggen. »Ho ho!» började han igen och fick åter ett krampanfall.

Porportuk väntade tåligt, läppjade på sitt glas och fixerade den dubbla raden av ansikten vid bordet. »Det är intet skämt», sade han slutligen. »Jag menar vad jag säger.»

Klakee-Nah hämtade sig och såg på honom, sträckte sig sedan efter sitt glas, men kunde inte fatta det. En slav räckte honom det, och han slängde glaset och dess innehåll i ansiktet på Porportuk.

»Kasta ut honom!» dundrade Klakee-Nah till gästerna som stegrade sig likt hundar i band. »Och rulla honom i snön!»

Medan den vilda skaran rusade förbi honom och ut genom dörren, gav han slavarna en vink, och de fyra skälvande gubbarna hjälpte honom att resa sig, så att han mötte de återkommande gästerna upprätt, med glaset i hand, och bad dem dricka en skål för den korta natten då man sover varmt.

Det tog ej lång tid att ordna Klakee-Nahs kvarlåtenskap. Tommy, den lille engelsmannen, som var notarie vid handelskompaniet, tillkallades av El-Soo. Det fanns ingenting annat än skulder, förfallna reverser, intecknad egendom och intecknad värdelös egendom. Porportuk innehade reverserna och inteckningarna. Tommy kallade honom rövare många gånger om, då han räknade ut hur högt han skruvat upp räntorna.

»Är det skuld, Tommy?» frågade El-Soo.

»Det är stöld», svarade Tommy.

»Men det är i alla fall skuld», envisades hon.

Vintern gick och vårens början och ännu voro Porportuks fordringar ej inlösta. Han träffade El-Soo ofta och förklarade vidlyftigt för henne, liksom han hade förklarat det för hennes far, på vad sätt skulden skulle kunna överkorsas. Han förde också med sig gamla medicinmän som skildrade för henne hur hennes far skulle bli evigt fördömd, om ej skulden betalades. En dag efter en sådan skildring gav El-Soo Porportuk avgörande besked.

»Jag skall säga dig två saker», sade hon. »Först och främst: jag blir inte din hustru. Vill du lägga det på minnet? För det andra, du skall få dina sexton tusen dollars ända till den sista centen...»

»Femton tusen nio hundra sextiosju dollars och sjuttiofem cent», rättade Porportuk.

»Min far sade sexton tusen», svarade hon. »Du skall få betalt.»

»På vad sätt?»

»Jag vet inte på vad sätt, men det skall jag nog tänka ut. Gå nu och bråka inte med mig längre. Om du gör det» — hon tvekade och kunde inte hitta på något lämpligt straff — »om du gör det, skall jag låta rulla dig i snön igen så snart den första snön kommer.»

Det var ännu tidigt på våren, och litet längre fram beredde El-Soo hela trakten en överraskning. Det spreds ett rykte utmed Yukon från Chilcoot till deltat, och det fortplantades från läger till läger ända till det allra avlägsnaste, att i juni, då den första laxen fångades, skulle El-Soo, Klakee-Nahs dotter, sälja sig själv

på offentlig auktion för att tillfredsställa Porportuks anspråk. Alla försök att övertala henne voro fruktlösa. Missionärerna i St. George ansatte henne, men hon svarade:

»Endast skulderna till Gud betalas i en annan värld. Skulderna till människor äro av denna världen, och i denna världen skola de betalas.»

Akoon ansatte henne, men hon svarade: »Jag älskar dig, Akoon; men hedern är för mer än kärleken, och vem är jag att jag skulle kunna dra nesa över min far?» Syster Alberta reste hela den långa vägen från Heliga korset med den första ångaren, men hon lyckades icke bättre.

»Min far vandrar i de täta, ändlösa skogarna», sade El-Soo. »Och där skall han vandra tillsammans med de vilsekomna, gråtande själarna tills skulden är betald. Sedan, men icke förr, får han gå vidare till den Store Faderns hus.»

»Och det tror du på?» frågade syster Alberta.

»Jag vet inte», svarade El-Soo. »Det var min fars tro.»

Syster Alberta ryckte misstroget på axlarna.

»Vem vet om inte det vi tro besannar sig?» fortfor El-Soo. »Varför inte? För er är den andra världen himmel och harpor . . . emedan ni ha trott på himmel och harpor; för min far är kanske den andra världen ett stort hus där han alltid skall sitta till bords och kalasa med Gud.»

»Och du?» frågade syster Alberta. »Vad är din andra värld?»

El-Soo tvekade men blott ett ögonblick. »Jag skulle vilja ha litet av vardera», sade hon. »Jag skulle vilja se både ditt ansikte och min fars.»

Auktionsdagen kom. Det var mycket folk vid Tana-Naw-stationen. Som vanligt hade stammarna samlats för att ta emot laxen och tillbragte vänttiden med att dansa och nojsa, handla och prata. Folkmassan hade sin vanliga tillsats av vita äventyrare, köpmän och guldsökare och dessutom en mängd vita som hade kommit av nyfikenhet eller intresse för saken.

Våren hade låtit vänta på sig och laxen kom sent. Detta dröjsmål stegrade endast intresset. På auktionsdagen blev situationen spännande tack vare Akoon. Han steg fram och tillkännagav offentligt och högtidligt att vem som köpte El-Soo skulle han ögonblickligen ta livet av. Han svängde ett Winchestergevär i handen för att antyda det sätt han ämnade använda. El-Soo blev ond, men han vägrade att tala med henne och gick till handelsstationen för att skaffa sig extra ammunition.

Den första laxen fångades klockan tio på kvällen, och vid midnatt började auktionen. Den ägde rum på krönet av den höga strandbanken utmed Yukon. Solen stod i norr strax under horisonten och himlen var blekröd. En talrik folkmassa samlades omkring bordet och de båda stolarna som stodo nära randen av strandbanken. Främst stodo många vita män och flera hövdingar. Synligast av alla var Akoon med bössan i handen. Tommy tjänstgjorde på El-Soos begäran som auktionsförrättare, men hon höll inledningstalet och beskrev den vara som skulle säljas. Hon var indianklädd, bar en hövdingsdotters granna och barbariska dräkt, och hon stod på en stol för att synas bättre.

»Vem vill köpa en hustru?» frågade hon. »Se på

mig. Jag är tjugu år gammal och mö. Jag kommer att bli en bra hustru åt den man som köper mig Om han är en vit man, skall jag kläda mig på de vita kvinnornas sätt, om han är indian, skall jag kläda mig som» — hon tvekade ett ögonblick — »som en squaw. Jag kan klippa till mina egna kläder och sy och tvätta och laga. Det lärde jag mig på Heliga korsets mission för åtta år sedan. Jag kan läsa och skriva engelska, och jag kan spela orgel. Jag kan också aritmetik och algebra — litet. Jag säljes till den högstbjudande och honom vill jag ge köpekontrakt på mig själv. Jag glömde att säga att jag kan sjunga mycket bra och att jag aldrig i mitt liv har varit sjuk. Jag väger hundratrettiotvå skålpund; min far är död och jag har inga släktingar. Vem vill ha mig?»

Hon kastade en flammande dristig blick ut över folksamlingen och steg ner. På Tommys begäran steg hon upp på stolen igen, medan han klev upp på den andra stolen och började auktionen.

Omkring El-Soo stodo hennes fars fyra gamla slavar. De voro snedvridna och darrande av ålderdom och tänkte mest på födan; det var kvarlevor av ett äldre släktled som betraktade de ungas dårskaper med likgiltiga blickar. I främsta ledet syntes flera Eldorado- och Bonanzamatadorer från övre Yukon, och bredvid dem två illa medfarna guldsökare, som gingo på kryckor och voro svullna av skörbjugg. Midt i folkmassan lade man märke till en squaw med vilda ögon från övre Tana-naws avlägsna trakter — hon hade själv trängt sig fram —; en enstaka Sitkan från kusten stod bredvid en Stick från Le Barge-sjön och där bakom ett halvt dussin franska canadensare i en grupp för

sig själva. I fjärran hörde man ett svagt skrik av myriader vildfåglar från deras häckplatser. Svalor svingade sig upp i luften från Yukons släta yta, och rödhakesångare sjöngo. Den dolda solens sneda strålar sköto genom den högt upp i rymden lagrade röken från skogseldarna tusen mil bort och gjorde himlen mörkröd, medan jorden lyste röd av reflexerna. Detta röda skimmer låg över allas ansikten och gjorde att allt såg overkligt ut.

Buden kommo långsamt. Sitkaindianen, som var främling på trakten och först hade kommit för en timme sedan, bjöd hundra dollars med tvärsäker röst och blev överraskad då Akoon hotande riktade bössan mot honom. Buden voro tröga. En indian från Tozikakat, en vägvisare, bjöd hundrafemtio, och en spelare som blivit förvisad från de övre Yukontrakterna höjde budet till två hundra. El-Soo var ledsen, hennes stolthet var sårad, men den enda följden var att hon slungade ut ännu mera utmanande och flammande blickar över folkmassan.

Det blev en viss uppståndelse bland åskådarna då Porportuk trängde sig fram. »Fem hundra dollars!» bjöd han med hög röst och såg sig sedan stolt omkring för att iaktta effekten.

Han hade föresatt sig att använda sin stora rikedom som en klubba att genast förlama all tävlan med. Men en av de canadensiska turisterna, som betraktade El-Soo med glittrande ögon, höjde budet med ett hundra.

»Sju hundra!» svarade Porportuk genast.

Och lika raskt kom turistens »åtta hundra.»

Då svängde Porportuk åter sin klubba. »Tolv hundra!» ropade han.

Med en min av bitter missräkning drog turisten sig tillbaka. Det kom inga vidare bud. Tommy gjorde stora ansträngningar, men kunde ej locka fram ett bud.

El-Soo vände sig till Porpurtuk. »Det vore bäst att du väl övertänkte ditt bud, Porportuk. Har du glömt vad jag sade dig — att jag aldrig skulle gifta mig med dig?»

»Det är en offentlig auktion», svarade han. »Jag skall köpa dig och få svart på vitt på det.. Jag har bjudit tolv hundra dollars. Du blir billig.»

»För tusan, alldeles för billig!» utbrast Tommy. »Jag är visserligen auktionist, men det hindrar mig inte från att bjuda. Jag ger tretton hundra.»

»Fjorton hundra», kom det från Porportuk.

»Jag köper er för att ni skall bli min — min syster», viskade Tommy till El-Soo och ropade sedan högt: »Femton hundra!»

Vid två tusen grep en av Eldoradomagnaterna in, och Tommy gav tappt.

För tredje gången svängde Porportuk sin rikedoms klubba och höjde med fem hundra dollars på en gång. Men Eldaradomagnatens fåfänga var kittlad. Ingen skulle slå honom ur brädet. Och han högg till med fem hundra till.

El-Soo var nu uppe i tre tusen. Porportuk bjöd tre tusen fem hundra och stönade då Eldoradokungen höjde budet med tusen dollars. Porportuk ökade åter på fem hundra och stönade då magnaten bjöd tusen till.

Porportuk blev förargad. Hans stolthet var sårad, hans styrka utmanad, och för honom betydde styrka det samma som rikedom. Han ville inte stå med skam-

men inför världen. El-Soo blev en bisak. Besparingarna från hela hans livs kalla nätter voro mogna för att offras. El-Soo var uppe i sextusen. Han bjöd sju tusen. Sedan gick priset upp i yrande fart med idel tusendollarsbud. Vid fjorton tusen gjorde de båda männen en paus för att hämta andan.

Då hände det oväntade. En ännu tyngre klubba svängdes. Spelaren, som hade vädrat affär och under pausen bildat bolag med flera av sina kamrater, bjöd sexton tusen dollars.

»Sjutton tusen», sade Porportuk matt.

»Aderton tusen», sade magnaten.

Porportuk samlade hela sin styrka. »Tjugu tusen.»

Bolaget gav tappt. Eldoradokungen ökade på ett tusen och Porportuk följde exemplet, och medan de avgåvo sina bud, vände Akoon sig från den ene till den andre, halvt hotande, halvt nyfiket, liksom för att se vad slags människa det var han skulle döda. Då kungen beredde sig att ge sitt nästa bud, tog han först revolvern från sin länd, ty Akoon hade trängt sig närmare, och sade sedan:

»Tjugutre tusen.»

»Tjugufyra tusen», sade Porportuk. Han gjorde en ondskefull grimas, ty vissheten att han skulle bjuda över hade till sist gjort verkan på kungen. Denne gick fram till El-Soo och granskade henne en stund noga.

»Och fem hundra», sade han slutligen.

»Tjugufem tusen», kom Portportuks högre bud.

Kungen tittade en lång stund och skakade på huvudet. Han tittade igen och sade motvilligt: »Och fem hundra.»

»Tjugusex tusen», inföll Porportuk genast

Kungen skakade på huvudet och undvek att möta Tommys bedjande blick. Under tiden hade Akoon trängt sig fram ända till Porportuk. El-Soos snabba öga lade märke till detta, och medan Tommy sökte animera Eldoradokungen till ett nytt bud, lutade hon sig ner och viskade något i örat på en slav. Och medan Tommys: »Nu går hon bort för ...» överröstade allt annat, gick slaven till Akoon och viskade något i hans öra. Akoon låtsade ej om att han hade hört, ehuru El-Soo oroligt iakttog honom.

»Sista budet!» ropade Tommy. »Porportuk har gått segrande ur striden, med tjugusex tusen dollars.»

Porportuk kastade en orolig blick på Akoon. Allas ögon riktades på Akoon, men han gjorde ingenting.

»Kom hit med vågen», sade El-Soo.

»Jag skall betala hemma hos mig», sade Porportuk.

»Kom hit med vågen», upprepade El-Soo. »Betalningen skall erläggas här, där alla kunna se det.»

Guldvågen hämtades alltså från handelsstationen, medan Porportuk avlägsnade sig och kom tillbaka åtföljd av en karl lastad med guldstoft i elghudspåsar. Bakom Porportuk gick en annan man med en bössa, som höll ögonen på Akoon.

»Här äro reverserna och inteckningarna», sade Porportuk, »för femton tusen nio hundra sextiosju dollars och sjuttiofem cents.»

El-Soo tog emot dem och sade till Tommy: »Det skall räknas som sexton tusen.»

»Återstår tio tusen dollars att betalas i guld», sade Tommy.

Porportuk nickade och löste upp påsarna. El-Soo, som stod vid brädden av strandbanken, rev pap-

peren i småbitar och lät dem fladdra ut över Yukon. Vägningen började, men den försiggick med avbrott.

»Vi räkna efter sjutton dollars», hade Porportuk sagt till Tommy då han justerade vågen.

»Sexton dollars», sade El-Soo skarpt.

»Det är brukligt överallt i landet att beräkna guldet till sjutton dollars för varje uns», svarade Porportuk. »Och det här är en affärstransaktion.»

El-Soo skrattade. »Det är ett nytt bruk infört,» sade hon. »Det började i våras. I fjol och åren förut var det sexton dollars unset. Då min far ådrog sig skulden, var det sexton dollars. Då han i handelsboden gav ut de pengar han fick av dig, erhöll han ett uns mjöl för sexton dollars, inte sjutton. Därför skall du betala för mig efter sexton dollars, inte sjutton.» Porportuk brummade och gick in på att vägningen fortgick.

»Väg upp det i tre högar, Tommy», sade hon. »Tusen dollars här, tre tusen där och sex tusen där.»

Det gick långsamt, och medan vägningen fortskred höllo alla sina ögon på Akoon.

»Han väntar bara tills pengarna äro betalda», sade en, och yttrandet spreds och gillades och de väntade på vad Akoon skulle göra då pengarna voro betalda. Och Porportuks man med bössan väntade och gav akt på Akoon.

Vägningen var över, och guldstoftet låg på bordet i tre mörkgula högar.» Min far hade en skuld på tre tusen dollars till bolaget», sade El-Solo. »Tag dem, Tommy, och lämna dem till bolaget. Och här äro fyra gamla tjänare, Tommy. Du känner dem. Här ä'

tusen dollars. Tag dem och se till att de gamla aldrig äro hungriga och aldrig sakna tobak.»

Tommy skyfflade guldet i särskilda påsar. Sex tusen dollars lågo kvar på bordet. El-Soo stack in skyffeln i högen och lät med en plötslig knyck guldet regna ner i Yukon i ett gyllne moln. Porportuk grep henne om handleden, då hon för andra gången stack in skyffeln i högen.

»Det är mitt», sade hon lugnt. Porportuk släppte taget, men han skar tänderna och gjorde ilskna miner, medan hon fortfor att skyffla ner guldet i floden tills ingenting fanns kvar.

Folkmassan tog ej ögonen från Akoon, och Porportuks tjänare höll bössan över armen med mynningen riktad mot Akoon på en yards avstånd och med tummen på hanen. Men Akoon gjorde ingenting.

»Sätt upp köpekontraktet», sade Porportuk bistert.

Och Tommy satte upp köpekontraktet, vari kvinnan El-Soo i fullt laglig form tillerkändes Porportuk. El-Soo undertecknade kontraktet, och Porportuk vek ihop det och stoppade det i sin ficka. Plötsligt blixtrade det till i hans ögon och han vände sig häftigt till El-Soo.

»Men det var inte din fars skuld», sade han. »Vad jag betalade var priset för dig. Din bortauktionering är en affär för i dag och inte för i fjol och åren förut. För de uns jag betalat för dig kan jag i dag köpa mjöl för sjutton dollars och inte för sexton. Jag har förlorat en dollar på varje uns. Jag har förlorat sex hundra tjugufem dollars.»

El-Soo tänkte efter ett ögonblick och förstod vilket misstag hon begått. Hon smålog; sedan skrattade hon.

»Du har rätt», sade hon, »jag begick ett misstag. Men det är för sent. Du har betalat, och guldet är borta. Du tänkte inte tillräckligt fort. Det blir din förlust. Ditt förstånd är trögt nu för tiden, Porportuk. Du håller på att bli gammal.»

Han svarade icke. Han såg oroligt på Akoon och lugnade sig. Han knep ihop läpparna och fick ett grymt uttryck i sitt ansikte. »Kom», sade han, »vi ska gå hem till mig.»

»Kommer du ihåg de båda sakerna jag sade till dig i våras?» frågade El-Soo och rörde sig ej ur fläcken för att följa med honom.

»Mitt huvud skulle vara fullt av vad kvinnorna säga om jag lade det på minnet», svarade han.

»Jag sade dig att du skulle få betalt», sade El-Soo. »Och jag sade dig att jag aldrig skulle bli din hustru.»

»Men det var före köpekontraktet.» Porportuk prasslade med papperet mellan sina fingrar inuti fickan. »Jag har köpt dig inför hela världen. Du tillhör mig. Du kan inte neka för att du tillhör mig.»

»Jag tillhör dig», sade El-Soo med stadig röst.

»Jag äger dig.»

»Du äger mig.»

Porportuk höjde rösten och sade i triumferande ton: »Jag äger dig som en hund.»

»Du äger mig som en hund», fortfor El-Soo lugnt. »Men du glömmer vad jag sade dig, Porportuk. Om någon annan man köpt mig, skulle jag ha blivit den mannens hustru. Jag skulle ha blivit en bra hustru åt den mannen. Det var min föresats. Men min föresats gentemot dig var att jag aldrig skulle bli din hustru. Därför är jag din hund.»

Porportuk visste att han lekte med eld, och han beslöt att gå energiskt till väga. »Då talar jag till dig inte som El-Soo, utan som en hund», sade han, »och jag säger till dig att komma med mig.» Han sträckte ut handen för att fatta henne om armen, men hon hejdade honom med en åtbörd.

»Inte så hastigt, Porportuk. Du köpte en hund. Hunden springer bort. Det blir din förlust. Jag är din hund. Om jag nu springer bort?»

»Som hundens ägare skall jag prygla dig —»

»Då du får mig fast?»

»Då jag får dig fast.»

»Tag fast mig då.»

Han sträckte ut handen efter henne, men hon gled undan. Hon skrattade då han sprang omkring bordet. »Tag fast henne!» befallde Porportuk indianen med bössan som stod nära henne. Men då indianen sträckte ut armen efter henne, slog Eldoradokungen omkull honom med ett knytnävslag under örat. Bössan föll till marken. Nu var turen hos Akoon. Det glimmade till i hans ögon, men han gjorde ingenting.

Porportuk var en gammal man, men tack vare sina kalla nätter var han ännu vig. Han sprang ej omkring bordet. Han hoppade plötsligt över det. El-Soo var ej på sin vakt. Hon sprang tillbaka med ett förskräckt rop, och Porportuk skulle ha tagit fast henne, om ej Tommy varit. Tommy satte fram benet. Porportuk snubblade och föll framstupa på marken. El-Soo fick försprång.

»Tag fast mig då», skrattade hon över axeln, i det hon tog till flykten.

Hon sprang lätt och luftigt, men Porportuk sprang

fort och ursinnigt. Han hann upp henne. I sin ungdom hade han varit den bäste snabblöparen av alla de unga männen. Men El-Soo gjorde listiga, gäckande svängar. Som hon var klädd i indiandräkt, hindrades hennes fötter ej av kjolar, och hennes smidiga kropp rörde sig i ett slingrande lopp som trotsade Porportuks utsträckta fingrar.

Under skratt och larm skingrades den stora folkhopen för att åse jakten. Den gick genom indianlägret, och alltjämt under tvära sidosprång, fram och tillbaka döko El-Solo och Porportuk upp och försvunno mellan tälten. El-Soo tycktes fladdra genom luften, än hit och än dit, och ibland intog hennes kropp en starkt lutande ställning då hon gjorde sina tväraste svängar. Och Porportuk låg som en jakthund efter henne och tog språng än rätt fram, än åt sidorna.

De sprungo över den öppna planen bakom lägret och försvunno i skogen. Tana-naw-stationen väntade på att de skulle visa sig igen, men fick vänta länge och förgäves.

Under tiden åt och sov Akoon och höll mycket till vid ångbåtsbryggan och slog dövörat till för Tana-naw-stationens förargelse över att han ej gjorde någonting. Efter tjugufyra timmar kom Porportuk tillbaka. Han var trött och ursinnig. Han talade ej med någon annan än Akoon, och med honom sökte han gräl. Men Akoon ryckte på axlarna och gick sin väg. Porportuk förspillde ej tiden. Han utrustade ett halvt dussin unga män, utvalda bland de bästa spårhundarna och fotgängarna, och i spetsen för dem gav han sig in i skogen.

Följande dag kom ångaren Seattle uppför floden och

lade till vid stranden. Då ändarna kastades loss och fartyget lade ut från stranden, var Akoon ombord i styrhytten. Icke många timmar därefter, då det var hans tur att stå vid ratten, såg han en liten näverkanot lägga ut från stranden. Det var blott en person i den. Han granskade denna noga, lade över ratten och saktade farten.

Kaptenen kom in i styrhytten. »Vad står på?» frågade han. »Här finns inga grund.»

Akoon brummade. Han såg en större kanot lägga ut från stranden, och i den var det flera personer. Då Seattle saktade farten föll han ännu mera.

Kaptenen blev rasande. »Det är bara en indiankvinna», sade han.

Akoon brummade ej längre. Han slukade med ögonen kvinnan och den förföljande kanoten. I den senare blixtrade sex åror, men kvinnan rodde långsamt.

»Du sätter på grund», protesterade kaptenen och grep ratten.

Men Akoon lade sig med hela sin tyngd över ratten och såg honom i ögonen. Kaptenen släppte långsamt spaken.

»Konstig kurre», fnös han för sig själv.

Akoon höll Seattle tätt utmed det grunda vattnet och väntade tills han såg kvinnan gripa tag i förens reling med händerna. Då kommenderade han full fart framåt och vred om ratten. Den stora kanoten var mycket nära, men avståndet mellan den och ångaren vidgades.

Indiankvinnan skrattade och lutade sig över relingen. »Tag fast mig då, Porportuk!» ropade hon.

Akoon lämnade ångaren i Fort Yukon. Han ut-

rustade en liten stakbåt och for uppför Porcupinefloden. Och med honom följde El-Soo. Det var en ansträngande resa, och färden gick tvärsöver världens ryggrad, men Akoon hade farit fram där förr. Då de kommo till Porcupines källor, lämnade de båten i sticket och vandrade till fots över Klippiga bergen.

Akoon njöt av att gå bakom El-Soo och betrakta hennes rörelser. I dem var det en musik som han älskade. Och i synnerhet älskade han de runda vadorna i sina fodral av fingarvat skinn, de smala fotlederna och de små mockasinklädda fötterna som voro outtröttliga under de längsta dagsmarscher.

»Du är lätt som luften», sade han och såg på henne. »Det är ingen möda för dig att gå. Du nästan svävar, så lätt höja och sänka dina fötter sig. Du är som en hind, El-Soo, du är som en hind, och dina ögon äro som hindens ögon ibland, då du ser på mig eller då du hör ett oväntat ljud och undrar om det är fara å färde. Dina ögon äro som en hinds nu då du ser på mig.»

Och El-Soo böjde sig åt sidan, strålande och vek om hjärtat, och kysste Akoon.

»Då vi komma till Mackenzie, skola vi inte uppehålla oss där», sade Akoon om en stund. »Vi skola gå söderut innan vintern fångar oss. Vi skola styra kurs till solländerna där det inte är någon snö. Men vi skola komma tillbaka. Jag har sett mycket av världen, och intet land är som Alaska, ingen sol är som vår sol, och snön är härlig efter den långa sommaren.»

»Och du skall lära dig läsa», sade El-Soo.

Och Akoon sade: »Visst vill jag lära mig läsa.»

Men de blevo uppehållna då de kommo till Mackenzie. De slöto sig till en skara Mackenzie-indianer, och under en jakt träffades Akoon av ett vådaskott. En yngling rådde om bössan. Kulan gick igenom Akoons högra arm och krossade två av hans revben. Akoon var litet fältskärskunnig, och El-Soo hade lärt sig åtskilliga finesser i den vägen vid Heliga korset. Benen kommo slutligen på sin plats igen och Akoon låg vid lägerelden för att låta såren läkas. Han låg också vid elden för att hålla myggen på avstånd.

Då anlände Porportuk med sina sex unga män. Akoon jämrade sig i sin hjälplöshet och bad Mackenzie-indianerna om bistånd. Men Porportuk framställde sin fordran och Mackenzie-indianerna blevo förbryllade. Porportuk ämnade lägga beslag på El-Soo, men det ville de icke tillåta. Dom måste avkunnas, och som det gällde man och kvinna, tillkallades de äldstes råd — för att ingen hetsig dom skulle fällas av de unga männen som voro heta till sinnet.

De gamla männen sutto i en krets omkring den bolmande elden. Deras ansikten voro magra och rynkiga, och de stönade och flämtade efter luft. Röken var inte bra för dem. Ibland slogo de med sina vissnade händer efter myggorna som trotsade röken. Efter en sådan ansträngning hostade de ihåligt och tungt. Några spottade blod, och en av dem satt litet avsides med huvudet framåtböjt och blödde långsamt och oupphörligt genom munnen; lungsjukan grasserade bland dem. De voro som döda människor, och de hade ej lång tid kvar. Det var en domstol av döda män.

»Och jag betalade ett högt pris för henne», avslu-

tade Porportuk sitt klagomål. »Ett så högt pris ha ni aldrig hört talas om. Sälj all er egendom —sälj edra spjut och pilar och bössor, sälj edra skinn och pälsar, sälj edra tält och båtar och hundar, sälj allt, och ni ska kanske inte ha tusen dollars. Men för den där kvinnan El-Soo betalade jag tjugusex gånger priset för alla edra spjut och pilar och bössor, edra skinn och pälsar, edra tält och båtar och hundar. Det var ett dyrt pris.»

De gamla männen nickade allvarligt, och deras rynkiga ögonlock spärrades upp av förvåning över att en kvinna kunde vara värd ett sådant pris. Den som blödde genom munnen torkade sig om läpparna. »Är detta sanning?» frågade han var och en av Porportuks unga män. Och alla svarade att det var sanning.

»Är det sanning?» frågade han El-Soo, och hon svarade: »Det är sanning.»

»Men Porportuk har inte talat om att han är en gammal man», sade Akoon, »och att han har döttrar äldre än El-Soo.»

»Det är sant, Porportuk är en gammal man», sade El-Soo.

»Porportuk känner bäst sin ålders krafter», sade han, som blödde genom munnen. »Vi äro gamla. Kom ihåg, ålderdomen är aldrig så gammal som ungdomen tror.»

Och kretsen av gamla gubbar tuggade med käkarna och nickade instämmande och hostade.

»Jag sade honom att jag aldrig skulle bli hans hustru», sade El-Soo.

»Men ändå tog du ifrån honom tjugusex gånger så

mycket som allt vad vi äga?» frågade en enögd gammal man.

El-Soo teg.

»Är det sant?» Och hans enda öga borrade sig in i henne som en glödgad syl.

»Det är sant», sade hon.

»Men jag springer bort igen», utbrast hon häftigt om en stund. »Jag skall alltid springa bort.»

»Det blir Porportuks ensak», sade en annan av de gamla männen. »Oss tillkommer det att tänka på vår dom.»

»Vilket pris har du betalat för henne?» frågade man Akoon.

»Jag har inte betalat något pris för henne», svarade han. »Hon var höjd över alla pris. Jag mätte henne inte med guldstoft eller hundar eller tält eller pälsverk.»

De gamla männen överlade sins emellan och mumlade dämpat. »De där gamla äro av is», sade Akoon på engelska. »Jag vill inte höra på deras dom, Porportuk. Om du tar El-Soo, dödar jag dig.»

De gamla tystnade och betraktade honom misstänksamt. »Vi förstå inte det språk du talar», sade de.

»Han sade bara att han skulle döda mig», inföll Porportuk. »Så att det är bäst att ta ifrån honom bössan och låta några av edra unga män sitta hos honom, så att han inte gör mig illa. Han är en ung man, och vad är brutna ben för ungdomen!»

Akoon, som låg där hjälplös, blev berövad bössa och kniv, och på ömse sidor om honom slogo unga Mackenzie-indianer sig ned. Den enögde mannen reste sig och stod upprätt. »Vi förvåna oss över det pris som betalats för bara en kvinna», började han, »men

prisets klokhet ha vi inte med att göra. Vi äro här för att avkunna dom, och det skola vi göra. Vi tvivla icke. Det är känt för alla att Porportuk har betalat ett dyrt pris för kvinnan El-Soo. Därför tillhör kvinnan El-Soo Porportuk och ingen annan.» Han satte sig mödosamt ned och hostade. De gamla männen nickade och hostade.

»Jag skall döda dig», ropade Akoon på engelska.

Porportuk smålog och reste sig. »Ni ha fällt en rättvis dom», sade han till rådsförsamlingen, »och mina unga män skola ge er mycket tobak. För nu till mig kvinnan.»

Akoon skar tänderna. De unga männen fattade El-Soo i armarna. Hon gjorde intet motstånd och leddes fram till Porportuk, men hennes ansikte lågade.

»Sitt där vid mina fötter tills jag har talat», befallde han. Han teg ett ögonblick. »Det är sant», sade han, »jag är en gammal man. Men ändå förstår jag ungdomen. Elden har inte alldeles slocknat inom mig. Men jag är ej längre ung, och jag har ingen lust att springa med dessa mina gamla ben under alla de år jag ännu har kvar. El-Soo kan springa fort och bra. Hon är en hind. Jag vet det, ty jag har sett det, och jag har sprungit efter henne. Det är inte bra att en hustru springer så fort. Jag betalade ett dyrt pris för henne, men ändå springer hon ifrån mig. Akoon betalade alls intet pris, och ändå springer hon till honom.

»Då jag kom hit till er, Mackenzie-män, hade jag bara en tanke. Då jag lyssnade till rådplägningen och tänkte på El-Soos snabba fötter, hade jag mångahanda tankar. Nu har jag åter bara en tanke, men

det är en annan än den jag hade då jag kom hit till rådplägningen. Låt mig säga er min tanke. Om en hund springer bort från sin herre en gång, skall han springa bort flera gånger. Hur många gånger han än blir förd tillbaka, skall han springa bort igen. Då vi ha sådana hundar, sälja vi dem. El-Soo är lik en hund som springer bort. Jag vill sälja henne. Är det någon man i rådsförsamlingen som vill köpa henne?»

De gamla männen hostade och tego.

»Akoon skulle vilja köpa», fortfor Porportuk, »men han har inga pengar. Därför skall jag skänka honom El-Soo, utan pris, som han sade. Jag skänker henne till honom i denna stund.»

Han böjde sig fram, tog El-Soo vid handen och ledde henne bort till det ställe där Akoon låg på rygg.

»Hon har en ful vana, Akoon», sade han och lät henne sitta ned vid Akoons fötter. »Liksom hon förut har sprungit bort från mig, skall hon kanske komma att springa bort från dig. Men du behöver inte vara rädd att hon någonsin skall springa bort, Akoon. Det skall jag dra försorg om. Hon skall aldrig springa bort från dig — det säger Porportuk. Hon har ett stort förstånd. Det vet jag, ty det har ofta tillfogat mig skarpa hugg. Men jag har själv lust att låta mitt förstånd spela en gång. Och genom min visdom skall jag tillförsäkra dig henne, Akoon.»

Porportuk böjde sig ner och lade El-Soos fötter i kors så att den ena vristen låg över den andra, och innan någon hunnit gissa sig till hans avsikt sköt han ett skott genom de båda fotlederna. Då Akoon brottades med de unga männen för att resa sig, hörde man hur hans benbrott kraschande gingo upp igen.

»Det är rättvist», sade de gamla männen till varandra.

El-Soo gav icke ett ljud ifrån sig. Hon satt och såg på sina genomborrade fotleder som hon aldrig mera skulle kunna gå med.

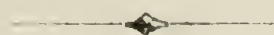
»Mina ben äro starka, El-Soo», sade Akoon. »Men aldrig skola de föra mig bort från dig.»

El-Soo såg på honom, och för första gången under hela den tid han hade känt henne såg Akoon tårar i hennes ögon.

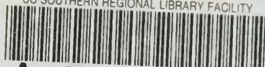
»Dina ögon äro som en hinds ögon, El-Soo», sade han.

»Är det rättvist?» frågade Porportuk bakom elden och beredde sig att gå.

»Det är rättvist», sade de gamla männen. Och de sutto kvar där och tego.

INNEHÅLL:

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
A 000 927 198 2

